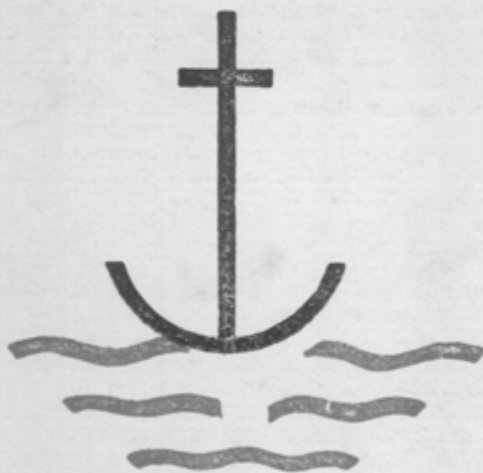

PU
1

V

MITROPOLIA BANATULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI
TIMIȘOAREI ȘI CARANSEBEȘULUI
ȘI A EPISCOPIEI ARADULUI

1-3

ANUL XXI

1971

C U P R I N S U L

Pag.

† NICOLAE, Mitropolitul, Banatului și † TEOCTIST, Episcopul Aradului: Slujire și dăruire —————

3

ÎNVĂȚĂTURA CREȘTINĂ ORTODOXĂ

I. Îndatorirea credinciosului de a cunoaște învățătura creștină 10

II. Ce este religia? ————— 12

III. Religiiile necreștine: 1. Animismul, fetișismul și politeismul; 2. Hinduismul sau brahmanismul; 3. Budismul; 4. Religia vechilor chi-nezi; 5. Islamismul; 6. Religia strămoșilor noștri ————— 13

IV. Religia „poporului ales” (mozaismul sau iudaismul) ——— 19

V. Iisus Hristos Mântuitorul: 1. «Plinirea vremii»; 2. Nașterea lui Iisus; 3. Dureta activității publice a Domnului; 4. Data morții lui Iisus; 5. Învierea Mântuitorului; 6. Date istorice despre Domnul nostru Iisus Hristos ————— 21

VI. Biserica creștină: 1. Intemeierea Bisericii; 2. Biserica în perioa-da apostolică; 3. Înfruntarea cu păgânismul; 4. Dezvoltarea Bisericii; 5. Erezii și schisme; 6. Mahomedanismul și cruciadele; 7. Reforma; 8. Epoca modernă ————— 27

VII. Învățătura creștină (teologia): 1. Temeiul învățăturii creștine: a) Sfânta Scriptură sau Biblia; b) Sfânta Tradiție; 2. Dumnezeu Unul în Treime; 3. Crearea lumii văzute și nevăzute. Providența divină; 4. Păcatul strămoșesc și trebuința unui Mântuitor; 5. Întruparea Fiului lui Dumnezeu; 6. Cele trei slujiri ale Mântuitorului: a) Iisus ca profet; b) Iisus ca arhiereu; c) Iisus ca împărat; 7. In-sușirea mântuirii de către credincioși: a) Harul dumnezeiesc; b) Credința și faptele bune; c) Biserica; d) Sfintele Taine: Bo-tezul, Mirul, Pocăința, Euharistia, Preoția, Nunta și Maslul; 8. De-săvârșirea mântuirii (eshatologie) ————— 37

VIII. Viața creștină: 1. Binele și răul; 2. Legea morală; 3. Conștiința morală; 4. Libertatea morală; 5. Virtutea: A) Virtuteile teologice: credința, nădejdea și dragostea; B) Virtuteile morale: înțelepciunea, dreptatea, cumpătarea și bărbăția; 6. Datoriile creștinului: A) Da-toriile către Dumnezeu; B) Datoriile către aproapele; C) Datoriile către societate; D) Datoriile către sine însuși; 7. Păcatul; 8. De-săvârșirea morală ————— 85

IX. Cinstirea lui Dumnezeu (cultul): 1. Cultul divin particular și public; 2. Necesitatea cultului; 3. Locurile de cult; 4. Obiectele, va-sele și veșmintele sacre; 5. Sfânta liturghie; 6. Laudele; 7. Ierurgile; 8. Duminica și sărbătorile ————— 115

P R O B L E M E L I T U R G I C E

Cîntarea în comun a credincioșilor ————— 135

PT 1

MITROPOLIA BANATULUI

1-3

ANUL XXI 1971

P. 14.674

EDITURA MITROPOLIEI BANATULUI

Pr 7829

COMITETUL DE REDACȚIE :

Președinți :

I. P. S. Nicolae, Mitropolitul Banatului
P. S. Teoctist, Episcopul Aradului

Membri :

- P. C. Pr. Ion B. Mureșianu, consilier la Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului
- P. C. Pr. Petru Sălăgeanu, consilier la Episcopia Aradului
- C. Diacon Sorin Cosma, profesor la Seminarul teologic din Caransebeș

Redactor responsabil : P. Cuv. Arhim. Timotei Sevcicu, vicarul Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului

Redacția și Administrația :

Arhiepiscopia Ortodoxă Română, Timișoara I,
B-dul Victoriei, nr. 7

SLUJIRE ȘI DĂRUIRE

Cinstirea aniversării zilei de naștere a Prea Fericitului Iatriarh Justinian s-a înscris, an de an, tot mai statonic în sufletele și inimile credincioșilor și slujitorilor Sfinților noastre altare, ca o datină de mare preț. Nu numai reapta supremă de slujire a Bisericii înveșmîntează popaul aniversar cu haina venerațiunii filiale, ci și vigoarea vârstei binecuvîntată de psalmist împodobită cu speriri duhovnicești și cu agonisită îmbelșugată, fac din ziua le 22 februarie un prilej de înălțare și reculegere, de reflexii și hotărîri folositoare tuturor pe drumul împlinirilor evanghelice, pe care Prea Fericea Sa călăuzește viața și strădania obștei dreptmăritoare din scumpă noastră țară.

Prin frumusețea și actualitatea lor, prin trăinicia și sfințenia lor, înfăptuirile Bisericii Ortodoxe Române din timpul arhipăstoririi Prea Fericitului Patriarh Justinian, au intrat în vistieria sacră a dumnezeiescului Așezămînt și au pătruns adînc în conștiința tuturor fiilor săi dihovnicești. Părtași la osteneli, ca și la seceriș, așa cun în repetate rînduri îi numește și îi onorează Părintele Bisericii noastre pe toți colaboratorii săi, închinătorii altarelor trăbune au văzut în zelul Arhipăstorului lor, în slujirea și dăruirea sa, chipul «Păstorului bun», înfățișat de Mîntuitorul Hristos, «care-și pune viața pentru oile Sale».

Dn bogăția trăsăturilor care conturează ființa și personalitatea Întîistătătorului Bisericii Ortodoxe Române, slujirea și dăruirea se găsesc imprimate pe întreaga și îndelungata sa lucrare, pe care atît de pilduitor a închinat-o Bisericii și Patriei. Coborîtor din mijlocul harnicilor truditori de pe ogoare, care din neam în neam plugăresc paurile vîlcene împodobite cu biserici, mănăstiri și

troițe, continuator al șirului de preoți dintre care mulți s-au alăturat luptătorilor pentru dreptate și pace, apărarea gliei strămoșești, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a moștenit întreagă zestrea nepregătită a dragostei și respectului pentru sporirea valorilor neamului nostru, jertfelnicia lui pentru înfrumusețarea acestora. Cu energia binecunoscută a tinerilor, cu clarviziunea sa cuprinzătoare și judecata pătrunzătoare, trecând dincolo de învelișul stărilor și faptelor spirit viu și pururea căutător al noului, Prea Fericirea Sa își deschide inima și înalță glasul spre orice inițiativă menită să îmbogățească slujirea lui Dumnezeu, a Bisericii și a oamenilor. Față de năzuințele și frământările acestora s-a arătat încă din anii elanului tineresc deosebit de receptiv, împărtășind grijile, necazurile și bucuriile lor ca un adevărat frate, părinte și duhovnic îmbunătățit. De atunci începe apostolatul slujirii sale preoțești, pe care l-a îmbrățișat ca pe o sfântă și dumnezeiască chemare, ca pe un ideal al viețuirii și al unei strădanii neostoite, dusă cu încredere, ardoare și entuziasm nestins. Călăuzit de aceste lumini, a ieșit în largul vieții aprinzând făclia slujirii și dăruirii la dumnezeieștile altare, la amvon și la catedră, la chivernisirea bunurilor bisericești, iar în anul 1945, când zorile vieții celei noi se revărsau nestăvilu peste țară, omoforul arhieriei tinărului vlădică Justinian a binecuvântat, a mângâiat, a încurajat și a deschis drum nou preoțimii moldovene, cu slujirea poporului român pentru vindicarea rănilor lăsate de război. Faptele de sprijin și de ajutorare ale preoțimii în opera de refacere a vieții sociale, de însfîșire a unei asistențe pentru toți cei loviți de urmările războiului, în acei ani când poporul nostru depunea eforturi eroice pentru statornicirea dreptei sale orînduiri, toate aceste eforturi au rămas plătitoare.

Răspunzînd chemării arhieriești, Prea Fericitul Patriarh Justinian a așezat la temelie slujirea și înălțarea ei crezul netăgăduit că «orice arhierie fiind luat dintre oameni este pus să slujească pentru oameni»². Ca dintr-un izvor dătător de nesecate puteri și-a alimentat întreaga activitate din acest adevăr, îmbinînd atît de armonios cuvîntul cu fapta, inițiativa cu realizarea, imagi-

nația cu realitatea, cu viața luată sub toate multiplele ei laturi și cerințe. A izbuti atingerea acestui ideal înseamnă identificarea gândirii și acțiunilor proprii cu acelea ale marilor initori ai Mintuitorului Hristos, înseamnă identificarea gândirii și a lucrării proprii cu gândirea și lucrarea înaintașilor, care au intrat în galeria celor vrednici de cinstirea urmașilor.

Pentru Eiserica Ortodoxă Română a fost o binefacere și un tenn al Proniei dumnezeiești că Întâistătătorul ei s-a bucurat de harul, de care puțini se bucură în această viață, de a fi putut dovedi într-un mod atât de grăitor, că a gândit și a lucrat ca om al faptei, ca om al realității și al credinței nebiruite în sprijinul și ajutorul lui Dumnezeu. Din jilțul merilor preocupări și răspunderi patriarhale, de două decenii și mai bine veghează la propășirea obștească a sfințelor lăcașuri de închinare străbună, la înțeleapta orînduire în cel mai autentic duh ortodox a învățămîntului teologic, la păstrarea neștirbită a unității de credință, de cult și de viață, potrivit predaniilor Ortodoxiei ecumenice. Îmbelșugînd hrana duhovnicească necesară unei orientări cît mai potrivite preoțimii vremurilor noastre, cînd omul, în setea de cunoaștere și de progres, devine tot mai stăpîn pe tainele naturii, scrisul teologic dăla iveală neprețuitele izvoare ale Ortodoxiei și cu aceste limini reprezentanții Bisericii noastre prezenți în soboarele mondiale creștine duc cu ei făclia strălucitoare a vouței și a hotărîrii Bisericii noastre în apărarea păcii, în promovarea bunei înțelegeri și a apropierii dintre oameni și popoare. Contactul nemijlocit cu ierarhii și înțeleștii și Întâistătătorul Bisericii, pe care preoțimea din cele mă îndepărtate parohii din cuprinsul Patriarhiei îl trăiește la cursurile de îndrumare pastorală, prilej cînd ei prîmesc ăspuns tuturor întrebărilor și prețioase povățuiri, aceasă osmoză spirituală se înscrie printre numeroasele inițiative creatoare considerate unice în cîmpul Bisericii creștine.

Pildă a slujire a sfîntului altar, Prea Fericitul Patriarh Justinian a lărgit nespus de mult orizontul misiunii preoțești, scoțînd-o din rutina păgubitoare și din strîmțorare celor patru ziduri, îndreptîndu-i atenția și asupra rolului nobil de sprijinire a eforturilor poporului

nostru, a muncii, a strădaniilor și năzuințelor lui de așezare a întregii vieți pe temeliiile sănătoase ale dreptății sociale și ale păcii. De aceea preoții au fost și sînt chemați «să se străduiască să facă față așteptărilor și nădejdlor ce și le pune poporul dreptcredincios în contribuția lor la noua așezare socială, la formarea unui om nou, a unui om conștient de rostul său pe pămînt, pătruns de nepieritoarele adevăruri ale dreptății și păcii»³.

Cele zece volume ale «Apostolatului Social», în care expresii ca «om nou» și «lume nouă» sînt deseori repetate, ilustrează și oglindesc concepția înaltă, pe cît de patristică, pe atît de actuală a Prea Fericitului Patriarh Justinian, prezența și rolul Bisericii în lume, sfințenia preoției creștine și răspunderile celui ce o îmbrățișează, frumusețile negrăite ale acestei chemări și eforturile ce le cere împlinirea ei, idealurile pline de frumuseți ale slujirii, precum și mijloacele pentru atingerea piscurilor însoțite ale desăvîșirii și sfințeniei. Se întîlnesc în paginile acestor volume ecourile prelungite ale unei bogate experiențe, ale unor metode pastorale dovedite rodnice în mulți ani de apostolat. Se aud în glasul autorului ecourile frămîntărilor preotului plin de zel evanghelic, grija adevăratului păstor, statornicia neînfricatului purtător al unor idei nobile, idei forțe de dreptate socială, de iubire de oameni și de popor, simțirile unei inimi care bate mereu pentru apărarea celor obijduiți. Se întrezăresc în cuvintele înaripate luminile conștiinței vii din care au rezultat atitudini demne, răspunderea înaltei slujiri și jertfelniciei care pentru sufletele chinuite ale credincioșilor a însemnat o binefăcătoare mîngîiere și un balsam alinător. Înfățișînd preoților îndemnul pămîntesc, se subliniază repetat această idee călăuzitoare, adevărată chemare care străbate de la un capăt la altul cuvîntărilor și pastoralele Prea Fericirii Sale, cînd zice: «A sluji lui Dumnezeu ca preot, este cea mai de seamă din toate vrednicile; dar a sluji lui Dumnezeu înseamnă a sluji pe oameni, a te dăruia cu toată puterea ființei tale pentru binele și fericirea lor»⁴. Replică fidelă a gîndirii patristice, această îndatorire evanghelică este înveșmîntată în

3. Apostolat social, t. I, p. 72.

4. «Glasul Bisericii», nr. 5—6, 1968, p. 560.

haina actualității epocii istorice, în care poporul nostru a așezat pietrele de temelie la edificarea chipului nou al scumpei noastre patrii. Cuvîntul Părintelui Bisericii noastre izvorît «din vistieria cea bună a inimii sale»⁵, a fost dorit, așteptat și primit ca o adevărată hrană sufletească care a trezit în sufletele credincioșilor convingerea părăsirii la mărețele trepte de lumină și bunăstare pe care le urcă țara noastră de mai bine de un sfert de veac. Potrivit învățăturii Mîntuitorului Hristos, preoția își atinge scopul ei dumnezeiesc numai dacă luminează, înalță, slujește și sfințește omul și viața lui. De aceea, îndeamnă Prea Fericitul Patriarh, «slujirea vieții și a păcii să fie una din formele actuale ale propovăduirii creștine»⁶, iar «slujirea Bisericii lui Hristos și a patriei noastre, este una din cele mai mari și sfinte misiuni»⁷.

Precum o inimă sănătoasă întreține și primenește neîncetat vigoarea organismului, tot astfel lucrarea Prea Fericitului Patriarh Justinian, înconjurat cu venerație și iubire de Sfîntul Sinod, inspirată din adîncul conștiinței și dragostei sale față de Biserică, de credincioși și de preoție, a promovat și a primenit neîncetat vlaga și activitatea întregii obști dreptmăritoare a Bisericii noastre. Tezaurul de credință, de viață și de gîndire ortodoxă a fost păstrat cu sfințenie și a fost sporit. Roadele binecuvîntatei sale arhipăstoriri se înscriu nu numai pe răbojuleselor înfăptuiri ale Bisericii, ci și în cartea veșniciei. Una din mîngîierile și bucuriile trăite a fost împlinirea visului de aur al celor două strane românești din Transilvania, care în octombrie 1948 s-au contopit în cugete și în simțiri sub cupola aceleiași Biserici strămoșești și în împărtășirea din același potir al credinței și al iubirii de neam și de lege. Marile și arzătoare probleme ale frămîntatei noastre epoci, năzuințele omenirii pentru pace, bunăstare și frățietate, au dobîndit un ecou larg în suflul Ocîrmuitorului Bisericii noastre. Scrisorile și mesajele îndreptate în acest scop exprimă nu numai îngrijorarea pricinuită de nedreptățile sociale, de exploatare și încălcarea drepturilor și demnității popoarelor, ci și

5. Luca VI, 45.

6. Apostolat social, t. VIII, p. 194.

7. Ibidem, t. V, p. 139.

hotărîrea fermă a Bisericii Ortodoxe Române de a sprijini acțiunea dusă pentru stingerea focarelor de război, pentru apărarea vieții și demnității oamenilor, pentru promovarea ideilor de libertate și independență, constituind toate adevărate apeluri la omenie. Sprijinirea înfăptuirii nobilelor năzuințe de pace pe pământ de care este însuflețit atât de puternic poporul nostru, a aflat un larg ecou și în rîndurile conducătorilor Bisericii creștine. Nu a fost întîlnire, consfătuire, adunare sau vizită care să nu fi fost folosită ca un îndemn stăruitor adresat tuturor creștinilor din lume și credincioșilor altor religii în sprijinirea acestor inițiative. Nu a fost document sau hotărîre a căpeteniilor bisericești în care prezența și aportul real și concret al Bisericii Ortodoxe Române pe tărîmul ecumenismului să nu fie consemnat, sau în care să nu fie apreciat în modul cel mai elogios aportul, formulările și atitudinile reprezentanților Bisericii noastre.

Îmbinînd ținuta plină de demnitatea unui înțelept și încercat conducător de Biserică cu modestia nobilă care radiază apropiere, încredere, duh de frățietate creștină, Prea Fericitul Patriarh Justinian stabilește dintr-o dată fire de legătură cu cei din jur, stîrnește admirația și respectul tuturor, iar cuvîntul său înaripat și justetea cu care își fundamentează expunerea cucerește. Impresiile lăsate în lungile călătorii săvîrșite peste hotare — cum nu s-au mai înscris în analele istoriei noastre bisericești — rămîn mărturii grăitoare ale prestigiului de care se bucură peste tot Biserica Ortodoxă Română. Ușile judecății n-au întîrziat să se deschidă. Împărtășim cu toții, de exemplu, bucuria aprecierii exprimate de către Sanctitatea Sa Patriarhul ecumenic Atenagoras al Constantinopolului care arată că «Prea Fericirea Sa Patriarhul Justinian al României, este, împreună cu Biserica sa, un mare tezaur pentru țară, pentru Biserica Ortodoxă în genere, pentru întreaga lume creștină»⁸. Iar nu de mult decedatul Patriarh al Bisericii Ortodoxe Bulgare, Kiril, elogia astfel activitatea Bisericii noastre: «Prea Fericitul Patriarh Justinian este un adevărat slujitor al Marelui Mintuitor și Făcător de pace. Prin aceasta Prea Fericirea Sa dă o dovadă adevărată despre limpezimea privirii sale

8. «Biserica Ortodoxă Română», nr. 3—5, 1968, p. 291.

duhovnicești în aprecierea realității istorice contemporane. Opera sa pacificatoare înalță pe Prea Fericitul Patriarh Justinian nu numai în ochii Bisericii Române, ci și în fața întregii Biserici a lui Hristos. Acest fapt ridică și Biserica Ortodoxă Română în totalitatea ei, deoarece toți slujitorii ei, sfințita ierarhie, clerul de mir și poporul credincios, sînt deopotrivă vestitori inspirați și făcători de pace»⁹.

Iată frumuseți care fac din popasul aniversar al Părintelui nostru duhovnicesc un prilej de rodnică reflecție, de meditație și de bucurie în același timp pentru noi toți. Aceste frumuseți dăruite Bisericii noastre dreptmăritoare au pătruns adînc în sufletul și ființa bunilor noștri credincioși și vrednicilor slujitori ai Bisericii Ortodoxe Române o dată cu lumina revistelor teologice, cu cărțile de slujbă și de rugăciuni, o dată cu icoanele și cu veșmintele liturgice, cu broderiile artistice, care împodobesc altarele și strălucesc la sfintele liturghii. Mărturiile iubirii tuturor, ale dragostei filiale și ale recunoștinței vii pe care o nutrim cu toții la acest popas sînt bisericile zugrăvite în frescă — pretutindeni în cuprinsul Patriarhiei — avînd la loc de cinste chipul Prea Fericitului Patriarh, sînt ico-nostasele sculptate artistic în Atelierele Institutului Biblic, sînt glasurile clopotelor, evangheliile și potirele ferecate în aur și argint și mai presus de toate conștiința trează a slujirii omului nou, conștiință sădită în sufletele tuturor fiilor Bisericii noastre de către Prea Fericitul Patriarh Justinian. Chipul și lucrarea sa apostolească se află la locul cel mai de cinste, în sanctuarul cel mai dinlăuntru al sufletului și vieții noastre a tuturor. Din aceste sanctuare înălțăm cugetul și gîndul către Bunul Dumnezeu, rugîndu-L să înzilească cu deplină sănătate și aceeași putere de muncă pe Prea Fericitul Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu filiala urare de : Mulți și fericiți ani !

Nicolae
Mitropolitul Banatului

Teodist
Episcopul Aradului

9. «Biserica Ortodoxă Română», nr. 6, 1968, p. 533.

ÎNVĂȚĂTURA CREȘTINĂ ORTODOXĂ *

I. ÎNDATORIREA CREDINCIOSULUI DE A CUNOAȘTE ÎNVĂȚĂTURA CREȘTINĂ

Cunoașterea lui Dumnezeu și a tot ce ține de El este una din îndatoririle de căpetenie a fiecărui credincios. Însăși mîntuirea e legată de o atare cunoaștere, potrivit cuvîntului rostit de Domnul : «...aceasta este viața veșnică să Te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat și pe Iisus Hristos pe care L-ai trimis» (Ioan XVII, 3).

Învățătura creștină se primește prin credință și unele părți ale ei reprezintă taine greu de cuprins cu mintea. Ca «adeverire a celor nădăjduite și dovadă a lucrurilor nevăzute» (Evrei XI, 1), credința nu înlătură însă obligația de a stăruî întru cunoaștere. Zicerile «crede și nu cerceta» sau «cred pentru că e absurd» nu au nimic de-a face cu propovăduirea Mîntuitorului. Nici chiar relatarea Sfintei Scripturi privind săvîrșirea păcatului dintîi în grădina Edenului ca urmare a dorinței de a gusta din «pomul cunoștinței binelui și răului» (Facere III, 1 și următoarele), nu impune creștinului renunțarea la cunoaștere. Iisus Domnul n-a fost niciodată de partea ignoranței și cu atît mai puțin împotriva cercetării. Declararea de «fericiți» a celor «săraci cu duhul» (Matei V, 3) are cu totul alt înțeles decît anularea importanței rațiunii.

Asemenea precizări sînt necesare pentru ca pornind de aici să apară clar obligația cercetării cu de-amănuntul a adevărilor de credință și a însușirii lor cu mintea, nu mai puțin însă cu simțirea și mai ales cu voința. Aceasta pentru că de Dumnezeu nu te poți apropia decît ducînd o viață curată. Păcatul și neorînduiala decurgînd din el întunecă ochii minții. Un dascăl al Bisericii spunea chiar : «Dumnezeu nu e vizibil pentru toți aceia care au ochi, ci numai pentru un ochi sănătos și curat. Toți credincioșii au ochi, dar vederea lor adesea este întunecată de întunecimi adînci. Lumina soarelui nu-i văzută de cei orbi ; strălucește ea oare mai puțin ? Greșala stă în ochii care nu o văd. Păcatele și faptele rele fac rău ochilor sufletului și-i împiedică de a vedea pe Dumnezeu» (Teofil al Antiohiei, *Către Autolic*, I, 1—2). Iar un altul întrește : «Nu este în

* Paginile de față sînt destinate preoților pentru a le folosi în propovăduirea învățăturii Bisericii. La redactarea lor au fost folosite cărți și studii deja tipărite, reținîndu-se din fiecare ceea ce corespundea mai mult scopului propus.

puterea oricui să filosofeze despre Dumnezeu, fiindcă lucrul acesta pot să-l facă doar cei care s-au cercetat cu de-amănuntul, ...care și-au curățit și sufletul și trupul sau care cel puțin se silesc să se curețe» (Sf. Grigorie de Nazianz, Cuvîntarea I despre Dumnezeu, 3).

Între cunoașterea creștină și comportarea zilnică este drept aceea o legătură strînsă. Apostolul Iacob vorbește despre «credința care fără fapte este moartă» (Iacob II, 24), iar Apostolul Petru povățuiește: «să adăugăm la credință fapta bună, la fapta bună cunoștința, la cunoștință răbdarea, la răbdare evlavia, la evlavie iubirea frățească, iar la iubirea frățească dragostea» (II Petru I, 5—6).

Învățătura creștină pe care avem datoria s-o cunoaștem ne-a dat-o Mîntuitorul Iisus Hristos direct, prin Sfinții Apostoli și urmașii lor. Ea se referă la Dumnezeu-Tatăl, Fiul și Sfîntul Duh (Teologia), la felul cum trebuie să trăiască credinciosul (morală) și la cinstirea ce se cuvine s-o aducă lui Dumnezeu (cultul).

Aceia care îmbrățișează învățătura lui Hristos Domnul se numesc creștini. Creștin este cel ce «imită pe Hristos, atît cît îi este cu putință unui om, în cuvinte, fapte și gînduri» (Sf. Ioan Scărarul, Scara raiului, treapta I).

II. CE ESTE RELIGIA ?

Prin religie înțelegem *legătura liberă și conștientă a credinciosului cu Dumnezeu*. Ea se manifestă prin cunoașterea și adorarea Ființei Supreme.

Dacă creștinismul este pentru noi adevărata religie, el nu este însă și singura. Înaintea lui au existat destule religii, după cum în urma lui au apărut altele. Unele sînt monoteiste, altele politeiste, după cum aderenții lor cinsteau un singur Dumnezeu sau mai mulți dumnezei ori zei.

Dumnezeu este Ființa absolută, adică Ființa care există prin sine însăși și are în sine întreaga desăvîrșire. Tot ce există își are cauza în El, cu excepția răului. Dumnezeu este o ființă pur spirituală, El neputînd fi cunoscut de credincioși decît cu mintea. Doar fapăturile Sale pot deveni obiect al simțurilor noastre. Dumnezeu este însă totodată și ființa personală, ceea ce însemnează că are cunoștință de sine și posedă rațiune, voință și simțire în cel mai înalt grad. Dacă Dumnezeu n-ar fi o ființă personală, nu s-ar putea intra în legătură cu El și n-ar exista religia sau ar fi simplă amăgire.

Dar Dumnezeu n-a fost înțeles astfel de către toți și totdeauna. Unii L-au confundat cu diferite lucruri din natură sau chiar L-au identificat cu ea, alții I-au atribuit însușirile omului coborîndu-L la acesta. Și astfel, dintr-un singur Dumnezeu s-a ajuns la mai mulți dumnezei numiți zei sau idoli.

III. RELIGIILE NECREȘTINE

1. Animismul, fetișismul și politeismul. Omul primitiv de altă dată sau cel care n-a ajuns încă la un grad superior de cultură și civilizație, a populat natura cu spirite asemănătoare sufletului său (animismul) ori a adorat tot felul de obiecte materiale socotind că în ele locuiește un spirit (fetișismul).

Astfel, animismul este credința că lumea întreagă este însuflețită. Nu numai omul ar avea suflet, ci și animalele, corpurile organice și anorganice, orice fenomen sau agent natural. Ar exista suflete ale morților sau strămoșilor, ale unor părți sau fenomene ale naturii (cerul, astrele, marea, râurile, munții, vântul, ploaia, fulgerul, lumina etc....) și în fine spirite care trăiesc libere în natură.

La rîndul său fetișismul este adorarea ca divinități a unor obiecte naturale (ex. un arbore, o piatră, o bucată de lemn, un os...) sau a unor obiecte artificiale (ex. un baston, o brățară, un cuțit, o săgeată, un coif...).

Precum se observă, între animism și fetișism există o strînsă legătură, unul decurgînd din celălalt. La drept vorbind, atît animismul, cît și fetișismul nu sînt religii în accepțiunea proprie a cuvîntului, ci mai mult o superstiție. Ele au dus la politeism, credința într-o mulțime de dumnezei, zei sau idoli, împlinindu-se ceea ce Sfîntul Apostol Pavel a descris, precum urmează: «...au schimbat mărirea lui Dumnezeu Celui nestricăcios întru asemnarea chipului omului celui stricăcios și a păsărilor și al celor cu patru picioare și al tîrîtoarelor... și adevărul lui Dumnezeu în minciună și s-au închinat și au slujit făpturii, în locul Făcătorului» (Romani I, 23—25).

Acest fel greșit de a înțelege Ființa Supremă reprezintă totuși o căutare a «Dumnezeului necunoscut» despre care același Pavel a cuvîntat odinioară atenienilor: «...străbătînd cetatea voastră și privind locurile voastre de închinare, am aflat și un altar pe care era scris: «Dumnezeului necunoscut». Deci pe Cel pe care voi necunoscîndu-L îl cinstiți, pe Acesta îl vestesc eu vouă. Dumnezeu, care a făcut lumea și toate cele ce sînt în ea, Acesta fiind Domnul cerului și al pămîntului, nu locuiește în temple făcute de mîini, nici nu este slujit de mîini omeneste, ca și cum ar avea nevoie de ceva, El dînd tuturor viață și suflare și toate, și a făcut dintr-un sînge tot neamul omenesc, ca să locuiască peste toată fața pămîntului, așezînd vremile cele mai înainte rînduite și hotarele locuirii lor, ca ei să caute pe Dumnezeu, doar L-ar pipăi și L-ar găsi, deși nu e departe de fiecare dintre noi» (Faptele Apostolilor XVII, 23—27).

Trebuie adăugat că în forma sa mai evoluată, politeismul și-a asociat nu o dată interesante sisteme filozofice care au făcut posibilă presimțirea, chiar și numai «ca prin oglindă, în ghicitură» (I Corinteni XIII, 12), a adevăratului Dumnezeu. Astfel, cu toate rătăcirile sale, — iar jertfele de animale, ba uneori chiar de oameni, aduse în cinstea zeilor sînt un exemplu grăitor, — politeismul a împlinit anumite rosturi, ceea ce a îngăduit pictarea unora din reprezentanții săi mai proeminenți, cum ar fi Homer, Pitagora, Platon, Socrate, Aristotel, Plutarh... pe zidurile unor vechi biserici.

Animismul, fetișismul și în general politeismul n-au dispărut cu desăvîrșire, înlînindu-se chiar în vremea noastră la unele triburi sau neamuri din regiuni nedezvoltate ale globului. Confundîndu-se cu superstiții și obiceiuri ancestrale ele nu vor rezista însă nici timpului și nici mersului înainte al societății.

2. **Hinduismul sau brahmanismul** este religia care s-a dezvoltat în India după așezarea aici a așa-numiților arieni (pe la anul 1500 î.Hr.), împrumutînd elemente, atît din concepția noilor sosiți, cît și din a băștinașilor.

«Hinduismul, a spus Gandhi, este o căutare neobosită a adevărului. Adevărul este Dumnezeu. Noi (indienii) am cunoscut negarea lui Dumnezeu; negarea adevărului, nici-odată». Orizontul, suplețea și toleranța hinduismului sînt remarcabile. În el își găsește locul, atît politeismul primitiv, cît și filozofia subtilă. De aceea e aproape imposibil să găsești un Dumnezeu propriu în această religie.

Realitatea lumii, viața, bucuria, personalitatea, dragostea, totul e considerat ca o aparență înșelătoare și pricină a suferinței. Ultima poate fi înlăturată printr-o desprindere și întoarcere spre tine însuși (după advaita-vedanta) sau printr-o asceză a reculegii (după samkhya și yoga).

Important este a face ca eul (atman) să treacă în Totul (brahman). Astfel se dobîndește conștiința — cu toate că în realitate nu e vorba de conștiință deoarece ea dispare — că atman e același lucru cu brahman. Lipsit de emoții, de conștiință, de dragoste, de personalitate, în unitate desăvîrșită cu Totul, insul scapă de nestabilitatea existenței. Cel care nu ajunge aici trebuie ca după moarte — aceasta e legea faptelor sale «karma» — să se nască încă o dată la un nivel inferior (într-un animal) ori superior (într-o ființă mai desăvîrșită). Această învățătură fatalistă numită metempsihoză, desființează într-un fel ideea de păcat care se reduce doar la o faptă ce determină automat anumite consecințe.

Teoria metempsihozei întreține o riguroasă împărțire a societății în caste: 1. preoții, 2. militarii, 3. agricultorii și meseriașii, 4. slujitorii; în fine, jos de tot, cei «fără castă», paria.

Un loc deosebit este acordat vieții interioare în dauna lumii care e considerată ca o simplă aparență, ceea ce nu stimulează credinciosul să facă eforturi pentru a o îmbunătăți. Însăși veșnicia pe care o așteaptă (sau n-o așteaptă), nu este o întâlnire cu Divinitatea în dragoste, nici o dezvoltare a persoanei, ci dimpotrivă o destrămare a personalității care dispare în marele Tot.

3. Budismul. Doar puțini privilegiați erau în stare să practice regulile aspre ale brahmanismului, fapt care a influențat negativ în special castele inferioare. Spre anul 560 î. Hr. s-a născut Siddharta Gautama, numit Buddha (adică Luminatul). El a arătat o cale mai armonioasă, la îndemina și a înșilor obișnuți.

Ce poate elibera pe credincios — va pretinde noua religie — nu este renunțarea totală, ci echilibrul între felul de a trăi și lepădarea de sine. Acest echilibru va duce la calm, la seninătate, la pace, încă de acum. Metempsihoza și cufundarea în neființă (nirvana) sînt elemente care apropie budismul de hinduism. Dar budismul se preocupă de practică: «Urmează-ți drumul și nu căuta necreatul în dosul creatului. Acționează și nu conta decît pe propriile tale forțe». Budismul e liberarea persoanei prin ea însăși, mijloc de a scăpa de faptele trecut, de karma. Scopul e acela de a scăpa de durere. «A trăi însemnează a suferi». La baza budismului stă prima mare experiență a lui Buddha: Se povestește că a crescut de mic în palate și parcuri, ținut la distanță de tot ce l-ar fi putut întrista, dar că dintr-o dată a început să cugete la suferință, la bătrînețe și la moarte. Suferința, va învăța el, naște din dorința sau voința de a trăi. Pentru a scăpa din curentul realităților neplăcute, lipsite de consistență și zadarnice, de lume și de noi înșine, trebuie înăbușită această dorință. Astfel se ajunge la nirvana, existența impersonală în care suferința este absentă.

Drumurile care duc la nirvana arată noblețea învățăturii lui Buddha. Cel dintîi este adevărata cunoaștere; al doilea este purtarea corectă, adică: bunăvoința, dezinteres, strădania de a nu vătăma pe nimeni. Din atari principii decurge o morală curată și înaltă. Această învățătură a eliberării persoanei prin puterile proprii îndreaptă pe credincioși spre acțiuni mai raționale și pozitive, opuse tendințelor rituale și formaliste ale hinduismului. Nu se vorbește însă de Dumnezeu. Buddha nu se pronunță asupra acestui subiect.

Nici aici păcatul și dragostea nu stau la baza existenței. Faptele care formează viața (karma) trebuie, spre a zice astfel, să fie îndrumate printr-o comportare practică pentru a sluji binelui. Pocăinței, ca sentiment al rănirii dragostei, îi este lăsat un prea puțin loc. Bunăvoința constituie un drum către dobîndirea liniștii; ea nu este emoția provocată de suferința apropielui, nici slujirea lui Dumnezeu ori a semenilor.

Totuși depășind principiile din care se inspiră, în sinul budismului s-au dezvoltat curente capabile să determine angajarea în acțiuni favorabile intereselor mai imediate ale credincioșilor. E cazul budismului mahayana (Marele Vehicul) care s-a răspândit cu osebire în China și Japonia. O formă mai veche a budismului numită hinayana (Micul Vehicul) s-a dezvoltat în Asia de sud-est. În India, dimpotrivă, budismul a dispărut începând cu veacul al VII-lea, astfel încât aici hinduismul rămâne religia dominantă. Totuși în ultima vreme învățătura lui Buddha redevine influentă mai ales printre cei simpli și lipsiți.

4. Religia vechilor chinezi. Printre chinezii din antichitate s-a răspândit o religie deosebită de a vecinilor. Caracteristicile ei sînt mai greu de stabilit, fiind vorba cînd de cinstirea unei multitudini de zei, cînd de înclinarea spre meditația filozofică. Există totuși ceva comun în concepțiile de viață ale chinezilor; toate se înfățișează ca o doctrină a construcției și ordinii lumii, a universului. Potrivit acestei doctrine religioase, unitatea dintru început a lumii s-a împărțit în două forțe: Yang (care este lumină, căldură, mișcare, fecunditate: elementul masculin) și Yin (receptivitate, repauz, frig, noapte: elementul feminin). Aceste două forțe se completează. Totul naște din armonia ori din împotrivirea dintre ele. Yang a produs la început cerul iar Yin pămîntul, ca apoi totalitatea ființelor să rezulte din acțiunea lor comună. Anotimpurile, de exemplu, sînt urmarea predominării alternative a lui Yang (vara) și a lui Yin (iarna). Această concepție asupra lumii imaginează un ciclu de 129.600 ani care merge de la unitatea inițială pînă la crearea universului, pentru a reveni la unitate și a reîncepe apoi din nou fără sfîrșit.

Se numește Dao (drum) puterea care conduce totul. Ea este prezentă încă în unitatea primordială și înfăptuiește armonia întregii creații. A căuta Dao însemnează a căuta felul potrivit de comportare pe pămînt.

Întemeindu-se pe vechi tradiții cum și pe considerente proprii, Cung Fu-dzi (Confucius), născut la 551 î. Hr., a propovăduit o comportare de acest fel. Cinstirea strămoșilor, stăpînirea de sine, dragostea de oameni și bunătatea joacă un rol important în învățătura sa.

Alături de confucianismul practic există daoismul contemplativ, orientat spre odihna și lipsa oricărei dorințe, prin cufundarea în cauzalitatea primară a lucrurilor. Daoismul este pus în legătură cu Lao-dzi, un filozof profund, contemporan se pare al lui Cung Fu-dzi.

Ambele aceste concepții n-au avut decît puțin ecou în afara granițelor Chinei.

5. Islamismul e alături de hinduism și budism una din marile religii necreștine. A luat naștere în jurul anului

600 d.Hr., printre triburile Arabiei adepte pînă atunci ale credinței într-o mulțime de zei. Ar fi fost posibil să îmbrățișeze creștinismul, dar apărură Mahomed, originar din Mecca (Arabia). El pretindea a fi primit unele descoperiri din partea lui Dumnezeu (Allah) într-o peșteră. Aceste descoperiri i-au dat convingerea că este «pecetea profeților», cel care trebuie să încheie pentru totdeauna șirul descoperirilor făcute de la Avraam pînă la Iisus.

Unitatea absolută a lui Dumnezeu, unicitatea și puterea Sa, constituie miezul învățăturii lui Mahomed. Cartea în care își descrie descoperirile se numește Coran și e considerată ca fiind dictată direct de Dumnezeu.

Datoriile credinciosului sînt următoarele: 1. a recunoaște pe Allah ca singurul Dumnezeu; 2. a se întoarce de cinci ori pe zi spre Mecca și a rosti o rugăciune; 3. a da o sumă de bani pentru săraci; 4. a posti în luna Ramadan-ului din zori pînă la apusul soarelui; 5. a face o dată în viață un pelerinaj la Mecca.

Ziua de sărbătoare este vinerea cînd pentru a se oficia serviciul religios trebuie să fie prezenți patruzeci de credincioși. Muzica și icoanele nu sînt folosite în cult. Obligația de a purta războiul sfînt nu revine atît insului izolat, cît comunității și numai cînd împrejurările o cer. Astăzi acest război e înțeles ca o luptă duhovnicească. Musulmanului i se îngăduie să aibe mai multe soții. Celui care moare în războiul sfînt, i se făgăduiește intrarea imediată în rai. Ceilalți drepti ajung aici la sfîrșitul timpurilor. Cei răi vor fi pedepsiți cu chinurile iadului. O părere destul de răspîndită pretinde că sfîrșitul lumii va începe deodată cu venirea lui Iisus.

În religia musulmană impresionează respectul față de puterea absolută a lui Dumnezeu. Învățătura și morala îi sînt simple și clare. Este una din puținele religii monoteiste alături de iudaism și creștinism.

6. Religia strămoșilor noștri. Supuși de romanii cuceritori cu care contopindu-se au dat naștere poporului român, geto-dacii erau cunoscuți ca fiind profund religioși. Caracteristicile religiei lor erau cinstirea lui Zalmoxis, credința în nemurirea sufletului și prețuirea trăirii întru nevoie.

Deși nu se poate susține că au profesat un monoteism pur, strămoșii noștri vedeau în Zalmoxis pe marele zeu care locuia în muntele Kogălniț, sau mai exact în înaltul cerului. Cînd se adunau norii, cînd se auzeau tunetele și cînd se vedeau fulgerele, însemna că un zeu străin a pătruns cu gînd rău în cerul său și Zalmoxis se apăra aruncînd trăsnete. Pentru a-și ajuta zeul împotriva dușmanului, credincioșii intervineau aruncînd săgeți în sus.

Cinstirea lui Zalmoxis se manifesta într-un cult slujit de preoți care duceau o viață retrasă deosebit din aspră. Unul din cei mai mari preoți care a împlinit și rolul de legiutor și reformator politic a fost Deceneu.

Cultul religiei geto-dacilor consta în sacrificiul omenesc ce se efectua din patru în patru ani, când se trimitea zeului cîte un sol aruncat în sulilele ostașilor. Locurile de rugăciune erau pe virfurile munților, ca să fie cît mai aproape de cer. Apele erau și ele cinstite, mai ales Dunărea socotită fluviu sfînt. Înaintea luptelor credincioșii obișnuiau să se «împărtășească» cu apă din Dunăre.

Esențialul în religia strămoșilor noștri era concepția despre nemurirea sufletului și viața viitoare. Odată desprins de trup prin moarte, sufletul — care are în sinea lui ceva divin încă de la naștere — își capătă deplina libertate și, zeificat, ia parte la conducerea lumii. Existența pămîntească nu era însă disprețuită, deoarece nemurirea o condiționa tocmai curăția, puritatea acestei vieți. De aici admirația pentru înfrîmare care a dus la crearea unor organizații de felul celor călugărești. Membrii acestora trăiau în sobrietate, se hrăneau cu vegetale și nu se căsătoreau.

Se spune că între creștinism și religia geto-dacilor există multe asemănări, ceea ce ar explica modul în care strămoșii noștri au primit cuvîntul Evangheliei. Chiar dacă o atare afirmație necesită aprofundări ulterioare, fapt cert e că geto-dacii au profesat o credință net superioară celei a multora din contemporanii lor.

IV. MOZAISMUL SAU IUDAISMUL

Cunoașterea lui Dumnezeu și apropierea de El au dorit-o credincioșii de totdeauna. Deoarece însă de atâtea ori calea pe care ei au urmat-o nu i-a dus spre limanul cel bun, Dumnezeu s-a îngrijit să descopere El însuși cele de trebuință mântuirii printr-o lucrare ce s-a făcut deosebit de simțită — pe o perioadă de timp determinată — în istoria poporului lui Israel. Opera aceasta a pornit-o încet, fără silnicii, dar totuși într-un chip caracteristic.

Parcurend paginile istoriei poporului evreu ne putem da seama cum s-a împlinit făgăduința lui Dumnezeu cuprinsă în cuvintele: «dintre toate neamurile îmi veți fi popor ales» (Ieșire XIX, 5). Începuturile se pierd în negura vremii. Pe la 1800 î.Hr. evreii nomazi pleacă în Egipt în căutarea unui trai mai bun. În acest timp un rol important va împlini Moisi. Un veac mai târziu, îi găsim în Canaan, țară cuprinsă între Iordan și Mediterană. E vremea patriarhilor Avraam, Isaac și Iacob, punctul de plecare, dacă se poate spune astfel, a intervenției lui Dumnezeu în destinul poporului lui Israel.

Perioada de viață nomadă a evreilor ține pînă pe la 1200 î.Hr. De la această dată și pînă în jurul anului 1000 î.Hr. triburile nomade sosite în Canaan se stabilesc aici nu fără împotrivirea băștinașilor. Nu pot însă rămîne mereu la un loc și astfel se răspîndesc, unele la nord, altele la sud de Ierusalim. Ceea ce le asigură coeziunea e cinstirea lui Dumnezeu, Iahve. Lui îi vor rămîne mereu credincioși, refuzînd închinarea la zeii locali (Baal, Astarte).

Spre 1000 î.Hr. poporul lui Israel se constituie în regat. Regele David va cucerii Ierusalimul, iar Solomon va construi aici renumitul templu. Urmînd altă cale decît a restului popoarelor, evreii rămîn credincioși lui Iahve, Dumnezeuul regelui și al poporului Israel. Religia și viața de toate zilele sînt una. Prin gura profeților care se succed în toată această perioadă, Dumnezeu se descoperă credincioșilor. Cu cît, după Solomon, regalitatea alunecă spre despotism, potrivit obiceiului vechiului Orient, cu atît profeții își fac mai auzit glasul.

Statul se prăbușește împărțit în două. La 721 î.Hr. populația statului de nord (Israel cu capitala Samaria) este exilată în Asiria, pe cînd cea a statului din sud (Iuda cu capitala Ierusalim) este înrobîtă de Babilon la 587 î.Hr.

Încă o dată, spre deosebire de ce s-ar fi putut întîmpla în mod obișnuit, Iahve nu este uitat în toiul acestor grave evenimente. Exilul ce ține între 587—539 î.Hr. întărește poporul în credință în loc să-l slăbească.

Căderea Babilonului la 539 î.Hr. sub loviturile perșilor, înseamnă sfârșitul exilului din care se întorc mai ales cei din Iuda. De aceea perioada ce urmează pînă în preajma nașterii Mîntuitorului Hristos se numește «iudaică».

Încercările la care e supus poporul nu se sfîrșesc. În veacul al II-lea î.Hr. el se împotrivesc sub conducerea Maccabeilor încercărilor de supunere venite din partea grecilor. În 63 î.Hr. ocupația romană desăvîrșește nenorocirile abătute asupra lui. Forța nu-i mai stă în autonomia politică de acum pierdută. Ierusalimul devine în schimb centrul spiritual al unui popor care e împrăștiat peste tot în lume (diaspora).

Printre iudei mulți sînt oameni simpli, dar profund credincioși. Ei își recunosc neputințele dar așteaptă cu tărie venirea lui Dumnezeu-Mesia. Sînt numiți «săracii lui Iahve». În mijlocul lor, aproape de Ierusalim, se va naște Iisus, Mîntuitorul.

Aceasta a fost istoria vechiului Legămînt de-a lungul perioadelor străbătute de un popor nomad, devenit popor agricultor, apoi un stat și în fine o comunitate spirituală «împrăștiată». Purtarea de grijă a lui Dumnezeu n-a încetat însă să se manifeste, pregătind venirea lui Mesia, Mîntitorul.

Religia «poporului ales» este monoteistă. Descoperirea despre un singur Dumnezeu, Iahve, creator al lumii și despre Răscumpărătorul care va împăca lumea căzută în păcat cu Dumnezeu, făgăduiala dată patriarhilor Avraam, Isaac și Iacob că Răscumpărătorul se va naște din neamul lor, preceptele religioase și morale împărtășite lui Moise și rezumate în Decalog, prezicerile proorocilor despre persoana, venirea și rolul Răscumpărătorului sau Mîntuitorului ori Mesia, sînt elementele principale ale religiei numită «mozaică», după numele poporului care a îmbrățișat-o. Cum vom constata din cele ce urmează, ele formează un bun comun și creștinismului. Aceasta explică de ce Vechiul Testament care cuprinde istoria «poporului ales» și religia sa, împreună cu Noul Testament care cuprinde viața și învățătura Mîntuitorului Hristos, s-au putut alătura unul altuia formînd o singură carte, Biblia sau Sfînta Scriptură.

V. IISUS HRISTOS MÎNTUITORUL

1. Plinirea vremii

Potrivit învățăturii creștine, nașterea lui Iisus Hristos s-a întimplat atunci cînd «s-a plinit vremea» (Galateni IV, 4), adică în momentul cel mai potrivit pentru a fi primit de cei care îl așteptau ca pe Mesia.

«Țara sfîntă», patria lui Iisus, Fiul lui Dumnezeu întrupat, făcea parte din imperiul roman care cuprindea aproape toată lumea cunoscută atunci. Acest imperiu ajunsese în vremea respectivă la apogeu, întinzîndu-și pretutindeni stăpînirea. Pacea care s-a instaurat (pax romana), șoselele pe uscat și căile maritime care asigurau lesnicioasa comunicare dintr-o parte în alta, armata, funcționarii și oamenii de afaceri care circulau pretutindeni, făceau posibilă acum — nu mai înainte și nici mai tîrziu, cînd încep războaie și migrații — răspîndirea noii învățături ce avea să pornească din mica Palestină ca în scurtă vreme apoi să ajungă pretutindeni. Cultura elenistă și limba greacă vorbită în mod curent stabiliseră o comuniune între oameni, ușurînd stabilirea de legături peste țări și mări. Nu mai puțin au contribuit la aceasta evreei din «diaspora», răspîndiți unde nici nu te așteptai, dar păstrînd mereu contactul cu Ierusalimul.

Pe deasupra, imperiul roman manifesta atunci o anumită toleranță față de diferitele religii. În aceste împrejurări se produse o adevărată efervescență religioasă care a cuprins suferințele sătule de rătăcirii și adăstînd venirea unui «Prunc» aducător al «epocii de aur», cum rezultă din celebra bucolică a IV-a scrisă de poetul latin Virgiliu (70—19 î.Hr.) :

*Iată, veacul cel din urmă al Sibilei a sosit
Și din nou începe șirul secolelor ce-au să vie.
Se întoarce și Fecioara și saturnica domnie,
O progenitură nouă se coboară-acum din cer.
Pruncului cu care, însă, veacul, mai întîi de fier
Va-nceata și-n toată lume acel de aur va să vină.*

Decăderea și rătăcirea au obosit pe cei ce așteptau cu înfrigurare venirea «vremurilor mai bune» și a «Salvatorului». Un astfel de Salvator era așteptat și de poporul iudeu. Îl preziseră profeții și îl doreau cu înfrigurare mulțimile gemînd sub stăpînirea străină. Atmosfera acelor timpuri ne-o înfățișează cu putere manuscritele descoperite în ultimii ani în peșterile de la Qumran, din apropierea Mării Moarte. Așa-numita *Pra-vilă* sau *Manuaiul de disciplină* (VIII, 12—14) datînd din veacul I d.Hr. și care vorbește despre secta iudaică a esenie-

nilor, ni-i arată pe aderenții ei ca pe unii ce sînt «pregătitorii ce trebuiesc ținuți la o parte de orice tovarășie cu oamenii stricați, pentru ca ei în adevăr să poată merge în pustie ca să pregătească calea (întocmai Sfîntului Ioan Botezătorul), adică acea cale despre care Scriptura poruncește cînd zice : «Pregătiți calea în pustie... Faceți în pustie calea dreaptă pentru Domnul nostru. E vorba de a cerceta Legea poruncită de Dumnezeu prin Moise, cu scopul ca atunci cînd sosește prilejul, să se facă tot lucrul întocmai după cum s-a descoperit acolo și potrivit cu ceea ce proorocii au descoperit prin Duhul Sfînt de la Dumnezeu».

2. Nașterea lui Iisus

Cînd așadar s-a «plinit vremea», Iisus Domnul s-a născut în Betleemul Iudeii, din Fecioara Maria, logodnica bătrînului tîmplar Iosif. Anul nașterii sale, potrivit calculelor scriitorului Dionisie cel Mic (între aproximativ 500—545 d. Hr.) ar fi 754 de la întemeierea Romei (ab urbe condita). Data aceasta e considerată a fi începutul erei moderne. Calculele lui Dionisie cel Mic se apreciază însă că sînt greșite. Sigur este că evenimentul nașterii s-a întîmplat pe timpul stăpînirii împăratului August, cînd în Iudeea domnea Irod cel Mare iar guvernator al Siriei era Quirinis. Ținînd seama de informațiile cuprinse în Sfintele Evanghelii, se pot preciza următoarele :

a) Hristos se naște în vreme ce Quirinis făcea recensămintul populației. Dar Quirinis este de două ori guvernator al Siriei și face două numărători. Hristos se naște în timpul celei dintii, poruncită în 746 și efectuată în 747.

b) Alt indiciu este steaua Magilor care, după calculele astronomului german Kepler (1571—1630) precum și ale savantului Chamberlain din vremea noastră (profesor la Universitatea din Michigan — S.U.A.), a existat ca rezultat al conjuncției planetelor Jupiter cu Saturn, fenomen început în 747, cu apogeul în 748, dăinuind și în 750.

c) Sf. Evanghelist Luca (cap. III) ne spune că Ioan Botezătorul începe a predica în al 15-lea an al domniei lui Tiberiu și că pe cînd predica, a venit la el Iisus, fiind în vîrstă ca de 30 ani. Se știe că Tiberiu a fost coasociat la domnie în 764—765 și că în 767 rămîne singur împărat. Adăugînd cei 15 ani din 764—765 rezultă că botezul Domnului s-a petrecut în 779—780, iar nașterea în 749—750.

Prin urmare Iisus s-a născut cel mai tîrziu la începutul anului 750 și cel mai de vreme în 747 de la întemeierea Romei. Mai probabil e anul 748, căci Irod voind să piardă pe pruncul Iisus, porunci să fie uciși toți copiii «de la doi ani în jos» (Matei II, 6). Întrucît Irod moare la 750, Iisus s-a putut naște la 748. Ziua nașterii se consideră a fi 25 decembrie.

Rezultă deci din datele pe care le avem la-ndemină că începutul erei creștine fixat de Dionisie cel Mic la 753—754 de la întemeierea Romei, trebuie așezat cu 4—6 ani mai devreme.

3. Durata activității publice a Domnului

Ce a făcut Iisus copil fiind știm prea puțin. E sigur însă că și-a început activitatea publică pe la vârsta de 30 de ani, predicând Evanghelia sau «vestea cea bună». Cuvintele Sale pline de înțelepciune erau ascultate și urmate, toți numindu-L «Învățătorul». Își alege 12 Apostoli dintre oamenii simpli, pe care îi instruiește spre a-I continua lucrarea. În acest timp pune temeiurile învățăturii creștine, definind schema doctrinară a Bisericii.

Activitatea Sa publică a durat aproximativ trei ani.

4. Data morții lui Iisus

Se știe că urmărit pentru propovăduirea și faptele Sale, Domnul nostru Iisus Hristos a fost judecat și condamnat la răstignire. El a murit trupește pe vremea «prefectului Iudeii» Ponțiu Pilat care a ocupat această funcție între 26—36*, la Roma împărășind cezarul Tiberiu. Începându-și activitatea la 30 de ani și predicând aproximativ 3 ani, moare în vîrstă de 32—33 ani, deci pe la anul 28—30 al erei creștine (îndreptînd greșala lui Dionisie cel Mic).

Iisus a murit într-o vineri, în ajunul sărbătorii Paștilor evreiești. Or, în anul 30, ajunul Paștilor a căzut tocmai într-o vineri, la 7 aprilie.

5. Învierea Mîntuitorului

După trei zile de la moartea Sa pe cruce, Iisus s-a sculat din mormînt, «cînd se lumina de ziua întii a săptămîinii», adică duminică (Matei XXVIII, 1; Marcu XVI, 2 și 9; Luca XXIV, 1; Ioan XX, 1). Credița în învierea Domnului stă la temelia învățăturii creștine. De aceea Sfîntul Apostol Pavel putea spune: «...dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este atunci propovăduirea noastră, zadarnică și credința voastră» (I Corinteni XV, 14).

* Pilat a îndeplinit funcțiunea de «praefectus», nu de «procurator», cum se spune în traduceri românești ale Evangheliilor și cum de altfel afirmă istoricul Tacit săvîrșind o confuzie (*Anale* XV, 44). E ceea ce rezultă din următoarea inscripție descoperită în anul 1961 pe locul vechii cetăți Caesarea Palestinei prin care, într-un an neprecizat al șederii sale în Iudeea, Pilat arată că a înălțat un monument («Tiberieum») și l-a dedicat «divinităților imperiale»:

(Dis Augusti)s Tiberieum
(Pon)tius Pilatus
(prae)fectus Iuda(ea)e
(fecit, d)ē(dicauit).

Relatarea acestui fapt o aflăm din :

a) arătările Domnului către femeile mironosițe, Sfinților Apostoli, lui Luca și Cleopa când mergeau spre Emaus, la mai mult de 500 de «frați», precum și lui Saul pe drumul Damascului ;

b) mărturia soldaților care făcuseră de strajă la mormint (Matei XXVIII, 11) ;

c) atitudinea vrăjmașilor Domnului după învierea Lui. Aceștia dau bani soldaților care L-au păzit și-i învață să spună că Apostolii I-au furat trupul noaptea (Matei XXVIII, 12—15) în timp ce pe Sfinții Apostoli nu-i urmăresc pentru furtul de care-i învinuiau ;

d) atitudinea Sfinților Apostoli. La început ei înșiși erau neîncredători în învierea Domnului. Îndoiala le este însă risipită când, întocmai lui Toma (Ioan XX, 24—29), îl văd pe Domnul și stau împreună cu El. Convingerea ce au dobândit i-a transformat până într-atia încît au fost apoi în stare să îndure și moartea pentru Iisus ;

e) mulțimile cărora li s-a propovăduit despre învierea lui Hristos și care luaseră parte la patimile și moartea Sa. Dacă cineva ar fi știut că pretenția Apostolilor este o simplă minciună, i-ar fi contrazis pe loc iar ei ar fi fost dovediți de înșelători, ceea ce nu s-a întimplat.

Învierea Mîntuitorului a impresionat profund pe contemporani. Istoricul iudeu Iosif Flaviu, care a trăit între anii 37—100 d.Hr. scrie în «Antichitățile iudaice» (XVIII, 3, 3, paragrafele 63—64) : *«Pe timpul acesta apare Iisus, un om înțelept, dacă e să-i spunem om. Căci era făcător de lucruri minunate, învățător al oamenilor care primesc cu plăcere cele adevărate ; și ce-i drept, pe mulți iudei dar și pe mulți dintre elini i-a făcut să-L urmeze. Acesta este Hristosul. Și pe El, în urma pîrei celor dinții dintre bărbații de la noi, Pilat L-a pedepsit cu răstignirea ; dar cei ce L-au adorat la început, nu au încetat (să-L adore) ; căci li s-a arătat după trei zile iarăși viu...».*

Ecourile învierii le întîlnim și în așa-numita «inscripție din Nazaret» compusă în grecește și păstrată în Cabinetul medaliilor din Paris, care e un fel de răspuns dat de împăratul Romei la raportul lui Pilat privind condamnarea lui Iisus și pretinsa violare a mormîntului Său : «Ordonanță de la împărat. Socotesc că locurile de îngropare și mormintele pe care cineva le-a făcut ca o datorie sacră față de strămoși sau de copii sau de rude, să rămînă neschimbate pentru totdeauna. Iar dacă va face careva dovada fie că cineva le-a dărîmat, fie că în vreun fel oarecare a scos afară pe cei îngropați, fie că prin înșelăciune i-a dus în altă parte săvîrșind astfel o încălcare de proprietate față de cei îngropați, fie că a mișcat din loc ori tăblițele ori pietrele de mormint, împotriva aceluia poruncesc să se facă proces de nelegiuire față de datoria sfîntă de oameni, ca pentru sacrilegiu față de zei. Căci va trebui cu

mult mai mult să fie respectați morții ; iar într-un cuvânt, nimănui nu-i este îngăduit să-i miște din loc ; iar de nu, voiesc ca cel vinovat să fie osîndit la moarte pentru profanare de mormînt».

Inscripția aceasta descoperită în 1878 la Nazaret care privește exclusiv Palestina și Siria nu pomeneste cu numele pe Iisus care mort, a fost «mutat din loc» și astfel «mormîntul lui profanat», dar referirea la El și la cei despre care Evangheliile spun că i-a înviat este sigură întrucît nici un alt fapt asemănător nu este consemnat de istorie a se fi petrecut în acel timp spre a o fi putut ocaziona.

6. Date istorice despre Domnul nostru Iisus Hristos

Datele pe care ni le oferă Sfintele Evanghelii despre Iisus Hristos sînt confirmate de mărturii venind din partea unor scriitori necreștini ai vremurilor de altă dată.

Astfel, istoricul Tacit (55—120 d. Hr.) în lucrarea sa «Anale» (XV, 44) spune : «...pentru a înăbuși zvonurile (că el ar fi dat foc Romei), Nero a căutat niște vinovați anume că-rora le-a dat cele mai crunte osînde ; pe aceștia norodul îi numea creștini ; datorită nelegiuirilor lor, ei erau urîți de toată lumea. Hristos, căpetenia de la care își luaseră numele (creș-tinii), fusese osîndit pe vremea împăratului Tiberius de către procuratorul Pontius Pilatus...».

Un alt istoric, Suetoniu (69—129 d. Hr.) în cartea «Viețile celor doisprezece cezari» vorbind despre împăratul Claudiu (41—54 d. Hr.) arată că acesta «expulză din Roma pe evrei, care se agitau mereu, instigați de Chrestus», adică Hristos (XXV, 4).

Pliniu cel Tânăr (61—110 d. Hr.) apoi, ca proconsul al Bitiniei, a întreținut corespondență cu împăratul Traian, prietenul său. Într-un raport despre situația din provincia pe care o gu-verna, aduce vorba și despre creștini. «Ei — scrie Pliniu — m-au asigurat că toată vina sau rătăcirea lor constă în aceea că obișnuiau să se adune toți într-o anume zi, înainte de răsă-ritul soarelui, și să cînte în coruri imne lui Hristos ca lui Dum-nezeu».

Acestor trei scriitori necreștini de limbă latină le-am putea adăuga pe deja pomenitul Iosif Flaviu, iudeu de neam, de la care ne-au rămas multe opere în limba greacă. În aceeași lu-crare «Antichitățile iudaice», de care am pomenit, vorbește pe larg despre Ioan Botezătorul (XVIII, 5) și apoi încă o dată îl citează pe Iisus : «Marele preot Annas adună sinedriul ca să judece și-l înfățișează pe fratele (adică vărul) lui Iisus care se cheamă Hristos, pe Iacob și pe alți cîțiva, și-l osîndi să fie ucis cu pietre» (XX, 9, 1).

Deosebit de importante mărturii privind persoana Mîntuitorului ne îmbie descoperirile arheologice. Nu vom repeta cele cunoscute despre Sfinții Împărați Constantin și Elena care în anul 327 au dezgropat crucea pe care a fost răstignit Domnul. Recente săpături făcute în vechi cimitire din Ierusalim au scos la iveală sicrie din anii 40—50 d. Hr. care au pe ele semnul crucii, cum și inscripții, unele în ebraică, altele în greacă. Printre ultimele sînt de reținut cele cu următorul text : «Vai Iisuse» și «Iisus aloë», ambele reprezentînd expresii de jale. Crucile, ca și inscripțiile, dovedesc cît de proaspete erau încă în mintea ierusalimitenilor patima și moartea Domnului, pe care ei le puneau în legătură cu pierderea unor ființe dragi lor.

Din Sfintele Evanghelii, ca și din mărturiile vremii, rezultă deci că *Domnul nostru Iisus Hristos s-a născut pe vremea împăratului August, și-a desfășurat dumnezeiasca lucrare și a murit pe cruce în timpul împăratului Tiberiu, cînd era «prefect» Pontiu Pilat ; a întemeiat o religie nouă și a lăsat Bisericii și ierarhiei datoria de a continua misiunea Sa religioasă* (Matei XXVIII, 20). El rămîne pentru creștini întemeietorul religiei creștine, care fără persoana Sa istorică nu s-ar fi născut și n-ar fi existat ; El este Mîntuitorul făgăduit de profeți, care a venit la plinirea vremii și, cu autoritatea Sa dumnezeiască, ne-a răscumpărat de sub robia păcatului.

VI. BISERICA CREȘTINĂ

1. Întemeierea Bisericii

N-ar fi nici o greșală dacă am spune că Biserica a fost întemeiată de Mântuitorul Iisus Hristos prin însăși moartea Sa pe cruce (Fapte XX, 28). Totuși momentul cînd ea apare în chip vizibil este acela al Cincizecimii. Primind Duhul Sfînt, Apostolii propovăduiesc cu îndrăzneală pe Iisus cel înviat și formează prima obște de credincioși (Fapte I, 8 și II, 41).

După Cincizecime, Apostolii și ucenicii Domnului, toți cei care au primit «vestea cea bună» (Evanghelia) și au fost botezați, se răspîndesc pretutindeni ducînd cu ei noua învățătură. Rolul cel mai important îl vor juca la început Apostolii și în chip deosebit Sfîntul Pavel, numit de asemenea «apostol» pentru contribuția sa la temeluirea Bisericii primare. Peste tot unde au ajuns, ei întemeiază comunități de creștini — pentru prima dată numele acesta și-l dau creștinii din Antiohia (Fapte XI, 26) — așezînd episcopi, preoți și diaconi spre a le continua lucrarea. Ei înșiși nu vor deveni «episcopi» și nu se vor lega de un anume loc, ci vor cutreiera întreaga lume cunoscută atunci.

Propovăduirea lor nu se adresa doar iudeilor ci tuturor, fără nici o deosebire. Încercarea lui Petru de a o restrînge exclusiv la fiii «poporului ales», a fost combătută cu hotărîre de Sfîntul Pavel, a cărui poziție găsi aprobare deplină din partea sinodului apostolic ținut la anul 52. Biserica și-a dovedit astfel dintru început caracterul universal și nu mai puțin capacitatea de a înfrînge dezbinările prevăzute de altfel de însuși Mântuitorul (Matei VII, 15; Marcu XIII, 5—6).

Învățătura evanghelică era propovăduită cu viu grai pentru că n-apucase încă nimeni s-o aștearnă în scris. Doar cărțile Vechiului Testament circulau din mînă în mînă fiind citite cu pietate. Activitatea Apostolilor și ucenicilor lor a impus însă din bună vreme fixarea în scris a noii învățăături. Cele două epistole către creștinii din Tesalonic (50 și 53), epistolele către creștinii din Galatia (54), Corint (56 și 57) și Roma (57—58) vor fi primele scripturi.

Încetul cu încetul «tradiția» orală — căreia aparțin și așa-numitele «Loghia» (cuvintele lui Iisus) din care o urmă găsim în Faptele Apostolilor (XX, 35) — îmbracă haina scrisului. Dar cîte din cele făptuite și învățate de Domnul n-au ajuns să fie cuprinse în cărți? «Dacă s-ar fi scris cu de-amănuntul — ne spune Apostolul Ioan — cred că lumea aceasta n-ar cuprinde cărțile ce s-ar fi scris» (Ioan XXI, 25).

Pentru a răspunde nevoilor resimțite de primii creștini, pentru a nu pierde amintirea a ceea ce era socotit important și nu mai puțin pentru a împiedica adausurile și alterările, Matei, Marcu, Luca și Ioan vor compune Evangheliile ce le poartă numele. Îndeobște se apreciază că în forma ei originală Evanghelia după Matei este cea mai veche și datează de pe la sfârșitul deceniului al cincilea ; între 63—64 s-a scris cea după Marcu, către 65 cea după Luca iar ultima, cea după Ioan, în jurul anului 100. Fiecare evanghelist a transpus în felul lui și potrivit scopului ce-l urmărea aceeași Evangheliie a lui Iisus — fapt ce explică denumirea «d u p ă» Matei, «d u p ă» Marcu, «d u p ă» Luca și «d u p ă» Ioan — bazându-se pe cele cunoscute direct sau folosind mărturia acelor care «l e - a u v ă z u t d e l a î n c e p u t» (Luca I, 2).

Evangheliile, Epistolele, Faptele Apostolilor și Apocalipsa vor forma în cele din urmă scriptura Noului Testament și, împreună cu Vechiul Testament, Biblia. Biserica a fost aceea care a încheiat Sfânta Scriptură adunînd cărțile sacre la un loc și lăsînd de-o parte alte cărți neautentice care circulau cu multă intensitate (150 d. Hr.). În Scriptură se găsește întreaga învățătură a Mîntuitorului Hristos. Obligată de împrejurări și de problemele mereu altele puse de mersul înainte al vieții, Biserica va aprofunda mesajul evanghelic și-l va interpreta potrivit nevoilor resimțite de creștini.

Scripturile vor rămîne pururea aceleași, deși propovăduitorii dintru început vor dispărea unul după altul. Potrivit celor rînduite de însuși Domnul, Apostolii și ucenicii lor vor transmite misiunea ce li s-a încredințat urmașilor. Biserica intră astfel în istorie, mereu una cu Iisus care a întemeiat-o : «...nimeni vreodată nu și-a urît trupul său, ci fiecare îl hrănește și îl încălzește, precum și Hristos Biserica, pentru că sîntem mădulele ale trupului Lui, din carnea Lui și din oasele Lui» (Efes. V, 29—30).

2. Biserica în perioada apostolică

Viața primelor comunități creștine se desfășura sub impresia puternică lăsată de faptele și învățătura Mîntuitorului, sub autoritatea de necontestat a Sfinților Apostoli. Cartea Faptele Apostolilor (II, 41—47) ne-o descrie precum urmează : «...cei ce au primit cuvîntul... s-au botezat... și stăruiau în învățătura Apostolilor și în comuniune, în frîngerea pîinii și în rugăciuni... Iar toți cei ce credeau erau laolaltă și aveau toate în obște. Și își vindeau pămîntul și averile și le împărțeau tuturor, după cum avea nevoie fiecare. Și în fiecare zi, stăruiau într-un cuget în templu și, frîngînd pîinea în casă, luau împreună hrana întru bucurie și curăția inimii, lăudînd pe Dumnezeu și avînd har la tot poporul. Iar Domnul sporea zilnic obștea celor ce se mîntuiau» (vezi și cap. IV, 32—35).

Recunoaștem deja în această sumară descriere elementele constitutive ale Bisericii : mulțimile de credincioși, botezul, învățătura, frângerea pîinii, credința că Dumnezeu este prezent și activ, conducerea Apostolilor, într-ajutorarea, comunitatea bunurilor, bucuria, curățenia moravurilor, prestigiul de care se împărtășeau printre necreștini.

E adevărat că multe din problemele ce ne preocupă astăzi nu apăruseră încă. Creștinii erau puțin numeroși și toate prea proaspete. Dar Biserica își va aduce pururea aminte cu nostalgie de bucuria și entuziasmul începuturilor și se va inspira din ele.

N-au întîrziat să apară însă greutățile. Cea dintîi a constituit-o atitudinea ce trebuia luată față de Legea veche și cultul mozaic. Acesteia i s-a adăugat refuzul multor credincioși ai poporului lui Israel de a-l recunoaște pe Iisus ca Mesia. În timp ce Biserica era întemeiată pe credința lui Israel, în timp ce Iisus, Maica Preacurată, Apostolii erau toți evrei, «poporul ales» n-a devenit creștin. Totuși el va continua să păstreze, pe plan religios, un loc aparte, închizînd în sine o taină despre care vorbește Epistola către romani (cap IX, 11). Sfîntul Apostol Pavel este convins că această situație va rodi mîntuirea chiar și pentru Israel, căci «*darurile și chemarea lui Dumnezeu nu se pot lua înapoi*» (Romani XI, 29). Nimeni nu este mai legat de opera mîntuirii ca urmașii lui Moise. De aceea nu rezultă de nici unde, și în primul rînd nu din Sfînta Scriptură, că poporul lui Israel a fost osîndit.

Cît privește disputa referitoare la obligativitatea Legii mozaice, tăierea împrejur și interdicția de a consuma mîncări «necurate», ea a fost soluționată în sinod, așa-numitul sinod apostolic ținut la anul 49/50, — indicîndu-se astfel calea de rezolvare a tuturor problemelor bisericești — prin scutirea creștinilor proveniți dintre neiuide de a urma Vechiul Legămînt. Înțelegem din acest fapt măsura în care Biserica, dintru început chiar, a păzit cu sclipă credința adevărată, ferind-o de orice împutinare.

3. Înfruntarea cu păgînismul

Simțind că pierde terenul de sub picioare, păgînismul idolatru a opus creștinismului ce se răspîndea cu repeziciune, nu numai religia și filozofia sa, ci în același timp forța de care dispunea. Pînă la începutul veacului al IV-lea Biserica a trebuit să înfrunte drept aceea prigoane ordonate de chiar împărații Romei. În ciuda supunerii pe care creștinii o arătau față de autoritatea împărătească, s-a recurs la calomnii și acuze nedrepte pentru a fi urmăriți și pedepsiți. Încrăzători în adevărul ce-l propovăduiau, ei răspund apărîndu-și religia — scrierile unor Irineu, episcopul Lionului (+ 202), Origen din Alexandria (+ 253/54), Tertulian din Cartagina (+ 220) și Ciprian, episcop al aceleiași cetăți nord-afri-

cane (+ 258), constituie documente prețioase ale acestei epoci — sau pecetluind-o cu sîngele lor și devenind martiri (mărturisitori).

Trei veacuri au ținut prigoanele întrerupte doar de scurte perioade de liniște. «Actele martirilor», un fel de procese-verbale ale judecării și chinării celor osîndiți sub învinuirea de a-l mărturisi pe Hristos, evidențiază atît cruzimea prigonitorilor cît și răbdarea martirilor. Și în ciuda vrăjmășiei cu care erau tratați, inscripțiile de pe mormintele creștinilor uciși repetă mereu, spre uimirea noastră, cuvîntul «pace».

Ne-au rămas de la episcopul Antiohiei, Ignatie, aruncat în arenă pentru ca să-l sfîșie fiarele pe la anul 107, mai multe epistole. Într-una din ele spune: «...Grîu al lui Dumnezeu sînt și mă macină dinții fiarelor, pentru ca să fiu aflat pîine curată a lui Hristos... Focul, crucea, mulțimea fiarelor, tăieri, împărțiri, risipiri de oase, strivire de membre, sfărîmări ale trupului întreg... să vie asupra-mi, numai să ajung la Hristos... Lăsați-mă să primesc lumina curată; acolo ajuns voi fi om. Îngăduiți-mi să fiu următor suferinței Domnului meu» (Epistola către romani, IV—VI).

Martirii erau cinstiți de creștini. Ei nu erau socotiți morți, ci vii. Li se cerea să mijlocească pe lîngă Dumnezeu. Data morții lor a devenit sărbătoare și era prăznuită ca zi în care s-au «născut» cu adevărat.

4. Dezvoltarea Bisericii

În anul 311 împăratul Constantin cel Mare devine creștin, iar doi ani mai tîrziu, în 313, dădu un edict de toleranță, care oferî Bisericii pacea. Pînă atunci prigonit, creștinismul a devenit religie a statului. Evenimentul acesta va influența veacuri de-a rîndul soarta Bisericii. Judecat în perspectiva timpului, poate fi învinuit că a dus la oficializarea Bisericii și deci la instituționalism excesiv și formalism. Nu e mai puțin adevărat însă că el a pus început bun unor activități cu bogate roade. Sînt cunoscute eforturile de a schimba moravurile vremii, de a înlătura multele nedreptăți și inegalități sociale, de a așeza viața obștească pe temeuri de pace, bunăînțelegere și frățietate.

Afară de aceasta, preluînd elementele pozitive ale culturii păgîne aflate în agonie, creștinii s-au străduit să asigure condițiile propice apariției unei culturi noi, mult superioare.

Concomitent se adîncește și maturizează gîndirea teologică prin Atanasie cel Mare (295—373), Vasile cel Mare (330—379), Grigorie de Nazianz (329/330—390), Grigorie al Nisei (+ 394), Ioan Gură de Aur (354—407), Chiril al Alexandriei (+ 444), Maxim Mărturisitorul (680—762) în răsărit, prin Ambrozie al Milanului (339—397), Ieronim 347—419/420), Augustin (354—430), Niceta al Remesianei (+ 414), Paulin al Nolei (+ 431), Grigorie cel Mare (+ 604) în apus. Toți aceștia, și

n-am pomenit decât pe cei mai cunoscuți, au îmbogățit nu numai teologia creștină, ci și patrimoniul culturii universale.

În același timp se dezvoltă viața liturgică. Deodată cu înălțarea unor monumentale lăcașuri de rugăciune, și catedrala Sfânta Sofia din Constantinopol zidită de împăratul Justinian între anii 532 și 537 este printre cele mai renumite, se dezvoltă și cultul în întregul lui. Din această perioadă datează sfintele liturghii ale lui Ioan Gură de Aur, Vasile cel Mare și Grigorie cel Mare, imnele lui Efrem Sirul (306—373), Roman Melodul (490—560), Andrei Criteanul (660—740) și Ioan Damaschin (675—749).

Nu mai puțin progresează pietatea, prilejuind apariția monahismului și înmulțirea călugărilor al căror rol în istoria Bisericii devine tot mai important. Va rămâne nemuritoare amintirea unor figuri de talia lui Antonie (+ 356) socotit întemeietorul anahoretismului, a lui Pahomie (+ 346) întemeietorul cenobitismului (viața de obște), a unor Macarie Egipteanul (+ 390), Evagrie Ponticul (346—399), Benedict al Nursiei (+ 547), Ioan Scărarul (+ pe la 649), Isaac Sirul (la sfârșitul veacului VII), Teodor Studitul (+ 826).

Creștinismul intră astfel cu încetul în viața de toate zilele, devenind religia cea mai răspândită. În mijlocul unei lumi crude a propovăduit dragostea de oameni, înfrățirea și pacea; în mijlocul unei lumi roasă de nedreptăți și exploatare a propovăduit egalitatea tuturor și respectul semenului; în mijlocul unei lumi ținută în ignoranță a propovăduit dreptul oricui la învățătură. Cu posibilitățile ce le avea la-ndemână s-a străduit să stingă războaiele, să promoveze progresul, să aline suferințele și să încurajeze știința de carte.

5. Erezii și schisme

Răspindirea creștinismului și dezvoltarea Bisericii au dus inevitabil la apariția unor dezbinări. Lucrul acesta este pînă la un punct explicabil deoarece noua învățătură fiind la începuturile ei, n-a fost timp să fie prevenite feluritele interpretări ce i se puteau da, nici să se stabilească o regulă a credinței de care să se țină toți. Mulți au căzut în rătăcirii fiind bine intenționați și fără să-și dea măcar seama. Astfel au apărut ereziile, abateri de la adevărul creștin dat prin descoperirea dumnezeiască și formulat de Biserică.

Mai puțin gravă, dar tot atît de primejdioasă este dezbinarea decurgînd din motive personale ori din neacceptarea rînduielilor stabilite de Biserică, care a primit numele de schismă.

Biserica a avut de înfruntat așadar atît primejdia ereziilor cît și a schismelor. Lupta ce a trebuit s-o ducă n-a fost ușoară mai ales că în ea s-au angajat și forțe din afară, ca de exemplu împărații, nu o dată deveniți sprijinitori ai celor rătăciți.

În astfel de împrejurări grele, întocmai ca pe vremea Apostolilor cu prilejul disputei privitoare la obligativitatea legii mozaice, au fost convocate sinoade, cel mai înalt for de conducere în Biserică, misiunea lor fiind aceea de a arăta ce și cum trebuie să se creadă. Când abaterile ivite se mărgineau la o țară ori provincie, s-au convocat sinoade locale; când însă abaterile amenințau întreaga Biserică, s-au convocat sinoade ecumenice, adică a toată lumea.

Ereziile mai importante le putem urmări după istoria sinoadelor ecumenice care s-au ocupat de ele. Astfel, cel dintâi sinod ecumenic s-a ținut la Niceea, în Asia Mică, la anul 325, pentru a fi condamnată rătăcirea lui Arie. Acesta pretindea că Iisus Hristos, deși ființă desăvârșită, a fost totuși creat de Dumnezeu întocmai ca oricare altă creatură, de unde rezultă că El n-a fost Dumnezeu. După lungi discuții, la care Sf. Atanasie cel Mare a adus o contribuție de seamă, s-a stabilit că Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu, «Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut iar nu făcut». Sf. Nicolae mitropolitul Mirelor Lichiei, a cărui amintire se prăznuiește la 6 decembrie, a fost și el de față, înfruntându-l cu multă hotărîre pe ereticul Arie.

Cincizeci și șase de ani mai târziu, fu convocat al doilea sinod ecumenic în Constantinopol (381). El condamnă erezia acelor care, întocmai unui anume Macedonie, învățau că Sfîntul Duh este creatură și slujitor al Tatălui și al Fiului. În urma deliberărilor se stabili că Sfîntul Duh este Dumnezeu adevărat și de aceeași ființă cu Tatăl și cu Fiul. Părinții participanți la acest sinod sînt pomeniți la 22 mai.

Regula de credință stabilită la Niceea și apoi la Constantinopol, a fost fixată în mai multe articole care la un loc formează «Simbolul credinței» sau «Crezul» citit pînă azi în toate bisericile la sfînta liturghie.

Sinodul al treilea ecumenic s-a ținut la Efes, în Asia Mică, la anul 431. El fu convocat pentru că episcopul Nestorie, ajuns patriarh al Constantinopolului, a început să învețe că Iisus Hristos s-a născut din Maica Preacurată numai cu trupul, numai ca om, de unde decurgea că Fecioara Maria nu poate fi numită *Născătoare de Dumnezeu* (Theotokos, cum zic grecii), ci doar *Născătoare de Hristos* (Hristotokos). Sinodul a hotărît că în Iisus Hristos firea omenească și firea dumnezeiască sînt strîns unite între ele, formînd o singură persoană, aceea a Fiului lui Dumnezeu. De aceea, Maica Preacurată trebuie numită *Născătoare de Dumnezeu*.

Cetatea Calcedonului, din Asia Mică, adăposti în anul 451 cel de-al patrulea sinod ecumenic, care aruncă anatema asupra bătrînului arhimandrit Eutihie din Constantinopol, și partizanii săi. Aceștia pretindeau că în Iisus Hristos există o singură fire, cea dumnezeiască (monofizis), deoarece firea dumnezeiască a

absorbit pe cea omenească. Sfinții Părinți de la Calcedon, a căror prăznuire se face la 17 iulie, au arătat însă că în Iisus sînt două firi, dumnezeiască și omenească, «neamestecate și neschimbate, neîmpărțite și nedespărțite».

Invățătura greșită condamnată la Calcedon, numită monofizitism, și-a dobîndit destui susținători care își întemeiau părerile pe cărți ale unor scriitori bisericești nu lipsiți de faimă. Un nou sinod ecumenic, al cincilea, întrunit la Constantinopol în anul 553, condamnă pe toți acești scriitori și operele lor.

Soborul al șaselea ecumenic s-a ținut din nou la Constantinopol între anii 680—681. Ceea ce a dus la convocarea lui fu erezia potrivit căreia Iisus Hristos a avut numai voință dumnezeiască, nu și omenească (în grecește «monotelism», adică o singură voință). Sinodul hotărî respingerea acestei noi fețe a monofizitismului deoarece în Iisus Hristos sînt două voințe, precum sînt două firi.

Mai tîrziu altă rătăcire începu să-și croiască drum și anume aceea care pretindea că cinstirea icoanelor și sfintelor moaște n-ar fi altceva decît idololatrie. Combătînd asemenea susținere, reprezentanții Bisericii, dintre care amintim mai ales pe Sf. Ioan Damaschin, au arătat însă că cinstirea care se dă icoanelor este îndreptată către persoanele înfățișate pe dinsele, iar nicidecum către materia din care sînt făcute.

Sinodul al șaptelea ecumenic ținut la Niceea în anul 787 a hotărît că icoanele și moaștele pot fi cinstite. Apoi, toate icoanele scoase din biserici, au fost repuse la locul lor, împrejurare care a produs atîta bucurie în rîndul credincioșilor încît, cincizeci și șase de ani mai tîrziu (843), cu prilejul unui sinod ținut la Constantinopol, s-a rînduit să fie prăznuită în cea dintîi duminică a Postului Mare, numită de atunci «Duminica Ortodoxiei».

Sinodul al șaptelea este ultimul sinod ecumenic. Cele care s-au ținut după aceea în diferite părți ale lumii creștine nu mai au caracter universal întrucît, în urma mai multor schisme ce au apărut de-a lungul vremii, la 1054 s-a produs «marea schismă» care a împărțit Biserica în două: de apus și de răsărit. De atunci creștinătatea suspină după refacerea unității mult dorite, neîncetînd a se ruga «pentru unirea sfintelor lui Dumnezeu biserici». Deși actul de despărțire a fost anulat în 1965 de Patriarhia Constantinopolului și de Papa Paul al VI-lea, totuși urmările lui constituie o rană mereu sîngerîndă care își așteaptă tămăduirea.

6. Mahomedanismul și cruciadele

Apariția popoarelor migratoare și începînd cu veacul al VII-lea a arabilor mahomedani, apoi a turcilor, va schimba situația în Europa, Asia și Africa nu numai sub raport politic,

ci și religios. În multe părți creștinismul regresează, ba chiar dispare, ca spre pildă, în nordul Africii. Cea care va avea de suferit va fi mai ales Biserica răsăritului.

Sub pretextul apărării «locurilor sfinte» și a creștinătății, Biserica Romei încearcă să-și extindă influența. Profitând de presiunile la care era supus imperiul de răsărit cu capitala la Constantinopol (Bizanț), ea va organiza câteva sinoade numite «unioniste» pentru că au încercat refacerea unității pierdute (Lyon în 1274 și Ferrara-Florența în 1438—1439) și va porni o serie de cruciade, dintre care șapte mai mari (1096—1099, 1147—1149, 1189—1192, 1202—1204, 1228—1229, 1248—1254 și 1270), rămase toate fără rezultatul dorit. În schimb despărțirea Bisericilor s-a adâncit, iar poziția creștinismului a slăbit. În cele din urmă «locurile sfinte» au rămas în stăpânirea arabilor, iar Constantinopolul a căzut sub turci apunând deodată cu el gloria Bizanțului (1453).

Devenite în exclusivitate una «ortodoxă», iar alta «catolică», cele două mari Biserici de răsărit și apus își vor urma tot mai mult drumul propriu, în ciuda fondului lor comun. Viața creștină însă n-a stagnat, ci s-a îmbogățit diversificându-se.

Ortodoxia se consolidează în mijlocul popoarelor de origine greacă, al celor slave și al românilor, reînviind sub forme noi minunata spiritualitate bizantină. Comunitatea monastică din Muntele Atos susținută de toate Bisericile locale ortodoxe aduce o contribuție de seamă la dezvoltarea teologiei dând naștere unui curent numit isihasm (care promova viața contemplativă sau liniștită), cu adânci rezonanțe în Țările Românești. Grigorie Palama (1296—1359), Nil Cabasila (+ 1361), Nicolae Cabasila (+ 1371) și Simion al Tesalonicei (+ 1429) sînt cîțiva din teologii renumiți ai vremii. Un sinod ținut la Constantinopol în 1341 lămurește dificila problemă a harului, a energiilor necreate și a luminii taborice.

În apus Biserica devine instituție papală cu toate serviciile ce i le-a impus adoptarea unui sistem monarhic de guvernare, imitat după acela al prinților și regilor evului mediu. Teologia dominată de scolasticismul lui Toma de Aquino (1225—1274) se complică progresiv iar pietatea, în ciuda apelurilor la simplitate ale unor Bernard (1090—1153) și Francis de Assisi (1182—1226), devine tot mai formalistă. Juridicismul cîștigă teren prin papii Nicolae al II-lea (1059—1061), Grigorie al VII-lea (1073—1085) și Inocențiu al III-lea (1198—1216).

Papalitatea dobîndește o însemnată putere politică dar suferă umiliri destule și, în plus, o «captivitate» de aproape șaptezeci de ani la Avignon în Franța (1309—1377). Decăderea și imoralitatea înstăpînite la curtea unor papi și de asemenea a unor episcopi nu mai pot fi ascunse, iar credincioșii

le critică cu mereu sporită înverșunare. Multele ordine monahale care își fac apariția (cistercienii, cartusienii, premonstratensii, carmeliții, dominicanii, iezuiții), puse mai mult sau mai puțin în slujba autorității papale, nu-i pot reface prestigiul nici asigura dăinuirea decât recurgând la inchiziție. Ei îi cad victimă oameni nevinovați și credincioși sinceri, teologi, scriitori, artiști, savanți... Numele unui Giordano Bruno (1564—1600) cel ars pe rug ori al unui Galileo Galilei (1564—1642) cel obligat să-și retracteze teoriile astronomice, vor fi mereu legate de această instituție rămasă în istorie cu faimă sinistă.

7. Reforma

Biserica apuseană trece prin mari dificultăți. Încearcă singură să se reformeze dar fără succes. Reforma vor înfăptui-o alții, cu prețul însă a unei noi împărțiri a creștinătății. John Wyclif (1320—1384) în Anglia, Jan Hus (1369—1415) în Cehia vor fi înaintemergătorii unui lung proces desăvârșit de Martin Luther (1483—1546) în Germania, Ulrich Zwingli (1484—1531) în Elveția, Jean Calvin (1509—1564) în Franța și regele Henrich al VIII-lea (1509—1547) în Anglia. În fond Reforma este un protest împotriva stării de lucruri din epoca feudală și în mod special împotriva diformărilor adevăratului creștinism, ivite în sinul romano-catolicismului. Astfel, s-a născut Protestantismul din care au izvorât apoi numeroase alte dominațiuni și grupări religioase (neoprotestantismul). Toate se caracterizează prin respingerea Tradiției și acceptarea Bibliei exclusiv, prin înlăturarea Tainelor și în special a Preoției, prin importanța acordată păcatului și credinței ca element ce condiționează singur mântuirea.

Față de situația creată și spre a ieși din impas, Biserica Romano-Catolică pornește o contra-reformă a cărei expresie este sinodul din Trident (1546—1563). S-a dorit a se ajunge la o purificare a Bisericii «in capite et membris». Rezultatele au fost însă minime. Neputînd recîștiga pozițiile pierdute, Catolicismul se va strădui să-și întărească în schimb organizarea bisericească așezînd-o pe principii monarhice mergînd pînă la declararea infailibilității papei (la sinodul Vatican I din 1870), și să-și întindă influența prin misionarism și prozelitism.

8. Epoca modernă

Descoperirile geografice (Cristofor Columb și Vasco de Gama) și cuceririle științifice deschid omenirii largi perspective de dezvoltare. Lumea se emancipează, iar curentele filozofice spulberă una după alta ideile învechite. Creștinismul apusean trece prin convulsii ce pun în discuție multe din tezele tradiționale.

În acest timp Ortodoxia răsăriteană trăiește latent sub amenințarea semilunei pînă în veacul al XIX-lea, dar păstrînd cu scumpătate legea moștenită de la înaintași. Multe patriarhate venerabile își pierd strălucirea de altă dată (Constantinopolul, Ierusalimul, Antiohia, Alexandria), dar Bisericile autocefale mențin legătura dragostei și a unității. Cînd nevoile o cereau, s-au convocat sinoade ca cel din Iași (1642), fixînd poziția Ortodoxiei față de celelalte confesiuni așa cum se găsește ea expusă în *Mărturisirea de credință* a mitropolitului Kievului, român de origine, Petru Movilă (1596—1645).

Are de înfruntat cînd opresiunea, cînd prozelitismul confrăților. Refuză însă războiul confesional, stabilește contacte cu protestanții și cu vechii-catolici, manifestă înțelegere față de toți creștinii. În 1902 de exemplu, patriarhul Ioachim al Constantinopolului spunea într-o enciclică trimisă protestanților și catolicilor că îi invită să se întrunească pentru a găsi mijloace comune de apropiere între credincioșii atît de despărțiți. Iar în 1920, o altă enciclică a Patriarhiei ecumenice, invita Bisericile creștine la colaborare. Era semnul începerii unei epoci noi în istoria creștinătății : aceea a ecumenismului tinzînd la refacerea unității pierdute.

În mijlocul unei lumi ce se primenește, creștinii au înțeles că datoria lor e de a sprijini eforturile oamenilor cinstiți de pretutindeni spre pace, colaborare și progres. Bisericile însăși, conștiente de menirea lor, se alătură mersului înainte al societății, potrivit cuvîntului Evangheliei, contribuind astfel la împlinirea aspirațiilor de mai bine a celor mulți.

VII. ÎNVĂȚĂTURA CREȘTINĂ (TEOLOGIA)

Mîntuitorul Iisus Hristos este numit «Învățătorul» (Matei XII, 38) pentru că El ne-a dat o învățătură nouă (Fapte XVII, 19), superioară celei a oricărei alte religii. Despre această învățătură a spus El însuși : «Învățătura Mea nu este a Mea, ci a Celui ce M-a trimis» (Ioan VII, 16).

Propovăduită de Domnul, iar după El de Sfinții Apostoli și urmașii lor, învățătura creștină s-a răspîndit fiind îmbrățișată cu căldură de credincioși. Cu cît se îndepărta însă vremea în care a trăit Mîntuitorul printre noi și pe măsură ce părăseaua viața Apostolii și urmașii direcți ai acestora, s-a simțit trebuința transpunerii în scris a propovăduirii lor, spre a nu se pierde nimic din cele lăsate de Iisus. Însușirea Evangheliei apoi de către noii adepți care așteptau răspuns la multele întrebări care-i frământau, a determinat nevoia adîncirii ei. Lucrul acesta l-a impus și apariția de la început chiar a unor învățături greșite. Pentru a veni în ajutorul creștinilor și a-i feri de rătăcirii, Biserica prin sinoade a statornicit ce și cum trebuie să se creadă. Dogmele și canoanele formulate astfel se întemeiază pe Sfînta Scriptură și Predania sau Tradiția moștenită de la Sfinții Apostoli și ucenicii lor.

Fără a schimba sau adăuga ceva, dogmele și canoanele lămuresc descoperirea dumnezeiască dată prin Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, în folosul credincioșilor. *Dogmele sînt adevăruri de credință cuprinse în Scriptură și Tradiție, formulate și dezvoltate de Biserică în sinoadele ecumenice. Canoanele sînt norme privind viața creștină care și ele au fost formulate de Biserică și dascălii ei.* Abaterea de la dogme se numește erezie, iar abaterea de la canoane schismă. Dogmele au caracter neschimbător, pe cînd canoanele referindu-se la viața de toate zilele a creștinilor pot fi schimbate dar numai de sinoadele ecumenice care le-au formulat.

1. Temeiul învățaturii creștine

Descoperirea sau revelația dumnezeiască cuprinsă în Sfînta Scriptură stă la baza învățaturii creștine. Descoperirea de către Dumnezeu a tainelor Sale e însă mult mai bogată decît ceea ce a putut fi cuprins în cuvinte scrise. «Multe avînd a vă scrie — avertiza Apostolul Ioan — n-am voit să le scriu pe hîrtie și cu cerneală, ci nădăjduiesc să vin la voi și să grăiesc gură către gură, ca bucuria noastră să fie deplină» (II Ioan XII, și III Ioan XIII, 14). Iată de ce alături de Scriptură a existat dintotdeauna Predania sau Tradiția, ambele la un loc formînd temeiul învățaturii creștine.

Între Scriptură și Tradiție nu există nici o contradicție. Mai mult, propovăduirea orală fiind aceea care a precedat

Scriptura, se poate ține drept sigur faptul că Predania a dat naștere Scripturii.

Fără a le putea deci desface una de alta, pentru o mai ușoară expunere a lucrurilor vom spune totuși că învățătura creștină se întemeiază pe Sfânta Scriptură și pe Sfânta Tradiție.

a) *Sfânta Scriptură sau Biblia* (cuvînt grecesc care înseamnă carte) cuprinde mai multe scrieri păstrate și adunate la un loc de Biserică, alcătuite de Profeți și de Apostoli sub inspirația Sfintului Duh. Ea istorisește cum s-a descoperit, adică cum s-a făcut cunoscut Dumnezeu credincioșilor, cum și-a ales El un popor cărui i-a descoperit voia Sa și cum, în cele din urmă, a arătat prin Iisus Hristos, Fiul Său, calea ce duce la El.

Cuprinsul Sfintei Scripturi se referă, așadar la ceea ce a făcut Dumnezeu pentru mîntuirea noastră. Ea nu este și nu tinde însă a fi un manual de științe naturale, de astronomie sau chiar o cronică a vremii. Ideile pe care le găsim aici sînt ale timpului și locului în care au trăit autorii scrierilor ce o compun. Important este cuprinsul ei religios-moral care e mai presus de loc și de timp, adevărurile mîntuitoare pe care ni le îmbie.

Așa cum afirma cineva pe bună dreptate, «Biblia nu ne învață cum se mișcă cerul, ci cum să ne suim la cer. Ea ne istorisește cum și ce a făcut Dumnezeu din iubirea Sa de oameni prin poporul lui Israel pentru a da mîntuirea». Totuși menținîndu-se în limitele menirii proprii, ea cuprinde adevăruri istorice incontestabile. Cercetările oamenilor de știință și săpăturile arheologice efectuate în ultimii ani demonstrează pînă la evidență exactitatea datelor Bibliei.

Sfânta Scriptură este formată din două părți: *Vechiul Testament* cu scrierile compuse înainte și *Noul Testament* cu cele întocmite după întruparea lui Iisus Hristos Domnul. Autorii primelor sînt în cea mai mare parte Profeții, iar ai celor din urmă Apostolii.

Punctul central al Vechiului Testament îl formează legămîntul încheiat de Dumnezeu cu poporul lui Israel sau legea dată pe muntele Sinai, din care cauză se mai numește și Legea veche. Punctul central al Noului Testament stă în legămîntul încheiat de Dumnezeu cu întreaga făptură pe Golgota prin răstignirea Fiului Său, fapt pentru care se mai numește și Legea nouă sau a harului.

Atît Vechiul cît și Noul Testament sînt cuvîntul lui Dumnezeu. Vechiul Testament este «călăuză» către Noul Testament, cum spune Apostolul Pavel (Galateni III, 24), iar Noul este împlinirea și desăvîrșirea celui Vechi.

Sfânta Scriptură se numește «cuvîntul lui Dumnezeu» pentru că autorii ei au fost inspirați de Dumnezeu (II Timotei III, 16). Inspirația trebuie înțeleasă ca o înfrîurire lăuntrică asupra sfințiților scriitori, ca o luminare deosebită a minții

lor de a scrie fără greșală ceea ce le-a descoperit Dumnezeu. Inspirația nu a desființat însușirile acestor autori, ea nemergînd pînă la a dicta cuvînt cu cuvînt. Sfîntul Duh a pus doar în sufletul sfințiților scriitori anumite idei, a trezit anumite sentimente, pe care aceștia le-au exprimat cum au putut și cum au socotit mai nimerit.

Se socotesc inspirate numai scrierile numite *canonice*, adică acelea despre care întreaga Biserică creștină socotește a cuprinde cuvîntul lui Dumnezeu curat și neschimbat. Alături de ele sînt unele cărți numite *deuterocanonice* (canonice în al doilea rînd) și *necanonice*. Spre deosebire de primele care sînt normative și obligatorii pentru viața creștinilor, celelalte sînt doar instructive și folositoare de suflet.

Vechiul Testament — Cărți canonice : 1. Facere, 2. Ieșirea, 3. Leviticul, 4. Numerii, 5. Deuteronomul (a doua lege), 6. Iosua (Iisus fiul lui Navi), 7. Judecătorii, 8. Rut, 9, 10, 11 și 12. I—IV Regi (primele două se mai numesc I și II Samuil), 13 și 14. I—II Cronici, 15. Esdra, 16. Neemia, 17. Estera, 18, Iov, 19. Psalmii, 20. Pildele sau proverbele lui Solomon, 21. Ecclesiastul, 22. Cîntarea cîntărilor, 23. Isaia, 24. Ieremia, 25. Plîngerile lui Ieremia, 26. Iezechiil, 27. Daniil, 28. Osea, 29. Ioil, 30. Amos, 31. Avdie, 32. Iona, 33. Miheia, 34. Naum, 35. Avacum, 36. Sofronie, 37. Agheu, 38. Zaharia, 39. Maleahi. — *Cărți deuterocanonice* : 1. Tobit, 2. Iudita, 3. Baruh, 4. Epistola lui Ieremia, 5. Cartea a treia a lui Ezdra, 6. Înțelepciunea lui Solomon, 7. Înțelepciunea lui Iisus, fiul lui Sirah sau Ecclesiasticul, 8, 9 și 10. I—III Macabei. — *Cărți necanonice* : 1. Cîntarea celor trei tineri (din cartea lui Daniil), 2. Istoria Susanei, 3. Istoria omorîrii balaurului și a sfîrșimării lui Bel, 4. Rugăciunea lui Manase (la sfîrșitul cărții a doua a Cronilor), 5. o parte din cartea Estera (care nu e împărțită în versete), 6. Ultimul Psalm (care urmează după Psalmul CL).

Noul Testament : 1. Sf. Evanghelie după Matei, 2. Sf. Evanghelie după Marcu, 3. Sf. Evanghelie după Luca, 4. Sf. Evanghelie după Ioan, 5. Faptele Apostolilor, 6. Epistola către romani, 7 și 8. Epistolele I—II către corinteni, 9. Epistola către galateni, 10. Epistola către efeseni, 11. Epistola către filipeni, 12. Epistola către coloseni, 13 și 14. Epistolele I—II către tesaloniceni, 15 și 16. Epistolele I—II către Timotei, 17. Epistola către Tit, 18. Epistola către Filimon, 19. Epistola către evrei, 20. Epistola sobornicească a Sf. Apostol Iacob, 21 și 22. Epistolele sobornicești I—II a Sf. Apostol Petru, 23, 24 și 25. Epistolele sobornicești I—III a Sf. Apostol Ioan, 26. Epistola sobornicească a Sf. Apostol Iuda, 27. Apocalipsa Sfîntului Ioan Teologul.

Cunoașterea, cercetarea și urmarea Sfintei Scripturi este o datorie a fiecărui creștin («Cercetați Scripturile căci socotiți că în ele aveți viața veșnică» (Ioan V, 39). Aceasta pre-

supune însă pricepere și viață curată. În Scripturi, ne arată Sf. Apostol Petru, «sînt unele lucruri cu anevoie de înțeles, pe care cei neștiutori le rătălmăcesc... spre a lor pierzare» (II Petru III, 16). O călăuză e de aceea totdeauna de folos. Cînd diaconul Filip I-a întrebat pe famenul etiopian dacă știe ce citește în Scripturi, el i-a răspuns: «Cum voi putea, de nu mă va călăuzi cineva?» (Fapte VIII, 31). Dar cine ne va călăuzi? Răspunsul îl dă tot Sfînta Carte: «Întreabă pe tatăl tău și-ți va vesti și pe bătrînii tăi și-ți vor spune» (Deuteronom XXXII, 7).

La fel de trebuincioasă e curățenia vieții. Sf. Maxim Mărturisitorul zice în această privință: «Cunoștința întocmai a cuvintelor Duhului se descoperă numai celor vrednici de Duhul, adică numai acelor care printr-o îndelungată cultivare a virtuților, curățindu-și mintea de funinginea patimilor, primesc cunoștința celor dumnezeiești, care se întipărește și se așează în ei, de la prima atingere, asemenea unei fețe într-o oglindă curată și străvezie» (*Răspunsuri către Talasie*, 65).

În privința modului de a tilcui Sfînta Scriptură vom mai spune că ea cuprinde trei înțelesuri: 1. înțelesul după literă, obștesc sau istoric; 2. înțelesul mai înaintat sau sufletesc; 3. înțelesul duhovnicesc. Căutînd să pătrundem textul sfînt va trebui deci stabilit care din aceste înțelesuri i se potrivește. Apoi orice text nu poate fi desprins de *împrejurările istorice*, de *context* și de *locurile paralele*, toate contribuind la a-l face mai clar. Pe deasupra nu e potrivit să se nesocotească *tilcuirea ce s-a dat mereu unui text* în chip deosebit de cei apropiați în timp de Mîntuitorul și Sfinții Apostoli, de *consensul tilcuirilor*.

b) *Sfînta Tradiție* reprezintă învățătura dată de Dumnezeu prin viu grai Bisericii și din care o parte s-a fixat în scris mai tîrziu. Ca și Sfînta Scriptură, Sfînta Tradiție cuprinde descoperirea dumnezeiască trebuitoare mîntuirii noastre. Ea este viața Bisericii în Duhul Sfînt, este curentul viu al vieții Bisericii.

Cum s-a mai arătat, Sfînta Tradiție este anterioară Sfîntei Scripturi. Mîntuitorul Hristos n-a propovăduit învățătura Sa prin scris și nici n-a poruncit ucenicilor Săi să scrie, ci să învețe prin viu grai (Matei XXVIII, 19). Sfinții Apostoli au urmat exemplul și porunca Învățătorului lor. Urmașilor au cerut să facă la fel. Bunăoară Sfîntul Pavel scrie lui Timotei: «Cele ce ai auzit de la mine cu mulți martori de față, acestea le încredințeză la oameni credincioși, care vor fi destoinici să învețe și pe alții» (II Timotei II, 2). Dacă unii dintre ei au și scris, acele scrieri sînt ocazionale și au avut fiecare un anume scop, în nici un caz pe acela de a spune întreaga învățătură a Mîntuitorului. Predica orală a Sfinților Apostoli a completat

puținul care a ajuns să fie scris. De aceea și recomandă ei urmașilor păstrarea cu sfințenie a celor ce li s-au împărtășit cu viu grai. Astfel, Sfântul Pavel scrie corintenilor : «Fraților, vă laud că în toate vă aduceți aminte de mine și țineți predaniile, precum vi le-am dat» (I Corinteni XI, 2), iar tesalonicenilor le dă sfatul : «De aceea deci, fraților, stați neclintii și țineți predaniile pe care le-ați învățat, fie prin cuvânt, fie prin epistola noastră» (II Tesaloniceni II, 15).

Sfânta Tradiție s-a fixat de timpuriu și s-a păstrat neschimbată pînă azi în : hotăririle și canoanele sinoadelor ecumenice și locale, în simbolurile de credință, în scrierile Sfinților Părinți, în sfînta liturghie și în cărțile de slujbă ale Bisericii.

Pentru a deosebi adevărata Tradiție de felurite alte tradiții, trebuie să se țină seamă de următoarele reguli :

1. Sfînta Tradiție este aceea care nu stă în contradicție cu tradiția apostolică sigură și cu Sfînta Scriptură, bine știind că Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție stau una cu alta în cea mai strînsă legătură ;
2. despre existența căreia se află mărturii în Bisericile întemeiate direct de Sfinții Apostoli și în timpul Apostolilor ;
3. care s-a păstrat totdeauna de întreaga Biserică și
4. asupra căreia sînt de acord toți, sau cel puțin, cea mai mare parte din Părinții și scriitorii bisericești vechi.

Sfîntul Vincentiu de Lerini (mort pe la 450) explică aceasta precum urmează : «În Biserică Universală trebuie mare grijă, ca acel lucru să-l ținem, care a fost crezut pretutindeni, totdeauna, de toți... Lucrul acesta va fi așa, dacă urmărim universalitatea, vechimea și consensul. Vom urma universalitatea în chipul acesta, anume, dacă mărturisim că singură această credință este adevărată, pe care întreaga Biserică o mărturisește pe pămînt. Vom urma vechimea dacă nu ne depărtăm de loc de acele înțelesuri, pe care se știe că le-au practicat sfinții înaintași și Părinții noștri. Vom urma și consensul, dacă chiar în vechime, ținem definițiile și părerile tuturor sau aproape ale tuturor preoților și învățătorilor deopotrivă» (*Carte de instruire*, 2).

Păzitoarea, tilcuitoarea și propovăduitoarea fără greș a Tradiției este Biserica. Ea păstrează și susține unitatea și identitatea credinței. Credinciosul și-o însușește în măsura în care viețuiește în Biserică și păstrează în el Duhul Sfînt dat Bisericii. Sfîntul Pavel declară : «Nu știți, oare, că voi sînteți templu al lui Dumnezeu și că Duhul lui Dumnezeu locuiește în voi ? (De va strica cineva templul lui Dumnezeu, îl va strica Dumnezeu pe el, pentru că sfînt este templul lui Dumnezeu care sînteți voi» (I Cor. III, 16—17). Cine strică Duhul lui Dumnezeu, acela rătăcește și nu se află în Sfînta Tradiție.

2. Dumnezeu Unul în Treime

Învățătura despre Dumnezeu și existența Sa ca ființă personală este de cea mai mare importanță în oricare religie, deci și în cea creștină. Pe Dumnezeu îl cunoaștem din însăși descoperirea Sa, prin credință care este «adeverirea celor nădăjduite și dovada lucrurilor celor nevăzute» (Evrei XI, 1), dar în același timp și prin rațiune. Zidirea întregă, de la făpturile cele mai mici pînă la cele mai mari, de la cele înzestrate cu mai puțină pricepere pînă la cele mai înțelepte, de la începutul lumii pînă astăzi, mărturisește pe Dumnezeu: «Cerurile spun mărirea lui Dumnezeu și facerea mîinilor Lui o vestește tăria» (Psalmul XVIII, 1).

Chiar dacă înțelegerea ființei lui Dumnezeu întrece puterea de pătrundere a minții noastre, totuși lucrările lui Dumnezeu care coboară pînă la noi le cunoaștem și pe temeiul lor știm că Dumnezeu are următoarele însușiri:

— Dumnezeu este *unul*, nu sînt mai mulți dumnezei (I Cor. VIII, 6);

— Dumnezeu este *Duh, nematerial și netrupesc* (Ioan IV, 24), de unde rezultă că e *nevăzut, simplu și necompus*, nu admite nici un fel de adaus în Sine și nu are ceva mai mare, sau mai mic;

— Dumnezeu este *neschimbător* (Iacob I, 17);

— Dumnezeu este *veșnic* (Apocalipsa IV, 8);

— Dumnezeu este *necuprins* pentru că este *nesfîrșit*;

— Dumnezeu este *atotprezent* pentru că e pretutindeni, nu El în altceva ci toate în El (Ps. CXXXVIII, 7—9);

— Dumnezeu e *atotputernic* (Luca XVIII, 27) pentru că face tot ce vrea. Întrucît voia Sa este sfîntă, El vrea și face totdeauna numai binele și niciodată răul;

— Dumnezeu e *atotștiutor* (Rom. XI, 35). Știința lui Dumnezeu cunoaște toate deodată: cele trecute, cele prezente și cele viitoare. Prin preștiința Sa, Dumnezeu nu ne obligă însă să facem cele viitoare, nu nimicește libera noastră voie;

— Dumnezeu este *desăvîrșit* (Matei V, 48) avînd în Sine chipul oricărei virtuți în gradul cel mai înalt: sfințenia desăvîrșită, bunătatea nesfîrșită, dreptatea supremă, libertatea absolută.

Religia creștină este monoteistă deoarece propovăduiește credința într-un singur Dumnezeu. Că Dumnezeu este unul învață și alte religii, de pildă mozaismul și mahomedanismul. Ceea ce deosebește însă creștinismul de oricare altă religie este credința că Dumnezeu este unul singur după ființă și trei după persoane.

Această dogmă este mai presus de puterea de înțelegere a minții noastre. Toate asemănările care s-au găsit în natură ori au fost închipuite pentru a pricepe taina Sfintei Treimi, nu

ajută decît foarte puțin. Astfel, la sinodul I ecumenic din Niceea Sfîntul Spiridon s-a slujit de o cărămidă spre a face înțeleasă dogma Sfintei Treimi. După cum cărămida constă din pămînt, apă și foc (căldură), deși la vedere e una, spunea el, tot așa în Dumnezeu, cele trei persoane fac o singură ființă. Alții au asemănat persoanele Sfintei Treimi cu discul, raza și căldura soarelui; cu rădăcina, trunchiul și coroana arborelui; cu trecutul, prezentul și viitorul, cele trei fețe ale timpului; cu lungimea, lățimea și înălțimea, cele trei dimensiuni ale spațiului; sau cu înțelegerea, simțirea și voința, cele trei funcțiuni ale sufletului, etc. Niciuna din aceste asemănări nu ne lămurește însă deplin asupra Sfintei Treimi și mintea nu s-ar fi înălțat niciodată la ideea că în Dumnezeire sînt trei persoane, dacă aceasta n-ar fi fost descoperită de Hristos Domnul.

Adevărul despre Sfînta Treime a fost într-un fel presimțit încă înaintea Mîntuitorului. Se știe, bunăoară, că indienii adora zeitatea numită Trimurti, trinitatea zeilor Brahma, Vishnu și Shiva. Egiptenii adora și ei un grup de trei zei: Osiris-Tatăl, Isis-Mama și Horus-Fiul. Urme despre o credință asemănătoare găsim și la vechii greci. La Knossos în insula Creta au fost descoperite în «Labirintul lui Minos», legendarul regezeu, trei mici coloane de argilă împreunate prin pedestalul lor. Pe fiecare din ele este așezat un porumbel ce închipuia coborîrea celor Trei.

Preînchipuiri ale Sfintei Treimi se găsesc însă mai ales în religia mozaică. Cînd grăiește, Dumnezeu Vechiului Testament folosește deseori pluralul: «Să facem om după chipul și asemănarea noastră» (Fac. I, 26); «Iată Adam s-a făcut ca unul dintre noi» (Fac. III, 22); «Haidem dar să ne pogorîm și să amestecăm limbile lor» (Fac. XI, 7). Avraam apoi văzu pe Dumnezeu la stejarul Mamvri sub înfățișarea a trei bărbați (Fac. XVII, 2). Dacă în Vechiul Testament nu se vorbește totuși clar despre Sfînta Treime, lucrul acesta se explică prin împrejurarea — ne spun Părinții Bisericii — că iudeii erau înclinați să cadă cu ușurință în politeism, așa încît dacă li s-ar fi descoperit că în Dumnezeu sînt trei persoane, ei le-ar fi luat drept trei Dumnezei.

În Noul Testament dogma Sfintei Treimi o întîlnim prima dată la botezul Domnului (Matei III, 16—17; Marcu I, 10—11; Luca III, 22; Ioan I, 32—34). Atunci *Tatăl* se aude zicînd: «Acesta este Fiul Meu cel iubit întru care am binevoit». *Fiul* primește botezul și *Sfîntul Duh* se coboară asupra Lui în chip de porumbel. Aici Sfînta Treime este înfățișată într-o formă perceptibilă simțurilor. Numele persoanelor Sfintei Treimi le găsim de asemenea, în cuvintele cu care Mîntuitorul trimite la predică pe Sfînții Apostoli: «Mergînd, învățați toate neamurile, botezîndu-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh» (Matei XXVIII, 19). Iar Sfîntul Evanghelist Ioan zice:

«Trei sînt care mărturisesc în cer : Tatăl, Fiul și Sfîntul Duh» (I Ioan I, 16).

Sfînta Tradiție completează și lămurește cele cuprinse în Sfînta Scriptură. Sfînții Părinți fără excepție vorbesc despre Sfînta Treime. Toate simbolurile de credință cuprind această dogmă. Practica botezului care s-a săvîrșit totdeauna prin înțreita afundare în apă, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh, este o altă dovadă despre credința în Sfînta Treime chiar din vremea Apostolilor. Unele imnuri sau cîntări bisericești, precum Doxologia cea mică (Mărire Tatălui și Fiului și Sfîntului Duh) și Lumină lină, care sînt foarte vechi, precum și ereticii care au combătut această dogmă, dovedesc că era mărturisită de Biserică încă de la începutul existenței ei.

Din învățătura că Dumnezeu este unul ca ființă și trei ca persoane, decurge că persoanele dumnezeiești sînt de aceeași ființă ori substanță, adică consubstanțiale, și că nici una nu este mai mare decît alta, deci că sînt egale.

Tatăl, Fiul și Sfîntul Duh au împreună însușirea de a fi nefăcuți precum și Dumnezeu. Fiul și Sfîntul Duh au împreună însușirea că sînt din Tatăl. Tatăl este *nenăscut*, Fiul este *născut* din Tatăl, iar Sfîntul Duh *purcede* din Tatăl *prin* Fiul [nu *din* Fiul : «Iar cînd va veni Mîngîietorul, pe care Eu îl voi trimite vouă, de la Tatăl, Duhul Adevărului care de la Tatăl purcede, acela va mărturisi pentru Mine» (Ioan XV, 26)].

Tatăl este creatorul, din care sînt toate și cauza mîntuirii întrucît, concepînd planul ei din veșnicie, îl realizează la plinirea vremii prin Fiul. *Fiul* este cel «prin care toate s-au făcut», deci și mîntuirea. *Duhul Sfînt* este principiul de viață făcător, care desăvîrșește orice lucrare a Tatălui și a Fiului. El pregătește mîntuirea grăind prin profeți, realizează nașterea și ungerea Domnului, desăvîrșește opera mîntuirii.

Lucrarea proprie a persoanelor Sfintei Treimi nu trebuie cugetată ca fiind separată, ca și cînd fiecare persoană ar lucra izolat, ci — potrivit cuvîntului unui Sfînt Părinte — «Tatăl face toate prin Fiul în [Duhul Sfînt]» (Atanasie cel Mare, *Cître Serapion* I, 28).

3. Crearea lumii nevăzute și văzute. Providența divină

Dumnezeu este creatorul sau ziditorul lumii. Aceasta înseamnă că El a făcut din nimic, sau cu alte cuvinte, a chemat din neființă la ființă tot ce există afară de Sine.

Lumea creată de Dumnezeu nevăzută și văzută : «La început a făcut Dumnezeu cerul și pămîntul» (Fac. I, 1). «La început» înseamnă mai înainte de a fi existat ceva din ceea ce formează lumea și deodată cu timpul. Exclamația Psalmistului : «Mai înainte de a se fi făcut munții și a se fi zidit pămîntul și lumea, din veac și pînă în veac Tu ești» (Ps.

LXXX, 2) și de asemenea, cuvintele Mântuitorului : «Acum mă preamărește, Părinte, cu mărirea pe care am avut-o la tine înainte de a fi lumea» (Ioan XVII, 5) arată limpede că lumea are un început.

Creînd lumea, Dumnezeu și-a arătat perfecțiunea și bună-tatea Sa, ceea ce e totuna cu preamărirea Sa, cum zice Psalmistul : «Cerurile spun mărirea lui Dumnezeu și facerea miinilor Lui o vestește tăria» (Ps. VIII, 1). Cît privește creaturile însăși, le-a adus la ființă spre binele și fericirea lor.

Fiind opera lui Dumnezeu, atotperfect și atotbun, creațiunea este și ea bună. Sfînta Scriptură exprimă lucrul acesta prin cuvintele : «Și a văzut Dumnezeu că toate cîte a făcut erau foarte bune...» (Fac. I, 13). Cînd zicem că lumea este bună, nu înțelegem că este perfectă, că adică n-ar avea nici o lipsă, ci doar aceea că răul ce s-a ivit cu timpul nu-și are originea în Dumnezeu.

Dumnezeu a făcut lumea în timp, după o anumită ordine. La început a creat *lumea nevăzută*, adică îngerii. I-a făcut din nimic. A fost de ajuns să voiască, pentru a-i aduce la lumină.

Cuvîntul «înger» este de origine grecească și înseamnă sol, crainic, vestitor. Aceasta înseamnă că îngerii fac cunoscut credincioșilor voia lui Dumnezeu. Precum în lumea materială există o mulțime de ființe pe diferite trepte de perfecțiune, începînd cu cele mai mici și neînsemnate pînă la om, tot astfel în lumea nevăzută există o serie de ființe, începînd cu îngerii și sfîrșind cu Dumnezeu.

Sfînta Scriptură pomeneste adesea despre îngeri. «Cînd s-au făcut stelele lăudatu-m-au cu glas mare toți îngerii Mei», spune Domnul lui Iov (XXXVIII, 7). Iar Psalmistul zice : «Cel ce face pe îngerii Săi duhuri și pe slujitorii Săi pară de foc» (Ps. CIII, 4).

Îngerii sînt ființe fără trup și fără trebuințe trupesti. Dacă Sfînta Scriptură vorbește despre arătări de îngeri sub forme văzute, ori dacă li se atribuie ochi, mîini, picioare, aripi, grai, etc., aceasta înseamnă numai că pot îmbrăca forme trupesti spre a se arăta nouă.

Toți îngerii au fost creați de Dumnezeu buni și înzestrați cu libertate, în virtutea căreia puteau să înainteze în perfecțiune și să se bucure de fericire deplină și veșnică. O parte din ei s-au folosit în bine de libertate și au dobîndit de la Dumnezeu privilegiul de a nu mai putea greși niciodată, pe cînd o altă parte a abuzat de libertate, a păcătuit și a căzut din starea originară de perfecțiune și de fericire.

Cei dintii se numesc îngeri buni și ei fac cunoscut credincioșilor voia lui Dumnezeu, îi feresc de rău, îi îndeamnă la bine și se alătură rugăciunilor lor. În acest înțeles fiecare își are îngerul său : «Căutați să nu defăimați pe vreunul dintre acești mai mici, că zic vouă că îngerii lor în ceruri văd pururea fața Tatălui Meu care este în ceruri» (Matei XVIII, 10).

Pentru serviciile ce ni le aduc trebuie să cinstim sau să venerăm pe îngeri.

Alături de îngerii buni sînt îngerii răi, demonii, spiritele necurate, care ispitesc și însuflă gînduri rele. Ei nu pot sili la păcat ci doar ispiti, de unde rezultă că puterea le este mărginită. De ispita lor oricine poate scăpa prin post și rugăciune (Marcu IX, 29 și Luca II, 37).

După ce Dumnezeu a creat lumea nevăzută sau spirituală, a creat din nimic *lumea văzută sau materială*. Pentru aceasta a creat mai întîi materia cosmică din care apoi, prin cuvîntul Său, s-a făcut tot ce se vede într-o ordine treptată, începînd cu lucrurile neînsuflețite și sfîrșind cu omul.

Felul în care a venit la existență lumea văzută nu ne este cunoscut în amănunțime. Cartea Facerii din Sfînta Scriptură care ne dă unele indicații, nu are pretenția de a face știință exactă, ci expune lucrurile în formă și grai potrivit ideilor și înțelegerii oamenilor din vremea cînd a fost scrisă. Ea are în vedere un singur scop: să atribuie facerea lumii lui Dumnezeu. Științele naturii dimpotrivă cercetează istoria lumii, pornind de la forma ei actuală și stabilind legile potrivit cărora a apărut și a evoluat.

Așadar mai întîi a fost creată materia informă. Apoi din ea Dumnezeu și-a modelat diferitele specii, dintre care ultima și mai desăvîrșită decît toate este omul.

Omul trebuia să fie făcut la urmă din două motive: a) pentru că el întrunește în ființa sa atît elementele lumii materiale, cît și pe ale celei spirituale, din care cauză se mai numește «microcosm», adică lumea cea mică, și formează trăsătura de unire între ambele lumi; b) pentru că este ființa cea mai aleasă de pe pămînt, regele lumii văzute și ca atare era firesc să fie create mai întîi lucrurile și ființele peste care avea să domnească și casa în care avea să locuiască.

Sfînta Scriptură descrie astfel crearea omului: «Și a zis Dumnezeu: Să facem pe om după chipul și asemănarea noastră, ca să stăpînească peștii mării, păsările cerului, animalele domestice, toate vietățile ce se tirăsc pe pămînt și tot pămîntul» (Fac. I, 26).

Prin «chipul lui Dumnezeu în om» se înțeleg funcțiunile sufletești: inteligența, sentimentul și voința, prin care omul tinde către adevărul, binele și fericirea supremă care este Dumnezeu; iar prin «asemănarea cu Dumnezeu» se înțelege virtutea prin care omul credincios poate deveni sfînt ca Dumnezeu.

Trupul omenesc l-a făcut Dumnezeu «din pămînt», cu totul altfel decît celelalte creaturi, căci pe cînd despre acestea ni se spune: «Și a zis Dumnezeu să se facă», despre om spune: «Luînd Domnul Dumnezeu țărîna din pămînt, a făcut pe om, și a suflat în fața lui suflare de viață, și s-a făcut omul ființă vie» (Fac. II, 7).

Felul acesta deosebit de creare ne arată marea importanță a trupului în alcătuirea ființei omului. Trupul este instrumentul sufletului, organul său de manifestare și un prețios colaborator al lui. El vine de la Dumnezeu și va fi părtaș învierii și nemuririi după judecata de apoi. De aceea el nu trebuie disprețuit și nesocotit, ci îngrijit și prețuit după cuviință.

Sufletul, a doua parte constitutivă a ființei omenești, a fost dat prin suflare dumnezeiască, ceea ce arată superioritatea și natura lui deosebită. Fiind de origine dumnezeiască sufletul este o substanță de sine stătătoare, nematerială, liberă și nemuritoare.

Alcătuirea omului din trup și suflet nu este contrazisă de acele locuri din Sfânta Scriptură care vorbesc despre trup, suflet și duh (I Tesal. V, 23; Evrei IV, 12). Sufletul și duhul nu trebuie înțelese ca două lucruri deosebite între ele, ci ca două laturi ale omului celui dinăuntru: partea inferioară, vegetativă, senzuală și partea superioară, spirituală. Suflet și duh sînt însă la drept vorbind, același lucru după cum rezultă din textul: «Mărește sufletul meu pe Domnul și s-a bucurat duhul meu de Dumnezeu, Mîntuitorul meu» (Luca I, 46—47).

Creînd lumea, Dumnezeu n-a lăsat-o în părăsire, ci îi poartă de grijă pururea. Această lucrare prin care Dumnezeu se îngrijește de lume se numește *pronie* sau *providență*. Prin pronie Dumnezeu păstrează lumea în totalitatea ei și fiecare lucru și ființă în parte, le ocrotește și le îndreaptă spre scopuri bune. Pronia sprijină orice lucrare bună. Ea a produs profeția în Vechiul Testament și planul mîntuirii. Ea se arată în toate lucrurile lumii, de la cele mai mici pînă la cele mai mari, pe care Dumnezeu le cunoaște și le îngrijește, cum ne spune Mîntuitorul însuși: «Căutați la păsările cerului, că nici nu seamănă, nici nu seceră, nici adună în jîtnițe, și Tatăl vostru cel ceresc le hrănește» (Matei VI, 26). Iar Sfîntul Ioan Gură de Aur tilcuiește: «Dumnezeu nu numai că a adus la lumină zidirea, dar după ce a adus-o, o îngrijește. De zici îngeri, de zici arhangheli, de zici puterile cele de sus, de zici toate cele văzute și nevăzute, toate acestea se bucură de pronia Lui. Fără această lucrare, toate se duc, se scurg și pier» (*Contra anomelilor*. Despre Cel de o ființă, 12).

4. Păcatul strămoșesc și trebuința unui Mîntuitor

Creat «după chipul și asemănarea lui Dumnezeu», omul se găsea la început într-o stare de curățenie și nerăutate, în armonie perfectă cu natura înconjurătoare, cu sine însuși și cu Tatăl ceresc. Fără a fi fost într-un totu desăvîrșit, însușirea aceasta aparținînd doar lui Dumnezeu, omul trebuia să ajungă asemenea lui Dumnezeu, prin strădania sa și cu ajutorul harului dumnezeiesc. Altfel zis, el era la capătul de început al drumului, la începutul asemănării.

În această stare de normală legătură cu Dumnezeu, omul era fericit, dar în același timp liber pe el însuși, avea adică mintea și voința liberă. Libertatea constituie măreția omului căci pe temeiul ei omul nu era constrins să fie sfânt și drept, ci putea ajunge astfel prin strădania sa ajutat de Cel care l-a făcut și care îi purta mereu de grijă. Și tocmai pentru a-l pune în situația de a-și merita prin fapte bunăvoința arătată, Dumnezeu i-a încercat puterile morale. Ceea ce s-a întâmplat atunci, Sfânta Scriptură ne arată sub forma relatării despre așezarea primilor oameni în grădina Edenului, plină de pomi roditori și flori, unde își agonisau cele de trebuință traiului fizic printr-o muncă ușoară și plăcută. Dumnezeu le-a dat îngăduința de a mânca din toți pomii cu excepția unuia singur, în caz contrar urmînd să moară.

Liberi să aleagă între bine și rău — căci pomul oprit era tocmai al «cunoștinței binelui și răului» — primii oameni, deși nelipsiți de harul dumnezeiesc, au cedat ispitei și astfel au săvîrșit păcatul numit originar sau strămoșesc, pentru că este cel dintîi păcat pe lume și pentru că l-au săvîrșit strămoșii noștri.

Prin păcat primii oameni s-au lipsit de harul dumnezeiesc și au rupt legătura cu Dumnezeu, cu ei înșiși și cu lumea. Chipul lui Dumnezeu în ei a slăbit, fără a pieri însă cu totul. De asemenea a fost pierdută sfințenia, curăția, liniștea desăvîrșită a trupului și putința de a nu muri. Despărțiți de cele veșnice și lunecînd spre piericiune, trupurile lor s-au deschis plăcerilor și necurățiilor. Firea întregă s-a îmbolnăvit de păcat «prin neascultarea unuia singur» (Sfîntul Chiril al Alexandriei, *Comentar la Epistola către romani* V, 8).

De vina și urmările păcatului nu este scutit nimeni din cei care își trag originea pe cale naturală din primii oameni. Singur Hristos Domnul a făcut excepție pentru că n-a fost numai om, ci Dumnezeu și om în același timp, și s-a născut în chip supranatural.

Starea de păcat în care au ajuns oamenii i-a dus în neputința de a se îndrepta singuri. Sfîntul Apostol Pavel descrie astfel neputința aceasta: «Nu fac binele pe care-l voiesc, ci răul pe care nu-l voiesc, pe acela îl săvîrșesc. Iar de fac ceea ce nu voiesc eu, nu eu fac aceasta, ci păcatul care locuiește în mine» (Rom. VII, 19—20). Ceva asemănător a spus poetul latin Ovidiu: «văd cele bune, le admit, dar fac totdeauna cele rele» (Video meliora proboque deteriora sequor).

Făptura suspina (II Cor. V, 2) după eliberarea din păcat. Și ceea ce nu s-a putut face de către om singur, a făcut Dumnezeu prin providența sau pronia Sa. Pentru înlăturarea stării anormale la care s-a ajuns, «trebuia — cum zice Fericitul Augustin — una din două: sau ca omul să se ridice la Dumnezeu,

sau ca Dumnezeu să se coboare la om». Prima alternativă era cu neputință dată fiind decăderea omului. Răminea dar a doua alternativă și de aceasta s-a și servit Dumnezeu.

5. Întruparea Fiului lui Dumnezeu

«Fiindu-i milă de neamul nostru și înduioșându-se de slăbiciunea noastră și mișcat de stricăciunea noastră și nesuferind stricăciunea morții asupra noastră, ca să nu piară ce a făcut», precum explică Sfântul Atanasie cel Mare (*Despre Întruparea Cuvîntului*, 8), Dumnezeu a hotărît mîntuirea noastră într-un mod ce corespundea înțelepciunii și dragostei Sale nesfîrșite. El nu s-a folosit de multele posibilități pe care le avea la-ndemînă, nici de cuvîntul Său atotputernic prin care orice ar fi poruncit s-ar fi împlinit, nici prin mijlocirea îngerilor. Dumnezeu a socotit că nu e potrivit să mîntuiască pe oameni de departe, ci trimițînd în lume pe însuși Fiul Său care s-a făcut om. De fapt trei ar fi pricinile întrupării Fiului lui Dumnezeu :

a) Cea dintîi pricină e că dreptatea cerea ca precum un om a călcat legea ascultării de Dumnezeu, tot un Om să și ridice păcatul prin ascultarea Sa, plătiind cu viața călcarea poruncii de către ceilalți : «Precum prin neascultarea unui om s-au făcut păcătoși cei mulți, tot așa și prin ascultarea unuia, drepti se vor face cei mulți» (Rom. V, 19).

b) În al doilea rînd Dumnezeu a trimis pe Fiul Său din iubire față de oameni. «Căci Dumnezeu așa a iubit lumea, încît pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat, ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică» (Ioan III, 16). El voia astfel să ne cîștige și mai mult inima prin dragostea Sa și să ne dea pildă văzută de cum trebuie să se poarte un credincios adevărat ca să placă lui Dumnezeu.

c) În sfîrșit Fiul lui Dumnezeu s-a întrupat ca unind firea noastră cu firea Sa dumnezeiască, făcînd-o firea Lui, ea să nu se mai poată depărta de Dumnezeu, să nu mai poată lucra împotriva Lui. De aceea spune Sfîntul Apostol Pavel că precum în Fiul lui Dumnezeu au fost zidite și așezate toate la început, cînd s-au făcut, cu atît mai mult acum, luînd El firea noastră, ne așază iarăși în El și mai deplin, pe toți cei ce vrem. Drept aceea ne îndeamnă : «Întru Dinsul să umblați, înrădăcinați și zidiți fiind întru-Însul» (Colos. II, 6—7).

Așadar rostul întrupării Fiului lui Dumnezeu a fost mîntuirea noastră. Luînd asupra-și sarcina păcatului omenirii, a trebuit să îmbrace în totul firea omenească. Dumnezeu adevărat fiind, El a fost în același timp și om adevărat.

Sfînta Scriptură ne arată lămurit că Mîntuitorul a fost și om adevărat, iar nu numai Dumnezeu. Îndeosebi despre trupul Domnului ni se spune că s-a născut din Fecioara Maria, că a fost înfășat în scutece, că a simțit trebuință de mîncare și băutură, de somn și odihnă, că a flămînzit și însetat, a oboșit, a

suferit în timpul patimilor : bătăi, lovituri, schingiuri, încununare cu spini, răstignire și moarte.

Despre sufletul Mântuitorului Sfînta Scriptură vorbește la fel ca despre sufletul omenesc : Pruncul Iisus creștea și se în-tărea cu duhul și asculta pe părinți. După începerea activității publice, Mîntuitorul se bucură, se indignează, se tulbură, se întristează, se umilește, suspină, iar pe cruce își dă sufletul în mîinile Tatălui. Toate acestea arată că El avea suflet la fel cu al nostru și că prin urmare era om deplin.

Ca om, Mîntuitorul Hristos s-a deosebit de toți oamenii prin aceea că a fost fără de păcat. Prin nașterea Sa supranaturală El a fost străin de păcatul originar, iar prin voința Sa în totul sfîntă a stat departe de orice păcat personal.

Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat, a fost deci Dumnezeu adevărat și om adevărat în același timp. Cele două firi ale Sale, dumnezeiască și omenească, cărora le corespundeau două voințe, dumnezeiască și omenească, erau neîmpărțite și nedespărțite, neamestecate și neschimbate într-una și aceeași persoană.

Această unire reală sau fizică, iar nu numai morală, a celor două firi în persoana Mîntuitorului Hristos se numește *unire personală* sau *ipostatică* (ipostas este un cuvînt grecesc care înseamnă persoană). Din unirea ipostatică decurg unele consecințe dogmatice din care mai importante sînt :

a) *Comunicarea însușirilor* celor două firi în persoana Mîntuitorului, în virtutea căreia omului Iisus i se atribuie însușiri dumnezeiești (om fără început, necreat, fără patimă, prunc mai înainte de veci) și Dumnezeului Iisus însușiri omenești (Fiul lui Dumnezeu a răscumpărat Biserica cu singele Său, a pățimit, a murit, a înviat). Asemenea atribute dăm Mîntuitorului numai cînd vorbim de persoana Sa care cuprinde în Sine ambele firi, iar nu cînd este vorba de fiecare fire în parte.

b) *Îndumnezeirea firii omenești în Iisus Hristos*, adică ridicarea ei la cel mai înalt grad de perfecțiune posibilă pentru ea, fără ca să înceteze de a mai exista și aparte și fără să-și piardă însușirile ei proprii. Precum un fier ținut în foc capătă însușirea de a dogori și a arde rămînînd tot fier, la fel și firea omenească din persoana Mîntuitorului capătă însușiri dumnezeiești de atotștiință, omniprezență, sfințenie, dreptate absolută etc.... rămînînd tot omenească.

c) *Lui Iisus Hristos i se cuvine adorare dumnezeiască în întregimea persoanei Sale*, adică adorăm în El nu numai firea dumnezeiască, ci și pe cea omenească, pentru că amîndouă alcătuiesc persoana Sa.

d) *Sfînta Fecioară Maria este într-adevăr Născătoare de Dumnezeu*, pentru că natura omenească a Domnului e nedespărțită de cea dumnezeiască.

Învățătura Bisericii cu privire la Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat («Hristologia») s-a încheiat în forma arătată acum mai ales după ce unii eretici au susținut diferite păreri greșite care au trebuit să fie combătute luînd în sprijin Sfînta Scriptură. Astfel :

Arie și adepții săi pretindeau că Fiul este o creatură a Tatălui, un produs al voinței Acestuia. Arianismul constă deci în negarea coeternității și consubstanțialității Fiului cu Tatăl, a divinității Sale.

Nestorie și urmașii lui despărteau atît de mult cele două firi în persoana Mîntuitorului, încît făceau din fiecare o persoană de sine stătătoare, încît — după ei — în Hristos ar fi două persoane. Apoi Hristos-Dumnezeu fiind cu totul deosebit de Hristos-omul, Sfînta Fecioară Maria n-a născut decît pe acesta din urmă și de aceea ea nu trebuie să se numească Născătoare de Dumnezeu sau Maica Domnului, ci Născătoarea sau Maica lui Hristos.

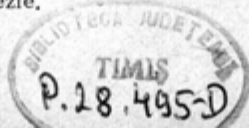
Monofiziții susțineau că firea omenească s-a amestecat cu cea dumnezeiască în așa fel, în persoana Mîntuitorului, încît nu poate fi vorba de două firi, ci numai de una singură, cea dumnezeiască *.

Monotelii socoteau că deși în Hristos sînt două firi, totuși ar fi numai o voință, cea dumnezeiască, în care s-a absorbit voința omenească.

Împotriva ereziei ariene sinodul I ecumenic a stabilit că Domnul nostru Iisus Hristos este «Fiul lui Dumnezeu, Unul-Născut, care din Tatăl s-a născut mai înainte de toți vecii», că El este «Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut iar nu făcut, de-o ființă cu Tatăl prin care toate s-au făcut, care pentru noi oamenii și pentru a noastră mîntuire s-a pogorît din cer și s-a întrupat de la Duhul Sfînt și din Fecioara Maria și s-a făcut om».

Nestorienii și monofiziții au fost condamnați la sinoadele ecumenice III și IV a căror definiție dogmatică ne cere să mărturisim «pe unul și același Hristos, Fiu, Domn, Unul-Născut, recunoscut în două firi în chip neamestecat, neschimbat, neîmpărțit și nedespărțit, deosebirea firilor nefiind desființată din cauza uniunii, ci fiecare din cele două firi păstrîndu-și însușirile ei și concurgînd într-o persoană și într-un ipostas». Rezultă de aici că în Hristos este o singură persoană iar Fecioara

* Multă vreme s-a apreciat că din rîndul monofiziților ar face parte și credincioșii aparținînd așa-numitelor Biserici vechi orientale din Armenia, Siria, Egipt, Etiopia și India (*Malabar-Kerala*), pe motivul că ei n-au acceptat hotărîrile sinodului de la Calcedon care a condamnat monofizitismul. Este însă dovedit astăzi că toți aceștia nu pot fi considerați monofiziți, la mijloc existînd doar o neînțelegere de termeni. Creștinii vechi orientali, aparținînd altei arii de cultură decît cea greacă, au dat o accepțiune diferită termenilor greci de ipostas (persoană) și fisis (fire sau natură) temîndu-se tocmai să nu cadă în erezie.

Maria născînd pe Hristos care era în una și aceeași persoană Dumnezeu și om, se numește pe drept cuvînt Născătoare de Dumnezeu.

În fine, monoteiștii au fost condamnați la sinodul VI ecumenic care a stabilit că «în unul și același Hristos există două naturi și două activități naturale în chip nedespărțit, neschimbat, neîmpărțit și neamestecat; de asemenea, există două voinți naturale, nu contradictorii, ci voința omenească urmînd și nu opunîndu-se sau războindu-se ci mai degrabă supunîndu-se voinței Lui dumnezeiești și atotputernice».

Cu privire la Maica Domnului trebuie să mai arătăm că pînă astăzi există creștini care refuză să-i acorde cinstire nu numai pe motivul că i se neagă calitatea de mijlocitoare, ci mai ales pentru că e considerată o simplă «femeie» care a fost căsătorită și a avut mai mulți fii. Ca dovadă împotriva pururea fecioriei Născătoarei de Dumnezeu se invocă așa-zisii «frați ai Domnului» și locul de la Matei I, 25: «n-a cunoscut-o pe ea pînă ce n-a născut pe Fiul ei, cel dintîi născut». Numai că prin «frați» trebuie să înțelegem rudeniile apropiate ale lui Iisus, după Iosif sau după Maria, cum rezultă din întrebuintarea cuvîntului și în alte locuri ale Sfintei Scripturi (ex. Fac. XII, 5; XIII, 8; XXIX, 8 și 15). Nici expresia «pînă ce» nu poate constitui o dovadă contra pururea fecioriei. În întrebuintarea comună ea indică termenul hotărît despre care se interesează cel care o folosește; ce urmează după acel termen, ea lasă nedeterminat, cum se constată din Fac. VIII, 7, Ps. CXXII, 2 și I Cor. XV, 25. Iar «primul născut» se numește cel ce se naște întîi, indiferent dacă urmează sau nu alți copii (Ieș. XIII, 2; XXXIV, 19 și următoarele; Num. XVIII, 15).

6. Cele trei slujiri ale Mîntuitorului

Mîntuirea sau răscumpărarea înfăptuită de Iisus Hristos Domnul nostru s-a realizat prin cele trei slujiri sau demnități ale Sale: profetică, arhierească și împărătească. Ca profet Iisus a învățat, ca arhiereu a împăcat, iar ca împărat a biruit răul și împărățește peste Biserica pe care a întemeiat-o. Sfînta Scriptură scoate în relief cînd o latură cînd alta a lucrării Domnului. Apostolul Pavel le exprimă însă pe toate trei la un loc atunci cînd zice că Iisus Hristos «s-a făcut nouă înțelepciune de la Dumnezeu și dreptate și sfințire și răscumpărare» (I Cor. I, 30). Trebuie să știm însă că deși orînduirea metodică impune cercetarea separată a slujirilor sau demnităților lui Hristos, în sine ele sînt nedespărțite. Cînd învață Domnul manifestă puterea Sa împărătească săvîrșind minuni, ca arhiereu descoperă în patimile Sale și pe cruce învățături despre credință și iubire, iar ca împărat al Bisericii împărtășește credincioșilor bunurile lucrării Sale profetice și arhierești.

a) *Iisus ca profet*

Slujirea profetică a Domnului se referă la adevărul dumnezeiesc pe care l-a învățat Mîntuitorul, revelînd și confirmînd prin faptă cea mai înaltă și cea mai perfectă învățătură despre Dumnezeu și legea morală. Precum profeții Vechiului Testament, aleși și trimiși de Dumnezeu anunțau, în numele Lui, adevăruri dumnezeiești, îndemnau și vegheau asupra vieții religioase și morale a lui Israil, tot astfel învăța și Domnul adevărurile de la Dumnezeu și Evanghelia mîntuirii. Iar El învăța nu numai cu cuvîntul, ci și își confirma cu fapta învățătura Sa cerească, fiind pildă luminoasă de virtute și toată viața Sa expresia fidelă a învățăturii Sale sublimе, legată nemijlocit de persoana Sa. «Eu — zice Domnul — sînt calea, adevărul și viața. Cine urmează Mie nu va rătăci întru întuneric, ci va avea lumina vieții» (Ioan XIV, 6 și VIII, 12). Întocmai profeților care își împlineau lucrarea și își dovedeau trimiterea lor de la Dumnezeu săvîrșind minuni și profetînd, tot astfel Mîntuitorul își adevărește învățătura Sa prin nenumărate minuni și prevestește soarta împărăției Sale întemeiate pe pămînt.

Ca învățător al adevărului dumnezeiesc Iisus Hristos este cel mai mare dintre profeți în El desăvîrșindu-se profeția. Profeții Vechiului Testament primeau cuvîntul dumnezeiesc de la Duhul Sfînt, iar minunile le săvîrșeau prin puterea dată lor de Dumnezeu. Iisus Hristos însă, fiind însuși Cuvîntul lui Dumnezeu, are învățătura Sa nemijlocit din izvorul dumnezeiesc, din unitatea ființei Sale cu Tatăl, iar minunile le săvîrșește prin puterea dumnezeiască din El. De aceea minunile Lui întrec în putere, caracter și număr pe cele ale profeților, iar învățătura Lui este pecetluirea și împlinirea revelației, învățătura cea mai înaltă și care nu mai are trebuință de nici o desăvîrșire. După Domnul nu se mai descoperă nimic despre Dumnezeu. Duhul Sfînt trimis de Iisus Hristos să conducă la tot adevărul, nu descoperă adevăruri noi, ci deschide privirile credincioșilor spre a înțelege și aprofunda adevărul pe care El l-a revelat.

În chip mijlocit Domnul exercită în continuare slujirea Sa profetică în Biserica pe care a întemeiat-o, luminînd prin Duhul Sfînt pe învățătorii Bisericii (episcopii și preoții) spre a propovădui corect și neînterupt cuvîntul dumnezeiesc.

b) *Iisus ca arhiereu*

Slujirea arhierească a Domnului cuprinde toate suferințele îndurate de Iisus Hristos după întrupare pînă la sfîrșit, cu osebire însă moartea pe cruce pentru noi și pentru a noastră mîntuire.

Pe temeiul dreptății și sfințeniei lui Dumnezeu, omul trebuia pedepsit cu moartea veșnică pentru păcatul în care a căzut. Dar Dumnezeu, după iubirea și mila Sa, nu vrea moartea păcătosului, ci să se întoarcă și să fie viu, căci pentru aceasta

l-a creat, înlăturându-se vina și condamnarea și restabilindu-se comuniunea între El și om.

Pentru a mîntui întreaga făptură Fiul și Cuvîntul lui Dumnezeu se întrupează luînd fire omenească, fără păcat, iar prin suferințe și prin moarte, în locul omului, înlătură vina și pedepsele pentru păcatul acestuia, refăcînd sau restaurînd natura lui căzută.

Aceasta este lucrarea mîntuitoare a Cuvîntului lui Dumnezeu întrupat. În centrul ei se găsește deci aducerea jertfei de răscumpărare a omului din robia păcatului și a morții și de împăcare cu Dumnezeu, deci slujirea arhierească a Domnului.

Mîntuitorul însuși zice despre Sine : «Fiul Omului n-a venit ca să I se slujească, ci ca El să slujească și să-și dea sufletul Său răscumpărare pentru mulți» (Matei XX, 28). Cu privire la jertfa Mîntuitorului găsim și în Vechiul Testament un loc deosebit de lămuritor. E vorba despre profeția lui Isaia cu privire la Mesia : «Acesta 'păcatele noastre le poartă și pentru noi rabdă durere, iar noi am socotit că de la Dumnezeu este în durere și în chin... Domnul L-a dat pe El pentru păcatele noastre și El, rănit fiind, n-a deschis gura Sa. Ca o oaie spre junghiere s-a dus și ca un miel nevinovat fără de glas înaintea celui ce-l tunde, așa n-a deschis gura Sa. Luatu-s-a de pe pămînt viața Lui. Pentru fărădelegile poporului meu s-a dus la moarte» (Isaia LIII, 4—8).

Odată săvîrșită, jertfa Mîntuitorului se actualizează mereu în Biserică prin «jertfa euharistică».

c) *Iisus ca împărat*

Prin chemarea profetică și prin slujirea arhierească, Iisus Hristos își manifestă mai mult starea de umilință, mărirea Sa neapărînd decît ochilor sufletești. Pentru îndeplinirea operei mîntuitoare trebuia să arate însă și măreția și puterea corespunzătoare însușirilor Sale de Dumnezeu și Mîntuitor al lumii. Trebuia să fie așadar și împărat, nu însă împărat al mării deșarte, ci împărat duhovnicesc, împărat ceresc.

Demnitatea de împărat a Mîntuitorului rezultă din numele de împărat care I s-a dat de profeți (Ps. II, 7 ; Ieremia XXIII, 5—6 ; Zaharia IX, 9—10), de unii dintre contemporanii Săi (Luca I, 33 ; Matei II, 2 și 11 ; Marcu XXI, 5), de El însuși (Matei XXVII, 11 ; XXVIII, 18), de creștini (I Tim. VI, 15). La fel ea decurge din întreaga Sa activitate, din minunile Sale și mai ales cele făcute cu Sine însuși, ca schimbarea la față, coborîrea la iad, învierea din morți, înălțarea la cer și șederea de-a dreapta Tatălui. Mîntuitorul împlinește slujirea împărătească prin întemeierea, stăpînirea și conducerea împărăției harului, Biserica, pe care o desăvîrșește în viața viitoare. Manifestarea ultimă în timp a puterii împărătești este judecata universală de la sfîrșitul lumii, înnoirea cerului și a pămîn-

tului, după care urmează împărăția cu cei drepti, pentru vecii vecilor.

7. Însușirea mântuirii de către credincioși

Pînă aici s-a arătat cum a înfăptuit Dumnezeu mîntuirea pe plan obiectiv. Aducerea roadelor acestei opere în sufletul individual (mîntuirea subiectivă), constituie lucrarea de sfințire a credinciosului de către Dumnezeu, iar lucrarea aceasta aparține cu osebire Duhului Sfînt care este astfel Dumnezeu Sfințitorul.

Învățătura ortodoxă arată că omul căzut în păcat, cu mintea întunecată și cu voința înclinată mai mult spre rău, își însușește mîntuirea înfăptuită obiectiv de Hristos, prin harul dumnezeiesc, cu care el trebuie să colaboreze în mod liber prin credință și fapte bune. La rîndul său harul dumnezeiesc este depozitat în Biserică, fiind acordat de aceasta prin Sfințele Taine.

a) Harul dumnezeiesc

Harul este puterea sau energia necreată care izvorăște din ființa divină și lucrează în noi mîntuirea. El este o lucrare comună tuturor persoanelor Sfintei Treimi. De aceea e numit și har al lui Dumnezeu, sau mai ales al lui Hristos, căci Hristos îl trimite pe Duhul în noi. «Harul Domnului nostru Iisus Hristos... să fie cu voi cu toți» zice Apostolul Pavel (II Cor. XIII, 14). Sau tot el: «Har vouă și pace de la Dumnezeu-Tatăl și de la Domnul nostru Iisus Hristos» (Gal. I, 3). De aceea prin harul care vine în noi, toate cele trei persoane dumnezeiești se sălășluiesc în noi. Dar întrucît Duhul e acela care leagă harul de noi, harul se numește cu osebire, harul Domnului sau chiar Duh, pentru că ușor poate fi numit cel care lucrează în locul lucrării sale. Astfel, a avea cineva Duhul lui Hristos în sine (Rom. VIII, 9), înseamnă a avea harul Duhului Sfînt.

Harul e o bogăție nesfîrșită de lumină și de putere dumnezeiască din care primește fiecare după trebuință și cît poate. Această bogăție de raze ale aceluiași izvor se numește *dar* sau *daruri ale Duhului*, iar efectele produse în credincios se numesc *roade ale Duhului*. Dintre darurile mai obișnuite sînt pomenite mai ales șapte, după Isaia XI, 2: duhul înțelepciunii, duhul înțelegerii, duhul sfatului, duhul puterii, duhul cunoștinței, duhul temerii de Dumnezeu și duhul bunei credințe. Iar ca roade ale Duhului, Sfîntul Apostol Pavel enumeră: «dragostea, bucuria, pacea, îndelunga-răbdare, bunătatea, facerea de bine, credința, blîndețea, înfrînarea poftelor» (Gal. V, 22).

Avînd menirea să ne ducă la mîntuire, însemnează că harul este absolut trebuincios tuturor credincioșilor. Fără har nu putem face începutul mîntuirii noastre, căci dacă am putea face începutul am putea să și continuăm și să ne mîntuim

singuri fără să mai fi fost necesar să vină Hristos în lume. El însă zice: «Fără de Mine nu puteți face nimic» (Ioan XV, 5).

Deși absolut trebuincios, harul nu ne silește să facem altceva decât ce voim, cu alte cuvinte nu ne mărginește libertatea deplină pe care o avem dăruită de Dumnezeu. Harul începe și tot el desăvârșește mântuirea, iar libertatea conlucrează cu el. Conlucrarea este cu totul liberă și nesilită, de aceea nu oricine se mântuiește în chip necesar. Predestinația după care unii ar fi hotărâți din veșnicie mântuirii, iar alții pieririi, este lipsită de orice temeii. Cuvinte ca cele ale Sfântului Apostol Pavel din Epistola către romani VIII, 29: «Că pe care mai înainte i-a cunoscut, mai înainte i-a și hotărât să fie asemenea chipului Fiului Său», nu vor să însemneze altceva decât că Dumnezeu vede mai înainte cum vor lucra oamenii, fără ca să-i silească să lucreze într-un fel sau altul, așa cum un medic vede mai înainte cum va merge o boală, fără ca să producă el boala respectivă. Fiecare poate conlucra sau nu cu harul, fapt care rezultă din cuvintele: «Iată stau la ușă și bat, de va auzi cineva glasul Meu și va deschide ușa, voi intra la el și voi cina cu el și el cu Mine» (Apoc. III, 20).

b) Credința și faptele bune

Conlucrarea libertății creștinului cu harul dumnezeiesc pentru dobândirea mântuirii trebuie să se arate prin credință și fapte bune. Amîndouă sînt condițiile subiective ale mîntuirii.

Credința născută de har dar cu consimțirea și colaborarea noastră a celor ce ne conformăm voii dumnezeiești, este primirea adevărului mîntuitor descoperit prin Iisus Hristos. Nu e vorba aici doar de o acceptare simplă, teoretică, a adevărilor descoperite, ci și de alipirea spirituală de persoana Mîntuitorului și de opera pe care El a săvîrșit-o. Credința implică prin urmare devotament întreg față de Cuvîntul lui Dumnezeu întrupat. Iar devotament față de Hristos înseamnă iubire față de El, iubire care se manifestă obligatoriu în fapte bune.

Astfel credința care îndreptează sau mîntuiește nu este un act strict teoretic, ci act moral, ea este organic unită și nedespățită de faptele bune, izvorîte din iubirea față de Dumnezeu și față de aproapele. Aceasta este credința vie sau lucrătoare prin dragoste, singura care mîntuiește.

Sfînta Scriptură pune mereu în strînsă legătură credința și faptele bune, ca factori ai mîntuirii: «Vedeți dar că din fapte se îndreptează omul, iar nu numai din credință» învață Sfîntul Apostol Iacob (II, 24). Și tot el continuă: «Precum trupul fără de duh este mort, așa și credința fără fapte moartă este» (II, 26). Credința lipsită de faptele decurgînd din dragoste o pot avea pînă și demonii (Iacob II, 19); ea singură

nu este de ajuns, asemănându-se în acest caz aramei sunătoare și chimvalului zăgănitor (I Cor. XIII, 1).

c) Biserica

Cînd spunem biserică, scriind acest cuvînt cu literă mică, ne referim la lăcașul în care se adună creștinii spre a se ruga lui Dumnezeu. Biserica în adevăratul înțeles, folosind măjuscule, înseamnă totalitatea celor care au crezut, cred și mărturisesc pe Iisus Hristos de Fiul al lui Dumnezeu și mîntuitor. Ea cuprinde atît pe cei de dinaintea lui Hristos, care au așteptat venirea Lui, cît și pe cei care — după venirea Sa — au trăit și trăiesc cu credința în El.

Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, este întemeietorul Bisericii, inaugurînd-o la Cincizecime. Scopul cu care a întemeiat-o este acela de a fi organ al lucrării Sale mîntuitoare. Biserica continuă misiunea profetică, arhierască și împărătească a Domnului. Precum Domnul, întrupîndu-se, a învățat adevărul, a eliberat de păcat, a sfințit și prin puterea Sa împărătească a deschis intrarea în împărăția cerului, tot astfel și Biserica, continuînd această întreită activitate, propovăduiește intact și nealterat adevărul dumnezeiesc, curățește și sfințește pe credincioși și-i conduce la viața veșnică.

Mijloacele și puterea pentru realizarea acestui scop le-a primit Biserica de la Întemeietorul ei care, poruncind Apostolilor să propovăduiască pretutindeni, să administreze Sfintele Taine și să conducă pe credincioși, i-a înzestrat pe ei și pe urmașii lor cu puterea și autoritatea Sa, zicînd că cine îi ascultă pe ei, ascultă de El (Iacob X, 16), și oricîte vor lega pe pămînt vor fi legate și în cer, și oricîte vor dezlega pe pămînt vor fi dezlegate și în cer (Matei XVIII, 18).

Astfel, Hristos și Biserica se găsesc într-o unitate indisolubilă și precum Hristos este singurul învățător al credincioșilor, singurul mijlocitor între Dumnezeu și faptele Sale, singurul «în care trebuie să ne mîntuim» (Fapte IV, 12), tot astfel și Biserica, exercitînd acțiunea mîntuitoare a Domnului, este singura purtătoare a harului și învățătoarea fără greșală a adevărului, singura mîntuitoare pentru cei care trăiesc în toate timpurile.

Biserica are două părți: una văzută sau pămîntească a celor vii («Biserica luptătoare») și alta nevăzută sau cerească, a celor morți («Biserica triumfătoare»), întrucît în Hristos toate s-au împreunat, «cele din ceruri și cele de pe pămînt» (Efeseni I, 10).

Biserica văzută se compune din păstori sau conducători și din turmă sau credincioși. «Luați aminte de voi și de toată turma întru care Duhul Sfînt v-a pus pe voi episcopi, ca să păstoriți Biserica Domnului pe care a cîștigat-o cu însuși sîngele Său», zice Apostolul (Fapte XX, 28; I Petru V, 1—2).

Potrivit învățăturii ortodoxe, Biserica are patru însușiri : 1. unitatea, 2. sfințenia, 3. universalitatea și 4. apostolicitatea.

1. *Una* se numește Biserica pentru că unul este Dumnezeu pentru că unul este Capul și Întemeietorul ei, Iisus Hristos (Efes. I, 22—23 ; V, 23 ; Colos. I, 18), pentru că unul este scopul sau ținta ei de a aduna pe toți credincioșii la un loc și a-i sfinți (Ioan XI, 51—52 ; XVII, 11 și 20—23), pentru că una este credința, nădejdea și dragostea care stau la temelia ei (Efes. IV, 4—6 ; Filip. II, 2—3).

Biserica este una și în consecință unică. În fața tendințelor din Corint de a se constitui diferite grupuri, Sfântul Apostol Pavel întreabă : «Au s-a împărțit Hristos?» (I Cor. I, 13). Formele istorice pe care le-a îmbrăcat Biserica și relativitatea lor a dus la crearea Bisericilor, apoi a confesiunilor și diferitelor denominațiuni, care însă nu ating caracterul absolut al unității.

Aplicată Bisericii văzute, ideea de unitate nu se identifică cu uniformitatea și mai ales cu centralizarea conducerii. Ca «trup al lui Hristos» cu mai multe «mădulare», Biserica ține seama de împrejurările variate din diferite locuri unde ea se organizează.

2. *Sfântă* este Biserica pentru că sfânt este Întemeietorul ei, Hristos (Evr. VII, 26), «Cel care sfințește pe cei care se sfințesc» (Evr. II, 11), pentru a sfinți-o prin sîngele Său (Efes. V, 25—27), pentru că sfîntă îi este învățătura (Ioan XVII, 17).

De aceea și membrii Bisericii se numesc «sfînți» (I Cor. I, 2), în înțelesul chemării la sfințenie sau al sfințirii prin Sfintele Taine. De aici nu decurge însă că Biserica este formată exclusiv din credincioși care n-ar avea nici o pată, căci «dacă spunem că sîntem fără păcat ne înșelăm pe noi înșine și adevărul nu este în noi» (I Ioan I, 8). Mîntuitorul însuși aseamănă Biserica cu lanul care cuprinde și grîu și neghină și cu năvodul care prinde și pești buni și pești răi etc. și că numai la judecata din urmă vor fi aleși cei buni de cei răi (Matei XIII, 24—43, 47—50 ; XXII, 9—14). La rîndul său Apostolul o aseamănă cu o casă mare în care sînt vase de cinste și vase de necinste (II Tim. II, 20), sau cu un trup în care sînt membre de cinste și membre de necinste (I Cor. XII, 22—24). Prin urmare toți credincioșii care s-au botezat și nu s-au lepădat de Hristos, sînt membri ai Bisericii.

3. *Universală* se cheamă Biserica pentru că menirea ei este de a se întinde peste tot și a cuprinde în sînul ei pe toți (Matei XXVIII, 19 ; Luca XXIV, 47 ; Fapte I, 8). Ea este «staulul» în care se adună toate oile de pretutindeni (Ioan X, 16). Întemeietorul ei a înlăturat deosebirile de neam și rasă făcînd pe toți una (Matei VIII, 11 ; Rom. X, 11—13 ; Efes. II, 14 ; Colos. III, 11 ; Galat. III, 11—28).

Sensul acesta extensiv-geografic al universalității nu este singurul și cel mai important, întrucât universalitatea trebuie înțeleasă și ca mărturisirea pretutindeni și totdeauna a dreptei credințe, în opoziție cu erezia care împărtășind o credință falsă, are existență locală și trecătoare. De aceea termenul de «universal» aplicat Bisericii se exprimă și prin cuvântul de origine slavă «sobornicesc». El arată că Biserica stă pe temelia credinței drepte a sinoadelor ecumenice sau universale, spre deosebire de comunitățile eretice care s-au rupt din creștinătatea cea unică. Astfel stînd lucrurile termenii «universal» sau «catolic» (în grecește), «sobornicesc» (în limba slavă) și «ortodox» (în limba greacă) exprimă una și aceași idee.

4. *Apostolească* se zice în sfîrșit Biserica pentru că Sfinții Apostoli au organizat cele dintîi Biserici, după porunca dumnezeiescului lor Învățător, pentru că ei au răspîndit-o în lume și pentru că se conduce după normele rînduite de ei (II Petru III, 2; Iuda 17) În acest înțeles se spune că Biserica este zidită pe temelia Apostolilor, deși altcum unicul ei întemeietor este Iisus Hristos.

Apostolicitatea se arată pe de o parte în mărturisirea aceleași credințe pe care au propovăduit-o Sfinții Apostoli, iar pe de alta în ceea ce se numește «succesiunea apostolică», adică transmiterea învățăturii adevărate și a dreptului de a conduce Biserica văzută de către Mîntuitorul Apostolilor, de către Apostoli episcopilor și de către episcopi ierarhiei bisericești de mai tîrziu.

Mărturisirea credinței propovăduită de Apostoli și succesiunea apostolică stau în strînsă legătură una cu alta și se presupun reciproc. Precum învățătura apostolică este baza succesiunii apostolice, tot astfel succesiunea apostolică constituie indiciul că o Biserică este adevărată și în armonie cu Biserica primară în doctrină și conducere.

Biserica își asigură succesiunea apostolică prin ierarhia bisericească. Aceasta își are obîrșia în însuși Domnul nostru Iisus Hristos (Matei X, 1; Luca X, 1) și în coborîrea Duhului Sfînt peste Apostoli la Cincizecime. «Nimeni nu-și ia singur sieși cîntea, ci cel chemat de Dumnezeu ca și Aaron», zice Sfîntul Apostol Pavel (Evr. V, 4). «Acela (Iisus Hristos) a dat pe unii apostoli, pe alții prooroci, pe alții evangheliști, pe alții păstori și dascăli, spre săvîrșirea sfinților, spre lucrul slujbei, spre ridicarea Trupului lui Hristos» (Efes. IV, 11—12).

În Biserică s-a făcut de la început deosebire între păstori și turmă, cler și popor, slujitori sau lucrători și ogor (I Cor. III, 9).

Ierarhia bisericească are trei trepte: *diaconi* (Fapte VI, 3—6; I Tim. III, 8—12), *preoți* (Fapte XIV, 23; XX, 17; I Tim. IV, 14; V, 17; Tit I, 5) și *episcopi* (Fapte XX, 28; I Tim.

III, 1—7), legați între ei dar deosebiți unii de alții. Cele trei trepte sînt mărturisite de Sfînta Scriptură și atestate de Sfînta Tradiție. Cartea Faptele Apostolilor ne istorisește pe larg, alegerea și hirotonirea celor șapte diaconi (VI, 3—6) iar Sfîntul Apostol Pavel pomeneste des de ei și le dă îndrumări ca în Epistola I către Timotei (III, 8 și 12). Sfîntul Pavel și Sfîntul Barnaba hirotonesc preoți prin cetăți (Fapte XIV, 23); Sfîntul Apostol Pavel așează episcopi, pe Timotei în Efes și pe Tit în Creta (I Tim. I, 3; III, 1; Tit I, 5). Numirea de episcop (supraveghetor) și aceea de presbiter (bătrîn) erau, la început, egale și se întrebuițau una în locul celeilalte. Așa se numesc episcopii și presbiterii din Efes și Filipi (Fapte XX, 28; Filip. I, 1). Dar nici gradele și nici lucrarea lor nu erau egale. Deosebirea între episcop și presbiter se vede limpede în Epistolele către Timotei unde se spune că Timotei avea ca episcop drepturi mai mari ca presbiterii: de a supraveghea cultul și învățătura (II Tim. II, 2), de a administra averea bisericească și de a conduce Biserica (I Tim. V, 1—2 și 14—20), de a hirotoni preoți (I Tim. III, 1—10; V, 22), de a distinge pe preoții vrednici și de a pedepsi pe cei nevrednici (I Tim. V, 17—20). Amestecul termenilor de episcop și presbiter se datorește faptului că episcopii erau și bătrîni (presbiteri), iar presbiterii (bătrîni) erau și supraveghetori (episcopi). Episcopii sînt urmașii Apostolilor, pe cînd presbiterii sînt urmașii celor 70 de ucenici (Luca X, 1), ajutători și delegați ai episcopilor în săvîrșirea misiunii lor în Biserică. Apostolii ca trimiși ai Mîntuitorului Hristos n-au fost episcopi, misiunea lor așezîndu-i deasupra tuturor celor trei trepte ierarhice.

Hristos este capul Bisericii (Efes. V, 23). După înălțarea Sa la cer și trecerea din viață a Sfinților Apostoli, autoritatea supremă în Biserică o reprezintă sinodul episcopilor ca urmași ai Apostolilor. Chiar Sfinții Apostoli cînd au avut de rezolvat probleme importante s-au întrunit în sinod (Fapte XV, 16 și urm.). Așa a învățat și Mîntuitorul: «De-ți va greși fratele tău, mergi, mustră-l pe el între tine și el singur... Iar de nu te va asculta, ia cu tine încă unul sau doi, ca din gura a doi sau trei să se statornicească tot cuvîntul. Și de nu-i va asculta pe ei, spune-l Bisericii...» (Matei XVIII, 15—17).

d) Sfintele Taine

Îndreptarea și sfințirea credinciosului se realizează în Biserică, trupul tainic al Domnului, cu care El petrece pururea și căreia i-a dat puterea și mijloacele vizibile de împărtășire a mîntuirii realizate prin întruparea și jertfa Sa. Mijloacele sau actele externe și sensibile prin care Biserica împărtășește, după dispoziție dumnezeiască, harul care îndreptează și sfințește sînt Sfintele Taine. Mîntuitorul a binevoit să așeze în Biserică harul Său sfințitor care izvorăște din jertfa de pe Golgota și care se împărtășește prin Duhul Sfînt, într-o formă corespunzătoare

naturii noastre, adică prin lucrări vizibile. «Dacă ai fi netrupesc, tilcuiește Sfântul Ioan Gură de Aur, Hristos ți-ar da aceste daruri așa cum sînt, netrupești. Dar fiindcă sufletul e împreunat cu trupul, cele duhovnicești ți le dă în semne supuse simțurilor» (*Omilia 82 la Matei*, 4).

Sfintele Taine sînt acte prin care Domnul nostru Iisus Hristos prelungește opera Sa mîntuitoare. Dacă El ar fi rămas pe pămînt și ar fi continuat să comunice cu noi prin intermediul trupului Său, Sfintele Taine n-ar fi fost necesare. Dar El s-a înălțat la cer și, în locul prezenței Sale fizice, ne-a dăruit mijlocul prin care să ni se împărtășească, în Biserică — trupul Său tainic —, harul dumnezeiesc.

Scurt spus deci, Tainele sînt lucrări sfinte instituite de Dumnezeu-întrupat, prin care, într-o formă văzută, se împărtășește credincioșilor harul mîntuitor nevăzut.

În orice Taină există deci o *parte nevăzută*, constînd din harul ce vine de sus, și o *parte văzută*. Afară de aceasta, în Sfintele Taine mai deosebim un *săvîrșitor* și un *primitor*. Săvîrșitorul este în chip nevăzut însuși Iisus Hristos Domnul, iar văzut sînt episcopii și preoții, ca urmași ai Sfinților Apostoli. Primitorul poate fi orice credincios cu observarea că doar Botezul se administrează tuturor fără osebire, pe cînd celelalte Sfinte Taine se administrează în condiții anumite.

Validitatea, puterea sau eficacitatea Tainelor nu atîrnă nici de vrednicia morală a săvîrșitorului, nici de a primitorului. Aceasta pentru că adevăratul lor săvîrșitor este însuși Mîntuitorul Hristos, iar puterea le-o dă harul dumnezeiesc, pe cînd episcopul sau preotul sînt numai instrumente prin intermediul cărora lucrează Dumnezeu. De la săvîrșitorii Sfințelor Taine se cere numai să le săvîrșească în felul rînduit de Mîntuitorul și practicat de Sfinții Apostoli și atunci ele își vor avea efectul. Se înțelege că e de dorit ca săvîrșitorii să fie model de pietate și moralitate, pentru ca să inspire deplină încredere primitorilor, dar nevrednicia lor nu poate împiedica eficacitatea Tainelor.

Nici de vrednicia morală a primitorului nu depinde eficacitatea Sfințelor Taine, pentru același motiv că puterea lor rezidă în harul dumnezeiesc. Prin urmare atît primitorul pregătit după cuviință, cît și cel nepregătit, primesc Sfintele Taine cu adevărat, numai că efectul lor este diferit: celui pregătit după cuviință și vrednic pentru primirea lor îi aduc ușurare de păcate și-l duc la mîntuire, iar pe cel nepregătit și nevrednic a le primi îi încarcă de păcate și-i atrag osîndă. Aceasta o spune lămurit Sfântul Apostol Pavel vorbind despre Sfînta Euharistie: «Oricine va mîncă pîinea aceasta sau va bea paharul Domnului cu nevrednicie va fi vinovat față de trupul și de singele Domnului... căci cel ce mănîncă și bea cu nevrednicie,

osîndă își mîncă și bea, nesocotind trupul Domnului» (I Cor. XI, 27—28).

Pentru ca Sfintele Taine să producă efectele sau roadele proprii fiecăreia din ele, trebuie ca primitorul să se pregătească sufletește, așa cum prescrie Biserica pentru fiecare Taină în parte și să-și exprime dorința de a le primi. Numai de la cei nevîrstnici nu se cere aceasta, pentru că se presupune că ei nu se opun împărtășirii harului dumnezeiesc.

Sfintele Taine sînt în număr de șapte : Botezul, Mirul, Euharistia sau Cuminecătura, Pocăința sau Spovedania, Preoția, Nunta și Maslul. Sfînta Scriptură nu precizează direct numărul Tainelor. Totuși existența fiecăreia din ele este clar atestată. Tainele sînt șapte, nici mai multe și nici mai puține, pentru că atîtea sînt mărturisite de Biblie, pentru că atîtea a instituit Mîntuitorul. Ele n-au fost introduse pe rînd și mai tîrziu, ci au fost așezate chiar de la început de Iisus Hristos Domnul. Ele au existat toate în practica apostolică, iar Biserica le are neînterupt de atunci și pînă astăzi.

Deși stabilirea numărului de șapte al Sfintelor Taine ține de înțelepciunea nepătrunsă a lui Dumnezeu, totuși noi le putem pune în legătură cu numărul corespunzător al darurilor Sfîntului Duh (Isaia XI, 2—3) și cu unele din trebuințele noastre esențiale : prin Botez ne naștem la viață nouă, creștină ; prin Mir cel nou născut sau botezat primește puterea necesară creșterii și întăririi sale în viața nouă, spirituală ; prin Cuminecătură primim ca hrană duhovnicească trupul și sîngele lui Hristos, spre desăvîrșirea în viața sfîntă ; prin Pocăință ni se împărtășește curățirea de păcate ; prin Maslu, cel bolnav trupeste și sufletește, primește ușurare sau vindecare ; prin căsătorie se face sfîntirea legăturii conjugale pentru păstrarea și creșterea trupului tainic al Domnului, care este Biserica, iar prin Preoție, Biserica primește învățători ai cuvîntului Evangheliei consacrați de Dumnezeu, săvîrșitori ai Sfintelor Taine și conducători spirituali ai credincioșilor spre mîntuirea acestora.

Sfintele Taine se împart în Taine care se repetă (Cuminecătura, Pocăința, Nunta și Maslul) și Taine care nu se repetă (Botezul, Mirul și Preoția).

Taina Botezului

Botezul este acea Sfîntă Taină în care, prin întreita cufundare în apă, în numele Tatălui, al Fiului și al Sfîntului Duh, primitorul se curăță de păcatul strămoșesc și de toate păcatele săvîrșite pînă la Botez, renaște la o nouă viață spirituală și devine membru al Bisericii. El este cea dintîi Taină, ușa prin care se intră în Biserică și condiția indispensabilă pentru primirea celorlalte Sfinte Taine.

Botezul a fost instituit ca Taină de Mîntuitorul Hristos după învierea Sa din morți prin cuvintele : «*Mergînd, învățați toate neamurile, botezîndu-le în nume Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh*» (Matei XXVIII, 19). El nu este simplu simbol închipuind doar curățirea de păcate prin credință și pocăință, ci o adevărată Taină care spală în mod efectiv păcatele. De aceea nu se aseamănă cu botezul lui Ioan Botezătorul. Însuși Ioan Botezătorul a spus : «*Eu unul vă botez cu apă, spre pocăință, dar Cel ce vine după mine... vă va boteza cu Duhul Sfînt și cu foc*» (Matei III, 11). Iar Sfîntul Apostol Pavel întîlnind la Efes cîțiva înși botezați cu botezul lui Ioan, îi botează cu Botezul creștin (Fapte XIX, 1—6).

Partea văzută a Botezului este *afundarea* de trei ori în apă a celui ce se botează, rostindu-se cuvintele : «*Botează-se robul lui Dumnezeu (cutare) în numele Tatălui, amin, și al Fiului, amin, și al Sfîntului Duh, amin ; acum și pururea și în vecii vecilor, amin*».

Afundarea nu poate fi înlocuită prin *turnare* sau prin *stropire*. Însuși cuvîntul botez — care vine de la un verb grecesc cu însemnarea de a afunda, a cufunda — ne arată aceasta, iar practica Bisericii vechi o confirmă. Sub formă de turnare și de stropire se administrează Botezul rareori, cînd de pildă cineva e bolnav sau nu se găsește apă suficientă. Apa în care se botează trebuie să fie naturală, curată și neamestecată cu nimic.

Efectele botezului sînt : spălarea păcatului originar și a tuturor păcatelor comise înainte de Botez ; scutirea de osînda ce ar urma păcatelor săvîrșite ; renașterea către o nouă viață spirituală, curată și sfîntă ; primirea în sînul Bisericii și numărarea între membrii ei, cu dreptul de a se împărtăși de toate Tainele și bunurile spirituale oferite de Biserică fiilor ei. În ce privește păcatul originar, Botezul curăță numai păcatul în-suși, adică vina și pedeapsa acestui păcat, nu și urmările lui, adică înclinarea voinței și a inimii mai mult spre rău decît spre bine, suferințele, bolile și moartea fizică.

Săvîrșitorul Botezului este episcopul și preotul canonic hirotoniți, căci lor le-a încredințat Mîntuitorul administrarea Sfintelor Taine. În caz de nevoie poate boteza și diaconul, iar în cazuri cu totul excepționale, un simplu credincios sau credincioasă.

Primitorii Botezului sînt toți cei nebotezați, de orice vîrstă ar fi, deci și pruncii întrucît și ei sînt întinați de păcatul originar. În Biserica primară erau botezați nu numai adulții, ci și nevîrstnicii (Fapte XVI, 14—15 ; XVI, 33 ; I Cor. I, 16 ; XIV, 15 ; XVI, 23). Întrucît cei mici n-ar fi în stare să împlinească singuri condițiile ce se cer primitorului Botezului (voința de a se boteza, credința și căința), ei sînt asistați de *nași*. Aceștia exprimă în locul pruncilor dorința de a fi botezați, ei îi aduc la Botez și mărturisesc credința pentru prunci, ei iau garanția educației religios-morale a finilor.

Nașul trebuie să fie credincios, în vîrstă și de același sex cu pruncul ce se botează. Nu pot fi nași părinții pruncului. Este bine ca pentru fiecare nou botezat să fie numai un naș. Nașul este dator să se îngrijească de viața religioasă și morală a finului său și la vremea convenită să-l învețe adevărurile credinței creștine, să-i fie îndrumător în cele sufletești, sîrguindu-se a face din el un bun credincios și vrednic mădular al Bisericii în care a intrat prin Botez. La rîndul său, finul este dator să asculte pe naș și să-l respecte, la fel ca pe părinții săi după trup.

Efectele pe care le are Botezul dovedesc că el este absolut necesar pentru mîntuire. Aceasta a spus-o Hristos Domnul lui Nicodim: «De nu se va naște cineva din apă și din duh, nu va putea să intre în împărăția lui Dumnezeu» (Ioan III, 5—6).

Locul Botezului cu apă îl poate ține uneori *botezul singelui* și *al dorinței*. Prin botezul singelui, cunoscut în perioada celor dintii veacuri creștine, se înțelege moartea martirică pentru Hristos. Botezul dorinței constă în dorința arzătoare de a deveni membru al Bisericii și în manifestarea acestei dorințe prin pocăință, pietate adîncă și virtuți creștinești. Dacă cel care se află într-o asemenea stare sufletească nu poate primi, dintr-o cauză oarecare, Botezul formal, acela se socotește botezat cu Botezul dorinței.

Botezul se împărtășește o singură dată. Dacă este valid, el nu poate fi repetat. După cum cineva nu se naște trupește decît o singură dată, tot astfel renașterea sufletească nu poate fi decît una singură. Numai condiționat se poate repeta: dacă a fost găsit un prunc și nu se știe sigur de a fost botezat ori nu. *Botezul condiționat* ce se aplică în acest caz, tocmai prin faptul că e condiționat, nu e un al doilea Botez.

Taina Mirului

Această Sfîntă Taină se aplică îndată după Botez, cu care de fapt este împreunată. Prin ea se împărtășește celui botezat darul Sfîntului Duh, necesar creșterii și întăririi aceluia în viața spirituală cea nouă.

La început Sfîntii Apostoli comunicau credincioșilor pe Sfîntul Duh după porunca Mîntuitorului prin punerea mîinilor asupra capului celor botezați. Aceasta rezultă din cuvintele Scripturii despre împărtășirea Tainei Sfîntului Mir samaritenilor: «Atunci Apostolii din Ierusalim auzind că Samaria a primit cuvîntul lui Dumnezeu, s-au rugat pentru ei, ca să primească Duhul Sfînt. Căci nu se pogorise încă peste nici unul din ei, ci erau numai botezați în numele Domnului Iisus. Atunci și-au pus mîinile peste ei și au luat Duh Sfînt» (Fapte VIII, 14—17).

Pe lîngă punerea mîinilor se întrebuintă încă pe timpul Apostolilor și ungerea cu Sfînt Mir. Rezultă aceasta, printre

altele, din mărturia Sf. Pavel : «Iar Cel ce ne întărește pe noi împreună cu voi în Hristos și ne-a uns pe noi, este Dumnezeu care ne-a și pecetluit și ne-a dat arvuna Duhului în inimile noastre» (II Cor. I, 21—22).

Amindouă practicile, și punerea mâinilor și ungerea cu Sfînt Mir, sînt apostolice. Înmulțindu-se însă comunitățile creștine și nemai putînd ajunge Apostolii la toate s-a generalizat ungerea. După Apostoli, Taina Miru'ui a rămas s-o împărtășească continuatorii lucrării lor, episcopii și preoții hirotoniți de ei. O mărturie de la sfîrșitul veacului al II-lea ne arată cum se săvîrșea ea încă de pe atunci. «După ce am ieșit din baia Botezului, scrie Tertulian (+ 220), ne ungem cu ungere sfîntă, după ritualul vechi, precum și la preoție se ungeau cu untdelemn din corn. Ungerea ni se face material, dar ea poartă roade duhovnicești, după cum și la Botez afundarea este un act material, dar roadele sînt duhovnicești, că sîntem curățiți de păcate... Apoi vine punerea mâinilor, cu care unindu-se binecuvîntarea, se cheamă și se coboară Sfîntul Duh» (*Despre Botez*, cap. 8).

Partea văzută a Tainei este ungerea în formă de cruce cu Sfînt Mir a părților mai însemnate ale trupului și rostirea cuvintelor : «Pecetea darului Duhului Sfînt, amin». Sfîntul Mir ține locul punerii mâinilor. El se prepară din untdelemn, vin și diferite arome, simbol al bogăției și felurimii darurilor Sfîntului Duh, sfîntîndu-se numai de episcopi în Joia Patimilor.

Taina Mirului împărtășește primitorilor harul Sfîntului Duh care luminează mintea și întărește voia pentru înțelegerea și mărturisirea adevărurilor de credință și pentru propășirea în toate cele bune. El dă celor botezați tăria de a fi adevărați creștini sau lăcașuri vrednice ale Sfîntului Duh. Aceste efecte rămîn în suflet atîta timp cît creștinul se află în sinul Bisericii. De aceea, această Sfîntă Taină nu se administrează decît o singură dată. Se obișnuiește însă ca cei care s-au lepădat de credința creștină ori au părăsit Biserica și vor să se întoarcă din nou la ea, să fie iarăși unși, fără a se repeta însă Taina propriu-zisă.

Taina Pocăinței

«Pocăiți-vă !» a fost cel dintîi cuvînt de propovăduire și miezul predicii lui Ioan Botezătorul (Matei III, 2). «Pocăiți-vă !» a fost cuvîntul prin care și-a început activitatea publică Domnul nostru Iisus Hristos (Matei IV, 17). Pocăința aceasta constă în recunoașterea și mărturisirea păcatelor, în părăirea de rău față de cele săvîrșite, în luarea unei hotărîri de îndreptare. Ea se înfăptuia prin puterile proprii ale credinciosului. Abia după ce Mîntuitorul ne-a cîștigat harul dumnezeiesc sfîntitor și l-a făcut factor divin împreună-lucrător cu noi în înfăptuirea pocăinței, se poate vorbi de pocăință ca Taină. În acest sens

Pocăința este Taina prin care creștinul mărturisindu-și păcatele înaintea duhovnicului cu zdrobire de inimă, primește de la Dumnezeu iertarea păcatelor și reintegrarea în grație.

Pocăința ca Taină a fost anunțată și instituită de Mântuitorul. A anunțat-o când i-a spus lui Petru și prin el celorlalți Apostoli : «Și-ți voi da ție cheile împărăției cerurilor și orice vei lega pe pământ va fi legat și în ceruri, și orice vei dezlega pe pământ va fi dezlegat și în ceruri» (Matei XVI, 19), ori când le-a spus Apostolilor : «Adevăr grăiesc vouă : ori cîte veți lega pe pământ vor fi legate și în cer ; și ori cîte veți dezlega pe pământ, vor fi dezlegate și în cer» (Matei XVIII, 18). Instituirea a făcut-o după scularea Sa din morți, ca pe unul din roadele învierii, când arătîndu-se Apostolilor le-a zis : «Luați Duh Sfînt ; căroa veți ierta păcatele, le vor fi iertate ; căroa le veți ținea, vor fi ținute» (Ioan XX, 22—23).

Partea văzută a Tainei Pocăinței este pronunțarea dezlegării de păcate pe care o face duhovnicul după ce ascultă mărturisirea penitentului : «Domnul și Dumnezeuul nostru Iisus Hristos, cu darul și cu îndurările iubirii Sale de oameni, să te ierte pe tine, fiule, și să-ți lase toate păcate. Și eu, nevrednicul preot și duhovnic, cu puterea ce-mi este dată, te iert și te dezleg de toate păcatele tale, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh, amin».

De partea văzută ține și mărturisirea păcatelor, care în vechime, se făcea public, adică în biserică, în fața tuturor credincioșilor. Fiindcă Pocăința are ca parte începătoare recunoașterea și mărturisirea păcatelor, ea se mai numește Mărturisire sau Spovedanie.

Spovedania nu este legată de termene sau soroace anume. Bunul creștin aleargă la duhovnic ori de cîte ori simte nevoia de a-și ușura sufletul de povara păcatelor sau de a primi mîngîierea harului și nădejdea iertării. E de dorit însă a nu trece nici unul din marile posturi de peste an fără a primi Taina Pocăinței.

În general toți credincioșii trebuie să se spovedească, chiar și aceia căroa li se pare că n-au greșit sau că n-au păcătuit. Sfîntul Ioan Evanghelistul ne povățuiește : «De vom zice că păcat nu avem, pe noi înșine ne înșelăm și adevărul nu este întru noi. De vom mărturisi păcatele noastre, credincios este și drept ca să ne ierte nouă păcatele și să ne curățească pe noi de toată nedreptatea» (I Ioan, I, 8—9). Mai cu seamă bolnavii să se îngrijească a se spovedi și împărtăși, pentru ca sfîrșitul să nu-i prindă fără de veste, nepregătiți, adică nespovediți și negrijiți.

Taina Pocăinței este împărtășită celor ce se pregătesc a primi Sfînta Cuminecătură. De aceea și spune Sfîntul Apostol Pavel : «Cerceteze-se omul pe sine și numai așa să mănince din această pîine și să bea din acest pahar» (I Cor. XI, 28).

Efectele Tainei Pocăinței sînt : iertarea păcatelor mărturisite, împăcarea cu Dumnezeu, redobîndirea grației și liniștirea conștiinței. Pentru a se obține aceste rezultate binefăcătoare, trebuie ca primitorul să îndeplinească mai multe condițiuni, și anume :

a) să se căiască sincer de păcatele săvîrșite. Fără căință nu se poate dobîndi de la Dumnezeu iertarea păcatelor. Cît de mare este puterea căinței, a arătat Mîntuitorul prin parabola cu oaia și drahma pierdută, cu fiul risipitor, cu vameșul și fari-seul, etc. ;

b) să se îndrepteze cît mai mult posibil de la o mărturisire la alta, căutînd să se dezbrace cu totul de păcat. Fără o asemenea îndreptare, Taina devine de prisos, căci dacă ne mărturisim și continuăm a păcătui, e ca și cum nu ne-am fi mărturisit ;

c) să aibă credință în îndurarea lui Dumnezeu și a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos că-l va ierta ;

d) să-și mărturisească prin viu grai păcatele înaintea duhovnicului, pentru că numai episcopilor și preoților li s-a dat puterea de a ierta păcatele ;

e) să îndeplinească epitimia sau canonul dat de duhovnic. Epitimiile constau în rugăciuni, metanii, ajunări, acte de binefacere, etc... Scopul lor este de a ajuta pe penitent ca să evite prilejurile de a păcătui, să-i dispună mintea și inima numai spre cele ce-i sînt de folos sufletesc și să-l ajute astfel să se îndrepteze. Ele sînt doar mijloace de îndreptare practice și sigure, alese de duhovnic, potrivit cu felul păcatului spre care înclină mai mult penitentul și cu starea lui sufletească și ca atare îndeplinirea lor este absolut necesară, pentru ca Taina Pocăinței să fie eficace.

Sînt unii creștini care manifestă neîncredere față de Taina Pocăinței spunînd că : a) mărturisirea trebuie făcută direct lui Dumnezeu (Ps. L, 3—5 ; XXXII, 5), întrucît El singur dă iertare de păcate iar nu preoții care nu pot ierta păcatele (Luca V, 21), sau că b) mărturisirea păcatelor trebuie făcută public de către fiecare credincios celorlalți credincioși (Iacob V, 16).

Există într-adevăr texte scripturistice care citite separat, în afara contextului lor, lasă impresia că Sfînta Carte vorbește doar de mărturisirea păcatelor direct către Dumnezeu. Ele aparțin însă Vechiului Testament care n-a cunoscut Taina Pocăinței instituită de-abia mai tîrziu de Mîntuitorul. Dar chiar în Vechiul Testament aflăm că psalmistul David s-a mărturisit lui Natan (II Regi XII, 13) iar Aron s-a mărturisit cu căință lui Moise (Num. XII, 11—13). Cît privește iertarea păcatelor pe care o dă singur Dumnezeu iar nu preoții, lucrul acesta este adevărat. Și Biserica învață însă același lucru, anume că în Taina Pocăinței iertarea o dă Dumnezeu, preotul fiind doar mijlocitor. Nu de la preot primește credinciosul dezlegarea de

păcate, ci de la Dumnezeu prin darul Său, pe care preotul îl administrează. De aceea a și încredințat Mîntuitorul Apostolilor puterea de a «lega» și «dezlega».

Cit privește mărturisirea păcatelor care ar trebui făcută de credincioși între ei, se invocă textul din Iacob V, 16: «Mărturișiți-vă unul altuia păcatele și vă rugați unul pentru altul». Ținînd seama de context în care este vorba de preot și credincioși (versetele 14, 15) vom înțelege însă că «unul» înseamnă credinciosul, iar «altul» înseamnă preotul. Și din alte locuri ale Bibliei rezultă că «dezlegarea» păcatelor o pot da numai preoții. Mărturisirea păcatelor în fața altora și nu a preotului, ar putea însemna o pocăință oarecare, dar nicidecum o taină. Caracterul de taină în pocăință îl dă «dezlegarea» care se face prin lucrarea Sfîntului Duh mijlocit de preot.

În fine am arătat deja că mărturisirea publică a păcatelor s-a practicat în Biserica primară. Dar în decursul vremii ea a fost înlocuită cu mărturisirea individuală și secretă din motive practice. Mărturisindu-se în prezența altora și nu doar a preotului, penitentul nu numai că nu-și dezvăluie nestingherit sufletul, dar pe de-asupra s-ar putea expune la a-i fi speculate păcatele, ori ar putea deveni obiect de batjocură și defăimare. Desigur, credinciosul n-ar trebui să se rușineze a-și mărturisi și recunoaște păcatele în fața altora, sau tocmai ar trebui să le mărturisească în public pentru a-i fi mai rușine de ele și a se hotărî astfel să se îndrepte. În condițiile înmulțirii creștinilor și a prezenței în rîndurile lor a unor inși cu pregătire duhovnicească diferită, e ușor de înțeles cum s-a ajuns la părăsirea practicii inițiale.

Taina Euharistiei

Euharistia este Taina în care, sub chipul pîinii și al vinului, se împărtășește credincioșilor însuși Trupul și Sîngele lui Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor și spre viața de veci. Ea se numește euharistie (de la cuvîntul grec «evharistia» care înseamnă mulțumire) pentru că atunci cînd a instituit-o la Cina cea de Taină, Domnul a mulțumit Tatălui Ceresc înainte de a frînge pîinea și a o da Apostolilor, și, de asemenea, pentru că este o jertfă de mulțumire a Bisericii. Se mai numește însă Cuminecătură (de la cuvîntul grec «koinonia» care înseamnă comuniune) întrucît unește pe credincioși cu Iisus Hristos și pe ei unul cu altul într-o comuniune desăvîrșită de credință și dragoste. I se mai spune Sfînta Jertfă pentru că înfățișează, real și nesîngeros, jertfa de pe cruce a Mîntuitorului. Poate fi numită în sfîrșit Cina Domnului (I Cor. II, 20).

Sfînta Euharistie este cea mai însemnată dintre Taine pentru că în timp ce în toate celelalte Taine Mîntuitorul lucrează sfîntirea credincioșilor prin puterea Sa, aici este prezent însuși Răscumpărătorul întrupat. Ea a fost instituită de Iisus

Domnul joi înaintea patimilor Sale, cînd a serbat Paștile ultima dată împreună cu Apostolii. Atunci, luînd pîine și binecuvîntînd, a frînt și, dînd ucenicilor, a zis : «Luați, mîncăți, acesta este trupul Meu. Și luînd paharul și mulțumind, le-a dat zicînd: Beți dintru acesta toți, căci acesta este sîngele Meu, al Legii celei Noi, care pentru mulți se varsă spre iertarea păcatelor» (Matei XXVI, 26—28). După aceea le-a pruncit : «Aceasta să faceți spre pomenirea Mea» (Luca XXII, 19).

Sfînta Euharistie se săvîrșește numai de episcop sau preot în cadrul dumnezeieștii liturghii, fiind miezul acesteia. De partea ei văzută țin pîinea și vinul ce se aduc spre a fi prefăcute prin invocarea Sfîntului Duh, în Trupul și Sîngele Domnului. Pîinea trebuie să fie de griu curat și dospită («artos» în limba greacă), iar vinul, din struguri.

Unii creștini folosesc pîine nedospită pe motivul că Cina cea de Taină ar fi fost o masă pascală la care, după obiceiul evreilor, s-a mîncat «azimă» (în grecește «azimon» înseamnă «pîine nedospită»). Practica aceasta se întemeiază însă pe o greșeală de interpretare, întrucît, potrivit Sfîntei Scripturi, Iisus Domnul a luat cina din urmă cu Apostolii înainte de a se începe Paștile iudaic. Mărturia Sfîntului Apostol și Evanghelist Ioan este clară : «Iar înainte de praznicul Paștilor, știind Iisus că a sosit ceasul Lui... și făcîndu-se cină... s-a sculat de la cină...» (XIII, 1—4). Ceilalți Sfinți Evangheliști ne dau informații asemănătoare. Expresia «întîia zi a azimilor» folosită de Matei (XXVI, 17) și Marcu (XIV, 12) trebuie înțeleasă ca «ajunul Paștelui». Drept aceea, Cina de Taină nu s-a săvîrșit, potrivit ritualului prescris de Vechiul Testament cu miel pascal, azimă și salată de ierburi amare (Exod XII, 5 sq. ; Levit. XXIII, 5 sq.), ci cu pîine dospită sau «artos» (Matei XXVI, 26 ; Marcu XV, 22 ; Luca XXIII, 18 ; I Cor. XI, 23—24).

Prefacerea pîinii și vinului în Trupul și Sîngele Domnului se săvîrșește prin rostirea de către episcop sau preot a rugăciunii : «Încă aducem Ție această slujbă duhovnicească și fără de sînge, și Te chemăm, Te rugăm și cu umillîntă la Tine cădem : Trimite Duhul Tău cel Sfînt peste noi și peste aceste Daruri ce sînt puse înainte și fă, adică, pîinea aceasta, Cînstit Trupul Hristosului Tău, iar ceea ce este în potirul acesta, Cînstit Sîngele Hristosului Tău, prefăcîndu-le cu Duhul Tău cel Sfînt».

Unii creștini confundă temeiul Tainei sau cuvintele prin care Mintuitorul a instituit Sfînta Euharistie («Luați, mîncăți... Beți dintru acesta toți...»), cu forma Tainei sau cu cuvintele de consacrare a pîinii și vinului. Sfintele Evanghelii ne arată însă că la Cina cea de Taină, Mintuitorul a luat pîinea și paharul, le-a binecuvîntat și a mulțumit (Matei XXVI, 26—27 ; Marcu XIV, 22—23 ; Luca XXII, 17), adică le-a sfințit, și abia pe urmă a dat Apostolilor să mănînce și să bea. Rugăciunea

prin care se sfințesc darurile constind din pîine și vin, poartă numele de «epicleză» (de la cuvîntul grec «epiklisis» care însemnează chemare sau invocare), prin ea invocîndu-se Duhul Sfînt să vină și să prefacă darurile aduse în Trupul și Singele Domnului. În timpul ei mai ales se cuvine deci să îngenuncheze credincioșii prezenți la sfînta liturghie, iar nu atunci cînd se pronunță cuvintele de instituire a Tainei («Luați, mîncăți... Beți dintru acesta toți...»).

Partea nevăzută a Sfînteii Euharistii este prezența reală a Mintuitorului Iisus Hristos sub chipul pîinii și al vinului. Atunci cînd Domnul a spus: «acesta este trupul Meu» și «acesta este singele Meu», n-a vorbit simbolic sau figurativ. El însuși referindu-se la Sfînta Cuminicătură spunea încă mult timp înaintea patimilor: «Cel ce mănîncă trupul Meu și bea singele Meu are viață veșnică și Eu îl voi învia în ziua cea de apoi» (Ioan VI, 54). Iar cînd unii dintre ascultători se întrebau mirați «cum poate Acesta să ne dea trupul Lui să-l mîncăm?», Iisus le-a zis: «Adevărat, adevărat zic vouă, dacă nu veți mîncă trupul Fiului Omului și nu veți bea singele Lui, nu veți avea viață în voi» (Ioan VI, 52—53).

Tot atît de clar vorbește și Sfîntul Apostol Pavel: «...oricine va mîncă pîinea aceasta și va bea paharul Domnului cu nevrednicie, va fi vinovat față de trupul și singele Domnului» (I Cor. XI, 27).

Cum se întîmplă prefacerea pîinii și vinului din Sfînta Euharistie în Trupul și Singele Domnului, e un lucru pe care mulți teologi au încercat să-l deslușească fără a fi găsit însă cuvintele potrivite. Recurgînd totuși la o comparație s-ar putea spune că precum în natura fizică pîinea se transformă prin mîncare, iar vinul prin băutură, în trupul și singele celui ce mănîncă și bea, la fel pîinea și vinul punerii înainte se prefacă, prin invocarea și coborîrea Duhului Sfînt, în chip supranatural, în trupul și singele lui Hristos (Sfîntul Grigorie al Nisei, *Marea cuvîntare catehetică*, 37; Sfîntul Ioan Damaschin, *Dogmatica*, IV, 13).

Cît privește roadele Sfînteii Euharistii, acestea sînt:

a) înirea în chip tainic cu Domnul și Mintuitorul nostru Iisus Hristos (Ioan VI, 54);

b) întărirea și progresul în viața spirituală, curățirea de păcate ca pregătire pentru viața de apoi (Ioan VI, 54);

c) garanția învierii și a nemuririi (Ioan VI, 50).

Aceste roade le are Sfînta Euharistie în cei care o primesc cu vrednicie, adică în cei care s-au pregătit pentru primirea ei prin pocăință, post și fapte bune. În cei care o primesc cu nevrednicie, ea are ca efect mustrarea de cuget și osînda dumnezeiască (I Cor. XI, 29).

La primirea dumnezeieștii Euharistii sînt chemați toți credincioșii, mari și mici, inclusiv pruncii. La fel ea este recomandată nu numai celor sănătoși, ci și celor bolnavi, chiar

celor ce se apropie de sfârșit, spre a trece în viața veșnică curățiți și împreunați cu Hristos. Singura condiție care se cere este supunerea la Taina Pocăinței — pentru cei ce o pot face — pregătirea și ferirea de păcate. Sînt opriți de la împărtășire cei vinovați de păcate grele și cei care va găsi potrivit duhovnicul în urma faptelor lor nepotrivite.

Împărtășirea credincioșilor cu Trupul și Sîngele Mîntuitorului se face în acel moment al sfintei liturghii cînd preotul li se adresează spunîndu-le : «Cu frica lui Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să vă apropiați». Cei ce au primit Sfînta Cuminecătură se cuvine să nu mai sărute icoane sau mîna episcopului sau preotului, să nu scuipe și să aibă grijă mai cu seamă ca nici un cuvînt de ocară, de blestem, de clevetire sau orice vorbire deșartă să nu le întineze gura, pentru cinstirea dumnezeiescului Trup și Sînge pe care l-au primit.

Altcum primirea Sfintei Euharistii, deși se recomandă a se face în cele patru mari posturi de peste an, nu este totuși legată de termene fixe. De dorit este ca fiecare creștin să se împărtășească cît mai des, bineînțeles pregătindu-se din vreme pentru aceasta.

Întrucît deși despărțiți în Biserici și confesiuni, unii din creștinii de azi manifestă dorința de a trece peste deosebirile existente cuminecîndu-se din aceeași pîine și același potir (intercomuniune), trebuie să se știe că pentru păstrarea rînduiei, pînă la realizarea unității depline de credință, asemenea lucru trebuiește aminat, urmîndu-se, îndrumările conducerii bisericești proprii.

Se cuvine să mai arătăm că împărtășirea se face sub chipul pîinii și vinului, iar nu numai sub chipul pîinii, cum se obișnuiește în unele părți ale creștinătății, contrar celor rînduite de Mîntuitorul Hristos.

În fine, pentru a nu lăsa de-o parte nimic din cele privitoare la Sfînta Euharistie, mai trebuie să lămurim caracterul ei de jertfă adevărată. Orice jertfă are trei elemente : victima, jertfitorul și actul jertfei. În cazul Sfintei Euharistii : a) victima este Hristos sub forma pîinii și vinului, b) jertfitorul este același Hristos prin episcopul sau preotul care slujește iar c) actul jertfei constă în însăși ritualul ce se săvîrșește.

Jertfa euharistică este aceeași cu jertfa de pe cruce, între ele fiind o strînsă legătură. În timp însă ce pe cruce Mîntuitorul s-a adus pe Sine jertfă în chip sîngeros și murind, în Sfînta Euharistie se jertfește El prin preot, în chip nesîngeros, sub forma pîinii și vinului, în chip tainic și fără să moară. Prin jertfa de pe cruce Hristos a adus lumii mîntuirea obiectivă împăcînd-o cu Dumnezeu ; jertfa euharistică se aduce cu scopul însușirii personale a foloaselor crucii, adică pentru mîntuirea subiectivă. De aceea jertfa de pe cruce s-a adus o singură dată, pe cînd jertfa euharistică, fără să fie altă jertfă, se aduce mereu pînă la sfîrșitul timpului.

Unicitatea jertfei lui Hristos pe cruce nu este înlăturată de actualizarea și prelungirea ei în Sfinta Euharistie, și nici de faptul că se săvârșește pe mai multe altare deodată. Așa după cum sufletul e prezent în toate părțile trupului, sau încă așa după cum într-o oglindă se reflectă o singură icoană a unui lucru, dar după spargerea ei avem în fiecare bucată a ei un chip al lucrului respectiv, așa este Domnul prezent cu jertfa și efectele ei pe toate altarele unde se săvârșește Sfinta Euharistie. De aceea ori de câte ori și oriunde se săvârșește Sfinta Euharistie, se aduce și jertfa fără de sînge a Domnului.

Sfinta Euharistie este jertfă de împăcare a credinciosului cu Dumnezeu. În acest scop se aduce ea pentru vii și pentru morți. Este totodată jertfă de cerere, adică se aduce pentru dobîndirea de la Dumnezeu a celor ce sînt de folos sufletului și trupului. Este, în sfîrșit, jertfă de laudă și de mulțumire.

Taina Preoției

Preoția este Taina în care, prin punerea miinilor arhiereului și prin rugăciune, se împărtășește unor persoane de cult alese, harul și împuternicirea de a învăța cuvîntul lui Dumnezeu, a săvîrși Sfintele Taine și a conduce pe credincioși la mîntuire. Taina aceasta săvîrșindu-se prin punerea miinilor — ceea ce în grecește se cheamă «*heirotonia*» — a primit și numele de Hirotonie.

Cu privire la instituirea Tainei Preoției trebuie să arătăm că Mîntuitorul Iisus Hristos a dat în mai multe rînduri Sfinților Apostoli puterea spirituală pe care ea o implică în sine. Aceasta a făcut-o prin însăși alegerea lor, căci de atunci încă El i-a deosebit de mulțimea credincioșilor și le-a dat însărcinarea specială de a propovădui Evanghelia și a săvîrși minuni. La Cina de Taină apoi, binecuvîntînd pîinea, a frînt-o, a dat-o Sfinților Apostoli și a zis : «*Aceasta să faceți spre pomenirea Mea*» (Luca XXII, 19), cuvinte prin care le-a împărtășit puterea de a săvîrși jertfa euharistică și orice slujbă dumnezeiască. La fel, în ziua învierii Sale din morți, intrînd în casa unde erau adunați ucenicii, a suflat asupra lor și le-a zis : «*Luați Duh Sfînt ; căroră veți ierta păcatele, le vor fi iertate și căroră le veți ține, vor fi ținute*» (Ioan XX, 22—23). Aici le dă puterea legării și dezlegării păcatelor. În sfîrșit, cu puțin înainte de mărta Sa înălțare la cer, trimițînd pe Apostoli la propovăduire, le-a zis : «*...mergînd, învățați toate neamurile, botezîndu-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh*» (Matei XXVIII, 19). Prin aceasta se repetă din nou împuternicirea de a învăța și a săvîrși Sfintele Taine.

Sfinții Apostoli au înlocuit suflarea cu punerea miinilor și au săvîrșit această Taină cum le-a predat-o Mîntuitorul hirotonînd diaconi, preoți și episcopi. În cartea Faptelor Apostolilor (VI, 6) citim că, «*alegînd credincioșii 7 bărbați de vază,*

i-au pus înaintea Apostolilor care rugându-se și-au pus mâinile peste ei». Prin punerea mâinilor sînt instituiți și preoții. Sfinții Pavel și Barnaba, după ce au propovăduit Evanghelia în Lистра, Iconia și Antiohia, «rugîndu-se cu postiri le-au hirotonit preoți în fiecare biserică» (Fapte XIV, 23). Harul slujirii lui Dumnezeu îl primesc, tot prin punerea mâinilor, și episcopii. Acest har a fost transmis prin Sfîntul Apostol Pavel, episcopilor Tit și Timotei. Sfîntul Apostol Pavel scrie lui Timotei, despre care se știe că era episcop: «...te îndemn să îți aprins harul lui Dumnezeu, cel ce este în tine, prin punerea mâinilor mele» (II Tim. I, 6).

Harul Preoției se transmite prin punerea mâinilor, dar el nu-și are izvorul în cel ce pune mâinile, ci în Dumnezeu, precum arată Sfîntul Ioan Hrisostom: «Se pune mîna peste om, dar toate le face Dumnezeu și mîna Lui se atinge de capul celui ce se hirotonește, dacă hirotonia se face cum se cuvine» (*Omiilia XIV la Faptele Apostolilor*).

Contrar celor arătate pînă acum, există creștini care socotesc că Preoția nu este o Taină care să fie împărtășită numai unor credincioși, ci este universală. Căci după mărturia Bibliei — spun aceștia — toți credincioșii au darul preoției și deci oricare credincios poate îndeplini slujba preotească. În sprijinul unei asemenea păreri greșite sînt aduse următoarele texte:

I Petru II, 5 și 9: «Și voi înșivă, ca pietre vii, să fiți zidiți casă duhovnicească, spre preoție sfîntă, ca să aduceți jertfe duhovnicești, plăcute lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos... Iar voi sînteți seminție aleasă, preoție împărătească, neam sfînt, popor agosisit de Dumnezeu, ca să vestiți în lume bunătățile Celui ce v-a chemat din întineric, la lumina Sa cea minunată»;

Apocalipsa I, 6: «Și ne-a făcut pe noi (Iisus Hristos) împărăție, preoți lui Dumnezeu și Tatălui Său...».

Apocalipsa V, 10: «Și i-a făcut Dumnezeului nostru împărăție și preoți și vor împărăți pe pămînt».

Textele acestea interpretate corect însă nu justifică ideea despre existența unei preoții universale și iată de ce:

Cercetînd cu atenție locul din I Petru II, 5 și 9, constatăm (vezi versetul 5) că toate cuvintele folosite sînt luate în înțeles spiritual. Astfel Apostolul zice «pietre vii», «casă duhovnicească», «preoție sfîntă», «jertfe duhovnicești». Dacă deci cuvintele pietre, casă și jertfe trebuie înțelese duhovnicește, pentru că așa cer atributele lămuritoare care le însoțesc (vii, duhovnicească, duhovnicești) atunci desigur și cuvîntul «preoție», care e în strînsă legătură cu ele, trebuie înțeles aici duhovnicește. Apostolul vrea deci să spună următoarele: voi creștinii trebuie să fiți oameni sfinți, alcătuiind toți împreună și fiecare în parte un templu sfînt în care să aduceți jertfe duhovnicești, adică laude adresate lui Dumnezeu și fapte bune, îndeplinind astfel o slujbă preotească, sau devenind «preoți» în înțeles larg, spiritual.

În același sens trebuie interpretat și versetul 9, unde se vorbește de «seminția aleasă», «preoția împărătească», «neamul sfânt», «poporul agonisit de Dumnezeu». Voi creștinii, voia să spună Apostolul, sînteți adevăratul neam deosebit, ales de Dumnezeu la sfințenie și la preoție (în înțelesul de la versetul 5) împărătească, a Împăratului ceresc.

Tot astfel se cade a înțelege cuvîntul «preoți» din cele două versete citate ale Apocalipsei. Cu acest sens larg, spiritual sînt folosite cuvintele «preoție» și «preoți» în multe locuri ale Vechiului Testament (Ieș. XIX, 6; Isaia LXI, 6). Aici toți iudeii sînt numiți «preoți».

Numai că atunci cînd cuvintele «preoți» și «preoție» sînt întrebuițate în sens restrîns, tehnic am zice, ele însemnează preoții care nu se mai confundă cu restul iudeilor (Ieș. XXIX, 1—35; Num. III, 5—13; Evr. VII, 14 și altele) ori cu restul creștinilor (I Petru V, 1—4; Efes. IV, 11; I Cor. XII, 28—30 și altele).

Așadar Preoția este un dar de la Dumnezeu (I Tim. IV, 14; II Tim. I, 6). Noi știm că darurile sînt de multe feluri și nu toți au primit același dar. «Oare toți sînt Apostoli? Oare toți sînt prooroci? Oare toți sînt învățători? Oare toți sînt preoți? (I Cor. XII, 29).

Cît ține de partea văzută a Tainei Preoției, aceasta constă în rostirea de către episcop a rugăciunii: «Dumnezeiescul har, care pe cele neputincioase le vindecă și pe cele cu lipsă le împlinește, hirotonește pe (cutare) în diacon (pe diacon în preot, pe preot în episcop)», și punerea mîinilor episcopului slujitor pe capul celui ce se hirotonește.

Cele trei trepte în care se face hirotonia — cunoscute încă din timpul Sfinților Apostoli — sînt diaconia, preoția și arhieria. La treptele de sus se ajunge numai trecînd prin cele de jos: adică cel ce se hirotonește preot trebuie să fie mai întîi hirotonit diacon, cel ce se hirotonește arhieru (episcop) trebuie să fie mai întîi hirotonit diacon și preot. Hirotonia întru diacon este precedată de hirotesia întru citeț și ipodiacon. În cadrul fiecărei trepte, recompensîndu-se vrednicia sfințităilor slujitori, se pot acorda «îndoite cinstiri» (I Tim. V, 17) cum ar fi: arhidiaconul, protopopul, iconomul stavrofor, arhiepiscopul, mitropolitul, patriarhul, iar pentru clericii care sînt călugări: singhelul, protosinghelul și arhimandritul. Gradele și rangurile acestea onorifice se dau tot prin punerea mîinilor episcopului și printr-o rugăciune specială numită *hirotesia*.

Constatarea vredniciei celui ce se hirotonește sau hirotesește se face — încă din vechime — de episcopul săvîrșitor și totodată de credincioși. De aceea, pînă azi actul sfințirii clericului este însoțit de întrebarea: «este vrednic?», la care se răspunde în caz afirmativ: «vrednic este!»

Rod al hirotoniei este împărtășirea harului dumnezeiesc, ca primitorul să poată îndeplini toate atribuțiile treptei ierar-

hice în care se hirotonește. Harul împărtășit prin hirotonie nu se poate pierde niciodată. De aceea Taina Preoției nu se repetă și nici nu se pierde, cel ce a fost hirotonit putînd fi doar oprit — în cazul unor grave abateri — de la săvîrșirea sfintelor slujbe, ori se depune și caterisește.

Episcopul primește prin hirotonie puterea de a săvîrși orice Sfîntă Taină și slujbă bisericească și îndeosebi de a hirotoni pe preoți și pe diaconi, de a sfinți Sfîntul Mir în sobor, de a conduce Biserica și a da legi bisericești în sinod, împreună cu ceilalți episcopi ai fiecărei țări și de a învăța cuvîntul lui Dumnezeu, cu cea mai înaltă autoritate.

Preotul are dreptul să săvîrșească toate Sfintele Taine și ierurgii (afară de Hirotonie și sfințirea Mirului și a antimiselor), de a conduce pe parohienii săi pe calea mîntuirii și a-i învăța cuvîntul lui Dumnezeu.

Diaconul este ajutător al preotului și al episcopului în exercitarea întreitelor chemări de învățători, de săvîrșitori ai Sfintelor Taine și de conducători ai Bisericii. Ca atare, diaconii nu pot săvîrși Sfintele Taine sau lua parte la conducerea Bisericii. Cu învoirea episcopului sau a parohului pot învăța sau îndeplini anume însărcinări în administrația bisericească, iar din Sfintele Taine pot săvîrși numai Botezul, în caz de mare nevoie.

Cum s-a mai arătat, săvîrșitorul Tainei Preoției este numai episcopul sau arhiereul și anume, pe preot și pe diacon îi hirotonește un singur arhiereu, iar pentru hirotonia unui arhiereu se cer trei sau cel puțin doi arhieri.

Primitorii Tainei Preoției sînt credincioșii trecuți de vîrsta majoratului, cu purtare neprihănită, fără defecte corporale și cu trebuitoare pregătire intelectuală și sufletească, pentru a putea învăța, sfinți și conduce. De la cei ce înaintează la treapta episcopală se mai cere să fie necăsătoriți, iar de la preoți și diaconi să fie căsătoriți. În cazul că preoții și diaconii doresc să fie admiși în cler necăsătoriți, acest lucru le este îngăduit doar că după hirotonie nu mai au dreptul să se căsătorească. Din motive practice, Biserica Romano-Catolică impune tuturor candidaților la preoție să fie necăsătoriți (celibatari), obicei care nu are însă temeii în Sfînta Scriptură.

Taina Nunții

Nunta este Taina în care un bărbat și o femeie învoindu-se în mod liber, să trăiască împreună toată viața, pentru a se iubi unul pe altul, a naște și a crește copii și a se ajuta reciproc, primesc — prin preot — harul care sfințește legătura lor și ajută la atingerea scopului ei. Taina aceasta se mai numește *cununie*, întrucît atunci cînd este săvîrșită se pun cununii pe capul mirelui și miresei, sau *căsătorie* deși cuvîntul căsătorie se referă mai ales la latura civilă a însoțirii bărbatului cu fe-

meia. Căsătoria reprezentată prin contractul sau consimțămîntul ce și-l dau soții între ei în fața autorității civile, este o instituție naturală și socială deosebit de importantă care devine Taină doar cu binecuvîntarea Bisericii.

Instituirea Tainei Nunții își are antecedente pomenite în Vechiul Testament. Astfel chiar de la creațiune ni se spune că Dumnezeu a făcut pe om în așa fel ca el să crească și să se înmulțească prin căsătorie (Fac. I, 28; II, 18).

În Evanghелиi nu se găsește un loc expres din care să se vadă limpede că Mintuitorul a instituit Taina Nunții, dar El a sfințit căsătoria prin participarea la nunta din Cana Galileii (Ioan II, 1—11). Apoi adesea a vorbit despre căsătorie și despre indisolubilitatea ei în așa fel încît rezultă fără putință de îndoială că a privit-o ca Sfîntă Taină (Matei XIX, 6). Acest caracter rezultă însă clar din sfaturile date de Apostolul Pavel soților de a-și iubi soțiile, precum a iubit Hristos Biserica, și femeilor de a se supune bărbaților ca Domnului. După aceea încheie: «Taina aceasta mare este, iar eu zic în Hristos și în Biserică» (Efes. V, 32). Instituția dumnezeiască a Nunții se poate deduce și din I Cor. VII, 39, unde același Apostol spune că văduvele se pot căsători, dar să facă acest lucru «întru Domnul», adică printr-o anumită ceremonie prin care se împărtășește harul dumnezeiesc.

De partea văzută a Tainei Nunții țin: a) cuvintele preotului: «Cunună-se robul lui Dumnezeu (cutare) cu roaba lui Dumnezeu (cutare), în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh», b) rugăciunea: «Doamne Dumnezeu nostru cu mărire și cu cinste încununează-i» și c) declarația mirelui și miresei, făcută în fața preotului, că de bunăvoie se însoțesc și că vor îndeplini, unul față de altul și amîndoi față de copii și de Biserică, toate datoriile ce decurg din căsătoria creștină.

Săvîrșitorul Tainei este episcopul sau preotul. Păreră că preotul este un simplu martor, chiar dacă indispensabil, și că săvîrșitorii Tainei Nunții sînt însăși mirii care se învoiesc a trăi împreună, nu poate fi acceptată intrucît nu are temei biblic.

Primitorii sînt creștini adulți de ambele sexe. În vechime se cerea ca ambii soți să fie ortodocși. Azi însă se permite — cu îngăduința episcopului — a fi cununați și cei care nu aparțin aceleiași confesiuni. Un ortodox poate fi cununat cu o creștină de altă confesiune, dar nu poate fi cununat cu o necreștină decît dacă aceasta primește Botezul. În cazul cînd mirii nu sînt ambii ortodocși, se cere ca pruncii să fie botezați în credința ortodoxă.

De la primitori se mai cere să îndeplinească și alte condiții: să aibe vîrsta prescrisă de legile în vigoare, să-și poată exprima consimțămîntul în mod liber, să nu fie înrudiți în anumite grade, să nu fi fost anteriori hirotoniți etc. Taina Nunții trebuie precedată de căsătoria civilă.

Nunta se săvârșește la biserică, ca și celelalte Sfinte Taine, în prezența întregii obști a credincioșilor. Abaterea de la această rânduială o poate încuviința doar episcopul în cazul că există pricini întemeiate. Momentul cel mai potrivit este duminica după liturghie când toți credincioșii se află în biserică. Nu se pot face nunți: a) în cele patru posturi de peste an, miercurile, vinerile, ziua Crucii (14 septembrie) și Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul (29 august); b) în săptămîna brnzei de dinaintea Postului Mare; c) în săptămîna luminată (dintre duminica Paștilor și Duminica Tomei), în duminica Rusaliilor, în răstimpul dintre Crăciun și Bobotează, precum și în ajunul tuturor praznicilor împărătești. Abaterea de la această regulă o poate încuviința doar episcopul.

Cununia este una și indisolubilă. Ea este una pentru că cel căsătorit dacă e bărbat nu poate avea în același timp altă soție decît cea legiuită, și tot astfel dacă e femeie nu poate avea în același timp alt soț decît cel legiuit (Matei XIX, 5; I Cor. VII, 2; Efes. V, 21—33). Monogamiei îi sînt opuse poligamia (mai multe soții) și poliandria (mai mulți soți). Creștinismul admite ca după moartea soției sau a soțului, soțul rămas în viață să se poată recăsători (Rom. VII, 2—3). Biserica Ortodoxă, luînd în considerare slăbiciunea naturii omenești, admite ca cineva să fie căsătorit pînă la de trei ori, dar cununiile ce urmează după prima se săvîrșesc într-un cadru mai puțin sărbătoreasc. Căsătoria a patra e interzisă. Cei căsătoriți a doua oară nu pot fi clerici.

Cununia este în al doilea rînd indisolubilă, ceea ce înseamnă că odată săvîrșită nu se mai poate desface decît prin moarte (Matei XIX, 6; I Cor. VII, 10). Moartea poate fi fizică sau morală. Prin moartea morală se înțelege adulterul, întrucît prin el se nimicește iubirea ce menține legătura dintre soți. În cazul acesta Mîntuitorul permite desfacerea căsătoriei (Matei XIX, 9). Pentru desfacerea căsătoriei din cauză de adulter, soțul nevinovat se poate căsători din nou, așa după cum se poate căsători și acela căruia i-a murit soția. La caz că soții divorțați s-ar hotări să conviețuiască din nou, nu e nevoie să fie cununați a doua oară, deoarece Cununia primă i-a legat pe toată viața și despărțirea lor a fost numai un incident trecător.

Taina Maslului

Sfîntul Maslu este acea Taină în care prin ungere cu untdelemn sfințit și prin rugăciunea preoților se împărtășește creștinului harul dumnezeiesc prin care se vindecă bolile sufletului și ale trupului.

Instituirea ei se leagă de momentul cînd Iisus Hristos Domnul a dat Sfînților Apostoli puterea de a vindeca prin ungere orice boală și orice neputință (Marcu VI, 13). Astfel,

Mintuitorul consfințește această practică și o ridică la rangul de Taină. E ceea ce rezultă din faptul că Sfântul Apostol Iacob povățuia că «de este cineva bolnav între voi să cheme preoții Bisericii și să se roage pentru el, ungându-l cu untdelemn în numele Domnului. Și rugăciunea credinței va mintui pe cel bolnav și Domnul îl va ridica, și de va fi făcut păcate se vor ierta lui» (Iacob V, 14—15). După cum se poate constata, Apostolul nu recomandă ungerea ca un sfat sau părere a sa personală, ci ca ceva care trebuie să se săvârșească pretutindeni și totdeauna în Biserică. Aceasta e dovada cea mai sigură că Taina Maslului este instituită de însuși Domnul, căci Sfinții Apostoli n-au învățat și rînduit nimic de la ei, ci numai ceea ce le-a poruncit dumnezeiescul lor Învățător.

Partea văzută a Sfintului Maslu constă din : a) rugăciunea rostită de șapte ori : «Părinte sfinte, doctorul sufletelor și al trupurilor, Cel ce ai trimis pe Unul-Născut Fiul Tău, Domnul nostru Iisus Hristos, să vindece toată boala și din moarte să izbăvească, tămăduiește pe robul Tău (cutare) de neputința trupeză și sufletească ce l-a cuprins...» ; b) ungerea de șapte ori a părților trupului prescrie (fruntea, nările, fața, buzele, pieptul și ambele părți ale miinilor) ; c) untdelemnul sfințit de preoții care săvârșesc Taina.

Cei care pretind că untdelemnul poate fi sfințit numai de episcop, rolul preoților reducîndu-se la folosirea lui în ungere, greșesc deoarece nici unde Sfînta Scriptură nu face o asemenea precizare.

Efectele Tainei sînt : a) vindecarea de bolile trupesti. Dacă bolnavii căroră se administrează Sfîntul Maslu nu se însănătoșesc totdeauna, ei simt cel puțin o mare mîngiere și prind curaj să rabde boala mai departe fără murmur ; b) iertarea păcatelor. Bolnavul căruia se face Sfîntul Maslu trebuie să se curețe întii de păcate prin Taina Pocăinței, scopul acesteia fiind iertarea păcatelor. Dacă însă mai are pe conștiință unele păcate cînd i se face Sfîntul Maslu, i se iartă și acestea.

Săvîrșitorii Maslului sînt preoții. Pentru că Apostolul zice : «pe preoți — iar nu pe preotul — Bisericii», s-a rînduit ca Sfîntul Maslu să-l facă șapte, cinci, trei sau cel puțin doi preoți. Avînd plenitudinea harului, poate săvîrși Maslul și episcopul.

Primitorul este orice creștin bolnav trupest sau sufletește, nu numai cel aflat pe patul de moarte. Sfîntul Maslu poate fi primit nu numai o singură dată, ci ori de cîte ori cineva se simte îngreuiat din pricina bolilor sau păcatelor. Ca o condiție premergătoare, se cere primirea înainte a Tainei Pocăinței.

8. Desăvîrșirea mîntuirii (eshatologia)

După cum lumea are — potrivit învățaturii creștine — un început și o cauză, tot astfel are și un scop final spre care tinde : desăvîrșirea și înnoirea ei prin Dumnezeu în Dumne-

zeu. Pe de-o parte murind, credincioșii trec din linia de dezvoltare și progres de pe pământ, într-o stare care nu mai e susceptibilă de schimbare și care constituie rezultatul final al întregii lor vieți de pe pământ. Pe de altă parte lumea în totalitatea ei fiind înnoită, se va desăvârși corespunzător cu desăvârșirea și mărirea coroanei creațiunii care este omul.

Partea din învățătura creștină care se ocupă cu aceste probleme poartă numele de eshatologie, de la cuvîntul grecesc «eshatos» folosit deseori în Sfînta Scriptură (Fac. IXL, 1; Ezechiel XXXVI, 16; Isaia II, 2; Ioan VI, 39—40; I Ioan II, 18; Iuda 18; I Petru I, 5) însemnînd la plural «cele de pe urmă», adică moartea și starea sufletului după moarte, judecata particu'ară și judecata de apoi.

Viața viitoare este de fapt ținta spre care aleargă toți credincioșii. Dar ea se găsește, potrivit doctrinei Bisericii, în strînsă legătură cu viața de pe pământ. E ceea ce demonstrează importanța ei practică, întrucît gîndul la rai constituie un imbold puternic spre facerea binelui în lumea aceasta, iar perspectiva iadului reține de la săvîrșirea răului.

1. *Moartea.* — În creștinism moartea se referă doar la trup și ea însemnează despărțirea sufletului de trup sau descompunerea ființei omenești în cele două părți componente. Trupul despărțindu-se de suflet, care e principiul de viață, se întoarce în pământ, din care e făcut (Fac. III, 19), iar sufletul se duce la Dumnezeu care l-a dat (Ecclesiastul XII, 7). Despre realitatea morții ne încredințează experiența de toate zilele și de asemenea Sfînta Scriptură, care ne învață totodată că nu putem ști mai dinainte ceasul și felul morții, nici împrejurările în care vom muri.

Cu privire la moarte Biserica noastră învață că :

a) moartea este urmarea păcatului, pentru că omul fusese creat de Dumnezeu nemuritor și numai din cauza păcatului s-a făcut muritor (Rom. V, 12; VI, 23);

b) moartea este încheierea vieții vremelnice și începutul celei veșnice și în același timp hotarul pînă la care credinciosul poate face tot ce este necesar pentru mîntuirea sa (Luca XVI, 19—21).

2. *Starea sufletului după moarte.* — După despărțirea de trup sufletul trăiește mai departe, pentru că este nemuritor prin însăși firea sa, ca unul ce este de origine divină (Matei XXII, 32). El are conștiința de sine și-și aduce aminte de tot ce a făcut cît timp a fost unit cu trupul și simte bucurie sau întristare, fericire sau nefericire, după felul faptelor sale (Luca VI, 22—31; Apoc. VI, 9—10). Starea aceasta a sufletului este însă provizorie. Nici mulțumirea sau fericirea ce simte pentru binele făcut în viața pămîntească, nici întristarea sau nefericirea ce simte pentru relele făcute în aceeași viață, nu sînt depline pînă la judecata de apoi, cînd se va uni cu trupul.

3. *Judecata particulară.* — Starea de fericire sau nefericire provizorie de după moarte atîrnă sau se hotărăște de judecata căreia este supus sufletul îndată ce se desparte de trup. Această judecată se numește *particulară*, spre deosebire de cea universală sau obștească, căreia vor fi supuse sufletele împreună cu trupurile la sfîrșitul veacurilor.

Sufletele în viața de dincolo, de la judecata particulară și pînă la cea generală, se află în rai sau în iad, adică în starea de fericire sau de chinuri. Interpretînd greșit unele locuri din Sfînta Scriptură, mai ales I Cor. III, 11—15, unii creștini apuseeni cred că în afară de rai și iad mai există o stare intermediară numită *purgatoriu* în care sufletele cu păcate ușoare se purifică prin pedepse asemenea unui foc și astfel devin apte spre a intra în cer. Numai că Sfînta Scriptură nu învață că păcatele se pot ierta după moarte prin suferințele păcătoșilor, ci numai prin rugăciunile celor vii și ale sfinților.

4. *Ajutorul sfinților.* — În strînsă legătură cu învățătura despre judecata particulară și cu starea sufletelor după moarte, stă învățătura despre venerarea sfinților, a moaștelor și a sfintelor icoane.

Sufletele dreptilor care au trecut din această viață, formează Biserica triumfătoare. Capul Bisericii triumfătoare este Mîntuitorul Hristos, iar sufletele dreptilor sau sfinților sînt membrii ei nevăzuți, trupul tainic al Domnului Hristos (Rom. XIII, 4—5). Așadar sfinții stau în viața viitoare în cea mai intimă legătură pe de-o parte cu capul lor, Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, iar pe de altă parte unii cu alții, formînd așa-zisa *ceată a sfinților*, căreia aparțin și sfinții îngeri. Biserica luptătoare sau văzută este de asemenea Trupul lui Hristos, iar Hristos capul ei. Biserica triumfătoare și Biserica luptătoare formează laolaltă Biserica unică, împărăția spirituală al cărei cap este Mîntuitorul. Între membrii celor două Biserici trebuie să existe legături strînse (I Cor. XII, 12 și 26—27).

Aflîndu-se în apropierea lui Dumnezeu, Sfinții cunosc prin harul Său toate nevoile celor rămași în viață, le aud rugăciunile ce înalță către Tatăl Cereș și intervin la El ca să fie împlinite. Mijlocirea lor e de cel mai mare folos pentru cei din viață, fiindcă Dumnezeu, pentru rugăciunile lor, se milostivește și dă celor pentru care intervin, harul Său în cea mai mare măsură. De aceea trebuie să chemăm pe sfinți în ajutorul nostru și să-i rugăm să intervină către Dumnezeu pentru noi. Sfîntul Apostol Iacob îndeamnă pe creștini să se roage unul pentru altul și adaugă: «...mult poate rugăciunea stăruitoare a dreptului» (V, 16). Dacă deci rugăciunea dreptilor, în timpul cînd ei se află în viața pămîntească, are trecere înaintea lui Dumnezeu, cu atît mai mult va avea această putere după trecerea lor din viața pămîntească, cînd se află

în apropierea lui Dumnezeu. Aceasta rezultă și din cuvîntul Apocalipsei (V, 8) : «Și cînd (Mielul) a luat cartea, cele patru ființe și cei douăzeci și patru de bătrîni au căzut înaintea Mielului, avînd fiecare alăută și cupe de aur, pline cu tămîie, care sînt rugăciunile sfinților». Pentru aceasta Biserica are numeroase rugăciuni către toți sfinții și mai ales către Preasfînta Născătoare de Dumnezeu, ca să mijlocească pentru noi.

De cinstirea sfinților se leagă cinstirea moaștelor și icoanelor care îi reprezintă. Încă în Vechiul Testament moaștele dreptilor au fost cinstite ca unele prin care se săvîrșeau lucruri minunate, bunăoară cele ale lui Elisei : «Tot cuvîntul n-a fost ascuns înaintea lui și întru adormire a proorocit trupul lui. Și în viața sa a făcut semne și la moarte minunate au fost lucrurile lui» (Isus Sirah VIII, 14—15). Tot astfel au fost cinstite reprezentările sfinte, de exemplu a heruvimilor (Ieș. XXV, 18—22 ; XXVI, 21 ; XXXVIII, 8). Chipurile acestora nu sînt nici Dumnezeu, nici Hristos, nici Sfîntul Duh, nici sfinții înșiși, ci numai îi reprezintă. Dacă cineva ar cinsti asemenea chipuri ca pe Dumnezeu, lucrul acesta ar fi idololatrie — închinarea la chipuri cioplite — care este interzisă (Ieș. XX, 2—5 ; Deut. V, 6—9 ; IV, 15—19). Cel ce se închină însă icoanei se închină ființei închipuite pe ea, nu icoanei înșăși.

5. *A doua venire a Domnului.* — În înțelesul cuvîntului sfînt, precum sfîrșitul omului nu însemnează nimicirea sau distrugerea ființei sale, ci prefacerea ei sau începutul unei vieți noi pentru trup și pentru suflet, tot astfel și lumea nu va fi nimicită, ci doar schimbată, transformată într-o lume nouă, curată, potrivită cu ființa omului cea reînnoită. Va fi o lume desăvîrșită, atît din punct de vedere fizic, cît și moral.

Despre sfîrșitul lumii, Mîntuitorul vorbește totdeauna în legătură cu venirea Sa a doua. Precum aceasta nu este cunoscută de nimeni, nici măcar de îngerii din cer, ci numai de Tatăl, tot astfel și sfîrșitul lumii (Matei XXIV, 36—44 și 45—51). Greșesc de aceea profund creștinii care socotesc a putea ști momentul venirii a doua oară a Domnului sau, încă mai mult, cei care pretind că Domnul ar fi revenit deja. Pe unii ca aceștia Sfînta Scriptură îi vădește de minciună : «Nu este al vostru a ști anii sau vremile pe care Tatăl le-a pus în stăpînirea Sa» (Fapte I, 7. Vezi și Matei XXIV, 27 ; XXV, 1—13 ; I Tesal. V, 1—3 ; II Petru III, 2—10).

6. *Învierea morților.* — O dată cu venirea Domnului va avea loc învierea morților. Aceasta a spus-o Mîntuitorul prin cuvintele : «Adevărat, adevărat zic vouă, că vine ceasul și acum este, cînd morții vor auzi glasul Fiului lui Dumnezeu și cei care vor auzi vor învia... și vor ieși (din morminte) cei ce au făcut cele bune, spre învierea vieții, iar cei ce au făcut cele rele, spre învierea osînde» (Ioan V, 25 și 29).

Prin înviere se înțelege reconstituirea trupului din elementele sale constitutive și unirea lui din nou cu sufletul cu care a trăit împreună în viața pămîntească. Numai trupurile au nevoie de înviere, pentru că ele se desfac, cînd se despart de suflet în elementele din care constau, pe cînd sufletele sînt nemuritoare.

Putința învierii o demonstrează Sfîntul Apostol Pavel prin asemănarea cu sămînța care se aruncă în pămînt și care nu răsare dacă nu putrezește, iar cînd răsare dobîndește cu totul altă formă: a ierbii, a pomului sau a florii (I Cor. XV, 35—54). Chezășia învierii noastre este învierea Domnului, căci dacă a înviat Hristos, e dovadă că morții pot să învieze și că vom învia și noi: «precum în Adam toți mor, așa și în Hristos toți vor învia» (I Cor. XV, 22).

Trupurile înviate vor fi identice în esența lor cu cele de pe pămînt, căci dacă n-ar mai fi aceleași, n-ar fi o înviere în adevăratul înțeles al cuvîntului și n-ar putea fi răsplătite pentru fapte pe care ele nu le-au făcut.

Cu toată identitatea de care aminteam, trupurile înviate se vor deosebi calitativ de cele de pe pămînt, căci vor fi la fel cu trupul înviat al Mîntuitorului, adică: a) nestricăcioase și nemuritoare (I Cor. XV, 42); b) robuste și fără infirmități (I Cor. XV, 43); c) spirituale, ușoare, simple, la fel ca trupurile îngerilor, fără trebuințe materiale (Matei XXII, 30); Marcu XII, 25).

Aceste însușiri le vor avea numai trupurile celor drekți și nu toate în aceeași măsură. Trupurile celor păcătoși vor fi numai nemuritoare și nu vor avea nici una din celelalte prerogative ale spiritualității.

Trupurile celor care vor fi în viață, în momentul cînd vor învia morții, vor suferi și ele aceeași prefacere ca și cele înviate (I Cor. XV, 51—52).

7. *Judecata obștească.* — După înviere va avea loc judecata obștească la care vom da seama de toate faptele, gîndurile și vorbele noastre. Spre deosebire de judecata particulară de după moarte care e provizorie, judecata obștească e definitivă.

Răsplata ce se va da dreptilor va consta din fericirea deplină și veșnică. Deoarece Dumnezeu este binele suprem, izvorul binelui și fericirii adevărate, dreptii îl vor vedea «față către față» — precum zice Apostolul — nu ca acum «prin oglindă, în ghicitoră» (I Cor. XIII, 12), îl vor cunoaște și iubi și acesta le va procura cea mai mare bucurie și mulțumire. Se vor împărtăși în fine și de alte bunătăți necunoscute pe pămînt, potrivit zicerii: «Cele ce ochiul n-a văzut și urechea n-a auzit și la inima omului nu s-au suit, pe acestea le-a gătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El» (I Cor. II, 9).

Nu toți se vor bucura însă de fericire în aceeași măsură, ci ea va avea trepte diferite după dreptul ce-și va cîștiga fie-

care la ea prin faptele sale în viața de pe pământ. Mîntuitorul însuși vorbește despre această diferențiere în fericire : «În casa Tatălui Meu sînt multe lăcașuri» (Ioan XIV, 2), iar Apostolul Pavel o exprimă astfel : «Fiecare își va lua plata după osteneala sa» (I Cor. III, 8).

Starea și locul fericirii dreptilor are diferite numiri în Sfînta Scriptură : rai, paradis, cer, împărăția cerurilor, împărăția lui Dumnezeu, a Tatălui, a lui Hristos, casa Tatălui, cetatea lui Dumnezeu, Ierusalimul ceresc... Fericirea însăși e înfățișată ca : viață, viața de veci, mîntuirea de veci, pace, bucurie în Domnul, mărire și cinste, cununa vieții, a dreptății, a mării.

Răspлата ce se va da celor răi va consta în nefericirea, chinurile și durerea fizică și morală, rușinea, mînia și deznadejdea ce vor rezulta pentru ei din depărtarea de la fața lui Dumnezeu.

Ca și fericirea celor drepti, tot astfel și nefericirea celor răi nu va fi egală pentru toți, ci va avea diferite trepte, cum spune Mîntuitorul : «Iar sluga ceea care a știut voia stăpînului și nu s-a pregătit, nici n-a făcut după voia lui, va fi bătută mult. Și cea care n-a știut, dar a făcut lucruri vrednice de bătaie, va fi bătută puțin» (Luca XII, 47—48). Ea va fi fără micșorare și fără sfîrșit.

Au fost și mai sînt însă unii creștini care neagă veșnicia chinurilor păcătoșilor în iad pe motiv că n-ar fi potrivită cu bunătatea, dreptatea și înțelepciunea lui Dumnezeu. Se invocă în același timp unele texte cum ar fi : «Vrăjmașul cel din urmă, care va fi nimicit, este moartea» (I Cor. XV, 26), înțelegînd prin «moarte», iadul sau moartea veșnică, ori : «Iar cînd toate vor fi supuse Lui, atunci și Fiul însuși se va supune Celui ce l-a supus Lui toate, ca Dumnezeu să fie totul în toate» (I Cor. XV, 28). Această părere numită în vechime «apocatastază» (de la expresia greacă «apokatastasis ton panton» — restabilirea tuturor) nu e confirmată de Sfînta Scriptură dacă este corect interpretată ; pe deasupra veșnicia chinurilor iadului nu neagă bunătatea, dreptatea și înțelepciunea lui Dumnezeu, întrucît Dumnezeu l-a făcut pe om liber să aleagă între a săvîrși binele și răul, îl ajută să umble pe drumul cel drept și îl previne asupra consecințelor păcatului, iar dacă totuși nu ascultă îl amenință. Or, ce rost ar fi avut ca Dumnezeu să amenințe cu pedepsele numite «veșnice», dacă ele n-ar exista ? Ar putea un creștin presupune că vorbele lui Dumnezeu sînt simplă imaginație ?

8. Așa-zisa «împărăție de o mie de ani». — Între a doua venire a Domnului și judecata obștească există o strînsă legătură. Ele se vor întîmpla la un foarte scurt interval de timp una de alta, poate doar cîteva clipe.

Unii creștini însă s-au abătut de la dreapta învățătură susținînd că între aceste două evenimente există un răstimp

de 1000 de ani, care poate fi precis calculat. Ei spun anume că Mîntuitorul Hristos va reveni pe pămînt cu 1000 de ani înainte de judecata obştească. Cu ocazia revenirii, El va nimici pe diavolul, va învia pe oamenii drepţi, va întemeia o împărăţie nouă în care va domni împreună cu drepţii 1000 de ani. La sfîrşitul acestei perioade vor învia apoi ceilalţi morţi şi va fi judecata obştească. Ca bază scripturistică milenaristii sau mileniştii se referă la locul din Apocalipsă cap. XX. Numai că :

a) susţinerea privind existenţa a două învieri ale morţilor la o distanţă de o mie de ani una de alta stă în contradicere cu ce ne-a învăţat Domnul despre învierea în ziua de apoi, a drepţilor şi a păcătoşilor deodată (Ioan V, 28—29) ;

b) potrivit Sfintei Scripturi venirea a doua a Domnului va fi deodată cu judecata obştească (Matei XXV, 31 sq.), fără nici o perioadă de timp intermediară, fie ea chiar şi de 1000 de ani ;

c) pretenţia de a fixa cu precizie ziua judecăţii şi a sfîrşitului lumii la capătul celor 1000 de ani stă în contradicere cu avertismentul ce ni-l dă Iisus Domnul că ziua şi ceasul acela nu-l ştie nimeni (Matei XXIV, 36 şi 44).

VIII. VIAȚA CREȘTINĂ

Învățătura creștină ne arată ce trebuie să credem cu privire la Dumnezeu, creație și mîntuire. Învățătura aceasta mai înaltă decît a oricărei alte religii, își dovedește superioritatea prin roadele ei, vizibile în comportarea de fiecare zi. Credința oricît de tare ar fi, nu valorează nimic, «este moartă», cum zice Sfîntul Iacob, dacă «nu are fapte» (II, 17). Așadar viața este aceea care verifică justetea unei învățături. În această privință Evanghelia oferă celor care îi urmează comandamentele, o călăuză sigură și ducătoare la mîntuire. Regulile morale pe care se cuvine să le urmeze credinciosul se impune a fi cunoscute și urmate întocmai, deosebind binele de rău, atît în cele ce țin de viața insului cît și a colectivității.

1. Binele și răul

Faptele noastre sînt bune sau rele, după cum intră în categoria virtuților sau păcatelor. Plecînd de la însușirile faptei, religia creștină stabilește clar ce este bine și ce este rău, punînd aceste valori etice în legătură cu ceea ce ne-a descoperit Dumnezeu, cu poruncile pe care ni le-a dat să le împlinim.

Pentru creștini temeiul moralei se află în zicerea : «Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău, cu toată inima ta, cu tot sufletul tău și cu tot cugetul tău. Aceasta este marea și întîia poruncă. Iar a doua, la fel ca aceasta : Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși. În aceste două porunci se cuprind toată Legea și proorocii» (Matei XXII, 37—40). Iar pildă de urmat este Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu devenit om, El întruchipînd împlinirea acestor două mari porunci. După aceea și mergînd pe drumul arătat de El, s-au dovedit a fi împlinitorii poruncilor, Apostolii și ucenicii lor, sfinții de totdeauna.

Pe un atare temei s-a stabilit ce trebuie și ce nu trebuie să făptuiască credinciosul, care este calea binelui și a vieții, care este calea răului și a morții. Un rezumat al faptelor bune și al celor rele, aducătoare de mîntuire sau de osîndă, găsim în pilda «judecății viitoare» rostită de Iisus Domnul : «Cînd va veni Omulul întru mărirea Sa și toți sfinții îngeri cu El, atunci va ședea pe tronul mării Sale. Și se vor aduna înaintea Lui toate neamurile și-i va despărți pe unii de alții, precum desparte păstorul oile de capre. Și va pune oile de-a dreapta Sa, iar caprele de-a stînga. Atunci va zice Împăratul celor de-a dreapta Lui : Veniți, binecuvîntații Tatălui Meu, moșteniți împărăția cea pregătită vouă, de la întemeierea lumii. Căci flămînd am fost și Mi-ați dat să mînc ; însetat am fost și Mi-ați dat să beau ; străin am fost și M-ați primit ; gol am fost și M-ați îmbrăcat ; bolnav am fost și M-ați cercetat ;

în temniță am fost și ai venit la Mine. Atunci dreptii îi vor răspunde, zicînd: Doamne, cînd Te-am văzut flămînd și Te-am hrănit? Sau însetat și Ți-am dat să bei? Sau cînd Te-am văzut străin și Te-am primit, sau gol și Te-am îmbrăcat? Sau cînd Te-am văzut bolnav sau în temniță și am venit la tine? Iar Împăratul, răspunzînd, va zice către ei: Adevărat zic vouă întrucît ați făcut unuia dintr-acești frați ai Mei, prea mici, Mie Mi-ați făcut. Atunci va zice și celor de-a stînga: Duceți-vă de la Mine, blestemaților, în focul cel veșnic, care este gătît diavolului și ingerilor lui. Căci flămînd am fost și nu Mi-ați dat să mîncînc; însetat am fost și nu Mi-ați dat să beau; străin am fost și nu M-ați primit; gol și nu M-ați îmbrăcat; bolnav și în temniță, și nu M-ați cercetat. Atunci vor răspunde și ei, zicînd: Doamne, cînd Te-am văzut flămînd, sau însetat, sau străin, sau gol, sau bolnav, sau în temniță și nu Ți-am slujit? El însă le va răspunde, zicînd: Adevărat zic vouă: Întrucît nu ați făcut unuia dintre acești prea mici, nici Mie nu Mi-ați făcut. Și vor merge aceștia la osîndă veșnică, iar dreptii la viață veșnică» (Matei XXV, 31—46).

Mai deslușit va reieși însă ce este o faptă bună și ce este o faptă rea dacă vom lua în considerare împlinirea sau încălcarea legii morale.

2. Legea morală

Cuvîntul *lege* derivă de la latinescul «lex» și acesta de la verbul «ligare» — a lega, și înseamnă îndatorirea pe care un superior o impune unui inferior de a săvîrși ori nu anumite fapte. Voința superiorului este deci regulă de purtare pentru inferior. Cum voință nu pot avea decît ființele raționale și libere, urmează că orice lege nu poate avea de autor decît o ființă înzestrată cu aceste două calități: cu rațiune și voință liberă. Asemenea ființe sînt numai Dumnezeu și omul.

Prin urmare, potrivit învățăturii creștine, legile sînt, după izvorul lor, de două feluri: dumnezeiești și omenești.

Legile dumnezeiești cuprind: a) legea veșnică, b) legea morală firească și c) legea pozitivă.

a) Legea veșnică este planul sau ordinea izvorită din nemărginita înțelepciune și voie dumnezeiască după care făpturile au să se îndrepte în chip natural către Creatorul lor. După credința noastră, ea este izvorul tuturor legilor din univers, al celor fizice pentru lumea materială și pentru făpturile necuvîntătoare, și al celor morale pentru făpturile înzestrate cu judecată și voie liberă. Legile date pentru om se numesc legi morale fiindcă se îndeplinesc cu voia personală a omului, adică cu conștiință și libertate, pe cînd legile fizice se îndeplinesc de la sine.

b) Legea morală firească este legea întipărită de Dumnezeu în inima omului o dată cu crearea lui și ea poate fi des-

coperită prin lumina firească a minții. În temeiul legii morale firești omul din fire poate deosebi binele de rău, virtutea de păcat, dreptatea de nedreptate, ceea ce trebuie făcut de ceea ce nu trebuie făcut. Poruncile ei se pot cuprinde în una singură : a face binele și a înlătura răul.

La această lege se referă Sfântul Apostol Pavel în cuvintele : «Cînd păgînii care nu au lege, din fire fac ale legii, aceștia, neavînd lege, își sînt loruși lege, care arată fapta legii scrisă în inimile lor, prin mărturia conștiinței lor și prin judecățile lor, care îi învinovătesc sau îi și apără între ei» (Rom. II, 14—15).

Izvorînd din voia neschimbătoare a lui Dumnezeu, legea morală firească este și ea neschimbătoare. De ea trebuie să țină seama neapărat credinciosul, fiindcă prin ea cunoaște el mai întîi voia lui Dumnezeu și fiindcă ea îi arată ce este potrivit sau nepotrivit cu firea și cu vrednicia lui de cea mai înaltă făptură pămîntească. Prin păcate legea morală firească se poate întuneca, dar ea niciodată nu se șterge cu totul din inima credinciosului.

c) Pentru că datorită păcatului credinciosul n-a mai auzit limpede glasul legii morale pe care Dumnezeu i-a sădit-o în inimă, în nemărginita Sa dragoste, voind să-l îndrepte, Dumnezeu i-a venit în ajutor dîndu-i pe calea descoperirii legea dinafară sau legea pozitivă (Evr. I, 1—2).

După timpul în care s-a dat și după deplinătatea ei, legea morală pozitivă se împarte în legea Vechiului Testament și legea Noului Testament.

Legea Vechiului Testament cuprinde porunci morale, ceremoniale și civile, date cu scopul de a întreține comuniunea dintre credincios și Dumnezeu și a pregăti pe credincioși pentru răscumpărarea lor prin Hristos. Poruncile ceremoniale și civile fiind «umbra bunurilor viitoare» (Evr. X, 1) au încetat să mai aibe valabilitate deodată cu venirea Mîntuitorului. Au rămas însă poruncile morale care formează partea cea mai însemnată a legii Vechiului Testament. Ele au fost descoperite de Dumnezeu treptat, prin diferiți aleși ai Lui și îndeosebi prin orînduirile date lui Moise. De aceea legea morală a Vechiului Testament se mai numește *legea mozaică*. Legea aceasta este cuprinsă pe scurt în cele 10 porunci dumnezeiești — «decalogul» — descoperite de Dumnezeu lui Moise pe muntele Sinai (Ieș. cap. XX) și are următorul cuprins :

1. Eu sînt Domnul Dumnezeuul tău, să n-ai alți dumnezei afară de Mine.

2. Să nu-ți faci chip cioplit, nici asemănarea vreunui lucru din cer, de pe pămînt, din apă sau de sub pămînt, să nu te închini, nici să slujești lor.

3. Să nu fii numele Domnului Dumnezeului tău în deșert.

4. Sfîntește ziua de odihnă, șase zile lucrează, iar a șaptea odihnește-te, căci e ziua Domnului Dumnezeului tău.

5. Cinstește pe tatăl și pe mama ta, ca să-ți fie bine și să trăiești ani mulți pe pământ.

6. Să nu ucizi.

7. Să nu faci desfrinare.

8. Să nu furi.

9. Să nu mărturisești strîmb împotriva aproapelui tău.

10. Să nu poțestești nimic ce este al aproapelui tău.

Legea Vechiului Testament era «sfîntă și dreaptă și bună» (Rom. VII, 12), dar numai «învățătoare spre Hristos» (Gal. III, 24). Ea a deschis ochii credinciosului ca să vadă mai limpede păcatul, să cunoască mai bine starea păcătoasă în care se afla și i-a făcut mai vie dorința după Mîntuitorul care avea să-l izbăvească din starea nefericită în care se găsea. Ea dă, prin urmare, cunoștința păcatului, dar nu și puterea de a-l birui și de a ne îndrepta înaintea lui Dumnezeu (Rom. III, 26). De aceea, legea morală a Vechiului Testament avea nevoie de desăvîrșirea adusă de Mîntuitorul prin legea morală a Noului Testament, legea Evangheliei sau legea creștină. Hristos Domnul însuși a zis: «N-am venit să stric legea, ci s-o împlinesc» (Matei V, 17), s-o desăvîrșesc.

Legea Noului Testament întregeste și desăvîrșeste Legea Vechiului Testament. Desăvîrșirea aceasta se cuprinde, pe scurt, în următoarele:

1. Legea Noului Testament, prin jertfa Mîntuitorului de pe cruce, a adus tuturor mîntuirea pe care legea Vechiului Testament numai a pregătît-o.

2. Se ridică peste îngustimea legii Vechiului Testament și cheamă la mîntuire pe toți fără nici o deosebire: «Nu mai este nici iudeu, nici elin... ci voi toți una sînteți întru Hristos Iisus» (Gal. III, 28).

3. Aduce porunca dragostei celei mai desăvîrșite. Pe cînd în legea Vechiului Testament dragostea era restrînsă numai la «poporul ales», în legea Noului Testament dragostea cuprinde pe toți, fără nici un fel de deosebire: «Căci dacă iubiți pe cei ce vă iubesc, ce răsplată veți avea? Au nu fac și vameșii același lucru? Și dacă îmbrățișați numai pe frații voștri, ce faceți mai mult? Au nu fac și păgînii același lucru? (Matei V, 46—47).

4. Pe temelia dragostei, legea Noului Testament stabilește între credincios și Dumnezeu legătura dintre fiu și părinte, înlăturînd starea de frică ce stăpînea în legea Vechiului Testament.

5. Legea Noului Testament cere ca prețuirea faptelor să nu se facă după partea lor dinafară, ci și după gîndul din care pornesc ele. Fapta bună să nu fie fățarnică, ci să izvorască din inimă curată. Între gînd și faptă să fie cea mai deplină potrivire.

Legile omenești, la rîndul lor, se împart în: a) bisericesti și b) civile.

a) Cele dintii sînt date de Biserică în virtutea puterii primite de la Întemeietorul ei de a cîrmui pe credincioși în numele Său și a-i îndatora la ascultare (Matei X, 40; Luca X, 16; Ioan XIII, 20). Legile bisericești sînt făcute pe temeiul legii descoperite de Dumnezeu și nu cer nici mai mult decît ea, nici ceva deosebit de ea. Rostul lor este de a tălmăci învățăturile Mîntuitorului, a îndemna la ascultare și a ajuta creștinului la păzirea poruncilor dumnezeiești. Dintre legile bisericești cele mai însemnate amintim *canoanele* și *cele nouă porunci bisericești*.

Canoanele sînt legi date de sinoadele ecumenice și de sinoadele particulare întărite de cele ecumenice. Pe temeiul învățăturii Mîntuitorului și a Sfinților Săi Apostoli, canoanele statornicesc felul de organizare și conducere a Bisericii, precum și drepturile și îndatoririle membrilor ei : clerici, monahi și credincioși mireni.

Poruncile bisericești, în număr de nouă, se referă la îndatoririle credincioșilor față de Biserică : 1. să ascultăm cu evlavie sfînta liturghie în fiecare duminică și sărbătoare ; 2. să ținem toate posturile de peste an ; 3. să cinstim fețele bisericești ; 4. să ne spovedim și să ne cuminecăm în fiecare din cele patru posturi mari de peste an ori cel puțin o dată pe an, în postul Paștilor ; 5. să ne rugăm pentru ocîrmuitorii noștri ; 6. să ținem posturile pe care le-ar orîndui episcopul sau mitropolitul locului în vreme de primejdii, de boale sau necazuri ; 7. să nu citim cărțile ereticilor ; 8. să nu înstrăinăm nici să folosim, spre scopuri străine, lucrurile bisericești sau averea Bisericii ; 9. să nu facem nunți, ospețe sau alte petreceri în timpul posturilor.

b) Legile civile sînt date de Stat spre buna cîrmuire și spre înflorirea poporului. La întocmirea lor, autoritatea Statului ține socoteală de voința și trebuințele poporului.

Biserica învață pe credincioșii săi să se supună întru totul legilor Statului, căci «cel ce se împotrivește stăpînirii, rînduiei lui Dumnezeu se împotrivește și care se împotrivesc judecată loruși vor lua» (Rom. XIII, 2). Creștinul va da socoteală înaintea Dreptului Judecător și pentru împlinirea sau călcarea acestor legi. De asemenea, credincioșii sînt îndrumați să-și îplinească îndatoririle lor cetățenești, față de patrie, cu același zel și cu aceeași rîvnă, ca și pe cele față de Biserică.

Ca făptură a lui Dumnezeu, creștinul trebuie să asculte de voia lui Dumnezeu rostită prin legile date, căci numai așa își poate întocmi o viață cinstită și își poate cîștiga mîntuirea sufletului. Prin însăși firea ei, legea cere ascultare și nu stă în bunul plac al cuiva să i se supună sau nu. Este drept că uneori creștinul se întîmplă să calce legea. Dar nu trebuie să facă aceasta în chip premeditat și supus rămîne legii chiar și atunci cînd o calcă.

Porunca lăuntrică cu care legea morală cere creștinului să facă sau să nu facă ceva, se numește *datorie morală*. Și aceasta nu este altceva decât trebuința pe care o simte credinciosul înlăuntrul său, de a împlini voia lui Dumnezeu și a ocoli cele potrivnice ei, fără ca libertatea voii să-i fie stînjenită cu ceva. Cum poate însă împlini legile și ocoli călcarea lor, aceasta i-o spune fiecăruia *cugetul* sau *conștiința sa morală*.

3. Conștiința morală

Conștiința morală este, potrivit învățăturii creștine, glasul lui Dumnezeu în sufletul credinciosului, care-l îndeamnă la împlinirea legii morale. Ea apare încă de la naștere, adică este înăscută în sufletul nostru, este sădită de Dumnezeu în el, ca lege a Sa, ca promulgare și descoperire a legii morale naturale, ca un ecou al dreptății veșnice, ca semnul cel mai neîndoios al asemănării noastre cu Dumnezeu.

Ce funcțiune îndeplinește conștiința? Înainte de săvîrșirea oricărei fapte, conștiința ne pune în față legea și ne lămurește asupra valorii morale a faptei ce avem de îndeplinit. Dacă aceasta este conformă cu legea și deci bună, ea ne ordonă s-o săvîrșim, iar dacă este rea, ne interzice s-o săvîrșim. În timpul făptuirii, ea ne însoțește, vede dacă am împlinit sau călcat legea, apreciază fapta noastră și ne spune fără părtinire dacă am făcut bine sau rău. În fine, după săvîrșirea faptei, ea ne face să simțim în adîncul sufletului o bucurie și mulțumire deosebită dacă am făcut bine, și dimpotrivă o întristare profundă, rușine și remușcare dacă am făcut rău.

Prin urmare conștiința împlinește un rol sau funcțiune în-treită: înainte de săvîrșirea faptei este *sfîtuitor*, în timpul săvîrșirii este *martor*, iar după săvîrșire este *judcător*.

Mulțumirea sufletească ce simțim după săvîrșirea binelui se numește *satisfacția conștiinței*. Dacă săvîrșim totdeauna binele și satisfacția conștiinței devine permanentă, ea primește numele de *fericire*.

Întristarea, rușinea și remușcarea ce simțim pentru săvîrșirea răului se numește *muștrarea conștiinței* și constituie cea mai mare *nefericire* în această viață. Nici o nenorocire ce ne poate lovi nu ne poate face să ne simțim așa de nefericiți ca muștrarea conștiinței sau a cugetului. Exemple tipice de muștrarea conștiinței ne oferă Sfînta Scriptură în persoana lui Cain și a lui Iuda Iscarioteanul. Cain, după uciderea fratelui său Abel, umbla fugar din loc în loc, negăsindu-și nicăieri liniștea (Fac. IV, 13—14) iar Iuda s-a spînzurat, cînd a văzut că Mîntuitorul Hristos, trădat de el, a fost osîndit la moarte (Matei XXVII, 3—5).

Conștiința poate fi de mai multe feluri. Conștiința a cărei judecată este conformă cu legea morală sau care socotește

de bun ceea ce este într-adevăr bun și de rău ceea ce este într-adevăr rău, se numește *adevărată, dreaptă, sigură* sau *perfectă*, iar cea care prezintă ca bun ceea ce este rău și ca rău ceea ce este bun se numește *falsă, eronată, rătăcită* sau *greșită*.

Dacă pentru motive slabe conștiința consideră permis ceea ce nu este și abaterile grave le socotește ușoare, se cheamă *laxă*, sau *slabă*; dacă, dimpotrivă, consideră ca oprit ceea ce este permis și exagerează anumite obligații, se zice *scrupuloasă*; în fine, dacă nu este sigură cum să califice o faptă, se numește *dubioasă* sau *îndoielnică*.

Se mai poate vorbi de *conștiință trează* când ea se pronunță fără șovăire în calificarea faptelor, și *adormită* când nu ia seama la cele ce se petrec în suflet.

Orice credincios este dator să-și formeze și păstreze conștiința dreaptă. La formarea conștiinței ajută mult religiozitatea, apoi exemplele frumoase de viață morală văzute sau citite și osteneala de a le imita, contactul cu persoanele virtuozose și evitarea celor vițioase, etc.

4. Libertatea morală

Libertatea morală este puterea sufletească pe care o are omul chiar de la creare și prin care el se poate hotărî fără nici o silă pentru o faptă sau pentru alta. În temeiul acestei puteri, fiecare ins este el singur și nu altcineva săvârșitorul și stăpînul faptelor sale. Libertatea morală este singurul dar asupra căruia credinciosul are stăpînire deplină.

După învățătura Bisericii, în starea originală, voia omului era înclinată spre binele moral; prin păcat ea s-a înclinat mai mult spre rău, fără a-și pierde însă cu totul înclinarea spre bine. Prin jertfa Domnului nostru Iisus Hristos pe cruce, i se dă credinciosului un ajutor suprafiresc, adică harul dumnezeiesc, ca să poată învinge înclinarea spre rău și să poată împlini binele moral.

Despre libertatea morală se vorbește în cuvinte foarte limpezi în Sfînta Scriptură. Așa citim în Vechiul Testament: «Viață și moarte ți-am pus eu astăzi înaintea, și binecuvîntare și blestem. Alege viața ca să trăiești tu și urmașii tăi» (Deut. XXX, 19). În Noul Testament Mîntuitorul răspunde tînărului bogat: «Dacă voiești să fii desăvîrșit, du-te, vinde averea ta, dă-o săracilor...» (Matei XIX, 21). Iar în alt loc Iisus Domnul referindu-se la Cetatea Sfîntă zice: «...de cîte ori am voit să adun pe fiii tăi, după cum adună pasărea puii săi sub aripă, dar nu ai voit» (Matei XXIII, 37).

Sfînții Părinți ai Bisericii au aprofundat această idee. Unul din ei, Sfîntul Chiril al Ierusalimului, povățuiește: «Să știi că ai un suflet cu voință liberă.. care are puțința de a face cum voiește» (Cateheza IV, 18).

Fiecare ins cu judecată sănătoasă își dă seama că are voie liberă. Fiecare simte că se hotărăște de la sine pentru o lucrare, că prin alegere proprie a săvârșit într-o împrejurare o faptă anumită și că ar fi putut tot atât de bine săvârși alta în locul ei. Că este așa, îi arată și căința pe care o simte pentru unele fapte. Căindu-se pentru faptele sale nepotrivite, credinciosul își dă seama că el n-a fost silit să le facă și că putea să nu le facă, sau chiar avea datoria să nu le facă. Dacă însă n-ar fi înzestrat cu libertate morală, atunci n-ar avea nici un înțeles toate sfaturile, îndemnurile, poruncile și legile ce i se dau. N-ar putea fi vorba nici de virtute, nici de păcat, nici de răsplată, nici de pedeapsă și nici de răspundere. Căci cum i s-ar putea cere cuiva socoteală pentru o faptă pe care el n-ar fi avut libertatea s-o facă? Răspundere are credinciosul numai pentru faptele pe care le-a săvârșit în deplină libertate și conștiință și nicidecum pentru acelea pe care le-a săvârșit din silă.

De aceea cînd sila, frica, neștiința, patimile, deprinderile sau alte împrejurări slăbesc ori chiar întunecă cu totul conștiința și lucrarea liberă a voinței, atunci în aceeași măsură scade și răspunderea pentru faptele săvârșite în astfel de împrejurări.

Libertatea morală este limitată însă în roadele sale de acei creștini care pornind de la părerea greșită că Dumnezeu hotărăște din veșnicie soarta fiecăruia, pretind că El *predestinează* pe unii spre bine, iar pe alții spre rău. În sprijinul unei asemenea păreri, sînt invocate unele texte scripturistice cum ar fi: Rom. IX, 11—21; I Cor. II, 7; IV, 7; Efes. I, 3—4; Filip. II, 13; II Tesal. II, 13—14. Numai că Dumnezeu nu hărăzește nimănui fericirea sau osînda pentru că așa ar dori, ci El «voiește ca toți oamenii să se mîntuiască și să vină la cunoștința adevărului» (I Tim. II, IV). Criteriul potrivit căruia fiecare ajunge să dobîndească binele ori răul sînt «faptele sale cele săvârșite în trup» (II Cor. V, 10). «Fiecare își va lua plata după osteneala sa» (I Cor. III, 8). Totuși în atotînțelepciunea Sa, Dumnezeu «preștie», «cunoaște mai înainte» (Rom. VIII, 29) cele ce vom avea să facem fiecare, și ca atare «prehotărăște» cele ce se vor întîmpla. Între «preștiință» și «predestinare» este însă mare deosebire. Or, creștinii la care ne referim le confundă, și de aici tilcuirea greșită pe care o dau textelor în cauză.

Noi rămînem deci pe lîngă învățătura că libertatea morală este deplină, fiecare credincios hotărîndu-și singur «destinul».

5. Virtutea

Practicarea neîntreptă a binelui, împlinirea statornică a datoriei, deprinderea de a trăi conform legii morale sau conștiinței, se numește virtute.

Virtutea conduce pe credincios către scopul ce i-a fost hărăzit, îl înobilează, îl face asemenea cu Dumnezeu, perfecțiunea absolută, izvorul a tot binele și a toată fericirea.

Cuvîntul *virtute* este de origine latină («*virtus*») și înseamnă «forță», «putere», «tărie», pentru că în calea virtuții stau multe și felurite piedici, unele venind dinăuntrul nostru, de la pasiunile și înclinările noastre rele, altele dinafară, de la semenii și lucruri, așa-zisele ispite, și pentru învingerea lor trebuie multă tărie sufletească. De aceea, virtutea nu este ceva înăscut, cum este de pildă conștiința, ci ea se cîștigă prin eforturile voinței, cum zice Mîntuitorul : «împărăția cerurilor se ia prin stăruință, și cei ce se silesc pun mîna pe ea» (Matei XI, 12).

Ca să fie practică, virtutea trebuie cunoscută. Dacă nu știm binele, nu-l putem făptui și nici deveni virtuosi. Cunoașterea binelui singură nu este însă de ajuns. Se întîmplă foarte adesea că ne cunoaștem datoria, dar n-o împlinim, știm ce se cade să facem, dar nu facem, vedem binele, dar săvîrșim răul, cum zice Sfîntul Apostol Pavel : «nu fac binele pe care îl voiesc, ci răul pe care nu-l voiesc, pe acela îl săvîrșesc» (Rom. VII, 19). Pentru a face binele în mod constant, cum cere virtutea, trebuie să-l și iubim. Virtutea implică deci în sine și un element sentimental, iubirea binelui sau consimțirea și alipirea de bine. În fine, pentru ca cunoașterea și iubirea binelui să nu rămînă numai în teorie, ci să se traducă și în faptă, este absolută nevoie și de concursul voinței, de eforturile ei. La înfăptuirea virtuții iau parte, precum observăm, toate cele trei facultăți sufletești : intelectul, sentimentul și voința, adică întreg sufletul.

Din însăși definiția virtuții, rezultă că ea este o *obișnuință*, o *deprindere* : obișnuința sau deprinderea de a face totdeauna numai bine, cu alte cuvinte, o acumulare de forță sufletească care se manifestă prin tendința și ușurința de a săvîrși binele. Ea nu trebuie confundată însă cu *rutina*, care este deprinderea degenerată, mașinală, oarbă, lipsită de lumina și controlul rațiunii și de conlucrarea voinței. Creștinul virtuos știe ce vrea și ce face, știe încotro merge și ce urmărește, se află într-un continuu progres, pe cînd cel rutinat face numai ceea ce a mai făcut și cum a făcut, fără să-și dea seama de ce lucrează așa și nu altfel, se mișcă pe loc fără nici un spor, e incapabil de progres.

Fiind o deprindere, virtutea nu poate consta dintr-o singură faptă bună sau din cîteva săvîrșite cînd și cînd, ci trebuie un fir lung și neîntrerupt de asemenea fapte, căci precum cu o floare nu se face primăvară, tot astfel o singură faptă bună nu constituie virtutea.

Binele trebuie apoi să fie săvîrșit cu totul liber, adică fără nici o constrîngere sau silă ca să poată merita numele de virtute.

Deși privită în obîrșia ei, virtutea este una singură, pentru că unul și același este sufletul care o produce, totuși luînd în

considerare manifestările ei, este de mai multe feluri. Din punctul de vedere al obiectului lor, virtuțile se împart în teologice și morale.

A) **Virtuțile teologice** sînt acelea care au de obiect pe Dumnezeu și sînt în număr de trei: credința, nădejdea și dragostea.

Credința este un dar al lui Dumnezeu prin care primim și ținem ca adevăruri toate cele ce s-au descoperit de Dumnezeu în Sfînta Scriptură și în Sfînta Tradiție și se păstrează și se propovăduiesc de Biserică. Lămurindu-i cuprinsul și scopul Sfîntul Apostol Pavel spune: «Credința este adevărarea lucrurilor nădăjduite și dovedirea celor nevăzute» (Evr. XI, 1).

Prin urmare, ea ne încredințează că nădejdea noastră în fericirea cerească nu este zadarnică și că toate cele nevăzute, despre care ne vorbește cuvîntul lui Dumnezeu, există aievea. Deși un dar dumnezeiesc, credința se numește totuși virtute pentru că primirea, păstrarea și cultivarea ei reclamă un act de voință, o efortare liberă și continuă.

Credința este necesară pentru: a) înțelegerea tainelor care depășesc puterile firești ale minții, și b) ridicarea sufletului pînă la Dumnezeu, cu care unindu-ne, să ne putem mîntui.

Prin credință se clădește cunoașterea și tot prin ea ne ridicăm la «măsura vîrstei» (Efes. IV, 13) în Hristos, la starea desăvîrșită și duhovnicească. La cunoaștere se ridică creștinul înaintat în credință și viață duhovnicească încă de aici, de pe pămînt, dar desăvîrșita cunoaștere se dobîndește numai în viața viitoare.

Adevărata credință nu este însă numai ceva teoretic, nu se mărginește numai la cunoașterea adevărurilor descoperite de Dumnezeu, ci este o putere care transformă, înalță, înobilează, o energie sufletească ce se manifestă prin fapte bune. Singură această credință care se numește vie, care este unită cu dragostea, poate duce la mîntuire (Iacob II, 14—20).

Ca orice virtute, credința poate fi păstrată sau pierdută, întărită sau slăbită. Păcatele care stau împotriva credinței sînt: *credința falsă sau greșită, erezia și schisma, bigotismul* (adică credința tare, dar neluminată, care pune preț pe formă și pe lucrurile secundare, neglijînd fondul și lucrurile principale), *fariseismul, ipocrizia sau fățărnicia, superstițiile* (adică credințele și practicile lipsite de o bază rațională), *indiferentismul, indiferența sau nepăsarea, apostazia sau lepădarea de credința creștină.*

Pentru a fi priitoare și totodată roditoare de fapte bune, credința trebuie să fie dreaptă sau corectă (în grecește «orthos»). De aceea, Sfîntul Apostol Pavel îndemna să se «calce», adică să se umble «drept» pe urmele Evangheliei (Gal. II, 14), «să se învețe drept cuvîntul adevărului» (II Tim. II, 15)

și toți să se ferească de orice fel de învățături străine spre a nu se abate de la dreapta mărire a lui Dumnezeu (I Tim. VI, 3). Această «dreaptă mărire a lui Dumnezeu» sau «dreaptă credință» se numește «ortodoxie» (orthos = drept, doxa = mărire).

Nădejdea creștină este dorul și așteptarea cu încredere a împlinirii tuturor bunătăților făgăduite de Dumnezeu celor care fac voia Lui, fiindcă Dumnezeu este credincios în tot ce făgăduiește. Prin credință cunoaștem pe Dumnezeu și adevărurile mintuitoare, ne formăm convingerea că vom fi răsplătiți cu fericire în viața viitoare și în cea pămîntească pentru credința noastră arătată prin fapte bune. Prin nădejde facem un pas mai departe : așteptăm cu încredere neclintită și cu bucurie împlinirea răsplătirii dumnezeiești. Privite ca manifestări sufletești, credința este mai mult de natură intelectuală, pentru că se referă la cunoașterea tainelor dumnezeiești, pe cînd nădejdea este un act de voință, este o concentrare și îndreptare a tuturor puterilor noastre sufletești spre atingerea fericirii.

Obiectul sau ținta nădejdi creștine este fericirea cerească și ajutorul harului dumnezeiesc în această viață spre a ne împlini menirea noastră, adică a fi virtuoși și plăcuți lui Dumnezeu. Nădejdea se întinde însă și la dobîndirea de bunuri trecătoare cum ar fi păstrarea sănătății, vindecarea de boli, mîngîierea în întristare, reușita în întreprinderi etc.... căci acestea asigură — dacă sînt bine folosite — mulțumirea și fericirea. De aceea a și spus Mîntuitorul : «Orice veți cere în numele Meu vă voi da» (Ioan XIV, 14), iar Sfîntul Apostol Pavel precizează că Dumnezeu a întărit cu jurămint promisiunea dată lui Avraam că-l va umple de bunătăți și că-i va înmulți neamul (Evr. VI, 13—14).

Fie că privește bunurile veșnice, fie că se referă la cele trecătoare, nădejdea creștină este un lucru sigur, pozitiv și un puternic îndemn la activitate spre desăvîrșirea morală. Aceasta ne-o arată, pe lîngă promisiunea lui Dumnezeu că ne va da cele de trebuință, și marea dragoste a lui Dumnezeu care ne-a mijlocit prin neasemănata jertfă a Fiului Său, fericirea veșnică și mijloacele de a o cîștiga. «El, care pe însuși Fiul Său nu L-a cruțat, ci L-a dat morții, pentru noi toți, arată Sfîntul Apostol Pavel, cum nu ne va da oare, toate împreună cu El ?» (Rom. VIII, 32).

Nădejdea este dar scara văzută în vis de Iacob care unește cerul cu pămîntul (Fac. XXVIII, 11—17), este lanțul de aur care se coboară din cer și înalță la cer pe toți cei ce se țin bine de el, este — după o nimerită comparație a Sfîntului Apostol Pavel (Evr. VI, 19) — ancora sigură care susține sufletul în mijlocul valurilor vieții. De aceea și este reprezentată nădejdea printr-o ancoră.

Nădejdea este necesară mai întâi pentru mîntuire. «Prin nădejde sîntem mîntuiți» scria Sfîntul Apostol Pavel romanilor (VIII, 24). Într-adevăr, dacă ar lipsi din suflet nădejdea, credința ar rămîne numai o cunoștință stearpă, neroditoare.

Nădejdea este necesară apoi pentru propășirea sau progresul în viață. Fără perspectivele largi și luminoase pe care le deschide nădejdea în viitor, puterile și dorul de a munci s-ar paraliza cu totul.

Nădejdea este în sfîrșit necesară pentru a putea face față tuturor neajunsurilor din viață. Cel ce are nădejde în Dumnezeu rămîne neclintit, răbdător și liniștit în boli, strîmtoări și necazuri, dar mai cu seamă cînd se apropie moartea.

Împotriva nădejzii creștine se poate păcătui în două feluri: prin *prea multă încredere în bunătatea lui Dumnezeu* și prin *pierderea nădejzii sau deznădejde*. Prea marea încredere în bunătatea lui Dumnezeu este păcatul în care cad cei ce socotesc că Dumnezeu iartă tot și de aceea duc viață dezordonată, se lasă pradă tuturor păcatelor și viciilor sau își amină îndreptarea pentru cele din urmă zile ale vieții. Deznădejdea este dimpotrivă efectul conștiinței scrupu'oase și face pe cel cuprins de ea să se creadă așa de rău și de păcătos, încît Dumnezeu nu-l mai poate ierta. Ea duce adesea la sinucidere, ca pe Iuda vînzătorul. Ambele aceste extreme se cer a fi îndepărtate, nădejdea trebuind să fie rațională, adică să se întemeieze pe credința luminată și dreaptă.

Dragostea este a treia și ultima virtute teologică. Prin credință cunoaștem pe Dumnezeu și adevărurile dumnezeiești, prin nădejde tindem către fericirea cerească, iar prin dragoste ne apropiem de Dumnezeu și ne unim cu El. *Dragostea este deci unirea sufletească a credinciosului cu Dumnezeu, contopirea lui cu Dumnezeirea.*

Din punct de vedere psihologic ea este produsul special al inimii sau sentimentului, dar nu se poate despărți de celelalte două virtuți teologice, de credință și de nădejde, pe care le completează și încunună și față de care este cea mai mare (I Cor. XIII, 13). Mîntuitorul însuși o pune în fruntea celorlalte virtuți (Matei XXII, 37—39).

În dragostea către Dumnezeu se cuprind toate celelalte forme ale dragostei, ca de exemplu dragostea către părinți, către copii, către prieteni, către aproapele în general, către animale, etc.,, căci iubind pe Dumnezeu, iubim și făpturile și așezămintele Sale în lume, ca Biserica, statul, autoritățile etc. Dragostea personală către Dumnezeu trebuie însă să fie mai presus de toate formele ei, după cum Dumnezeu, obiectul ei, este neasemănat mai presus decît tot ce există. Ea trebuie să fie prin urmare așa de tare și de puternic înrădăcinată în suflet, încît nimic să n-o poată clătina (Rom. VIII, 38—39).

Dragostea nu este desăvârșită dacă iubim pe Dumnezeu numai pentru binefacerile ce am primit sau așteptăm de la El. O asemenea dragoste ar fi interesată, deși nu lipsită de orice merit, ar fi o dragoste egoistă. Pe Dumnezeu trebuie să-L iubim pentru perfecțiunile Sale (adevărul, binele, frumosul absolut), în cazul acesta făcându-ne noi înșine părtași perfecțiunilor Lui.

Adevărata dragoste către Dumnezeu apoi nu este doar stare afectivă sau sentimentală, ceva ce stă ascuns sub cutele sufletului ci, întocmai ca și credința se manifestă prin fapte concrete. Acestea sînt împlinirea voii lui Dumnezeu sau a poruncilor legii morale și iubirea aproapelui. Despre cea dintîi ne dă mărturie Iisus Hristos Domnul cînd zice: «Cel-~~ce~~ are poruncile Mele și le păzește, acela este care Mă iubește» (Ioan XIV, 21); iar pe cea de a doua o expune astfel Sfîntul Apostol și Evanghelist Ioan: «Dacă zice cineva: iubesc pe Dumnezeu, iar pe fratele său îl urăște, mincinos este! Pentru că cel ce nu iubește pe fratele său, pe care l-a văzut, pe Dumnezeu pe care nu L-a văzut, nu poate să-L iubească» (I Ioan IV, 20).

Dragostei către Dumnezeu i se opun următoarele păcate: *egoismul* (iubirea exagerată de sine însuși și uitarea de Dumnezeu și de semenii), *sensualismul* (iubirea mai presus de orice a plăcerilor și a bunurilor trecătoare), *fanatismul* (ze-lul religios exagerat care calcă în picioare dragostea către aproapele prigonindu-l dacă este de altă credință sau impunîndu-i credința proprie) și *blasfemia* (rostirea de vorbe grele și necuviincioase la adresa lui Dumnezeu și a lucrurilor sfînte).

Dragostea către Dumnezeu este strîns legată de dragostea față de aproapele (Matei XXV, 40), în legătură cu care Mîntuitorul poruncește: «Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși» (Matei XXII, 39). Ca să putem iubi pe aproapele deci, trebuie să știm mai întîi cum să ne iubim pe noi.

Dragostea către noi înșine este adînc sădită de însuși Dumnezeu în firea noastră și o avem de la naștere. Ea este instinctul de conservare care se observă și la animale, dar care la om nu trebuie să fie orb ci supus controlului rațiunii. Acest instinct constă în pornirea firească de a ne mișca, nrăni, odihni, apăra de primejdii etc., pentru a ne păstra viața. Pe cînd însă animalul face acestea în chip inconștient și pur mecanic, adică nu știe pentru ce trăiește, credinciosul își dă seama că viața sa are sublimul scop de a se pregăti pe pămînt pentru cer prin perfecționarea morală și spirituală. De aceea iubirea de sine nu se reduce numai la ceea ce-i dictează și cum îi dictează instinctul, ci stă mai ales în păstrarea și cultivarea însușirilor sufletești superioare, a acelor care fac deosebirea și superioritatea omului față de animal.

A ne iubi pe noi înșine înseamnă să ne luminăm inteligența pentru a cunoaște adevărul și a putea înțelege cât mai bine datoriile ce avem de îndeplinit și mijloacele de care să ne servim pentru împlinirea lor; înseamnă să ne cultivăm inima sau sentimentul și conștiința morală pentru a iubi și alege totdeauna numai binele; înseamnă să ne fortificăm voința ca să nu șovăie în împlinirea dictatelor rațiunii și ale conștiinței.

A ne iubi pe noi înșine înseamnă să trăim și să lucrăm astfel încât să fim adevărate pilde vrednice de urmat de cei din jurul nostru, modele desăvârșite de virtute, întruparea tuturor virtuților.

Adevărata iubire de sine exclude atât *exagerata și greșita prețuire de sine* sau *egoismul*, cât și *disprețul de sine*, care poate duce la sinucidere. Iubirea rațională de sine se poate identifica cu simțul demnității personale.

Cît privește dragostea către aproapele este și ea un lucru cît se poate de firesc. Omul este făcut să trăiască nu singuratic și răzlețit de semenii săi, ci împreună cu ei, în societate. Conviețuirea n-ar fi însă posibilă dacă insul nu și-ar iubi aproapele trăind cu el în înțelegere, pace și armonie. Dragostea reciprocă este cimentul societății și factorul cel mai puternic al progresului general.

Mintuitorul pune — cum am arătat — dragostea către aproapele alături de dragostea către Dumnezeu și face din ea semnul după care se vor cunoaște urmașii Lui: «Poruncă nouă dau vouă: Să vă iubiți unul pe altul. Precum Eu v-am iubit pe voi, așa și voi unul pe altul să vă iubiți. Întru aceasta vor cunoaște toți că sînteți ucenicii Mei, dacă veți avea dragoste unii față de alții» (Ioan XIII, 34—35).

Adevărații creștini din toate timpurile au pus în aplicare această poruncă, făcînd din creștinism «religia dragostei».

Aproapele pe care trebuie să-l iubească creștinul este orice om, fiindcă toți oamenii sînt făcuți după chipul și asemănarea lui Dumnezeu și sînt frați între ei, deopotrivă iubiți de Dumnezeu, care pentru mintuirea lor și-a jertfit Unicul Său Fiu, pe Domnul nostru Iisus Hristos.

Păcatele contrare dragostei către aproapele sînt: *invidia* sau *pisma* (părerea de rău pentru binele aproapelui și părerea de bine pentru răul ce-l suferă), *ura* (vrăjmășia, atacarea, insultarea și calomnierea aproapelui), *răzbunarea* (întoarcerea răului cu rău).

Aceste trei păcate care decurg din lipsa de dragoste către aproapele sînt un izvor adînc de suferințe morale pentru cei stăpîniți de ele și una din cauzele cele mai puternice ale dezordinii și relelor de tot felul ce bîntuie familiile și societatea în care nu domnesc sănătoasele precepte ale moralei.

B) Virtuțile morale sînt acelea care pot fi însușite prin puterile firești ale credinciosului, spre deosebire de

virtuțile teologice care nu pot fi realizate fără ajutorul harului dumnezeiesc. Ele sînt în număr de patru : înțelepciunea, dreptatea, cumpătarea și bărbăția.

a) *Înțelepciunea creștină* este judecata și chibzuirea creștinului de a se purta astfel în viață, încît să nu supere prin faptă sau vorbă pe Dumnezeu și pe semenii săi. Ea este virtutea călăuzirii cinstite și pricepute a vieții și de aceea în Sfînta Scriptură se vorbește atît de des despre ea. Mîntuitorul spune : «Fiți înțelepți ca șerpii și blînzi ca porumbeii» (Matei X, 16), ceea ce Sfîntul Apostol Pavel tălmăcește astfel : «Umblați cu înțelepciune față cu cei ce sînt afară (din Biserică) și răscumpărați vremea. Vorbirea voastră să fie totdeauna plăcută, cu sare dreasă, ca să știți cum trebuie să răspundeți fiecăruia» (Colos. IV, 5—6). Iar Sfîntul Antonie cel Mare zice : «Omul cu judecată luînd aminte la sine, cumpănește cele ce i se cuvin și-i sînt spre folos. Acela cugetă care lucruri sînt folositoare pentru firea sufletului său și care nu. Așa se ferește el de cele nepotrivite, care i-ar vătăma sufletului și l-ar despărți de nemurire» (*Învățăături despre viața morală și despre buna purtare*, nr. 5).

Așadar, creștinul înțelept se ferește de rău, lucrează după adevăr și dreptate și se îngrijește de mîntuirea sufletului.

Înțelepciunea creștină socotește și prețuiește orice faptă, numai după gradul de sfințenie pe care îl deține. Ea se adapă din înțelepciunea dumnezeiască, căci Mîntuitorul a spus : «Eu sînt calea, adevărul și viața» (Ioan XIV, 6). Pildă de înțelepciune sînt fecioarele din Sfînta Scriptură, care prevăzînd că Mirele poate veni în orice clipă, s-au pregătit din vreme și L-au primit cum se cuvine (Matei XXV, 1—13).

(Din virtutea înțelepciunii creștine răsar : *prevederea, ascultarea de sfatul bun al altuia și paza bună*.)

Iar împotriva ei se păcătuiește prin : *graba la fapte, nebagarea în seamă a sfaturilor bune, nestatornicia în lucru*.

b) *Dreptatea creștină* este virtutea prin care creștinul împlinește cu conștiință și voie hotărîită toate îndatoririle sale față de Dumnezeu și față de semenii, fiind ajutat de harul dumnezeiesc. În Sfînta Scriptură găsim cuvîntul dreptate în înțelesul de *sfințenie*, adică de trăire după poruncile lui Dumnezeu. În acest înțeles, bătrînul Simeon este numit drept și temător de Dumnezeu (Luca II, 25), adică el se silea să trăiască întru totul după poruncile lui Dumnezeu. La fel se spune și despre Iosif, logodnicul Sfintei Fecioare, că era drept (Matei I, 19).

A trăi după poruncile lui Dumnezeu înseamnă, însă, împlinirea datoriilor nu numai față de Dumnezeu, ci și față de semenii. Prin urmare dreptatea creștină cere să respectăm drepturile fiecăruia, să dăm fiecăruia ce este al său (Rom. XIII, 7), fără să ținem seama de folosul nostru și să nu cerem

nimic pentru noi, din ceea ce nu ni se cuvine. Astfel, în viața de obște și în legăturile dintre oameni, dreptatea este păzitoare drepturilor fiecăruia și prin aceasta ea este temelia bunei rânduiei între toți, aducându-le propășire.

Iată cum din virtutea creștină a dreptății răsare, pentru credincioși, și ideea de dreptate socială, care călăuzește legăturile dintre inși, după cele ce se cuvin fiecăruia (Matei XXII, 21; Rom. XIII, 7). Fără dreptate socială nu este cu putință o așezare temeinică a traiului oamenilor.

Din dreptatea creștină decurg: *frățietatea, egalitatea și iubirea reciprocă* ce trebuie să domnească întreolaltă!

Opusă dreptății sint: *nedreptatea, exploatarea, pârtnirea și favoritismul*.

c) *Cumpătarea creștină* este virtutea prin care credinciosul pune cuvenita măsură în toate faptele vieții sale: în mîncare, băutură, îmbrăcăminte, în vorbe și în toată purtarea sa.

«Să umblăm cuviincios, ca ziua: nu în ospete și în beții, nu în desfrînări și în fapte de rușine, nu în ceartă și în pizmă. Ci îmbrăcați-vă în Domnul Iisus Hristos și grija de trup să nu o faceți spre poftă» (Rom. XIII, 13—14) afirmă Sfîntul Apostol Pavel. Virtutea cumpătării cere stăpînirea poftelor: «Să vă feriți de poftele cele trupesti care se războiesc împotriva sufletului» (II Petru II, 11).

Cumpătarea nu îngăduie mai multe trebuințe decît cele pe care le avem în firea noastră și împiedică crearea de trebuințe prisositoare. Prin aceasta cumpătarea se arată mult folositoare, atît trupului, cît și sufletului, căci ea pune friu și îndemnului la păcat.

Călcarea cumpătării se răzbună amar asupra trupului, bîntuindu-l cu boli îndelungate, aducîndu-i chin și moarte. Sfîntul Ioan Gură de Aur arată că «lipsa de înfrînare în mîncare, consumă și putrezește trupul omenesc și-l roade cu boli lungi, pînă ce e distrus printr-o boală îndelungată» (*Cuvîntarea 29 la Epistola către evrei*).

Roadele virtuții cumpătării sint: *blîndețea, smerenia, sobrietatea, înfrînarea, economia, modestia, pudoarea, buna cuviință în vorbă și purtare, sănătatea trupestă și sufletească*.

Opuse cumpătării sint: *lăcomia* cu anexele ei, *îmbuibarea, desfrînarea, avariția și vanitatea, orgoliul sau mîndria, risipa și luxul*.

d) *Curajul sau bărbăția* este însușirea sufletească a creștinului de a-și împlini cu statornicie îndatoririle sale și a înfrunta cu hotărîre toate greutățile și primejdile. Ea se manifestă ca tărie sufletească de a împlini cuvîntul Sfintei Evanghelii în viață, căci tăria sufletească este necesară, atît pentru înfruntarea suferințelor trupesti, cît și pentru înfruntarea celor

morale. Sfântul Apostol Pavel îndeamnă : «...întăriți-vă în Domnul și întru puterea tăriei Lui. Îmbrăcați-vă cu toată armătura lui Dumnezeu, ca să puteți sta împotriva uneltirilor diavolului» (Efes. VI, 10—11).

Roadele virtuții bărbăției sînt : *răbdarea și statornicia*.

Împotriva ei se păcătuiește prin : *sfială* (teamă în fața greutăților vieții), *lașitatea* (fuga de greutăți) și *prea marea îndrăzneală* (nesocotirea primejdiei).

6. Datoriile creștinului

Creștinul trebuie să se călăuzească în viață după legile morale. Acestea îi arată datoriile, prin împlinirea cărora își poate orîndui felul de a trăi potrivit voinței lui Dumnezeu și să dobîndească mîntuirea sufletului. Datoriile care îi revin sînt față de : a) Dumnezeu, b) aproapele, c) societate și d) către sine însuși.

A) Datoriile către Dumnezeu constau în cunoașterea și slujirea Lui. În primul rînd creștinul este dator să se străduiască să cunoască pe Dumnezeu și să recunoască în El pe Creatorul, Binefăcătorul, Sfîntitorul și Judecătorul său și numai Lui să-I slujească cu toate puterile sale. «Aceasta este viața veșnică, învața Mîntuitorul, să Te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat, și pe Iisus Hristos pe Care L-ai trimis» (Ioan XVII, 3). Tot El însă a adăugat : «... scris este : Domnului Dumnezeului tău să Te închini și Lui singur să-I slujești» (Matei IV, 10). De aici decurge a doua datorie față de Dumnezeu, aceea de a-I sluji.

Creștinul slujește lui Dumnezeu prin însușirea și punerea în lucrare a celor trei virtuți teologice : credința, nădejdea și dragostea, precum și prin împlinirea conștiințioasă a tuturor actelor de cult după rînduiala Sfintei Biserici (rugăciunea, ținerea duminicii și a celorlalte zile de sărbătoare, cinstirea Îngerilor, a Sfîntilor, a sfințelor moaște, a sfințelor icoane, a sfintei cruci, respectarea persoanelor, locurilor, lucrurilor și numelor sfințite de Dumnezeu, ținerea jurămîntului și votului, mărturisirea învățăturii Bisericii, după pilda Mîntuitorului, a Sfîntilor Apostoli și a Mucenicilor).

B) Datoriile către aproapele decurg din faptul că toți sîntem fiii aceluiași Părinte ceresc deci frați între noi cu obligația de a trăi în bună înțelegere unii cu alții, cum și din convingerea că în fiecare dintre semenii noștri se găsește Hristos Domnul însuși și se oglindește chipul lui Dumnezeu.

Apropiele nostru este orice om, fără nici o deosebire de neam, lege sau convingere, nu numai cel ce ne este prieten, dar chiar și cel ce ne este potrivnic. Lămuritoare în această privință este parabola despre samarineanul milostiv (Luca X, 29—37).

Pentru a rezuma putem spune că trei sînt datoriile ce le avem față de aproapele: 1) cinstirea sau respectarea aproapelui, 2) dragostea către aproapele și 3) dreptatea față de aproapele.

1. Cinstirea aproapelui este recunoașterea cu fapte a vredniciei pe care o are fiecare semen al nostru de la Dumnezeu, și înaintea lui Dumnezeu ca făptură a Sa. Sfîntul Apostol Pavel spune: «În iubire frățească unii pe alții să vă iubiți; în cinste unii altora dați-vă întîietate» (Rom. XII, 10). Iar Sfîntul Apostol Petru sfătuiește: «Dați tuturor cinste, iubiți frăția...» (I Petru II, 17).

Potrivit învățăturii creștine oamenii fiind creați după «chipul lui Dumnezeu» și avînd toți aceeași ființă, au și datoria să-și recunoască unul altuia vrednicia și însușirile cu care i-a înzestrat Dumnezeu înaintea celorlalte făpturi.

Împotriva cinstirii aproapelui se păcătuiește prin disprețuirea lui, adică prin nerecunoașterea vredniciei și însușirilor cu care l-a înzestrat Dumnezeu. Asemenea se păcătuiește prin întrebuițarea aproapelui la lucruri josnice, prin exploatarea lui nemiloasă cum și prin nerecunoașterea drepturilor ce se cuvin fiecăruia prin legile firii.

2. Dragostea către aproapele este virtutea prin care creștinul dorește și voiește aproapelui binele vremelnic și veșnic și, totodată, își dă silința să-i facă acest bine.

În virtutea aceasta se găsește pe deplin duhul învățăturii și vieții creștine. De aceea Mîntuitorul o și socotește semnul de recunoaștere al creștinului: «Întru aceasta vor recunoaște toți că sînteți ucenicii Mei, de veți avea dragoste întru voi» (Ioan XIII, 35). Iar Sfîntul Apostol Pavel întregește: «Nimă-nui cu nimic nu fiți datori, fără numai a vă iubi unul pe altul, căci cel ce iubește pe altul, Legea a îndeplinit» (Rom. XIII, 8), sau: «Toată legea într-un cuvînt se cuprinde, adică să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși» (Gal. V, 14).

Dragostea către aproapele, ca virtute creștină, trebuie să fie:

a) *sfîntă*, adică trebuie să răsără din dragostea către Dumnezeu, care este Tatăl Ceresc al tuturor (I Ioan IV, 7—8);

b) *sfîntitoare*, adică cu purtare de grijă pentru mîntuirea aproapelui;

c) *din inimă curată* (I Petru I, 22);

d) *lucrătoare și jertfelnică*, adică să se arate prin fapte (I Ioan III, 18; Iacob II, 15—16);

e) *universală*, adică să cuprindă pe toți oamenii deoarece toți sînt fiii lui Dumnezeu și Domnul nostru Iisus Hristos nu îndepărtează pe nimeni de la dragostea Sa.

De bună seamă că dragostea trebuie să se arate mai întîi către cei cu care Dumnezeu ne-a pus în legătură mai strînsă

de rudenie, sau de prietenie. Dar din pricina aceasta, ea nu trebuie să înceteze a fi atotcuprinzătoare.

Măsura dragostei către aproapele este dragostea către noi înșine (Matei XXII, 38). De aceea Mintuitorul a cerut ca «precum voiți să vă faceți vouă oamenii, faceți-le și voi așaș-derea» (Luca VI, 31).

După cum dragostea către Dumnezeu nu se poate înțelege fără dragoste către aproapele, la fel nici dragostea către aproapele nu se poate înfăptui fără dragostea față de noi înșine. Căci în măsura în care ne cunoaștem pe noi înșine, ne iubim și ne prețuim, vom ști să iubim și să prețuim și pe aproapele nostru, căci «cu aceeași măsură cu care veți măsura, se va măsura și vouă» (Luca VI, 38). Dragostea către aproapele trebuie să înceapă, deci, totdeauna, de la noi înșine.

Roadele dragostei către aproapele sînt multe, dar dintre ele cele mai de seamă pot fi considerate următoarele: *răbdarea, bunătatea, îngăduința, blîndețea, mila, recunoștința, cinstea și dreptatea* (O înșirare a lor găsim la I Cor. XIII, 4—7).

Păcatele împotriva dragostei către aproapele sînt: *pizma sau invidia, ura, clevetirea, înșelăciunea, furtul, omorul și toată nedreptatea*.

3. Dreptatea către aproapele este recunoașterea cu fapta a tuturor drepturilor ce se cuvin aproapelui și ocrotirea lor cu sfințenie. Dreptatea cere să dăm fiecăruia ce este al său și să nu păgubim pe nimeni cu nimic.

Astfel, dreptatea este dovada dragostei către aproapele și se arată în respectul vieții, sănătății, cinstei, libertății și a tuturor bunurilor lui. Ea este temelia bunei rînduiri dintre oameni, aduce liniște și înflorire în toate.

Împotriva dreptății față de aproapele se păcătuiește prin toate formele de nedreptate care păgubesc într-un chip sau altul pe semenul nostru, ca de pildă: *furtul, înșelăciunea* etc.

C) Datoriile către societate sînt o prelungire a datoriilor către aproapele. Dintru început omul n-a trăit singur, ci împreună cu semenii săi. «Nu e bine să fie omul singur» este unul din cele dintîi cuvinte atribuite lui Dumnezeu în Sfînta Scriptură (Fac. II, 18). De aceea omul a și fost definit ca ființă socială, care trăiește, adică în societate, duce viață de obște.

Societatea însă nu este o noțiune teoretică, ci ea se materializează în anumite forme sau așezăminte dintre care cele mai importante sînt *familia* și *statul*. Care sînt deci datoriile pe care le îndreptăm către aproapele prin așezămintele vieții de obște?

1. *Familia* este cea dintîi formă a vieții de obște. Familia este simburile din care crește obștea (societatea) omenească, și tot ea cel dintîi așezămint de creștere morală a omului, neapărat trebuitor pentru bunăstarea societății. Familia este

răsadniță de virtuți și izvor de întărire morală. În sinul ei își primește copilul cele dintii îndrumări de viață care îi rămân întipărite în suflet pentru totdeauna. Căci dacă temelia bunei creșteri a copilului este dragostea și înțelegerea firii sale, apoi lucrul acesta se face mai întâi și mai bine în familie. Numai părinții au dragoste față de copiii lor în măsura cea mai mare și numai ei au prilej potrivit și îndelungat să înțeleagă bine firea fiecărui copil al lor.

Potrivit învățăturii creștine familia este un așezământ dumnezeiesc. Ea se întemeiază prin cununie, adică prin legătura dintre bărbat și femeie, binecuvîntată de Dumnezeu în fața sfîntului altar. Această legătură răsare din imboldul firesc sădit de Tatăl Ceresc în om. «Pentru aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va lipi de femeia sa și vor fi amîndoi un trup» (Efes. V, 31).

O adevărată familie creștină trebuie să întrunească următoarele însușiri :

a). Familia să fie întemeiată prin legătura dintre un singur bărbat și o singură femeie (I Cor. VII, 2). Biserica noastră nu îngăduie legătura dintre bărbat și mai multe femei, căci aceasta înjosește femeia. În familia creștină femeia este soție, adică tovarășă de viață împreună-lucrătoare cu bărbatul în toate. Creștinismul a ridicat femeia din starea de înjosire față de bărbat, în care se găsea mai înainte, și a așezat-o în toată vrednicia ei de ființă creată «după chipul lui Dumnezeu», precum spune Sfîntul Apostol Pavel : «Nu mai este parte bărbătească și parte femeiască, pentru că voi toți una sînteți în Hristos Iisus» (Gal. III, 28).

b). Familia să fie întemeiată pe dragoste curată și de bună învoire între soți. Cînd sila sau alte pricini, cum ar fi averea, duc la întemeierea unei familii, atunci rareori traiul între soți este fericit.

c). Soții să nu fie întreolaltă în apropiată înrudire trupească și sufletească. Prin canoanele sale, Biserica a stabilit gradele de rudenie care fac cu neputință încheierea căsătoriei. În general căsătoria între consingeni în linie dreaptă este oprită cu desăvîrșire, în linie colaterală pînă la gradul al 7-lea, iar în cazul încuscrii pînă la gradul al 5-lea sau al 6-lea.

d). Căsătoria să fie pentru toată viața, căci «ce a împreunat Dumnezeu, omul să nu despartă». Sfîntul Apostol Pavel spune : «Celor ce sînt căsătoriți, le poruncesc, nu eu, ci Domnul : femeia să nu se despartă de bărbat. Iar dacă s-a despărțit, să rămînă nemăritată, sau să se împace cu bărbatul său, tot așa, bărbatul să nu-și lase femeia» (I Cor. VII, 10—11). În afară de moartea trupească, se admite desfacerea legăturii dintre soți (divorțul), numai din pricini morale asemănătoare morții trupești, cum sînt, necredincioșia (adulterul) și alte legături trupești neîngăduite (Matei XIX, 9). Biserica noastră îngăduie recăsătorirea soților văduvi.

Scopul familiei este în primul rînd întemeierea unui cămin fericit în care soții să se iubească și să se ajute întreolaltă prin ușurarea vieții. În al doilea rînd familia are menirea de a naște copii spre înmulțirea neamului omenesc. Întreruperea sarcinii sau pruncuciderea, înainte ori după naștere, este oprită de legile bisericești.

Mai trebuie spus că soții între ei au, de asemenea, cîteva îndatoriri de care trebuie să țină seama :

a). Soții sînt datori să se iubească și să se cinstească unul pe altul. Această datorie răsare chiar din unirea lor prin căsătorie, căci ei nu mai sînt doi, ci un trup (Matei XIX, 6), ori cum povățuiește Sfîntul Apostol Pavel : «Bărbatul să-i dea femeii iubirea datorată, asemenea și femeia bărbatului» (I Cor. VII, 3).

b). Să-și păstreze unul altuia *credincioșia* făgăduită în fața altarului.

c). Să trăiască împreună în *dreptate, curățenie și cumpătate*.

d). Să se lege unul de altul cît mai strîns, să lucreze unul pentru altul în scopul dobîndirii celor trebuitoare vieții, să-și împlinească între ei lipsurile, să-și desăvîrșească însușirile și darurile și să lucreze pentru desăvîrșirea morală a fiecăruia.

2. *Statul*, care pînă la un punct se identifică cu *patria*, este totalitatea înșilor care trăiesc într-un anumit teritoriu și sînt supuși aceleiași autorități, fără privire la limba, rasa, obiceiurile și originea lor, care pot fi diferite. Ca societate organizată *statul* este — după învățătura Sfintei noastre Biserici — voit de Dumnezeu.

Rostul statului este ca prin întocmiri, așezăminte și legi întemeiate pe dreptate, să înlesnească și să ocrotească viața cîstită, drepturile și libertățile firești ale tuturor cetățenilor săi fără nici un fel de deosebire între ei. De asemenea, să pună la îndemină mijloace potrivite pentru luminarea, creșterea și rodirea însușirilor și puterilor cu care i-a înzestrat Dumnezeu.

Așadar, datoria statului este ca să se îngrijească de înflorirea și apărarea binelui obștesc și să dea puțință fiecărui cetățean de a se folosi în pace de bunele înfăptuiri ale strădaniei omenesti.

Din acest fapt izvorăsc însă anumite datorii ale cetățeanului față de stat, numite *datorii cetățenești*. Acestea sînt :

a). Dragostea către patrie și poporul din care facem parte (*patriotismul*). Datoria aceasta este expusă la unele denaturări foarte periculoase : *șovinismul* (patriotismul împins pînă la ură față de tot ce este socotit străin), *naționalismul* (ațîțarea la ura de rasă și asuprirea națională) și *cosmopolitismul* (negarea importanței apartenenței naționale a oamenilor, pretinzînd că aceștia ar fi «cetățeni ai lumii»).

b). Supunerea și ascultarea de ocîrmuitorii și legile statului, după cuvîntul Sfintei Scripturi : «Tot sufletul să se supună înaltelor stăpîniri, căci nu este stăpînire decît de la Dumnezeu ; iar cele ce sînt, de Dumnezeu sînt rînduite. Pentru aceea, cel ce se împotrivesc stăpînirii se împotrivesc rînduiei lui Dumnezeu. Iar cei ce se împotrivesc își vor lua osînda» (Rom. XIII, 1—2).

c). Munca conștiincioasă pentru sporirea binelui obștesc : îndeplinirea îndatoririlor legate de rosturile fiecărui cetățean, participarea înțeleaptă la treburile publice, plata impozitelor, votul, serviciul militar etc. Sfîntul Apostol Pavel sfătuiește : «Dați tuturor cele ce sînteți datori : celui cu darea, darea ; celui cu vama, vamă ; celui cu teama, teamă ; celui cu cinstea, cinste» (Rom. XIII, 7).

d). Rugăciuni pentru sănătatea și luminarea ocîrmuitorilor (I Tim. II, 1—2), pentru înflorirea țării și ferirea ei de dușmani.

e). Apărarea țării, chiar cu prețul vieții, în timp de pace sau de război.

În legătură cu această datorie este bine să cunoaștem ce învață Sfînta noastră Biserică despre pace și despre război.

Pacea este propovăduită de Biserică cu tot zelul. Dumnezeu creștinilor este «Dumnezeul păcii» (Rom. XV, 33 ; XVI, 20 ; I Cor. XIV, 33 ; Filip. IV, 9 ; I Tesal. V, 33 ; II Tesal. III, 16 ; Evr. XIII, 20). «Împărăția lui Dumnezeu este... dreptate și pace și bucurie în Duhul Sfînt» (Rom. XIV, 17). «Pace pe pămînt» (Luca II, 14), este solia pe care îngerii o aduc la nașterea Mîntuitorului.

Domnul nostru Iisus Hristos este «Domnul păcii» (Isaia IX, 6) și ne poruncește să trăim în pace unii cu alții (Matei V, 25). «Pace vouă» este salutul obișnuit adresat de Mîntuitorul ucenicilor Săi și prin ei nouă, tuturor (Luca XXIV, 36 ; Ioan XX, 19), salut repetat de atîtea ori în sfînta liturghie prin cuvintele : «Pace tuturor». Pe «făcătorii de pace» (Matei V, 9) Mîntuitorul îi ferește adăugînd : «Pace las vouă, pacea Mea dau vouă» (Ioan XIV, 27). Sfînții Apostoli, de asemenea, îndeamnă pe creștini să trăiască în pace cu toți oamenii (Rom. XII, 18), în pacea lui Dumnezeu care covîrșește toată mintea (Filip. IV, 7), în pacea lui Hristos care să stăpînească toate inimile (Colos. III, 15).

De aceea, Biserica n-a încetat niciodată să îndemne, prin puterea cuvîntului și a pildei, la statornicirea păcii în lume. Ea face acest lucru fiind deplin încredințată că numai pacea este aducătoare de bine și propășire.

Pacea se întemeiază pe principiul dragostei, după cuvîntul Mîntuitorului : «Să iubești pe aproape tău ca pe tine însuși» (Matei XXII, 39). Căci unde sălăsluiește dragostea, acolo patimile se topesc, vrăjmășiile și nedreptățile amuțesc iar viața obștească înflorește. Din dragostea creștină odrăslesc : frăție-

tatea, egalitatea, libertatea, neatîrnarea sau autodeterminarea și dreptatea.

Războiul este potrivnicul păcii, ca unul ce aduce pustiire de viață și de muncă omenească. De aceea, Biserica noastră a lucrat și lucrează din toate puterile pentru înlăturarea lui.

Pe de altă parte, cînd din pricini decurgînd dintr-o anume stare de lucruri, pacea este încălcată, Biserica își îndeamnă credincioșii, care sînt și cetățeni ai statului căruia aparțin, să nu precupețească nimic spre a o apăra. «Creștinul, spune un dascăl din vechime, este dator să apere pacea cu munca sa, cu truda sa... și, dacă este necesar, chiar cu primejdia vieții și a bunului său nume» (Origen, *Comentar la epistola către romani*).

D) Datoriile către sine însuși sînt punctul de plecare al datoriilor față de semenii. De aceea, Mîntuitorul ne-a cerut să iubim pe aproapele «ca pe noi înșine» (Matei XXII, 39). Și tot El a spus: «Cîte voiți să vă faceți vouă oamenii, asemenea și voi faceți lor» (Matei III, 12).

Pentru că fiecare avem trup și suflet, tot astfel și datoriile către noi înșine se referă la trup și la suflet.

a). *Trupul* este considerat în creștinism «lăcașul Duhului Sfînt» (I Cor. VI, 19). De aceea, el trebuie ferit de nimicire, din acest punct de vedere sinuciderea, ca și uciderea, apărînd ca un păcat greu, după cum, de asemenea, trebuie îngrijit sau păstrat și respectat. Trupul este intim legat cu sufletul și ia parte la producerea și manifestarea întregii vieți sufletești. Bunăstarea trupului este necesară dezvoltării și perfecționării vieții intelectuale și morale.

Îngrijirea sau păstrarea trupului înainte de a fi o datorie, este un instinct natural care impune omului să se apere împotriva oricărei primejdii și a morții. Așa că omul își conservă trupul său în mod firesc, ba încă îl îngrijește adesea peste măsură, încît unele din datoriile pe care le are către el constau în a pune o limită acestor îngrijiri exagerate.

Pentru a ne păstra *sănătatea fizică* și a ne dezvolta puterile, trebuie să observăm mai întîi *regulile igienei* care privesc: locuința, hrana, îmbrăcămintea, curățenia, munca, odihna și distracțiile.

Respectarea trupului decurge din faptul că este opera lui Dumnezeu și se arată prin trei virtuți: *cumpătarea, curăția și demnitatea*.

Se opun îngrijirii și respectării trupului următoarele păcate: primejduirea și distrugerea vieții, cînstirea de sine, lenea, îmbuibarea cu mîncare și băutură, nestăpînirea patimilor, nebagarea în seamă a boalelor și lipsa de măsuri pentru preîntîmpinarea lor sau pentru vindecare.

b). *Sufletul* este substanța spirituală, liberă și nemuritoare, creată de Dumnezeu ca să fie unită cu trupul. El este în

noi principiul de viață și cauza întreitei activități: nutritivă, sensibilă și intelectuală, la care ia parte și trupul prin organele sale. El este partea superioară a ființei noastre, ceea ce avem comun cu Dumnezeu și în virtutea căruia tindem să ne asemănăm cu Dumnezeu și să ne unim cu El chiar din această viață prin practicarea virtuții, iar în viața viitoare să ne împărtășim de fericirea nesfârșită.

Psihologii disting în suflet trei puteri sau facultăți a căror dezvoltare și cultivare formează obiectul datoriei pe care fiecare le are de îndeplinit către sufletul său. Aceste puteri sau facultăți sînt *mintea* (intelența), *voința* și *simțirea* (sensibilitatea).

1. *Mintea* este puterea sufletească cu care se cunosc și înțeleg lucrurile. În ea a sădit Dumnezeu năzuința de a cunoaște adevărul, de a pătrunde în tainele lumii create și a-și însuși cît mai multe cunoștințe.

Datoria creștinului este de a înlesni această năzuință și lucrare a minții sale și a-i da prilej să-și adune cunoștințe bogate și temeinice, căci prin ele se ridică și înfloreste viața.

Îndeosebi creștinul trebuie să se îngrijească de luminarea și înzestrarea minții sale cu învățătura propovăduită de Biserica, căci «mintea care iubește pe Dumnezeu este făclia care luminează sufletul» (Sfîntul Antonie cel Mare, *Învățătură despre viața morală și despre buna purtare*, nr. 128).

Creșterea bună în familie, învățămîntul din școli, așezămintele culturale, bibliotecile cu cărți bune și mai ales biserica cu sfintele slujbe și propovăduirea cuvîntului dumnezeiesc pun la îndemîna credinciosului mijloacele potrivite pentru împlinirea datoriei de a-și lumina mintea.

Împotriva acestei datorii păcătuiește creștinul din nepăsarea față de adevăr și îndeosebi față de adevărul creștin și prin lenea de a-și însuși cunoștințele roditoare de bine vremelnice și veșnice.

2. *Voința* este puterea sufletească cu care credinciosul aduce la îndeplinire gîndurile și dorințele sale. În ea a sădit Dumnezeu năzuința spre bine. Prin păcat însă slăbindu-i-se puterea, s-a îndreptat mai mult spre rău fără a pierde puterea de a se hotărî spre bine. Prin jertfă Sa pe cruce, Mîntuitorul i-a recîștigat făpturii harul dumnezeiesc pentru a putea birui pornirile voinței spre rău. Astfel, avînd ajutorul dumnezeiesc, datoria creștinului este ca prin virtutea înfrînării și a bărbăției să-și oțelească puterea voinței încît aceasta, în chip statornic, să se îndrepte numai spre împlinirea faptelor bune. «Nu te lăsa biruit de rău, ci biruiește răul cu binele» (Rom. XII, 21), povățuiește Apostolul.

Statornicia voinței pe calea binelui se numește caracter moral. Împodobit cu caracter moral, creștinul nu se lasă abătut din calea binelui, oricîte greutăți, ispite și primejdii ar întîlni.

El își îndeplinește totdeauna în chip deplin datoriile sale, ține seama de drepturile semenilor săi, caută să fie folositor obștii, iar prin viața și faptele sale, își dă silința să fie pildă bună altora. Împotriva datoriei de a-și întări voința spre bine, se păcătuiește îndeosebi prin neînfrinarea poftelor și pornirilor rele.

3. *Simțirea* prin care ne dăm seama de ceea ce este frumos, plăcut și bine sau neplăcut și rău, are mare înrîurire asupra dezvoltării religios-morale. De altă parte însă simțirea este supusă rătăcirii mai mult decît celelalte puteri sufletești. Din această pricină, datoria creștinului este ca, ajutat de harul dumnezeiesc, să-și stăpînească, cu mintea și cu voia, simțăminte și să le îndrumeze astfel încît ceea ce vor spune ele că este plăcut, bun, frumos și moral, să fie într-adevăr așa.

Simțămintele pot fi îndrumate și întărite în binele moral prin înfrinarea patimilor, prin rugăciune, slujbe și cîntări duhovnicești, prin citirea Sfintei Scripturi și cărților ziditoare de suflet, prin urmarea exemplului celor cu viață îmbunătățită, prin pictura religioasă și în general prin pictura frumoasă, prin muzică aleasă, prin admirarea frumuseților naturii etc. Simțămintele deșteaptă fiori sufletești, care apoi duc la hotărîri tari, la pocăință și însuflețire spre fapte bune.

Vorbind despre datoriile creștinului către sine însuși, este potrivit a mai arăta că el trebuie să-și arate cinstire lui însuși și să se iubească pe sine. Creștinul trebuie deci să-și cîștige și să-și apere cinstea sa prin fapte bune care sporesc asemănarea cu Dumnezeu. Cinstirea de sine este un scut puternic împotriva ispitelor păcatului, îndemn tare de a stărui și înainta în virtute, izvor bogat al dragostei și mulțumirii către Dumnezeu pentru darurile primite, precum și al dragostei către aproapele, care și el, de asemenea, este făcut după «chipul lui Dumnezeu». Păcatele împotriva cinstirii de sine sînt : înjosirea prin fățarnicie, lingușiri și viețuire păcătoasă, precum și nepăsarea față de cinstea proprie.

La rîndul ei, dragostea de sine este virtutea prin care creștinul, ajutat de harul sfințitor, are năzuința vie de a-și dezvolta darurile primite de la Dumnezeu și a-și desăvîrși viața, potrivit legilor morale, spre a ajunge la unirea cu Dumnezeu. Virtutea dragostei de sine, fiind nedespărțită de dragostea către Dumnezeu și către aproapele, este neapărat trebuitoare pentru mîntuire.

Dragostei de sine se împotrivește pe de-o parte ura de sine arătată prin săvîrșirea de fapte rele, iar pe de altă parte, mîndria. Leacul cel mai potrivit al mîndriei este smerenia. Cît de trebuitoare este smerenia, ne-a arătat Mîntuitorul cînd a spus : «Învățați de la Mine că sînt blînd și smerit cu inima și veți afla odihna sufletelor voastre» (Matei XI, 29). Roadele cele mai de seamă ale smereniei sînt : a) ascultarea de Dum-

nezeu și recunoștința ; b) căința și dorul după harul sfințitor și conlucrarea cu el (I Petru V, 5) ; c) pacea sufletului (Matei XI, 29) ; d) înfrînarea imboldului după laude și măririi deșarte ; e) cinstire, dragoste, dreptate și îngăduință față de aproapele.

7. Păcatul

Arătînd care sînt virtuțile cu care trebuie să-și împodobească viața orice creștin, precum și datoriile ce le are față de Dumnezeu, aproapele, societate și față de sine însuși, s-a făcut pomene și despre păcatele care li se împotrivesc.

Păcatul este călcarea cu deplină știință și cu voie liberă, prin gînd, cuvînt sau faptă, a voiei lui Dumnezeu. Fiindcă voia lui Dumnezeu se arată în legile Sale, de aceea păcatul se mai numește și fărădelege.

Păcatul nu ține de firea noastră, ci s-a ivit prin întrebuintarea rea a voii libere cu care ne-a înzestrat Dumnezeu. Felul în care se naște păcatul îl explică Sfîntul Iacob precum urmează : «Nimeni să nu zică, atunci cînd este ispitit : De la Dumnezeu sînt ispitit, pentru că Dumnezeu nu poate să fie ispitit de rele și El însuși nu ispitește pe nimeni. Ci fiecare este ispitit cînd este tras și momit de însăși pofta sa» (I, 13—14). De aici înțelegem foarte limpede că rădăcina păcatului stă în *ispita* care naște *poftele* nesăbuite.

Ispita este îndemnul la păcat. Ea trezește pofta spre a dobîndi ceva prin călcarea legii morale. Această pornire vine sau dinlăuntrul nostru (pofta trupului spre mîncare, băuturi și desfrînare, pofta ochilor spre bogăție și pofta inimii spre trufie), sau dinafara noastră, din partea păcătoșilor sau a unor ocazii prilejuitoare de păcat.

Oricît de mari ar fi ispitele, creștinul ajutat de harul dumnezeiesc le poate birui, mai ales că Dumnezeu nu-l lasă să fie ispitit peste puterile lui : «Nu v-a cuprins ispita care să fi fost peste puterea omenească. Dar credincios este Dumnezeu, care nu va îngădui ca să fiți ispitiți mai mult decît puteți, ci o dată cu ispita va aduce și scăparea de ea, ca să puteți răbda» (I Cor. X, 13).

Prin multă păcătuire se naște voința nestatornică de a călca legea morală. Păcatul, adică, pătrunde atît de adînc în suflet, încît cel ce se găsește în starea aceasta, simte mulțumire de a stăruî în fărădelegi. Astfel apare *viciul* care este voia statornică de a călca legea morală. Cel vicios săvîrșește păcat după păcat și ajunge să se împietrească în fapte rele, încît cu greu se mai poate desface din robia păcatului. Ceea ce este virtutea pentru faptele bune, este viciul pentru faptele rele.

Păcatele sînt de două feluri : *ușoare*, care pot fi iertate, și *grele*, sau de *moarte*. Ușoare, sau cu puțință de iertat, se numesc acele păcate prin care credinciosul, dintr-o slăbiciune a

voiei și a cunoașterii sale, se abate în chip ușor de la legea morală și de la calea mântuirii. Ele nu au ca urmare pierderea harului dumnezeiesc, ci numai o slăbire a lucrării harului în sufletul credinciosului. Deși ușoare, asemenea păcate nu trebuie privite cu nebagare de seamă, căci ele sînt urîte lui Dumnezeu și, dacă nu se șterg prin pocăință, duc la păcate grele.

Grele sînt acele păcate prin care cineva, cu multă răutate a voiei sale, săvîrșește lucruri oprite de poruncile dumnezeiești. Păcatele grele se mai numesc și păcate de moarte, fiindcă răpesc sufletul harului dumnezeiesc, care este viața lui, și-i pregătesc moartea, adică pedepsele iadului. Păcatele grele sînt de trei feluri : a) capitale, b) împotriva Duhului Sfînt și c) strigătoare la cer.

A). Capitale sînt păcatele care izvorăsc nemijlocit din firea omenească slăbită prin păcatul strămoșesc (Marcu VII, 21). Se numesc astfel fiindcă înfățișează cele mai de seamă căi ale voiei păcătoase și sînt rădăcina celor mai multe păcate. Ele sînt în număr de șapte : a) mîndria, b) iubirea de argint, c) desfrînarea, d) pizma sau invidia, e) lăcomia, f) mînia și g) lenea.

B). Păcatele împotriva Duhului Sfînt sînt acelea prin care creștinul se împotrivește cu îndărătnicie poruncilor dumnezeiești și tuturor lucrărilor Sfîntului Duh. Și, întrucît virtuțile teologice (creința, nădejdea și dragostea) sînt lucrări ale Duhului Sfînt, păcatele împotriva Duhului Sfînt se îndreaptă mai ales împotriva virtuților acestora.

Împotriva credinței este tăgăduirea adevărului dovedit al învățăturii creștine ; împotriva nădejdii sînt încrederea nesocotită în bunătatea lui Dumnezeu care îi face pe unii să păcătuiască neîncetat așteptînd să fie iertați cum și deznădăduirea de îndurarea lui Dumnezeu ; împotriva dragostei sînt pizmuirea aproapelui pentru harul și darurile ce i s-au împărțit, precum și nepocăința pînă la moarte și nesocotirea darurilor lui Dumnezeu.

C). Păcatele strigătoare la cer sînt acelea care tind a nimici îmboldurile puse de Dumnezeu în firea noastră și sînt atît de grele încît, mai mult decît altele, cer o răsplatire chiar în lumea aceasta. Ele nu izvorăsc dintr-o slăbiciune a credinciosului, ci din vădita răutate a voiei lui și se săvîrșesc cu precugetare. Ele sînt următoarele :

a). uciderea săvîrșită cu voie. De acest păcat țin și cruzimile prin care se tinde la nimicirea vieții aproapelui, ca : răpirea libertății prin robie, războiul de pustiire și lovirea în cinstea aproapelui, socotită ca o ucidere morală a lui ;

b). sodomia, adică desfrîul împotriva firii, precum și împiedicarea cu știință a zămislirii de prunci și lepădarea lor (Fac. XVIII, 20 ; Efes. V, 3) ;

c). asuprirea văduvelor, orfanilor și celor lipsiți (Isaia I, 17 ; Matei XXIII, 13) ;

d). oprirea plății lucrătorilor, exploatarea muncii lor, specula (Iacob V, 4) ;

e). lipsa de cinste și mulțumire față de părinți (Ieș. XXI, 15—16).

8. Desăvîrșirea morală

Credinciosul care împlinește legea, săvîrșește binele și lasă de-o parte răul, se împodobește cu virtuți și nu păcătuiește, ajunge la desăvîrșire. Este țelul spre care trebuie să tindem toți urmînd poruncilor lui Dumnezeu, potrivit cuvîntului : «Fiți desăvîrșiți, precum Tatăl vostru Cel ceresc desăvîrșit este» (Matei V, 48).

În strădania de a dobîndi desăvîrșirea, urmarea exemplului Mîntuitorului Hristos constituie norma de viață pentru bunul credincios (Luca XVIII, 22), întrucît El a fost nu numai Dumnezeu adevărat, ci și om adevărat.

Desăvîrșirea este fără îndoială rezultatul strădaniei fiecăruia, dar ea are nevoie de harul dumnezeiesc care se împărtășește prin Biserică. Astfel desăvîrșirea apare nu numai ca efort individual, izolat, ci și ca rezultat al vieții în Biserică pe care se cuvine s-o ducă credinciosul.

Deși una în sine ea, desăvîrșirea se poate obține pe mai multe căi, corespunzătoare zelului credincioșilor și posibilităților lor. Două sînt mai ales acestea : una constă în împlinirea *poruncilor*, alta în împlinirea *sfaturilor evanghelice*.

Calea poruncilor este strict obligatorie pentru dobîndirea desăvîrșirii. De aceea, tinărului care întreabă ce trebuie să facă pentru ca să moștenească viața de veci, Mîntuitorul îi răspunde : «De vrei să intri în viață, păzește poruncile» (Matei XIX, 17).

Mai este însă o cale lăsată la bunavoință a fiecăruia dintre noi. «Dacă voești să fii desăvîrșit, du-te, vinde averea ta, dă-o săracilor și vei avea comoară în cer ; după aceea, vino și urmează-Mi» (Matei XIX, 21). Aceasta este calea sfaturilor evanghelice.

Pornind de aici putem spune că desăvîrșirea morală sau unirea cu Dumnezeu se aseamănă cu un munte înalt, ori mai exact cu un vîrf de munte. Pentru a ajunge la ea avem, ca și la suirea pe munte, două căi : una mai lungă dar mai ușoară și alta mai scurtă, dar mai grea.

Cea dintîi constă în împlinirea conștiințioasă a poruncilor legii morale sau a tuturor datoriilor noastre către Dumnezeu, către aproapele și către noi înșine. Cei care împlinesc legea ajung «fericiți». Mîntuitorul a vorbit pe larg despre starea de fericire punînd-o în legătură cu «sărăcia duhului» sau pietatea, «plînsul» sau pocăința pentru păcatele săvîrșite, blîndețea,

«însetoșarea de dreptate», milostenia, «curățenia inimii», căutarea păcii, statornicia în dreapta credință și credința neclintită (Matei V, 3—11).

Cea de a doua constă în urmarea sfaturilor evanghelice. Ce sînt sfaturile evanghelice? Cum spune însuși numele de «sfat», sînt acte sau virtuți recomandate de Evanghelie, dar neobligatorii, ci lăsate la voia și puterea fiecăruia de a le urma sau nu. Fiindcă ele sînt greu de practicat, le aleg numai credincioșii care voiesc să dobîndească o desăvîrșire morală mai mare și care vor să ajungă mai repede și mai sigur la mîntuire și să se bucure de o biruință duhovnicească mai mare.

Trei sînt sfaturile evanghelice: sărăcia de bunăvoie, castitatea feciorelnică și supunerea față de un povățuitor duhovnicesc. Pentru îndeplinirea acestor trei sfaturi evanghelice, se leagă cu jurămint îndeosebi cei ce îmbrățișează viața monahală.

a) *Sărăcia de bunăvoie*. — Bogăția este, de cele mai multe ori, o primejdie pentru sufletul credinciosului. Mai întîi pentru agonisirea, sporirea și păstrarea ei, sîntem adesea împinși de lăcomie, la mulțime de păcate: furt, nedreptate, zgîrcenie. Averea ne pricinuiește, apoi, multe griji și tulburări. În sfîrșit, cînd o avem, alunecăm repede spre o viață de îmbuibare, petreceri și lene, întocmai ca bogatul din Evanghelie, căruia îi rodise țarina și care își făurea numai planuri iubitoare de sine (Luca XII, 16—40).

Bine ar fi ca toți să știe să folosească averea pentru înnobilirea sufletului lor și ajutorarea aproapelui în nevoie. Pentru că sînt însă destui aceia care nu izbutesc s-o stăpînească și s-o folosească cum trebuie, Mîntuitorul spune: «Mai lesne este să treacă cămila prin urechile acului, decît să intre un bogat în împărăția lui Dumnezeu» (Matei XIX, 24).

De aceea, Mîntuitorul sfătuiește pe cei ce voiesc să se ferească de mrejele primejdioase ale bogăției și doresc să ajungă mai departe și mai lesne la desăvîrșire, să se despartă de avere și să trăiască în sărăcie (Matei XIX, 21). Fără îndoială că, fiind scutit de grijile și de primejdiile morale la care duce bogăția, cel sărac de bunăvoie are mai mult răgaz și mijloace mai înlesnite pentru a se ocupa de curățirea și înălțarea sufletului său.

Sărăcia de bunăvoie nu înseamnă lene, ci înlăturarea lăcomiei de avere. Împlinirea acestui sfat îndulcește lupta pentru existență și face ca mulți inși lipsiți să capete mijloace de trai, primind din cele dăruite de cei ce se leapadă de avere.

b) *Castitatea sau fecioria*. — Precum se știe, căsătoria este rînduită de însuși Dumnezeu, chiar la facerea lumii, pentru înmulțirea și dăinuirea neamului omenesc, iar creștinismul a ridicat-o la treapta de Sfîntă Taină. Ea este, deci, o datorie firească și morală pentru orice credincios.

Cu toate acestea, pentru cel ce-și alege viața de rugăciune sau se dedică exclusiv slujirii Bisericii, căsătoria — cu grijile, necazurile și ispitele ei — ar fi o piedică de care s-ar putea lipsi. Dar nu oricine poate urma acest sfat. Vorbind de feciorie, Domnul spune : «nu toți pricep cuvîntul acesta, ci aceia cărora le este dat» (Matei XIX, 11). Iar Sfîntul Apostol Pavel scrie corintenilor, că nu le poruncește, ci numai îi sfătuiește să trăiască în feciorie (I Cor. VII, 6).

Folosul moral al fecioriei îl arată tot Sfîntul Apostol Pavel cînd zice : «Ci eu aș vrea ca voi să fiți fără de grijă. Cel necăsătorit se îngrijește de ale Domnului, cum să placă Domnului. Cel ce s-a căsătorit se îngrijește de ale lumii, cum să placă femeii» (I Cor. II, 32—33).

La feciorie pentru toată viața se leagă cu jurămint greu cei ce îmbrățișează viața monahală. Dar au fost și sînt și astăzi creștini care, deși trăiesc în lume, își păstrează castitatea toată viața lor.

c) *Supunerea față de un povățuitor duhovnicesc.* — Pentru a scăpa de robia patimilor și a dobîndi libertatea și mîntuirea, credinciosul trebuie să-și supună voința sa legii morale. Dar voința sa este din fire slabă, iar ca să nu alunece spre păcat, ci să ajungă mai repede și mai sigur la desăvîșire, credinciosul trebuie să renunțe la voința proprie și să asculte fără șovăire de un povățuitor duhovnicesc, care este în măsură să conducă sufletele, datorită experienței și înaintării sale în viața morală.

Sfatul ascultării este cuprins în cuvintele Mîntuitorului : «Oricine voiește să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-Mi urmeze Mie» (Marcu VIII, 34).

Ascultarea de un povățuitor duhovnicesc nu este o înjosire a demnității proprii, precum socotesc unii, ci dimpotrivă o adevărată înălțare, potrivit cuvintelor Mîntuitorului : «Cel ce se smerește pe sine se va înălța» (Luca XVIII, 14).

IX. CINSTIREA LUI DUMNEZEU

Dumnezeu este Creatorul și Proniatorul nostru și al lumii, adică El ne-a făcut și tot El ne poartă de grijă. Pentru aceasta sîntem datori să-L cinstim și să ne supunem voiei Lui sfinte.

Actul sau actele prin care ne arătăm iubirea, cinstea și supunerea ce datorăm lui Dumnezeu, se numesc «cult divin». La drept vorbind, nu există religie fără cult.

Cînd cultul se mărginește numai la suflet, adică nu se arată prin nici un semn exterior, prin nici o mișcare, prin nici un gest, se numește *cult intern*, iar cînd se arată prin semne exterioare, se numește *cult extern*. Ca semne exterioare prin care se manifestă cultul, avem : facerea semnului sfintei cruci, îngenunchierea, metaniile, rugăciunea, cîntarea, sărutarea sfintei Evanghelii, a icoanelor, a moaștelor etc....

Ambele forme de cult sînt de fapt unul și același lucru, înfățișat în două feluri, privit din două laturi diferite ale stării sufletești și al manifestării ei. De aceea, între ele este aceeași legătură ca între suflet și trup. Căldura sufletească sau pietatea, care constituie cultul intern, este fără putere și neroditoare, dacă nu se arată și prin acte văzute, iar actele văzute care constituie cultul extern, sînt forme goale, fățarnice, dacă nu izvorăsc din evlavie, din pietatea inimii.

1. Cultul divin particular și public

Cultul extern este de două feluri : particular și public.

a) *Cultul particular* constă în îndeplinirea actelor cultice de fiecare creștin în parte și aparte, adică nu împreună și la un loc cu alții. Cea mai obișnuită formă de cult particular este rugăciunea, adică ridicarea minții și voii noastre către Dumnezeu.

În timpul rugăciunii ne închinăm făcînd semnul sfintei cruci, ne prosternăm săvîrșind metanii, stăm în genunchi și convorbim cu Dumnezeu în gînd sau rostind cuvinte potrivite.

Semnul crucii se face îndoind înăuntru și lipind de podul palmei drepte degetul mic și inelarul, apoi împreună la un loc virful degetelor gros, arătător și mijlociu de la aceeași mîină dreaptă și cu ele împreunate ne însemnăm pe frunte, pe piept, pe umărul drept și pe umărul stîng. Însemnînd fruntea zicem : «În numele Tatălui» ; însemnînd pieptul, zicem : «... și al Fiului» ; însemnînd umărul drept întii și umărul stîng apoi, zicem : «...și al Sfîntului Duh ; lăsînd mîna jos, încheiem zicînd : «Amin». Semnul sfintei cruci reprezintă o adevărată mărturisire de credință căci vorbele rostite se referă la singurul Dumnezeu în trei fețe sau ipostase : Tatăl, Fiul și Sfîntul Duh. În același timp, semnul crucii ne aduce aminte că Fiul lui Dumnezeu, făcut om, ne-a mîntuit răsîgnîndu-Se pe Cruce.

Prosternarea sau căderea cu fața la pământ mărturisește umilința noastră în fața lui Dumnezeu. Prosternată cu fața la pământ s-a rugat Iudita (IX, 1), și tot așa s-a rugat Mîntuitorul în grădina Măslinilor (Matei XXVI, 39).

Metania este o îngenunchiere urmată de ridicare repede, timp în care se face semnul sfintei cruci. Metania este de două feluri : mare și mică. Cea mare este o închinare pînă la pământ, cu îndoirea genunchilor, și prin ea cinstim sau adorăm milostivirea dumnezeiască, iar metania mică constă dintr-o înclinare adîncă a trupului, pînă ce mîna dreaptă atinge pămîntul, și prin ea cinstim milostivirea sfinților. Prin metanie mărturisim pe de o parte că am căzut prin păcat și pe de altă parte că prin întruparea lui Hristos ne-am ridicat iarăși.

Ingenunchierea este semnul evlaviei, pocăinței și puținătății noastre înaintea lui Dumnezeu. Ei i se pot alătura *încrucșarea mîinilor pe piept*, gest care mărturisește înălțarea launtrică a inimii către Dumnezeu, sau *ridicarea brațelor în sus*, care mărturisește dragostea față de Dumnezeu și unirea prin rugăciune cu Hristos cel răstignit pe cruce.

Rugăciunea se poate face în *gînd*, cu vorbe sau *cîntînd*. Săvîrșită în tăcere, cu buzele sau cu glasul, important este ca rugăciunea să fie o închinare «cu duhul și cu adevărul» (Ioan IV, 23). Pentru că în rugăciune unii credincioși încă pe timpul mîntuitorului «spuneau multe» căzînd în greșeala «poliloghiei», El a dat pildă despre felul în care trebuie să ne rugăm, învățîndu-ne rugăciunea «Tatăl nostru» (Matei VI, 9—13 ; Luca XI, 2—4). După îndemnul Său, Biserica a întocmit numeroase rugăciuni pentru toate stările, trebuințele și ocaziile îmbrîndu-le spre a fi rostite.

Rugăciunea poate fi de *laudă*, prin ea lăudînd pe Domnul și Dumnezeu nostru pentru mărirea Lui, de *mulțumire*, prin ea arătînd că ne aducem aminte cu mulțumire și cu dragoste de toate binefacerile primite de la Dumnezeu, și de *cerere*, prin ea cerînd lui Dumnezeu tot ce ne trebuie pentru viața noastră.

Una din cele mai vechi și scurte rugăciuni este așa-numea «rugăciune a lui Iisus» : «Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul», sau : «Doamne, Iisuse Hristoase, miluiește-mă», a cărei deasă repetare este aducătoare de mult folos duhovnicesc.

Pentru ca rugăciunea să fie bine primită trebuie să fie făcută în numele Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, să fie săvîrșită cu mintea întreagă, cu evlavie, cu stăruință, cu inima curată, cu umilință și cu încredere, să fie însoțită de fapte bune.

Timpul potrivit pentru rugăciune este, la drept vorbind, viața întreagă, căci așa ne-a învățat Mîntuitorul : «Privegheați dar în toată vremea, rugîndu-vă» (Luca XXI, 36). Iar Sfîntul Apostol Pavel zice : «Rugați-vă neîncetat» (I Tesal. V, 17). Mai

ales însă trebuie să ne rugăm dimineața, la amiază și seara, înainte și după mâncare, atunci cînd bat clopotele bisericii.

În ce privește locul unde trebuie să facem rugăciunea, este de știut că oricare este potrivit (Maleahi I, 11; Ioan IV, 23; I Tim. II, 18). Există însă un loc hărăzit numai rugăciunii și acesta este biserica sau casa lui Dumnezeu.

Rugăciunea particulară este de absolută trebuință și de mult folos oricărui creștin. Cu efecte deosebite este însă rugăciunea obștească sau publică, căci «unde sînt doi sau trei adunați în numele Meu, acolo sînt și Eu în mijlocul lor» (Matei VIII, 20).

b) *Cultul public* este săvîrșirea actelor cultice de către slujitorii bisericești împreună cu credincioșii adunați la un loc, în număr mai mare sau mai mic. Cultul public se săvîrșește de regulă în biserică și în anumite zile, care sînt zilele de sărbătoare.

Cultul public este necesar pentru că binefacerile și darurile lui Dumnezeu se revarsă asupra tuturor și de aceea sîntem datori cu toții deodată și la un loc să-L mulțumim, să-L lăudăm și să-L mărim. De asemenea, și în cazuri de strîmtoări și neajunsuri trebuie să-L rugăm cu toții să ne ajute și să ne izbăvească.

Prin arhitectura și pictura bisericilor, prin citirea rugăciunilor și cîntări, prin ținuta și mișcările pline de evlavie ale slujitorilor bisericești și credincioșilor, cultul public influențează puternic asupra sufletului și-l determină spre o viață curată și sfîntă.

În fine, aducînd în fața altarului credincioși de toate stările și vîrstele, amintindu-le că toți sînt fiii lui Dumnezeu și deci frați între ei, cultul public contribuie la cimentarea înțelegerii, a frăției și a dragostei ce trebuie să domnească între oameni și prin aceasta la intronarea împărăției lui Dumnezeu pe pămînt.

2. Necesitatea cultului

Prin cult, sub toate formele lui, ne arătăm respectul ce datorăm lui Dumnezeu. Arătăm acest respect și prin jertfele ce aducem lui Dumnezeu. Și trebuie să aducem atari jertfe duhovnicești și să practicăm cultul pentru neprețuitele foloase pe care el le aduce credinciosului, ca ins și ca obște.

Respectul ce datorăm și-l arătăm lui Dumnezeu prin actele de cult, poartă numele de *adorare* sau *închinare dumnezeiască*.

Deosebită de adorare, pe care o dăm numai lui Dumnezeu, este *venerarea*, adică respectul sau cinstirea ce dăm îngerilor și sfinților. Ca unii ce sînt ființe superioare nouă, stînd în apropierea lui Dumnezeu și făcîndu-ne cunoscută voia Sa, îngerii merită cinstire și respect. Pe sfinți, ca pe unii ce au fost în viața pămîntească oameni asemenea nouă, dar prin virtuțile

lor au cîștigat viața de veci, îi cinstim și-i rugăm să mijlocească pe lângă Dumnezeu pentru iertarea păcatelor noastre.

Venerarea ce-o dăm sfinților, se cuvine s-o dăm și moaștelor și icoanelor. Moaștele sînt trupurile sfinților înzestrate de Dumnezeu cu însușirea de a nu fi niciodată cuprinse de stricăciune, iar icoanele sînt înfățișarea prin culori a chipului sfinților.

Venerarea moaștelor și a icoanelor nu este nicidecum idolatrie, cum s-ar părea și cum susțin unii, ci este ceva foarte firesc, căci ea nu se dă culorii, lemnului sau metalului din care este făcută icoana, ci celui reprezentat prin ea, sau mai exact sufletului lui care este în cer. Icoana este numai un simbol care ne dă prilej și îndemn să ne aducem aminte de cel reprezentat prin ea, de viața lui sfîntă, de faptele lui pilduitoare, să ne înălțăm cu mințea la el în cer, să-l cinstim și să-l rugăm ca la rîndu-i să se roage și el lui Dumnezeu să ne dea harul Său, spre a putea să ne facem și noi plăcuți Lui.

Precum nu este idolatrie păstrarea cu scumpătate a fotografiei sau portretului unei persoane iubite și respectate, ca de exemplu mamă, tată, copil, prieten etc. cum și dragostea ce se păstrează, cîntecul ce se poartă unei asemenea persoane, tot astfel și încă mai puțin este idolatrie venerarea moaștelor și a icoanelor sfinte.

3. Locurile de cult

Deși lui Dumnezeu i se poate aduce laudă și închinăciune în orice loc, totuși pentru rînduielile serviciului dumnezeiesc și pentru necesitățile religioase ale credincioșilor se cer locuri determinate și anume destinate acestui scop. Dintre ele cele mai însemnate sînt bisericile, capelele sau paraclisele și cimitirele.

a) Biserica, în înțeles liturgic, este lăcașul în care se adună creștinii ca să ia parte la săvîrșirea sfintei liturghii și a celorlalte servicii dumnezeiești care constituie cultul divin public.

Bisericuțele construite pe lângă bisericile mari, ori în case, cimitire, etc. poartă numele de capele sau paraclise.

b) Orice biserică constă din următoarele părți: tindă, naos și altar.

Tinda sau *pronaosul* este partea în care ajungem cînd intrăm în biserică. Aici stăteau în vremea veche catehumenii (cei ce se pregăteau pentru botez). La unele biserici ea este despărțită de naos printr-o treaptă, printr-un mic perete, la altele prin coloane, iar la altele formează un corp cu naosul. Pe pereții ei dinspre miazănoapte și miazăzi se pictează chipuri de sfinți, pe boltă se pictează soboarele ecumenice iar pe peretele opus, de o parte și de alta a ușii, chipurile ctito-

rilor precum și al ierarhului în vremea căruia s-a sfințit biserica.

Aici se păstrează vasul în care se botează pruncii (crstelnița sau colimvitra) și tot aici se află masa unde se vind lumînările.

Naosul, naia sau *sînul* bisericii este partea de mijloc a sfîntului lăcaș, în care stau creștinii la rugăciune. El se desparte de altar printr-un perete acoperit în întregime de icoane și numit iconostas, catapeteasmă sau tîmplă.

Ușile din mijlocul iconostasului se numesc împărătești pentru că de o parte și de alta a lor sînt icoanele Mîntuitorului Hristos și a Maicii Domnului înfățișați ca împărați. Ușile laterale se numesc diaconești pentru că ele se folosesc de diaconi și pentru că în vechime aceștia stăteau în ele și primeau darurile ce se aduceau la altar.

În rîndul întii al iconostasului se află icoanele împărătești, adică a Mîntuitorului spre miazăzi și a Maicii Domnului spre miazănoapte de ușile împărătești. Spre miazăzi de icoana Mîntuitorului este icoana hramului bisericii, iar spre miazănoapte de icoana Maicii Domnului este icoana Sfințului Nicolae.

Deasupra ușilor împărătești se află «Chipul cel nefăcut de mînă» al Mîntuitorului Hristos. Icoana aceasta înfățișează capul lui Iisus, făcut pe pînă, și amintește de mahrama pe pe care s-a întipărit fața Domnului cînd o femeie pioasă l-a întins-o să se șteargă de sudoare, în drumul spre Golgota.

În al doilea rînd vin icoanele praznicilor împărătești ca : Nașterea Domnului, Botezul, Întîmpinarea, etc. iar în mijloc este Învierea Domnului sau Cina cea de Taină, aceasta din urmă ca semn că în altar se săvîrșește Sfînta Euharistie rînduită de Mîntuitorul la Cina cea de Taină.

În al treilea rînd sînt așezate icoanele Sfinților Apostoli cu Sfînta Treime sau cu Domnul Hristos ca împărat, în mijloc.

În al patrulea rînd sînt icoanele proorocilor, iar la mijloc Maica Domnului ținînd în brațe Pruncul prezis de ei.

Deasupra iconostasului este crucea pe care e zugrăvit Domnul răstignit, avînd de-a dreapta și de-a stînga pe Maica Domnului și pe Sfîntul Evanghelist Ioan, cum erau la picioarele crucii pe Golgota.

Pe pereții naosului, începînd de la altar, se zugrăvesc mai întii chipurile mucenicilor și apoi ale cuvioșilor, ca pilde de viață pentru credincioși. Pe bolta de miazăzi, de deasupra ferestrei, se pictează Nașterea iar pe cea de miazănoapte Învierea Domnului, la colțurile turlei Sfinții Evangheliști, pe pereții ei «liturghia cerească» iar pe plafon chipul lui Dumnezeu-Tatăl, atotîitorul, sau al lui Iisus Hristos.

În naos se găsesc: două sfeșnice, cu câte trei lumini, numite împărătești — pentru că sînt așezate în fața icoanelor cu același nume —, policandru, amvonul, tetrapodul cu sf. evanghelie și icoana hramului sau praznicului, scaunul arhieresc, tronul Maicii Domnului, strănile și scaunele (jeturile) pentru credincioși.

Naosul bisericii simbolizează pămîntul pentru că precum pe pămînt trăiesc tot felul de inși de diferite stări și condiții, tot astfel și în biserică intră toți credincioșii indiferent de vrednicia lor, de sex, vîrstă, etc. ..., Naosul mai simbolizează corabia în care credincioșii plutesc pe valurile vieții și se mîntuiesc de primejdiile lor, precum pe Noe corabia l-a izbăvit de inecul potopului. El închipuiește deci corabia ce duce în patria cerească pe creștini, călători pe acest pămînt.

Altarul este partea dinspre răsărit a bisericii. Numele îi vine de la cuvîntul latinesc «altar», care înseamnă loc înalt și stă într-adevăr cu o treaptă sau două mai sus decît naosul. În el se săvîrșește sfînta liturghie, se păstrează sfînta împărtășanie și intră numai sfinții slujitori. Deci, el este partea cea mai însemnată a bisericii.

Altarul simbolizează cerul, pentru că în el este de față cu trupul, sub înfățișarea pîinii și a vinului euharistic, însuși Hristos Dumnezeu.

În altar se află: 1) sfînta masă făcută din piatră și așezată în mijloc. Pe ea sînt așezate mai mult lucruri sfinte ca de exemplu evanghelia, antimisul, chivotul... În piciorul sfintei mese se așează la tîrnosirea bisericii pîrticele din sfintele moaște, obicei păstrat de pe vremea cînd bisericile se zideau pe mormintele mucenicilor. Există apoi cîteva îmbrăcăminte care închipuiesc giulgiul cu care a fost înfășurat trupul Celui ce a murit pentru noi și veșmintele Mîntuitorului; 2) proscomidia, în forma unei adîncituri sau peșteri în zidul de miazănoapte al altarului, este locul unde se pregătesc elementele Sfintei Euharistii și se păstrează vasele sfinte împreună cu sfintele acoperăminte; 3) diaconicul, adică încăperea în care se păstrează veșmintele sfinte; 4) sintronul sau scaunul cel de sus, un scaun înalt, în fundul altarului, cu mai multe scaune împrejur, pe care șed arhierul și preoții liturghisitori în timpul citirii Apostolului, închipuind pe Mîntuitorul înconjurat de Sfinții Apostoli.

Pe pereții altarului se zugrăvesc Sfinții Ioan Gură de Aur, Vasile cel Mare și Grigore Dialogul, autorii celor trei liturghii care se oficiază în bisericile noastre, iar dacă e loc, și Arhidiaconii Ștefan și Laurențiu. La proscomidie se pictează Nașterea Domnului ori Iisus ca prunc într-un potir — închipuind Sfînta Împărtășanie — sau coborîrea Domnului de pe cruce. Pe bolta de deasupra sfintei mese se zu-

grăvește Sfînta Fecioară stînd pe tron, cu Pruncul în brațe și înconjurată de îngeri.

c) Cimitirele sînt locurile în care se îngroapă morții. Cuvîntul cimitir este de origine grecească și înseamnă «loc de dormit» sau de «repaus». Astăzi, ca și în primele veacuri ale creștinismului, cimitirele se găsesc de obicei la marginea satelor și orașelor, pe cînd pînă nu de mult, mai ales la noi ortodocșii români, morții se îngropau în jurul bisericilor, ctitorii bisericilor, arhieriei și preoții se îngropau și în biserici.

Cimitirele trebuie împrejmuite iar mormintele ferite de profanare și îngrijite pentru cîntea și dragostea ce se cuvine să purtăm celor răposați.

4. Obiectele, vasele și veșmintele sacre

La săvîrșirea sfintei liturghii, a Sfintelor Taine și a diferitelor ierurgii, slujitorii altarului se servesc de unele vase și obiecte sfinte și se îmbracă în veșminte sau odăjdii.

a) Cele mai însemnate vase sfinte sînt următoarele:

Sfîntul potir este vasul în care se pun și se sfințesc vinul și apa pentru Sfînta Euharistie. El se face din metal prețios ca semn de deosebită cinste pentru sîngele Domnului care se ține în el și pentru ca să nu se coclească. Forma sa este aceea a unei cupe sau pahar cu picior și închipuiește paharul de la Cina cea de Taină și pe cel în care a curs sîngele și apa din coasta Mîntuitorului pe cruce cînd a fost împuns cu sulița.

Discul este un fel de taler mic cu picior. Pe el se pune sfîntul agneț, adică partea de mijloc a prescurii, din care se pregătește Sfînta Împărtășanie (cea pe care sînt imprimate literele grecești IS. XP. NI. Ka., adică Iisus Hristos nika, învinge) și alte părți mai mici de prescură. El închipuiește ieslea în care a fost culcat Iisus ca prunc și mormîntul Domnului.

Chivotul numit și *artoforiu* (cuvînt grecesc însemnînd purtătorul de pîine sau artos) este un vas de metal prețios sau de sticlă, în forma unei biserici (cînd e de metal ori chiar de lemn), care stă totdeauna pe sfînta masă și în care se păstrează Sfînta Împărtășanie pentru bolnavi.

Cădelnița este de asemenea un mic vas de metal, atîrnat de niște lăntișoare. Cu ea se tămîiază în timpul sfintei liturghii și la alte servicii religioase.

Cristelnița sau *colimvitra* este vasul în care sînt botezați pruncii prin afundare în apă.

Aghiasmatarul este vasul în care se binecuvîntează și se păstrează apa sfințită.

b) *Veșmintele sfinte* sau *odăjdiile* sînt de trei feluri, după cele trei trepte ierarhice și anume: diaconești, preoțești și arhieriești.

Veșmintele diaconești sînt: *stiharul*, un veșmînt lung pînă la călcîie și cu mîneci. El se face din stofă prețioasă de culoare deschisă și închipuiește nevinovăția celui îmbrăcat cu el și veșmîntul strălucitor în care s-au arătat adesea îngerii; 2. *orarul* (de la latinescul «orare», adică a se ruga) este o fișie de materie lungă cu care diaconul dă semnalul de rugăciune. El se pune pe umărul stîng și sub subțioara dreaptă așa ca un capăt să atîrne în față și altul în spate, și închipuiește aripile îngerilor; 3. *mînecuțele* sînt două fișii de stofă cu care diaconul își strînge, ajutîndu-se de un șnur, mînecele reverendei. Ele închipuiesc legăturile cu care au fost legate mîinile Mîntuitorului în timpul patimilor Sale.

Veșmintele preoțești sînt pe lingă stihar și mînecuțe, ca ale diaconului, următoarele: 1. *epitrahilul* care constă dintr-o bucată de stofă, lată cam de 30—40 cm, lucrată astfel ca să se poată pune după gît și să atîrne în față pînă jos. El închipuiește jugul sau sarcina preoției și revărsarea harului dumnezeiesc peste cei ce-l poartă. Fără epitrahil preotul nu poate săvîrși nici o slujbă sfîntă și sînt multe pe care le săvîrșește numai cu el; 2. *brîul* sau *cîngătoarea* este de asemenea o bucată de stofă cu care se încinge preotul peste epitrahil și stihar însemnînd puterea dată de Dumnezeu slujitorilor altarului; 3. *felonul* sau *sfita* este un veșmînt fără mîneci, ca un fel de pelerină, mai scurtă în față și mai lungă în spate. Ea se pune pe deasupra celorlalte veșminte și închipuiește hlamida purpurie cu care a fost îmbrăcat Mîntuitorul spre batjocură în curtea lui Pilat. Numai la sfînta liturghie se îmbracă preotul cu toate veșmintele sfinte, la alte servicii își pune numai felonul și epitrahilul sau numai epitrahilul.

Veșmintele arhieriești sînt în parte ca cele ale preotului, anume: stihar, mînecuțe, epitrahil și brîu. Afară de acestea arhierul mai are următoarele veșminte: 1. *sacosul* este un veșmînt cu mîneci, lung pînă sub genunchi, încheiat pe laturi cu 12 clopoței care închipuiesc glasul Apostolilor la predică. El simbolizează cămașa Mîntuitorului pentru care răstignitorii au tras sorti; 2. *omoforul* este o bucată de stofă prețioasă de lățimea epitrahilului și de lungimea orarului. Se pune pe umeri și închipuiește oaia răfăcită din parabolă, pe care Mîntuitorul a adus-o pe umeri și sarcina pe care o are arhierul de a face la fel; 3. *bedernița* sau *epigonatul* este o icoană de formă rombică, din stofă frumoasă, cusută și atîrnată de brîu cu un șnur, astfel încît să ajungă la nivelul genunchiului drept. Ea aduce aminte de ștergarul cu care Mîntuitorul a șters picioarele ucenicilor la Cina cea de Taină și închipuiește de asemenea sabia Duhului cu care

sînt biruite patimile. Cu învoirea specială a episcopului, beldernița se poartă și de preoții distinși; 4. *engolpionul* este o iconiță rotundă înfățișînd pe Mîntuitorul sau Maica Domnului, care se poartă atîrnat de gît cu un lanț. El însemnează că arhiereul trebuie să se gîndească totdeauna la Acela pe care îl poartă zugrăvit; 5. *crucea* împodobită cu pietre scumpe și atîrnată cu lanț, lingă engolpion, închipuiește răbdarea pe care trebuie s-o aibă arhiereul în îndeplinirea misiunii sale; 6. *mîtra* pe care arhiereul o poartă pe cap în timpul dumnezeieștilor slujbe închipuiește coroana de spini a Mîntuitorului și mărirea de care s-a înconjurat înălțîndu-Se la cer; 7. *cîrja* sau *toiagul* este bastonul special pe care-l poartă arhiereul în timpul serviciului divin și simbolizează înțelepciunea și autoritatea episcopală; 8. *mantia*, un veșmînt larg și lung, făcut de obicei din mătase de culoare închisă, are o mulțime de cute peste care trec de-a curmezișul patru rînduri de galon auriu sau argintiu, care închipuiesc cele patru Evanghelii. Sus și jos se încheie cu cîte două tăblițe care simbolizează Vechiul și Noul Testament. Cu mantia se îmbracă arhiereul la orice alt serviciu, afară de sfînta liturghie; 9. *dicherul* și *tricherul* sînt două sfeșnice, unul cu două și altul cu trei lumînări cu care se binecuvîntează. Dicherul închipuiește cele două firi ale Mîntuitorului, iar tricherul cele trei persoane ale Sfintei Treimi; 10. *vulturul* de pe pernița pe care stă arhiereul cu picioarele, însemnează că precum vulturul se înalță în zborul său mai presus de celelalte păsări, tot astfel și arhiereul trebuie să se înalțe mai presus de ceilalți clerici și credincioși prin știința, înțelepciunea și curătenia vieții sale.

5. Sfînta liturghie

Liturghia este serviciul dumnezeiesc public al creștinilor, care are în centul ei aducerea jertfei celei fără de sînge așezată de Mîntuitorul la Cina cea de Taină. Potrivit poruncii dată de Iisus Domnul («aceasta să faceți pentru pomenirea Mea»), Sfînții Apostoli și urmașii lor au repetat jertfa nesîngeroasă, la care se adăugară încetul cu încetul rugăciuni și cîntări. Astfel a luat naștere sfînta liturghie.

Cea mai veche liturghie este a Sfîntului Iacob, fratele Domnului, primul episcop al Ierusalimului. Liturghia aceasta nu se mai oficiază acum decît o dată pe an, la 23 octombrie, cînd este prăznuit Sfîntul Iacob, și doar în biserica din Ierusalim.

Astăzi sînt în uz în Biserica Ortodoxă trei liturghii și anume:

Liturghia Sfîntului Vasile cel Mare, care este o prescurtare după liturghia Sfîntului Iacob. Deoarece creștinii din vremea Sfîntului Vasile (sec. IV) nu mai erau așa de zeloși ca cei din vremea Sfînților Apostoli și li se părea prea lungă

liturghia Sfintului Iacob, arhiepiscopul Cezareei Capadociei o scurtă, adaptînd-o trebuințelor sufletești ale credincioșilor din vremea sa.

Astăzi liturghia Sfintului Vasile se săvîrșește numai de 10 ori pe an și anume: în ajunul Nașterii Domnului, la 1 ianuarie (ziua Sfintului Vasile), în ajunul Bobotezei, în duminicile postului mare cu excepția duminicii Floriilor, în joia și sîmbăta săptămîinii patimilor.

Liturghia Sfintului Ioan Gură de Aur este o prescurtare a liturghiei Sfintului Vasile. Această liturghie se săvîrșește în tot cursul anului afară de zilele și sărbătorile în care se săvîrșește una din celelalte liturghii.

Liturghia Sfintului Grigorie Dialogul numită și «a celor mai înainte sfințite» pentru că la ea credincioșii se împărtășesc cu Sfînta Euharistie păstrată de la o liturghie a Sfintului Vasile sau a Sfintului Ioan Gură de Aur oficiată anterior. Ea a existat probabil chiar în perioada apostolică, dar a fost fixată în scris abia la sfîrșitul secolului VI de Sfîntul Grigorie Dialogul sau cel Mare — care a devenit papă al Romei — pe cînd se găsea la Constantinopol ca reprezentant al papei pe lîngă împărat.

Această liturghie se deosebește de celelalte și este mai scurtă decît ele prin aceea că n-are proscomidie, nu se citește Apostolul și Evanghelia, nu se rostește simbolul credinței, nu se cîntă axionul și nu se consacră sfintele daruri. Prima ei parte este la dreptul vorbind o vecernie, care se continuă apoi cu cele ale liturghiilor obișnuite.

Liturghia darurilor mai înainte sfințite se oficiază în toate zilele Postului mare, afară de sîmbăta și duminica.

Liturghia Sfintului Vasile și a Sfintului Ioan Gură de Aur constă din trei părți: proscomidia, liturghia catehumenilor și liturghia credincioșilor.

a) Proscomidia este prima parte a sfintei liturghii în cursul căreia se pregătesc pîinea și vinul pentru Sfînta Euharistie. Însuși numele de proscomidie înseamnă «aducere», subînțelegîndu-se «a elementelor pentru Sfînta Împărtășanie».

Din pîinea de grîu curat, avînd o anumită formă și anume de prescură, scoate acum preotul «sfîntul agneț» și «părticelele» (numite și «mîride»), toarnă vinul amestecat cu apă în sfîntul potir și le însoțește de mai multe rugăciuni.

Sfîntul agneț este o bucată de prescură, tăiată în formă pătrată, pe care sînt imprimate cuvintele IS. XP. NI. KA. care înseamnă «Iisus Hristos învinge». El închipuiește pe Iisus Hristos, Mielul lui Dumnezeu, care s-a jertfit pentru păcatele lumii, cum arată și numele, căci agneț este un cuvînt ce derivă din latinescul agnus, «miel».

Părticelele sînt bucăți mai mici de prescură ce se scot în cinstea Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, a nouă cete de sfinți, a episcopului și a clerului, a conducătorilor țării, a ctitorilor bisericii și a enoriașilor vii și morți.

După terminarea rugăciunilor rînduite care însoțesc scoaterea agnețului și particulelor din prescuri, a turnării vinului și apei în potir, se așează deasupra cîteva acoperă-minte (unul pentru disc, altul pentru potir și un altul mai mare). Toate rămîn apoi neatinse la prosomidiar pînă la cîntarea imnului heruvimic, cînd se scot prin mijlocul bisericii și se aduc din nou în altar așezîndu-se pe sfînta masă.

b) Liturghia catehumenilor numită și a celor chemați era în primele veacuri creștine rezervată înșilor care se pregăteau să primească botezul (catehumenii) avînd, din această pricină, un pronunțat caracter didactic.

Ea se începe cu cuvintele preotului: «Binecuvîntată este împărăția...» și se termină cu poftirea: «Cîți sînteți chemați, ieșiți...». Structura ei este o măiestrită îmbinare de citiri, cîntări și rugăciuni instructive pentru catehumeni, precum: psalmii «Binecuvîntează, suflule al meu, pe Domnul...» (102) și «Laudă suflule al meu pe Domnul...» (145), imnele «Unule născut...» și «Sfînte Dumnezeule...», Apostolul și Evanghelia — adică o bucată (pericopă) din Faptele sau din Epistolele Sfinților Apostoli și o bucată din Evanghelie —, și cuvîntarea preotului de tîlcuire a textului sfînt citit.

c) Partea a treia și ultima a sfîntei liturghii se numește «a credincioșilor», pentru că în vechime luau parte la oficierea ei numai cei botezați și care nu fuseseră excluși din Biserică pentru păcatele grele săvîrșite. Aceasta este partea cea mai însemnată a întregului serviciu divin, pentru că în timpul ei se săvîrșește Sfînta Euharistie care e centrul, esența și scopul final al liturghiei. Momentele cele mai însemnate ale acestei părți a sfîntei liturghii sînt:

Imnul heruvimic în care se cuprinde ideea că noi închipuim în chip tainic pe heruvimi și aducem cîntare întreit sfîntă Treimii celei făcătoare de viață și sîntem îndemnați să lepădăm toată grija lumească spre a primi pe Împăratul tuturor, cel înconjurat în chip nevăzut de cetele îngerești. Pe la jumătatea cîntării acestui imn, preotul ia discul și potirul cu acoperămintele respective de la proscomidie, iese cu ele în mijlocul bisericii unde pomenește autoritățile bisericesti și lumești, pe vii și pe morți, și întorcîndu-se în altar pe ușile împărătești, le așează pe sfînta masă.

Rugăciunile și cîntările ce urmează sînt o pregătire pentru consacrarea sfintelor daruri. Astfel, prin cuvintele preotului sau ale diaconului: «Să ne iubim unii pe alții, ca într-un gînd să mărturisim», creștinii sînt îndemnați să se împace unii cu alții, ca să poată mărturisi, adică lauda «pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfîntul Duh...», cum se cîntă în acest moment. Ca să dovedească că erau împăcați unii cu alții, creștinii din primele veacuri se sărutau între ei, bărbații cu bărbații și femeile cu femeile. Astăzi se sărută numai preoții în altar, cînd slujesc mai mulți împreună.

Urmind să se rostească simbolul credinței sau crezul, preotul pronunță cuvintele: «Ușile, ușile, Cu înțelepciune să luăm aminte». Cuvintele: «Ușile, ușile», se rosteau în vechime, ca să fie făcuți atenți ușierii, să nu fi rămas în biserică vreun catehumen ori altă persoană străină și să nu mai deschidă de acum înainte nimănui ușa. Aceste cuvinte s-au păstrat pînă azi neschimbate în sfînta liturghie, deși nu mai sînt catehumeni, ca o amintire pioasă a vremurilor vechi. Prin cuvintele «Cu înțelepciune să luăm aminte», se atrage atenția că simbolul credinței trebuie rostit cu multă grijă ca unul ce cuprinde pe scurt toată învățătura creștină.

După crez, preotul îndeamnă pe credincioși «să stea bine și cu frică, ... să aibe inima sus, ... să mulțumească Domnului și să cînte cîntarea îngerească: Sfînt, Sfînt, Sfînt Domnul Savaot. Plin este cerul și pămînt de mărirea Lui...», pentru că se apropie timpul consacrării sfîntelor daruri. Ca pregătire imediată pentru aceasta, se repetă de către preot cuvintele prin care Mîntuitorul a instituit Sfînta Euharistie: «Luați mîncăți...» și «Beți dintru acesta toți...», după care preotul se roagă cu multă căldură lui Dumnezeu să trimită pe Sfîntul Său Duh, ca să sfințească pîinea și vinul euharistic și să le prefacă în trupul și sîngele Domnului Hristos. În acest timp credincioșii cîntă: «Pe Tine Te lăudăm...».

Acesta este momentul culminant al sfîntei liturghii. În semn de adorare a sfîntului trup și sînge al Domnului care sînt acum prezente aieva în pîinea și vinul sfințite, creștinii trebuie să îngenunchieze, cum fac și clericii în altar, să preamărească pe Dumnezeu și să-I mulțumească pentru ne-grăita minune ce se săvîrșește în vederea mîntuirii noastre.

Sfînta Euharistie se aduce ca jertfă și pentru Preasfînta Născătoare de Dumnezeu. De aceea se cîntă îndată în cinstea ei imnul care se numește «axion», după primul cuvînt cu care se începe în grecește.

După alte cîteva rugăciuni și după ce se rostește rugăciunea domnească «Tatăl nostru», preotul zice: «Să luăm aminte, sfintele sfinților», iar credincioșii răspund: «Unul sfînt, Unul Domn Iisus Hristos, întru mărirea lui Dumnezeu-Tatăl. Amin». Cuvintele: «Sfintele sfinților» înseamnă că sfintele daruri sînt destinate pentru împărtășirea credincioșilor care în vremile vechi se numeau «sfinți» din cauza curăției vieții lor, iar cuvintele: «Unul sfînt» înseamnă că că singur Iisus Hristos este cu adevărat sfînt și Domn.

În timpul cît preotul se împărtășește, credincioșii cîntă imnul numit «priceasnă» sau «chinonic» (chinonic e un derivat al cuvîntului grecesc care înseamnă comuniune, împărtășire). Apoi se rostește predica transferată aici din locul ei inițial care era după citirea Evangheliei.

În fine preotul arată sfîntul potir și invită pe credincioși să se cuminece și ei «cu frica lui Dumnezeu, cu credință și

cu dragoste», împarte anafura, adică prescurile binecuvîntate, iar cînd e cazul înseamnă la frunte (miruiește) cu untdelemn sfințit pe cei de față și termină binecuvîntîndu-i.

6. Laudele

Alături de sfînta liturghie și de slujbele Sfintelor Taine, cele șapte laude și ierurgiile sînt cele mai însemnate părți ale cultului divin public al creștinilor. Cele șapte laude sînt slujbe sfinte bisericești care se săvîrșesc în toate zilele fără deosebire. Se numesc șapte laude fiindcă prin ele lăudăm și preamărim pe Dumnezeu cel în trei ipostase, la anumite timpuri din zi. Numele lor sînt: miezonoptica, utrenia cu ora întîi, ora a treia, ora a șasea, ora a noua, vecernia și pavecernița.

Cele șapte laude își au obirșia în Vechiul Testament (I Paralipomena XVI, 29—39; Psalmul CXVIII, 62 și 164). Din Fapte (II, 15; X, 9 sq; III, 1) știm că ceasurile din zi rînduite pentru rugăciunea obștească în templul din Ierusalim ori în sinagogi erau ora a treia (ora nouă de azi), ora a șasea (ora douăsprezece de azi) și ora a noua (ora trei după masă de azi). În Noul Testament se mai face amintire și de rugăciunea de noapte (Luca VI, 12; Fapte XVI, 25). Cît privește rugăciunea de seară, vecernia și cea de dimineață, utrenia, ele sînt mai vechi decît orele sau ceasurile, ele fiind legate de jertfele ce se aduceau dimineața și seara la templu (Ieș. XXIX, 39; I Paralipomena XXII, 30). În acest chip se împlinesc cuvintele prorocului David: «De șapte ori în zi Te-am lăudat pentru judecățile dreptății Tale» (Psalmul CXVIII, 164).

Slujbele legate de amintitele ore au fost întocmite de Biserică încă din primele veacuri creștine. Săvîrșirea lor corespunde la trei vremi din timpul zilei: în primul rînd este vremea de după miezul nopții pînă spre ziuă cînd se fac miezonoptica, utrenia și ora întîia (ceasul întîi e rînduială osebită, nu se numără între cele șapte laude, dar se slujește o dată cu utrenia). După a treia oră din zi se oficiază slujba orei a treia, a orei a șasea și obednița (obednița iar nu se numără printre cele șapte laude, dar se citește o dată cu ora a șasea și uneori cu ora a noua). La sfîrșitul zilei se săvîrșește ora a noua, vecernia și pavecernița.

Slujbele celor șapte laude se săvîrșesc azi în totalitatea lor doar în minăstiri. La parohii se oficiază de obicei utrenia și vecernia legîndu-se de sfînta liturghie pe care o însoțesc. Slujbele orelor sau ceasurilor, precum și alte laude se săvîrșesc mai ales în postul mare cînd preced sau urmează liturghiei darurilor mai înainte sfințite.

Iată acum care este înțelesul și cuprinsul celor șapte laude:

a) Miezonoptica este cea mai veche dintre cele șapte laude. Așezarea ei este negreșit întemeiată pe porunca Mîntuitorului: «Privegheați dar, că nu știți cînd va veni Domnul casei: sau seara, sau la miezul nopții, sau la cîntarea cocoșilor, sau dimineața» (Marcu XIII, 35). Un alt temei îl constituie pilda celor zee fecioare ieșite întru întîmpinarea mirelui «în miezul nopții» (Matei XXV, 6—13).

b) Utrenia slujindu-se dimineața, este slujba prin care mulțumim Celui ce a adus lumina dreptei credințe și a împrăștiat întunericul înșelăciunii.

c) Ora a treia se referă la momentul cînd s-a pogorît Duhul Sfînt peste Apostoli.

d) Ora a șasea este ora înjumătățirii zilei și ne aduce aminte că atunci a fost răstignit Mîntuitorul Hristos.

e) Ora a noua este ora rugăciunii de mulțumire către Cel ce a murit cu trupul pentru ca pe noi să ne învieze.

f) Vecernia este slujba de seară. La jertfa de seară David îndreptează ca tîmnia rugăciunea lui către Dumnezeu (Psalmul CXL, 2) și tot seara a așezat Domnul Iisus Hristos Sfînta Taină a Împărtășaniei.

g) Pavecernița se mai numește dupăcinare întrucît este rugăciunea după masa de seară. Pavecernița făcîndu-se la începutul nopții înseamnă rugăciunea de mulțumită pentru odihna de osteneți și de aducerea aminte de moarte.

Cînd se pregătește cineva să se împărtășească se cuvine să citească seara, în ajun, pavecernița mică, ori mai bine adăugînd pe lîngă canonul Precistei și canonul Sfintei Cuminecături.

Miezonoptica, orele și pavecernița pot fi citite acasă de orice creștin evlavios.

7. Ierurgiile

Ierurgiile sînt rugăciuni pentru binecuvîntarea și sfințirea credinciosului în diferite momente și împrejurări ale vieții, precum și pentru binecuvîntarea și sfințirea firii înconjurătoare și a diferitelor obiecte sau lucruri de folos zilnic. Ierurgiile se aseamănă cu Sfintele Taine deoarece atît unele cît și altele mijlocesc harul și sfințirea credinciosului. Între ele este totuși mare deosebire, în primul rînd pentru că ierurgiile sînt rînduite de Biserică fără să aibe instituire de la Mîntuitorul însuși. Tainele apoi lucrează prin ele însele fără să atîrne de vrednicia săvîrșitorului sau a primitorului, pe cînd ierurgiile lucrează sau își împlinesc efectul numai asupra celor ce le primesc cu vrednicie sau participă la ele cu adevărată credință. În fine importanța Sfintelor Taine depășește cu mult pe aceea a ierurgiilor.

Ierurgiile se împart după menirea lor în : a) unele pentru lucruri și b) altele pentru persoane.

Cea mai importantă ierurgie privitoare la lucruri este sfințirea apei (aghiazma), deoarece apa este lucrul cel mai de trebuință și mai des folosit în viața de toate zilele, iar cea mai sărbătorească și mai dezvoltată este sfințirea bisericii (slujba tîrnosirii).

Ierurgiile în legătură cu credinciosul se săvîrșesc la naștere și la moarte sau în legătură cu pomenirea morților.

Ierurgiile în legătură cu nașterea sînt : a) rînduiala de ziua întîia pentru femeia lăuză, îndată după naștere ; b) rugăciunea la însemnarea pruncului, cînd i se pune numele, a opta zi după naștere și c) rînduiala îmbisericii pruncului și a curățirii lăuzei, la 40 zile după naștere. Cea dintîi se săvîrșește la casa credincioasei care a născut, iar celelalte două la biserică.

Ierurgiile și rînduielile poruncite de Biserică sau moștenite din practica creștină în legătură cu sfîrșitul credinciosului și cu grije pentru cei morți sînt : a) spovedirea și împărțirea muribunzilor ; b) așezarea luminării aprinse în minile celui care trage să moară ; c) tragerea clopotelor bisericii cînd moare cineva ; d) panihida sau slujba care se oficiază de preot la căpătiul celor morți îndată ce și-au dat sufletul ; e) înmormîntarea ; f) pomenile care constau din mesele ce se oferă în cinstea și pomenirea morților și g) parastasele.

Parastasele sînt slujbe în care se rostesc rugăciuni de mijlocire pentru cei morți. La parastas se aduc întru pomenirea mortului colivă, pîine și vin. Nu se fac parastase în următoarele zile și răstimpuri din cursul anului :

a) în cele douăsprezece zile dintre Nașterea și Botezul Domnului, precum și în duminicile dintre Paști și Rusalii pentru a nu se întuneca bucuria praznicelor ;

b) de la lăsatul secului de carne pînă la sîmbăta întîia din postul mare (sîmbăta Sfîntului Teodor) ;

c) din sîmbăta Floriilor pînă în duminica Tomii ;

d) la praznicele împărătești ori sărbătorile mari.

Pomenirea morților se poate face la toate slujbele blse-rițești, dar mai ales la sfînta liturghie. Există însă și soroace sau termene speciale : ziua a treia, a noua și a patruzecia după moarte ; la trei, șase și nouă luni și la un an după moarte ; apoi în fiecare an pînă la șapte ani după moarte.

Vorbind despre ierurgiile în legătură cu credinciosul, se cuvine să amintim despre acatiste și paraclise care, deși nu sînt ierurgii propriu-zise, reprezintă rugăciuni speciale care se fac de preot sau se rostesc de credincios la vreme de nevoie și strîmtorare.

Acatistele și paraclisele constau din rugăciuni și cîntări de laudă adresate Mîntuitorului, Maicii Preacurate și sfinților. Cu ocazia săvîrșirii lor se pot face pomeniri de vii și de morți.

8. Duminica și sărbătorile

Sărbătorile sînt zile anumite din cursul anului bisericesc închinat fie amintirii unor fapte din istoria sfîntă, fie cinstirii lui Dumnezeu sau a unora dintre sfinți. Ele sînt rînduite pentru ca să dăm odihnă trupului și totodată să ne îngrijim în chip deosebit de cele ale sufletului. Sărbătorile se deosebesc de celelalte zile prin aceea că întrerupînd ocupațiile obișnuite, creștinii merg la biserică spre a lua parte la slujba dumnezeiască.

Ziua de odihnă și sărbătoarea săptămînală a creștinilor este duminica, adică «ziua Domnului» (în latinește *dies Dominica*) închinată îndeosebi amintirii și cinstirii învierii Domnului.

Serbăm duminica pentru următoarele motive: a) e ziua cea dintîi a creațiunii; b) e ziua în care a înviat Domnul «prima a simbetelor», adică «ziua întîia a săptămîinii»; (Matei XXVIII, 1—7 și Marcu XVI, 2); c) e ziua în care s-a pogorît Sfîntul Duh peste Apostoli (Fapte II, 1 sq) și d) e ziua în care s-a oficiat încă de la început, în Biserica creștină, «frîngerea pîinii», adică sfînta liturghie. Cu un cuvînt, duminica e ziua de bucurie în care prăznuim zidirea omului de către Dumnezeu-Tatăl, răscumpărarea lui prin Dumnezeu-Fiul și sfințirea lui prin Dumnezeu-Sfîntul Duh.

Pentru aceste pricini Sfinții Apostoli și primii creștini serbau «ziua Domnului» prin adunări de rugăciune și slujbe împreună cu săvîrșirea Sfîntei Euharistii, cu felurite fapte de milostenie. Mărturie despre aceasta ne stau cele scrise chiar în Sfînta Scriptură (Fapte XX, 7; I Cor. XVI, 2; Apocalipsa I, 10). Așijderea făceau și bărbații apostolici, adică ucenicii Sfinților Apostoli. Unul dintre ei, Sfîntul Ignatie Teoforul, episcop al Antiohiei (+ 107) scrie în scrisoarea trimisă de el creștinilor din Magnesia (cap. 9): «...Aceia care au viețuit după rînduiala cea veche (adică evreii), au revenit la nădejdea cea nouă și nu mai țin simbăta, ci-și întocmesc viața potrivit zilei Domnului». Iar Sfîntul Justin Martirul scria pe la mijlocul veacului al doilea: «Duminica ne adunăm cu toții la un loc, pentru că aceasta e ziua în care Dumnezeu, la zidirea lumii, a despărțit lumina de întuneric și în care Mîntuitorul nostru Iisus Hristos a înviat din morți...» (Apologia I, cap. 67). Asemenea mărturii mai găsim în Așezămintele Sfinților Apostoli (cartea II, cap. 59), în canoane (canonul 29 Laodiceea), precum și la o mulțime de Sfinți Părinți și scriitori bisericești din veacurile al II-lea și al IV-lea.

De aceea, o dată cu recunoașterea creștinismului de către împăratul Constantin cel Mare (313), duminica a fost recunoscută și consfințită zi de odihnă rămînînd pînă astăzi ca zi săptămînală de repaos sau odihnă.

În afara duminicii, de-a lungul anului bisericesc există mai multe sărbători care, după însemnătatea lor sînt de două feluri: *sărbători domnești* (praznice împărătești) închinat preamăririi lui Dumnezeu sau a uneia din fețele Sfintei Treimi, îndeosebi a Fiului lui Dumnezeu, Hristos Mîntuitorul și *sărbători ale sfinților mai aleși*, între care cele dintîi sînt sărbătorile *Maicii Domnului*.

Sărbătorile domnești din cursul anului sînt :

a) Paștile sau sărbătoarea Învierii Domnului, cea mai veche și mai mare sărbătoare creștină, «sărbătoarea sărbătorilor și praznicul praznicelor» ;

b) Înălțarea la cer a Domnului care cade totdeauna joia, la patruzeci de zile după Înviere ;

c) Rusaliile sau duminica Pogoririi Duhului Sfînt, la 50 de zile după Înviere, sau la 10 zile după Înălțare ;

d) Schimbarea la față a Domnului, la 6 august ;

e) Crăciunul sau Nașterea Domnului, la 25 decembrie ;

f) Tăierea împrejur a Domnului, la opt zile după Naștere, la 1 ianuarie (Luca II, 21) ;

g) Boboteaza sau Botezul Domnului (Epifania sau Teofania — arătarea Domnului), la 6 ianuarie ;

h) Întîmpinarea Domnului (Stretenia), la patruzeci de zile după Crăciun, adică la 2 februarie (Luca II, 22 sq) ;

i) Floriile sau duminica Stîlpărilor, cu o săptămînă înainte de Paști, ziua intrării Domnului în Ierusalim (Matei XXI, 1—10 și Ioan XII, 12—18) ;

j) tot între praznicele împărătești se numără de obicei și Înălțarea Sfintei Cruci, la 14 septembrie.

Paștile, Înălțarea Domnului, Rusaliile și Floriile sînt sărbători mișcătoare sau schimbătoare, adică data lor atîrnă de data Paștelui, care se schimbă în fiecare an ; celelalte sînt sărbători cu dată fixă, adică ele cad în fiecare an în aceeași zi a lunii, dar nu în aceeași zi din săptămînă.

Praznicele Maicii Domnului, adică sărbătorile mai însemnate închinat Sfintei Fecioare sînt patru și anume :

a) Nașterea Maicii Domnului sau Sîntă-Măria mică, la 8 septembrie ;

b) Intrarea în biserică a Maicii Domnului (Vovidenia sau Ovedenia), la 21 noiembrie ;

c) Buna Vestire sau Blagoveștenia, la 25 martie ;

d) Adormirea Maicii Domnului sau Sîntă-Măria mare, la 15 august.

Sărbătorile sfinților mai aleși din cursul anului sînt următoarele :

a) Sfîntul Mare Mucenic Dimitrie, izvorîtorul de mir, la 26 octombrie ;

b) Soborul Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil, la 8 noiembrie ;

c) Sfântul Mare Ierarh Nicolae, arhiepiscopul Mirelor Lichiei, la 6 decembrie ;

d) Sfântul Arhidiacon și întâiul mucenic Ștefan, la 27 decembrie ;

e) Sfântul Vasile cel Mare, arhiepiscopul Cezareii-Capadociei, la 1 ianuarie ;

f) Sfântul Ioan Botezătorul, Proorocul și Înaintemergătorul Domnului, la 7 ianuarie ;

g) Sfântul Mare Mucenic Gheorghe, purtătorul de biruință, la 23 aprilie ;

h) Sfinții Împărați Constantin și Maica sa Elena, la 21 mai ;

i) Sfinții Apostoli Petru și Pavel (Sînpetru) la 29 iunie ;

j) Sfântul Prooroc Ilie Tezvitianul, la 20 iulie.

De cinstirea unora din marile praznice se leagă *posturile* care sînt zile în care creștinii se abțin de la anumite mîncări, prisosesc în fapte bune și prin nevoințe duhovnicești caută să-și înmulțească virtuțile.

Postul este o faptă de virtute, un exercițiu de înfrînare a poftelor și de întărire a voinței, o formă de pocăință, deci mijloc de mîntuire. Dar este în același timp și un act de cult, adică o faptă de cinstire a lui Dumnezeu, pentru că el este o jertfă, adică o renunțare de bună voie la ceva care ne este îngăduit, izvorită din iubirea și respectul pe care îl avem față de Dumnezeu.

Postul folosește atît sufletului, cît și trupului pentru că întărește pe cel dintîi și curățește pe cel de-al doilea. El păstrează sănătatea trupului și dă aripi sufletului. De aceea Legea Veche îl recomandă cu stăruință (Ieș. XXXIV, 28 ; Deut. IX, 18 ; Jud. XX, 26 ; I Regi VII, 6 ; Isaia LVIII, 1—14 ; Ioil II, 15 ; Înțelepciunea lui Isus, fiul lui Sirah XXXVII, 32—34). Mîntuitorul însuși a postit 40 de zile și 40 de nopți în pustie, înainte de a începe propovăduirea Evangheliei (Matei IV, 2 și Luca IV, 2). El ne învață cum să postim (Matei VI, 16—18) și ne arată foloasele postului și rugăciunii (Matei XVII, 21 ; Marcu IX, 29). Posteau de asemenea Sfinții Apostoli și ucenicii lor (Fapte XIII, 2 și 3 ; II Cor. VI, 5) ; ei au și rînduit postul pentru toți creștinii.

După asprimea lui, postul poate fi de mai multe feluri :

a) *ajunare desăvîrșită*, adică atunci cînd nu mîncăm și nu bem nimic, cel puțin o zi întreagă ;

b) *postul aspru sau uscat* sau ajunarea propriu-zisă, atunci cînd mîncăm numai spre seară mîncări uscate (pline și apă, fructe uscate, semințe etc.) ;

c) *postul obișnuit sau comun*, cînd mîncăm la orele obișnuite dar numai «mîncări de post», adică ne înfrîmăm de la «mîncări de dulce» (carne și pește, brînză, lapte, ouă, vin, grăsimi) ;

d) *post ușor* (dezlegarea), când se dezleagă la vin, pește, icre și untdelemn, la anumite sărbători care cad în cursul posturilor de peste an.

După lungimea lui postul este de două feluri : post de o zi și post de mai multe zile.

Posturile de o zi le ținem :

a) *miercurea și vinerea* din fiecare săptămână, în amintirea patimilor Domnului. Sînt însă unele miercuri și vineri în care Biserica dă dezlegare de post (harți) : în săptămîna luminată a Paștelor, de la Nașterea Domnului pînă în ajunul Botezului, în săptămîna de după Rusalii (înainte de începerea postului de Sînpetru), în săptămîna întîia a Triodului (între duminica Vameșului și a Fariseului și duminica Fiului Risipitor), în săptămîna brînzei (înainte de lăsatului sec pentru postul mare) și, în fine, în ziua Nașterii Domnului și cea a Bobotezei cînd aceste sărbători cad miercurea sau vinerea ;

b) *ziua înălțării Sfintei Cruci* (14 septembrie), în amintirea patimilor Domnului pe cruce ;

c) *ziua tăierii capului Sfintului Ioan Botezătorul* (29 august), în cinstea celui care a fost cel mai zelos propovăduitor și împlinitor al postului și al pocăinței ;

d) *ajunul Bobotezei* (5 ianuarie), post așezat și rămas din vremea cînd catehumenii se pregăteau prin post și rugăciune pentru primirea botezului a doua zi.

Posturile de mai multe zile sînt patru la număr și anume :

a) *postul Paștelui*, postul mare sau păsimesile e așezat în cinstea patimilor Domnului și ne amintește de postul de patruzeci de zile ale Mîntuitorului în pustie. Ține șapte săptămîni începînd cu duminica lăsatului sec de brînză și se încheie în noaptea Paștelui. Sînt scutiți de ajunare numai cei mici, vîrstnici, bolnavii și cei neputincioși. Cu deosebită evlavie trebuie să postim prima și ultima săptămînă a postului mare ;

b) *postul Crăciunului* e așezat pentru a ne pregăti spre cuviincioasa întîmpinare a Nașterii Domnului și închipuie noaptea în care trăia lumea dinainte de Mîntuitorul cînd patriarhii și dreptii Legii Vechi așteptau venirea lui Mesia cu post și rugăciune. Ține patruzeci de zile (15 noiembrie — 25 decembrie) ;

c) *postul Sîntă-Măriei mari* e așezat în cinstea Sfintei Fecioare, amintindu-ne de postul cu care aceasta s-a pregătit, după tradiție, spre trecerea ei la cele veșnice. Ține două săptămîni : de la 1 la 15 august ;

d) *postul Sînpetrului*, adică al Sfinților Apostoli Petru și Pavel, e așezat în cinstea acestor doi Sfinți Apostoli, a căror moarte mucenicească se serbează la 29 iunie și care s-au ostenit cel mai mult pentru vestirea Evangheliei și pentru răspîndirea credinței creștine. Postul Sînpetrului are o lun-

gime schimbătoare, întrucît începutul lui depinde de data Rusaliilor. Se lasă sec în duminica întâia după Rusalii (a Tutturor Sfinților) și se postește pînă în ziua praznicului (29 iunie).

Respectarea posturilor este o datorie a bunului credincios, cuprinsă în porunca a doua bisericească. Postirea adevărată este cu trupul și cu sufletul deodată, adică nu numai mîncînd de post, ci și înfrînîndu-ne de la patimi, păcate și ispite. O dată cu înfrînarea de la mîncările de dulce, să ne silim a ne curăți nu numai cu trupul, ci și cu sufletul, petrecînd în rugăciune și pocăință. Postul întreg, adevărat și desăvîrșit este deci, nu numai trupesc, ci și sufleteșc : postul de bucate, împreună cu cel de fapte, postul de mîncare și totodată de purtări.

CÎNTAREA ÎN COMUN A CREDINCIOȘILOR

După ce în primele veacuri creștine credincioșii participau activ la serviciile divine cîntînd împreună psalmi și alte imne religioase, cu timpul din pricini legate de împrejurări specifice, locul lor a fost luat progresiv de cîntăreți special instruiți. Apreciind foloasele cîntării omofone, Sfîntul Sinod al Bisericii noastre a hotărît însă, încă mai de mult, să se revină la practica Bisericii primare. În sprijinul acestei hotărîri s-a invocat, la vremea sa, cuvîntarea *Sfîntului Niceta de Remesiana* († după 414) intitulată : «*De psalmodiae bono — Despre folosul cîntării de psalmi*».¹

În cele ce urmează dăm în traducere textul acestei cuvîntări socotînd a veni astfel în sprijinul introducerii și generalizării în toate parohiile a cîntării omofone :²

1. Cine își împlinește făgăduința, își face datoria. Îmi amintesc de făgăduința pe care am făcut-o cînd vorbeam despre frumusețea și folosul privegherilor, de a trata în cuvîntarea următoare despre lauda și taina imnelor, ceea ce cu ajutorul lui Dumnezeu va îndeplini acum această cuvîntare. Într-adevăr nu poate să se găsească un alt timp mai potrivit decît acesta. Se spune că noaptea este mai dinainte știută de fiii luminii, în care tăcerea și liniștea le procură noaptea însăși, cînd se execută tocmai acest lucru despre care dorește să relateze cuvîntarea mea, adică cîntarea de psalmi și imne. Închinarea ostașului este bună atunci cînd el stă înzăuat. Cîntarea singuratică se potrivește navigatorilor care se apleacă

1. Ștefan C. Alexe, *Foloasele cîntării în comun după Sfîntul Niceta de Remesiana*, în «Biserica Ortodoxă Română», an. LXXV, nr. 1—2, ianuarie—februarie 1957, p. 165—182. Vezi de același teza de doctorat : *Sfîntul Niceta de Remesiana și ecumenicitatea patristică din secolele IV și V* (extras din «Studii Teologice», nr. 7—8 din 1969), București, 1969, p. 101—108.

2. Textul latin în A. E. Burn, *Niceta of Remesiana*, Cambridge, 1905, p. 67—82 ; C. H. Turner, *Introduction and text of De psalmodiae bono*, în : *The Journal of Theological Studies*, vol. XXIV, nr. 95, aprilie 1923, p. 233 sq. Pentru versiunea română au fost utilizate fragmentele traduse de : Pr. Prof. Ene Braniște, *Temeiuri biblice și tradiționale pentru cîntarea în comun a credincioșilor*, în «Studii Teologice», seria II, an. VI, nr. 1—2, ianuarie—februarie 1954, p. 37—38 ; Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Operele literare ale Sfîntului Niceta de Remesiana*, în «Studii Teologice», seria II, an. IX, nr. 3—4, martie—aprilie 1957, p. 200—232 și Ștefan C. Alexe, *Foloasele cîntării bisericești în comun...*, p. 165 sq.

peste visle. Și acum să vorbesc, așa după cum am anunțat, acestei adunări întrunită la slujba imnelor, despre însăși această îndeletnicire.

2. Știu pe unii, nu numai din părțile noastre ci chiar și din părțile răsăritene, care socotesc de prisos și nepotrivit cu dumnezeiasca religie, cîntarea de psalmi și de imne. Ei cred că este de ajuns ceea ce se spune în inimă, căci dacă limba exprimă acest lucru, el ar constitui o afectare. Această părere o întemeiază pe cuvintele Apostolului adresate efenșienilor: «Umpleți-vă de Duhul Sfînt, vorbind între voi în psalmi și imne și cîntări duhovnicești, cu mulțumire sufletească cîntînd și psalmodiînd Domnului în inimile voastre» (cf. Efes. V, 18—19). Deci Apostolul a stabilit că trebuie să se psalmodieze în inimi, nu după felul glasului de tragedie prin schimonosirea vocii, fiindcă lui Dumnezeu «care cercetează inimile» (Rom. VIII, 27) îi este de ajuns dacă se cîntă în taina inimii.

Dar după cum eu nu critic pe cei care cîntă în inimă — căci totdeauna e de folos ca cele ce sînt ale lui Dumnezeu să fie meditate în inimă — tot astfel laud pe aceia care preamăresc pe Dumnezeu chiar cu glasul auzit. Și mai degrabă decît să aduc mărturii din multe cărți, să răspund cu însăși vorbele Apostolului, pentru că mulți cîntăreți opun zicerii legii, flecărelile lor. Apostolul spune fără greș: «Umpleți-vă de Duhul Sfînt, vorbind între voi în psalmi» (Efes. V, 18—19). Socotesc că el vrea să spună că gurile noastre s-au deschis și limbile s-au dezlegat și buzele s-au desfăcut, deoarece este cu neputință ca omul să vorbească fără aceste organe. Și după cum căldura a fost deosebită de frig, tot astfel a fost despărțit cel ce tace de cel care vorbește. Cînd zice: «vorbind în psalmi, în imne și cîntări» (Efes. V, 19), n-ar fi pomenit cîntările dacă ar fi voit ca cel ce psalmodiază să tacă cu desăvîrșire, deoarece nu se poate cînta tăcînd. Iar cînd spune: «în inimile voastre», vrea să povățuiască să se cînte nu doar cu vocea fără participarea inimii. Precum zice în alt loc: «Voi cînta cu suflarea (duhul), voi cînta și cu mintea» (I Cor. XIV, 15), adică și cu glasul și cu gîndul.

Dar astfel de născociri aparțin ereticilor. Ei resping în chip lămurit cîntecele, pe cînd cel de-al doilea lucru îl va slăbi. Căci întrucît se împotrivesc profețiilor și profețiilor despre Domnul Creatorul se apucă să le nimicească, se străduiesc să elimine sub pretextul tăcerii oneste zisele profețiilor și cîntecele davidice foarte cerești.

3. Și noi, fraților, care sîntem versați atît în învățăturile profetice cît și în cele evanghelice și apostolice, să așezăm înaintea ochilor lor cele spuse și făptuite de noi, prin care sîntem tot ceea ce sîntem. Și cîntecele duhovnicești care sînt plăcute lui Dumnezeu, afirmăm că sînt executate

dintru început de autorii lor. Dacă însă cercetăm care este cel dintii dintre oameni care a născocit acest fel de cîntare, ajungem la Moise care a cîntat lui Dumnezeu cîntecul remarcabil, cînd a lovit Egiptul cu cele zece plăgi și pe Faraon cu înecarea; atunci printr-un neobișnuit drum al mării, poporul a ieșit din deșert zicînd: «Să cîntăm Domnului, că întru mărirea s-a preamărit» (Ieș. XV, 1). [Dar nu trebuie primită acea carte nesocotită al cărei titlu este «Cîntarea lui Avraam» în care se pretinde că au cîntat chiar și animalele și izvoarele și stihiiile. Cartea aceasta nu merită credință și n-are nici o autoritate]. Așadar Moise, conducătorul triburilor lui Israel, a fost cel dintii care a înființat coruri de ambele sexe, adică pe grupuri, și punînd în frunte pe sora sa Maria i-a învățat pe toți să cînte lui Dumnezeu un cîntec de biruință. Apoi Debora, femeie vestită, cum găsim scris în cartea Judecătorilor (cap. V sq), a îndeplinit și ea această slujbă. Însuși Moise murind a rostit teribila cîntare în Deuteronom (XXXI, 18 sq); scriindu-și testamentul el a prevestit poporului soarta, de unde fiii lui Israel au putut ști care și în ce fel vor fi nimiciți cînd se vor depărta de la Dumnezeu. «O prea nenorociților și vrednicilor de plins care nu ați voit să vă păziți de superstițiile interzise deși vi s-a făcut o prezicere atît de clară».

4. Vei mai găsi apoi pe mulți, nu numai bărbați ci chiar și femei, plini de Duhul Sfînt, care au cîntat tainele lui Dumnezeu. Dintre ei voi pomeni pe David, care în chip deosebit fiind ales din copilărie în această îndatorire, a meritat pe drept cuvînt a fi prinț al cîntăreților și comoară de poezie. Pe cînd era încă copil, cîntînd la chitară nu numai dulce ci chiar cu zel, a înfrînt duhul rău ce lucra în Saul. Aceasta nu pentru că puterea chitarei aceleia era atît de mare, ci pentru că chipul crucii lui Hristos era tainic cuprins în lemnul și întinderea coardelor și însăși pasiunea cu care cînta reprima imediat duhul diavolului.

5. Ce nu vei găsi în psalmii lui care să nu fie spre folosul, zidirea și mîngîierea înșilor de orice condiție, de orice sex, de orice vîrstă? Pruncul are în lucrul acesta (scil. în cîntarea de psalmi) ce să sugă, copilul ce să laude, adolescentul după ce să-și îndrepte viața, tînărul ce să urmeze, bătrînul material de rugăciune. Femeia învață castitatea. Orfanii găsesc tatăl, văduvele pe ocrotitor, săracii pe protector, străinii pe apărător. Stăpînitorii și judecătorii aud de ce să se teamă. Psalmul mîngîie pe cel întristat, potolește pe cel vesel, îmblinzește, pe bogat îl ocărăște ca să se cunoască pe sine. Într-un cuvînt, tuturor celor care îl primesc, psalmul le dă doctorii potrivite; nici pe păcătos nu-l disprețuiește, ci îi oferă îndreptare prin pocăință cu lacrimi. [Intr-adevăr Duhul Sfînt s-a îngrijit în ce fel, oricît ar fi inimile de împietrite și mîndre, să poată primi pe nesimțite și aproape cu

plăcere, cuvintele dumnezeiești. Căci deoarece natura ome-nească fuge de cele aspre cu toate că sînt folositoare, res-pinge acestea și cu greutate primește doar ceea ce pare că prezintă farmec], Domnul a creat — prin robul Său David — această doctorie, care să fie dulce la gust prin cîntare și capabilă să tămăduiască rănile păcatelor prin puterea ei. Căci psalmul se cîntă cu plăcere atunci cînd se cîntă. Pă-trunde sufletul în timp ce îl desfată. El se reține mai ușor dacă este des cîntat. Și ceea ce severitatea legii nu poate să smulgă din mințile noastre, reușește dulceața cîntării. Căci același conținut pe care îl au Legea, Profeții și însăși Evan-gheția, îl oferă dintr-o plăcută dulceță cercetarea cuprin-sului acestor cîntece.

6. În psalmi Dumnezeu se arată, idolii sînt luați în deri-dere; credința se afirmă, necredința se respinge; dreptatea se impune, nedreptatea se interzice; îndurarea se laudă, cruzimea se repudiază; adevărul se caută, minciuna se con-damnă; înșelăciunea se învinovățește, nevinovăția se reco-mandă; mîndria se critică, umilința se preamărește; se pro-povăduiește pocăința, se arată pentru a fi urmată pacea; se cere apărarea împotriva dușmanilor; se făgăduiește ocrotirea; se hrănește credința puternică. Și mai presus de toate acestea, în psalmi se cîntă tainele lui Hristos. Căci se exprimă chiar nașterea Lui, se anunță lepădarea mulțimii necredincioase și moștenirea păgînilor. Sînt cîntate virtuțile Domnului, este zugrăvită pătimirea vrednică de venerare, este arătată mă-rita înviere, nu se retace chiar șederea de-a dreapta Tată-lui. De asemenea este arătată venirea cea de foc a Domnu-lui precum și înfricoșata judecată a viilor și a morților. Mai mult decît atîta este descoperită chiar trimiterea Duhului creator și înnoirea pămîntului, după care va fi împărăția veșnică a dreptilor și chinuirea veșnică a nelegiuiților.

7. Acestea sînt cîntările pe care Biserica le cîntă lui Dumnezeu. Acestea sînt cele cu care se îndeletnicește, prin sunet și glas, adunarea noastră. Ele nu numai că plămădesc din nou pe cel care cîntă ci, mai mult, îl și mișcă. Ele nu aprind, ci sting desfrînarea. Se mai poate pune la îndoială faptul că și lui Dumnezeu îi plac cîntecele, de vreme ce ele te fac să cugeți la mărirea Creatorului? Și pe drept cuvînt același lucru îl spune profetul cînd îndeamnă pe toți și toate să laude pe Dumnezeu Cîrmuitorul a toate: «Toată suflarea — zice — să laude pe Dumnezeu»; apoi cu privire la cel care laudă zice: «Voi lauda numele Dumnezeului meu cu cîntare și-L voi preamări». Și aceasta îi va fi Domnului mai plăcut decît vițelul tînăr căruia abia îi răsar coarne și co-pîte (Ps. LXIX, 31—32). Iată ce este mai de preț, iată jertfa duhovnicească, mai mare decît toate jertfele de animale. Și pe bună dreptate. Dacă acolo se vărsa sîngele animalelor necuvîntătoare, aici se aduce ca jertfă o laudă duhovnicească

răsărită din suflet și dintr-o conștiință curată. De aceea și spune Domnul: «Mă va preamări cu jertfa laudei și aceasta este calea prin care îi voi arăta mîntuirea lui Dumnezeu» (Ps. L, 23). Laudă pe Domnul în viața ta, adu-i jertfa laudei și prin aceasta se arată în sufletul tău calea pe care umblînd vei ajunge să-l mîntuiești.

8. Pe Dumnezeu îl desfată lauda care izvorăște dintr-o conștiință curată, precum îndeamnă același innograf: «Lăudați pe Domnul, căci bun este psalmul. Plăcută să fie Dumnezeului nostru lauda» (Ps. CXLVII, 1). Știind acestea cum și faptul că o astfel de slujire e plăcută lui Dumnezeu, același psalmist mărturisește: «De șapte ori pe zi, Ți-am adus laudă» (Ps. CXXIX, 164). Și mai mult încă, el făgăduiește: «Și limba mea — zice — va vesti dreptatea Ta, toată ziua lauda Ta». Căci simțea fără greș binefacerea unei astfel de îndelungatități, precum însuși a zis: «Lăudînd voi chema pe Dumnezeu și de vrăjmașii mei voi fi izbăvit» (cf. Ps. XVII, 4). Copil fiind, înarmat și întărit cu astfel de sprijin și astfel de scut, David a nimicit pe acel uriaș Goliat și adesea a reperat victorii asupra unor străini.

9. Ar ține prea mult, iubitorilor, dacă m-aș apuca să vorbesc chiar și numai în parte despre acelea ce le conține istoria psalmilor, mai ales că acest lucru ar cere să se arate în ce fel Noul Testament este confirmarea Vechiului Testament. [Dar să nu socotească cineva cîntarea de psalmi interzisă, dacă se dedă unei atente cercetări a legii vechi. Căci au fost lepădate cele materiale, ca spre pildă: tăierea-împrejur, sabbatul, jertfele, deosebirea mîncărilor, trompetele, chitarele, chimvalele, timpanele, care acum sînt înțelese într-alt sens și răsună mai bine. Au încetat cu totul spălările rituale de fiecare zi și au fost înlăturate numele penibile. Acea cercetare a leprei și toate riturile pentru cei mici, au fost necesare doar pentru vremea de atunci. Celelalte duhovnicești, adică: credința, evlaviază, rugăciunea, postul, răbdarea, dragostea, lauda, au fost mai curînd sporite, nu micșorate]. Apoi în Evanghelie vei găsi întîi pe Zaharia, tatăl marelui Ioan Botezătorul, care a profețit în imne după aceea lungă tăcere (Luca I, 64 sq). Și Elisabeta, multă vreme stearpă, n-a încetat să preamărească din suflet pe Dumnezeu, după ce i s-a născut fiul făgăduit (Luca I, 42 sq). Ceata îngerilor a cîntat la nașterea lui Hristos: «Mărire — zice — întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoie» (Luca II, 14) vestind. Cei mici au grăit cu glas tare în templu: «Osana, Fiul lui David» (Matei XXI, 15), ceea ce n-a curmat pizma fariseilor. Dar nici Domnul n-a închis gura nevinovalilor, ci mai degrabă a deschis-o zicînd: «N-ați citit — spune — ce s-a scris: din gura pruncilor și a celor ce sug ai desăvîrșit lauda? Și dacă vor tăcea aceștia, pietrele vor striga» (Matei XXI, 16). Și ca să nu lungesc cuvîntarea, în-

suși Domnul, învățat în cuvinte și dascăl în fapte, a arătat marele folos al cîntării de psalmi, cîntînd El însuși imne cu ucenicii cînd a ieșit în muntele Măslinilor (Marcu XIV, 26). Cine poate pune la îndoială valoarea unor astfel de mărturii care justifică folosirea în cult a psalmilor și imnelor, atîta vreme cît însuși Acela care este adorat și cîntat de cele cerești a arătat că vrea să cînte imnul cu ucenicii Săi?

10. Ni se spune apoi că înșiși apostolii n-au încetat să cînte psalmi chiar și atunci cînd se aflau în legături. De aceea și fericitul Pavel zice despre profeții Bisericii: «Cînd vă adunați, unul dintre voi are o cîntare, unul are a învățătură, unul o descoperire; toate să se facă spre zidire» (I Cor. XIV, 26). Și iarăși în alt loc: «Voi cînta cu duhul, dar voi cînta și cu mintea» (I Cor. XIV, 15). Astfel și Iacob susține în epistola sa: «E cineva dintre voi în necaz? Să se roage! E cineva cu inima bună? Să cînte! (Iacob V, 13)». Și Ioan relatează în Apocalipsă (XIX, 6) că a văzut arătîndu-i-se prin Duhul și a auzit glasul cetei îngeresci «ca pe un glas de pe ape multe și de tunete puternice care ziceau: Aliluia». Din care nimeni nu trebuie să se îndoiască că această slujbă, dacă este îndeplinită cu dreaptă credință și cu devoțiune, este legată de îndeletnicirea îngerilor care fără somn, fără odihnă, neîntrepușt laudă pe Domnul din ceruri și binecuvîntează pe Mîntuitorul.

11. Așa stînd lucrurile, fraților, să ne umplem de o și mai deplină încredere în importanța slujbă a cîntărilor, avînd în vedere că vom căpăta de la Dumnezeu mare har, noi căroră ni s-a îngăduit să cîntăm minunile veșnicului Dumnezeu, împreună cu atîția și așa de mari sfinți, adică cu proorocii și cu mucenicii. Împreună cu David, să ne mărturisim Lui, că e bun (Psalmul CXXXIV, 3; CXXXV, 1 ș.a.). Împreună cu Moise să trimbițăm prin acele mari cîntări pe Duhul Sfînt, Domnul (Ieș. XV, 1—21; Deut. XXXII, 1—44). Cu Ana, care poartă închipuirea Bisericii, cea altădată stearpă iar acum roditoare, să ne întărim inimile în lauda lui Dumnezeu (I Regi II, 1—2). Cu Isaia să cîntăm priveghînd în noapte (Is. XXVI, 9—21). Cu Avacum să cîntăm psalmi (Avacum III). Cu Iona, cu Ieremia, cu prea sfinții părinți să cîntăm, rugîndu-ne (Iona II, 3—10). Cu cei trei tineri aruncați în cuptorul cel cu foc, chemînd toată făptura, să binecuvîntăm pe Ziditorul a toate (Daniel II, 12 cq). Cu Elisabeta, sufletul nostru să înalțe pe Domnul (Luca I, 68—79).

12. Ce este mai plăcut decît această desfătare? Căci cu psalmi ne desfătăm, cu rugăciuni ne răcorim, cu citiri intelectuale ne hrănim. Și într-adevăr după cum oaspeții sînt desfățați de felurimea bucatelor, la fel și sufletele noastre se îmbogățesc cu lectură multă și cu hrana cîntărilor.

13. Iubiților, lăsînd de-o parte vorbele de prisos, să cîntăm psalmi cu simțul ascuțit și cu mintea trează, ca să nu

displacem lui Dumnezeu. Căci psalmul ne îndeamnă astfel zicînd: «Împărat peste tot pămîntul e Dumnezeu; cîntați-I cu înțelepciune» (Ps. XLVII, 8), adică cu pricepere, ca să cîntăm nu numai cu suflarea, adică cu glasul, ci și cu mintea să cugetăm exact ceea ce cîntăm, ca nu cumva mintea fiind robită de vorbe deșarte și gînduri străine să se îndeletnicească cu o lucrare fără de folos. Într-adevăr sunetul sau melodia să se cînte în concordanță cu sfînta religie (scil. evlavie), nu să se scoată strigăte anevoioase ca ale tragedienilor, ci să se arate adevărata creștinătate din noi, să nu miroasă a ceva teatral ci să determine părerea de rău pentru păcatele săvîrșite.

Dar și glasul nostru al tuturor nu trebuie să fie disonant, ci unitar (ca unul singur). Nu unul s-o ia prosteste înainte iar altul să rămînă în urmă, sau unul să coboare glasul iar altul să-l ridice; ci să se silească fiecare să-și integreze glasul, cu smerenie, înăuntrul sunetului corului care cîntă, iar nu să iasă în evidență în chip necuviincios, ridicînd glasul sau luînd-o înainte ca spre o prostescă fală, și nici să nu caute plăcerea oamenilor.

Totul trebuie să cîntăm ca în fața lui Dumnezeu, nu din dorința de a plăcea oamenilor. Căci avem ca exemplu de cîntare uniformă pe cei trei fericiți tineri despre care profetul Daniil spune: «Atunci — zice — aceștia trei cîntau ca dintr-o singură gură și măreau pe Dumnezeu în cuptor zicînd: Binecuvîntat ești Doamne Dumnezeul părinților noștri» (Daniil III, 21 sq). Pentru a ni se îmbia o învățătură, se arată că tinerii au lăudat deodată pe Dumnezeu cu umilință și cu sfîntenie, ca și cum ar fi avut o singură gură. La fel și noi toți, ca dintr-o singură gură, să scoatem deopotrivă același sunet de psalm și aceeași mlădiere a glasului. Iar cel ce nu-și poate contopi glasul cu al celorlalți, mai bine pentru el e să tacă sau să cînte cu voce înceată, decît să-i asurzească pe toți cu un glăș tipător; căci astfel își va îndeplini și datoria slujbei și nici nu va tulbura adunarea fraților care cîntă.

[Căci nu toți au voce suplă sau cantabilă. Fericitul Ciprian îl îndemna pe Donat — prietenul său, despre care știa că putea să cînte frumos — la această îndeletnicire: «Să petrecem, zice, această zi cu bucurie, astfel ca nici chiar ceasul mesei să nu fie lipsit de harul ceresc. Masa să răsunе de psalmi, deoarece memoria ta e tare și vocea muzicală. Îndeplinește această sarcină potrivit obiceiului; mai mult hrănești pe cei iubiți ai tăi dacă ni se oferă o audiență duhovnicească. Să ne atragă dulceața sfîntă, căci aceia care cîntă bine au oarecare farmec ce îndeamnă sufletul ascultătorilor la evlavie» (*Către Donat*, 16).] Dacă vocea noastră va fi fost fluentă sau armonioasă prin sunetele plăcute ale chimvalului buzelor, pe hoi ne va desfăta iar pe cei ce

ascultă va zidi. Toată lauda va fi plăcută Dumnezeului nostru «care în casa sa, precum se citește în Scriptură, face ca toți să locuiască» (Ps. LXXXIII, 5). Când dar se cîntă, să cînte toți, iar cînd ne rugăm, să ne rugăm toți, după cum atunci cînd se face citire (din Sfînta Scriptură), făcîndu-se tăcere, toți, să asculte deopotrivă la citețul care citește, nu altul rugîndu-se să facă tulburare cu vocea sa ridicată. Și dacă ajungi mai tîrziu, atunci cînd se săvîrșește citirea, mărginește-te să adori pe Dumnezeu, închină-te și ascultă cu atenție.

14. E timp de rugăciune cînd ne rugăm cu toții, dar e timp și cînd voiești; ori de cîte ori voiești să te rogi în particular, roagă-te ca să nu pierzi citirea, căci nu oricînd dorești poți s-o ai la-ndemînă; pe cînd posibilitatea de a se ruga aparține oricui și oricînd. Să nu crezi că din ascultarea citirii sfînte naște un folos mic. Rugăciunea aceasta aduce rod mai bogat, întrucît mintea fiind hrănită cu o citire proaspătă, merge pe imaginea lucrurilor dumnezeiești, pe care imagini le-a auzit puțin înainte. Căci și Maria, sora Martei, care ședea la picioarele lui Iisus, asculta cu mai multă atenție cuvîntul lui Dumnezeu decît sora nepăsătoare; că ea și-a ales partea cea bună, o confirmă însuși Domnul. Tocmai de aceea diaconul cu glas limpede îndeamnă pe toți ca un crainic, ca fie în rugăciune, fie în plecarea genunchilor, fie în cîntare, fie în ascultarea citirilor, toți să păstreze unitatea; pentru că pe toți cei ce sînt cu un cuget și o simțire îi iubește Domnul și îi face să sălășluiască în lăcașul Lui cel sfînt. În care cei ce sălășluiesc, fericiți li se spune în psalm (Ps. LXXXIII, 5), pentru că ei vor lăuda pe Domnul în vecii vecilor. Amin.

DOCUMENTE DESPRE ION VIDU

LA 40 DE ANI DE LA MOARTEA SA

de Prof. IOSIF E. NAGHIU

Ion Vidu¹ a studiat la Conservatorul de muzică din Iași. La Arhivele Statului din Iași am găsit câteva documente referitoare la Ion Vidu, fost elev al acestei școli de mare prestigiu din capitala Moldovei. Conservatorul din Iași² a fost înființat la 1 octombrie 1860 și a devenit în scurt timp o școală prestigioasă. Din Banat, Ion Vidu se îndreaptă spre această școală, sub influența ilustrului profesor Gavriil Musicescu³.

Ion Vidu figurează deci printre elevii Conservatorului de muzică din Iași⁴. «Doi elevi, veniți să învețe cu Musicescu, au ilustrat mai tirziu istoria creației corale românești activînd intens în viața muzicală a Banatului și Ardealului: Ion Vidu și Timotei Popovici. Pe primul îl găsim în 1890 dînd examen ca pregătit în particular la teorie și solfegii. La finele anului școlar 1890—1891 Ion Vidu obține trei certificate prin care se constată că a urmat cursurile de canto, violină și armonie, la acest din urmă obținînd premiul al 3-lea».

La Arhivele Statului din Iași am găsit câteva documente inedite în legătură cu studiile lui Ion Vidu la Iași. Reproduc documentele:

1. Filaret Barbu, *Ion Vidu*, în «Vestul», 1934, nr. 1122, 26 iunie; Tiberiu Brediceanu, *Muzica în Banat și compozitorul Ion Vidu*, în «Armonia» 1937, p. 15; Roman Ciorogariu, *Ion Vidu. Un prinos de recunoștință*, în «Vestul» 1931, nr. 241; Viorel Cosma, *Un maestru al muzicii corale*, București, Ed. Muzicală, 1965, 256 p.; Sabin Drăgoi, *La moartea lui Ion Vidu*, în «Vestul», 1931, nr. 288, 11 februarie; Horia Petra-Petrescu și N. Petra-Petrescu, *Ion Vidu*, în «Amicul poporului», Calendar pe anul 1924, p. 110—112; M. Gr. Poslușnicu, în «Armonia» 1930), nr. 7—9, p. 69—71; Iosif Velceanu, *Corurile și fanfarele din Banat*, Craiova, Ed. Scrisul românesc 1929, 128 p.

2. Mihail Gr. Poslușnicu, *Istoria muzicii la români de la naștere pînă-n epoca de consolidare a culturii artistice*, București, 1926, p. 181.

3. Mihail Gr. Poslușnicu, *Din trecutul muzical al românilor. Gavril Musicescu, Viața și opera muzicală cu o prefață de C. N. Iirim*, București, 1925, 36 p.

4. 1864—1964. 100 de ani de la înființarea Conservatorului de muzică «George Enescu» din Iași. Iași, 1964, p. 47 (și portretul la p. 48).

«Domnule Director,

În urma anunțului referitoriu la taxa de 30 lei pentru depunerea esamenului privat, subscrisul elev privatist al clasei de teorie și solfegiu, lipsit fiind de mediloce — am rugat telegrafice pe Onoratul Ministru al Cultelor ca se me dispensesse de susnumita taxa, crend eu ca acesta cade în competența Domnului Ministru. Mi s-a respuns după cum se vede în telegrama aci alaturata.

În urma acestei telegrame respectuos Ve rog se binevoiti a me admite la depunerea essamenului, intervenind pe langa Onoratul Juriu essaminatoriu ca se fiu dispensat de depunerea susnumitei tacse.

Primiți Ve rog Domnule Director asigurarea respectului ce Vi pastrez.

Iași la 10 iuniu 1891

Ioan Vidu elev al conservatorului

Domniei Sale Domnului Director al conservatorului Iași»

(Arhivele Statului Iași, nr. 130 opis. *Dosarul 181*. Conservatorul de muzică din Iași — 1890—1891).

Cererea lui Ion Vidu a fost acceptată de profesorii de la conservator, după cum rezultă din :

«Rescript verbal

Subsemnații membrii ai comisiei de examinare la clase de teorie și solfegii pentru eleve și elevi preparați în particular, numiți de Dl. Director, luind în desbatere cererea Dlui Vidu Ioan învățător din Lugo (Banat) actualmente elev la acest conservator la clasa de armonie, ascultind explicațiunile date de Dl. Director și considerind că Onor. Ministeriu prin telegrama la nr. 5924 a renunțat la partea sa din taxa examenelor lăsind la aprecierea direcțiunii, juriul unanim renunță la taxa examenului, admițind pe Dl. Vidu Ioan a depune examen de teorie și solfegiu.

Drept care s-a încheiat prezentul prescript verbal.

Iași 10 iuniu 1891.

G. Musicescu ;

ss. Indescifrabil,

P. Mezzeti»

(Arhivele Statului Iași, nr. 130 opis. *Dosarul 181*, Conservatorul de muzică din Iași 1890—1891, fila 27).

Profesorii aveau dreptul să dispenseze un candidat de taxe.

Reproduc și telegrama amintită în cererea lui Ion Vidu :

«Telegrama 424.

Ioan Vidu — Iași. Exp. București No. 2058 orele 10 grupa B data 20 ora 5 m. 45 timpul — Transmisă B. No. 6 data — ore 7,25.

Ad. Nr. 277/1650 20/6.

Nr. 5924.

Adresați-vă conservator p. Ministru, Gion»

(Arhivele Stațului Iași, No. 130 opis. *Dosarul 181* Conservatorul de muzică din Iași 1890—1891, fila 28).

Pe Ion Vidu îl găsim în «clasa de theorie și solfegiu elevi pe anul 1890—1891 Profesor Dlui Theodor Burada». Se menționează la Ion Vidu : «preparat în particular».

Îl mai găsim la «Clasa de canto elevi pe anul școlar 1890—1891 Professor Dlui Mezzetti Petru». Din cei 6 elevi, Ion Vidu este al treilea. La capitolul «Obiectele învățate» citim : «Toată partea I din Metodă. A obținut nota 5. A răspuns din Exerciții nr. 131—132. Pentru nuanțe și portament nr. 14, 17 și 18». Semnează : P. Mezzetti, iar ca delegați W. Humpel, Titus Cerne, G. Musicescu.

A mai făcut examen la «Clasa preparatorie de violină Dlui Theodor Burada 1890—1891 (pe anul școlar)».

Numele și prenumele	Obiectele învățate	Obiectele pregătite	Nota
Vidu Ioan	- Partea I de Beriot	- Partea I Beriot p. 57	7

Semnează : A. Theodorini. Au fost 6 elevi. În același dosar la fila 83 citim că au fost premiați la «Clasa de teorie și solfegii» :

Armonia : Elevii 1) Theodorini Atanasie I ; 2) Mantaluță Gr. II, 3) Vidu Ioan III.

După ce a făcut acest examen, Ion Vidu s-a reîntors în Banat, în Lugojul cu tradiții muzicale, unde a muncit cu mult elan pînă în 1931, atît ca profesor de muzică la liceul «Coriolan Brediceanu», cît și în cadrul extrașcolar, ca dirijor al corului din Lugoj și mai ales ca creator de melodii ce îmbogățesc patrimoniul muzicii românești.

UN VEAC ȘI JUMĂTATE DE LA MOARTEA LUI PETRU MAIOR

de Prot. AUREL RADU

În 14 februarie, 1971, s-a împlinit un veac și jumătate de când s-a stins din viață corifeul școlii ardelen, Petru Maior, pe care Ion Eliade Rădulescu l-a numit «*Moise al românilor*», iar N. Iorga, printr-un calificativ mai nimerit, l-a declarat «*advocatul științific al românismului*». Prin sfârșitul lui tragic, — mort între străini, îngropat în cimitirul unei suburbii din Budapesta și al cărui mormînt e și azi necunoscut —, învățatul ardelean a avut un destin asemănător cu al marelui Nicolae Bălcescu, istoric și el, care încă a murit între străini și al cărui mormînt de asemenea a rămas necunoscut.

Dar dacă nu cunoaștem mormîntul lui Petru Maior, pentru a-i pune o cruce și a-i aprinde o candelă — după datina străbună — în schimb îi cunoaștem îndeajuns opera lui binecuvîntată și activitatea lui prodigioasă și multilaterală pusă în slujba poporului român. În adevăr, după cercetările mai noi, s-a constatat că fruntașul între frunțașii Școlii ardelen n-a fost numai istoric și filolog, profesor și pedagog, traducător și polemist, corector și teolog, predicator și protopop, cum a fost de obicei cunoscut pînă acum, ci și un mare popularizator al științei. În calitate de revizor al cărții românești la tipografia din Buda, a tradus și prelucrat din limba germană și maghiară un număr însemnat de cărți de economie rurală, precum: un manual de cultură a bumbacului, un manual de pomicultură, trei manuale despre fabricarea siropului și zahărului din porumb și must de jugastru, un manual de enologie și un manual de medicină veterinară¹.

Oamenii de știință români, istorici, filologi etc., sînt unanimi în a recunoaște lui Petru Maior un rol proeminent în cadrul școlii ardelen². N. Iorga a numit chiar sfârșitul sec. al XVIII-lea și începutul sec. al XIX-lea, «*epoca lui P. Maior*». Filologul D. Macrea consideră pe Petru Maior ca :

1. Conf. N. A. Ursu, *Limba română*, 1961, nr. 2; R. Munteanu, *Contribuția Școlii ardelen la culturalizarea maselor*, Craiova, 1962.

2. Cf. «*Anuarul Instit. de Istorie Naț.*», Cluj, 1921/22, vol. 1, p. 79—119; D. Popovici, *La littérature roumaine à l'époque des lumières*, Sibiu, 1945.

«personalitatea cea mai complexă, care a avut cea mai mare influență asupra contemporanilor și posterității, reușind să se ridice la o înălțime pe care ceilalți nu au atins-o»³. Prof. Al. Piru încă recunoaște înțietatea lui Petru Maior între reprezentanții școlii ardelenene, când scrie că, deși «nu cel mai doct, el a fost mintea cea mai organizată și ale cărei opere au avut răsunetul cel mai puternic în epocă»⁴. De asemenea însuși I. Budai-Deleanu, în dedicația ce o face la începutul operei sale principale, *Țiganiada*, lui «Mitru Perea, vestit cîntăreț» — care nu-i decît anagrama lui Petru Maior — recunoaște acestuia un rol de frunte în cultura românească. Această poziție predominantă în mișcarea culturală a vremii se explică nu numai prin calitățile personalității lui Petru Maior, ci și prin împrejurarea, că el a reușit încă în viață să-și publice cea mai mare parte din operele sale și astfel să difuzeze și să-și impună crezul său ideologic. E un fapt incontestabil că, atît formularea, cît și difuzarea «crezului latinist» se datoresc operei lui Petru Maior. Nu în zadar, *Istoria pentru începutul românilor în Dacia* a fost numită «evanghelia Școlii ardelenene». Gloria nepieritoare, cu care s-a acoperit numele lui P. Maior, se datorește operei sale istorice și lingvistice. El a pledat în mod științific și a demonstrat descendența romană a poporului român, precum și a continuității lui neîntrerupte pe pămîntul Daciei Traiane. El n-a mai fost un simplu cronicar, care numai să nareze cursul evenimentelor, ci un adevărat istoric, care a adus documente și le-a expus critic. «Într-adevăr, construcția operei lui Petru Maior, sub raport istoric ca și sub raport lingvistic, e atît de solidă, ca informație, ca argumentație și ca interpretare, cît ea se menține în elementele ei organice întreagă pînă azi. Ceea ce timpul a irosit, e numai accesoriul, exagerări explicabile pentru vremea aceea, teorii în urmă socotite ca eronate, păreri prea personale și fără actualitate acum. Esențialul a rămas și a intrat în circulația istorică».⁵ În modul acesta judicios a apreciat opera lui Petru Maior istoricul Alex. Lepădatu. Ceea ce este deosebit de important, și trebuie să fie subliniat, este faptul că tezele istorice și lingvistice de bază, pentru care a pledat Petru Maior, sînt astăzi adevăruri atît de curente și unanim acceptate, încît numele autorului nici nu se mai citează și nici nu se mai știe, atît de adînc au pătruns în ele conștiința noastră culturală și au devenit «bunuri ale întregului popor». Un singur exemplu aduc. «Lui Petru Maior îi datorăm în ortografia noastră de astăzi semnele diacritice de sub ș și ț, precum și scrierea după model italian — prin che, chi, și ghe, ghi — a ocluserelor noastre palatale»⁶.

3. D. Macrea, *Lingviști și filologi români*, București, 1959, p. 48.

4. Al. Piru, *Literatura romană premodernă*, București, 1964, p. 64.

5. Alex. Lepădatu, «Anuarul de Ist. Naț.», 1921/1922, I, p. 84.

6. D. Macrea, *op. cit.*, p. 65.

Pentru a înțelege mai bine pe fruntașii Școlii ardeleni, trebuie să-i privim în ambianța vremii în care au lucrat. Ei au fost contemporani nu numai cu Iosif al II-lea, — care a trezit mari nădejdi prin reformele sale —, ci și cu aspra epocă a «restituirilor», când tendințele conservatoare deveniseră atotputernice și se căuta să se revină la orînduiri sociale depășite. «Obsesia privilegiilor nobiliare începuse la un moment dat, după moartea «imperatorului»,» să facă adevărate ravagii printre «națiunile politice» ale Transilvaniei. Și iată-i pe învățații Școlii ardeleni — spune L. Blaga — uneori, în anume situații, urlînd cu lupii... pentru a-și sublinia într-un fel «drepturile», în spirit feudal, un Șamoil Clain nu uită niciodată că e Clain de Sad... Șincai nu uită să arate că e Șincai de Șinca, și nici Petru Maior nu uită a dăuga numelui său micul titlu de noblețe «de Diciosînmărtin»⁷.

Dar învățații ardeleni nu s-au oprit numai la originea lor nobilă, ci au căutat să rezolve problema «privilegiilor» și a originii nobile și pentru poporul român, căutînd să descopere un temei de drepturi și pentru el. Test certificat de noblețe pentru poporul român, Petru Maior l-a aflat în *Istoria* scrisă de el și l-a arătat lumii, spunînd cu mîndrie și satisfacție totodată, că «sîntem romani adevărați din romani adevărați», iar cît privește limba, în mîndria lui exaltată, trece chiar și peste adevăr, afirmînd că «De vom vrea a grăi oblu, limba românească e muma limbei ciei latinești».

Dar oricît de mari merite și-ar fi cîștigat Petru Maior ca istoric și filolog etc... el a fost și a rămas un strălucit slujitor al Bisericii române și un însemnat scriitor bisericesc. Deși opera istorică a eclipsat într-o măsură opera lui teologică, totuși se cade a n-o ignora nici pe aceasta. Biserica se mîndrește cu parohul din Sas-Reghin, cu protopopul Gurghiuului, cu predicatorul și canonistul Petru Maior. Prin studiile și ocupația lui principală, prin primele lui lucrări publicate e un slujitor de seamă al Bisericii. Petru Maior a fost paroh și protopop la Sas-Reghin timp de 24 ani, cînd a activat cu mult zel «in cura animarum», cum se spunea pe atunci. El a plecat din Blaj la Sas-Reghin cu promisiunea lui Bob că-l va face protopop. Promisiunea însă întîrzie și Petru Maior își pierde răbdarea. Scrie episcopului, «suaviter în forma» dar «fortiter in re», că se află într-o situație jenantă, mai ales în zilele de tîrg cînd «toți arhidiaconus me salutant, și dacă le spun că nu sînt se miră». De aceea îl roagă să-și țină promisiunea, scriînd în continuare: «Măria-ta și părinte! Non est bonum irritari filios, că dacă îmi voi pierde o dată inima, nici de o trăbăluială nu sînt»⁸. Primind acest titlu, el nu-l va mai părăsi niciodată

7. L. Blaga, *Gîndirea românească în Transilvania în sec. al XVIII-lea*, București, 1966, p. 130—131.

8. N. Albu, *Petru Maior, Scrisori și documente inedite*, București, 1968, p. XIV.

și își va împodobi cu el numele de pe copertile tuturor cărților sale. Prima lucrare teologică e *Procanonul* — elaborat în tinerețe și de o excepțională valoare fiindcă ne dezvăluie poziția clară pe care s-a situat Petru Maior față de catolicism. E o lucrare de frondă teologică, unică în literatura religioasă a românilor. În ea se combate cu multă energie primatul papal, infailibilitatea și moravurile decăzute de pe vremuri de la curtea Vaticanului etc., pe baza canoanelor, a Sfintei Scripturi și a bunului simț. Cel care a stat 5 ani la Roma și a cunoscut «de visu» abuzurile și abaterile Bisericii Catolice de la dreapta credință și de la morala evanghelică, era și în măsură să scrie o astfel de carte. Cel care și-a luat ca deviză în viață «cu anevoie este a nu grăi adevărul» a denunțat în fața lumii, cu o rară vehemență, toate păcatele Romei și mai ales ale înaltului cler. «Batăr înfricoșatul jertăvnic de-ar rămânea scutit de acestea (abuzuri). Ba și prin besearici pălmuiesc pre preoți, îi scarmână, îi lovesc cu toiagul, pren temniță cu furii și cu curvele îi bagă împreună. Surle la prinzurile lor ca la praznicul lui Navucodosor, bucate dease, șerbii înaintea lor cu frică și cu cutremur, în vârful degetelor pipăind, nu călcînd, necurmați și nenumărați. Ba unii carii tocma ar trebui să se areate cu pilda mai mici la atâta i-au tras gîndul cel pămîntesc, cît neștiind cum s-ar putea arăta mai mari, și mai cu vîlfă poroncesc ca câte doisprăzece oameni împodobiți pre umere cu tronul să-i poarte în besearică. Pre carii îi îngăduesc să le sărute picioarele»⁹. Mai departe, arată că «bisericii Romei încă din vremile cele de demult începuse a-i răsări coarne, care după scurgerea vremilor mai tare și mai tare au crescut, cît în suta a patra așa grăia Marele Vasile, dascălul a toată lumea, despre Roma: «scârbitu-m-am de mândria bisericii aceia»¹⁰. Maior ironizează infailibilitatea zicînd că papa vrea să fie «sfetnicul lui Dumnezeu». «Adevărat de-ar fi Papa nesmantnic (infaibil) la ce ne mai rupem capetele cu atîtea învățături, la ce ne cheltuim bogățiile pentru cumpărutul cărților și cu primejdia vieții, a ne slobozi pe mare, spre căștigarea științei, destul ar fi să scrii la Roma, ca de acolo prin o epistolie, prin o bulă să-ți vie toată știința dogmaticească»¹¹.

Din nefericire *Procanonul* n-a fost publicat în timpul reformelor lui Iosif al II-lea, iar mai târziu era riscant să-l dea la lumină. Astfel a rămas în manuscris pînă în 1894, cînd C. Erbiceanu l-a publicat. În ediția a II-a a apărut în Sibiu în 1948. Deosebit de valoroasă e și *Istoria bisericească...* pe care a scris-o în 11 săptămîni de trudă și care e departe de a fi o apologie a «sf. uniri». Dimpotrivă, în ea se arată că «biserica românilor totdeauna a fost de legea grecească». «Nice nu se arată nicăiri urmă, de unde măcar cît de mică gîcitură să se

9. *Procanonul lui P. Maior*, ed. a II-a, Sibiu, 1948, p. 10.

10. P. Maior, *op. cit.*, p. 69.

11. *Ibidem*, p. 98.

poată storce, că doară biserica românilor cândva a fost de lege lătinească» (p. 25). Mai mult, el precizează că legea răsăriteană și «uniții întreagă întreguță o țin ...nici la aceea n-au fost niciodată siliți, ca să adauge la simbolul credinței : și dela Fiul purcede, nici să pomenească pe papa la liturghie ; ci fiește-carele preot singur pe arhiereul eparhiei, întru care este, îl pomenește» (p. 141). Pe episcopul Inochențiu Micu îl laudă pentru că «făcu rânduială ca legea și toate tocmele Bisericii Răsăritului pretutindene curat să se țină» și pentru că «prinse a pune teologului (iezuیت) hotar ca nimica din obiceiurile și tocmelele cele papistășești să nu cuteze a vâra întră români». Deși tipărită această carte, ea n-a putut fi difuzată decît după moartea autorului, fiindcă Bob a intervenit pe la autorități și a pus tot felul de piedici.

Petru Maior ne-a lăsat și o însemnată operă omiletică constătătoare din 3 volume de predici : *Didahii, Propovedanii și Predici la duminici și sărbători*¹². Ele sînt importante prin conținutul lor curat ortodox, prin circulația lor pe întreg cuprinsul pămîntului românesc și pentru faptul că prin ele Petru Maior s-a adresat preoților și, prin ei, poporului.

Cît de mult a iubit și a militat Petru Maior pentru unitatea religioasă a românilor, pe care o voia să rămînă neștirbită, se vede și din două fapte foarte semnificative. El ia parte în 1789 la instalarea episcopului ortodox Gherasim Adamovici iar în 1798 — la 100 de ani de la «unire» — el se află între cei care iau inițiativa unei acțiuni de refacere a unității bisericești, prin unirea celor două Biserici (ortodoxă și unită) într-o singură Biserică ortodoxă grecească. Chiar s-a vorbit atunci că Petru Maior urma să fie episcopul acestei Biserici, ce avea să cuprindă pe toți românii din Transilvania. Proiectul înaintat de reprezentanți ai clerului ortodox și unit a fost respins de împărat și de guvern. Eșuarea acestei încercări de refacere a unității religioase și din punct de vedere administrativ, a românilor din Transilvania, se explică prin politica «divide et impera» de care era condusă Curtea de la Viena. Petru Maior, prin scrisul său laic și bisericesc, care trecut peste granițele artificiale, politice și religioase, care despărțeau pe frați, și s-a adresat întregului neam românesc. Prin opera sa el a fost un strălucit militant al unității poporului nostru.

Azi, cînd comemorăm 150 de ani de la încetarea din viață a luminatului bărbat ardelean, ne dăm seama că cel mai frumos omagiu ce-i putem aduce sînt însăși mărețele realizări din Patria noastră, prin care s-au înfăptuit însăși idealurile pentru care a luptat el. În adevăr, Petru Maior a visat «un veac prealuminaț». Noi îl vedem aievea în țara noastră, în urma

12. Cf. A. Radu, *Opera omiletică a lui P. Maior*, în «Studii Teologice», nr. 9—10, 1967, p. 656—673.

marilor prefaceri realizate. Petru Maior a luptat pentru ridicarea demnității de oameni a românilor, ca să nu mai fie o disprețuită «misera plebs contribuens». Azi românii sînt oameni liberi în țară liberă și construiesc o viață mai bună, nu numai pentru unii, ci pentru toți cei ce se găsesc înfrățiți în aceeași țară.

Petru Maior s-a străduit mult să afirme mîndria de a fi român, fără ca prin aceasta să jignească pe alții de alte neamuri.

Azi, în România socialistă, românii și celelalte naționalități conlocuitoare, în mod solidar și perfect egal, înfăptuiesc o viață mai fericită pentru toți, iar numele de România se bucură de un prestigiu mare în toată lumea, cum nu s-a bucurat niciodată în trecut.

În fine, Petru Maior a osîndit cu toată energia «meteahna străină» care a adus vrajba între frați. În vremea noastră, noi am desființat această «meteahnă», și în cele bisericești sîntem iarăși ce am fost de la început — și încă mai mult —, hotărîți să păstrăm în viitor unitatea indestructibilă atît națională, cît și religioasă.

Sîntem mîndri că între aniversările prevăzute — atît pe plan național, cît și internațional de UNESCO — se află și protopopul Petru Maior, strălucit reprezentant al Școlii ardelenice.

CRONICA BISERICEAȘCA

ANIVERSAREA ÎNȚIISTĂTORULUI BISERICII NOASTRE

La 22 februarie *Prea Fericitul Părinte JUSTINIAN, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*, a împlinit vârsta de 70 ani. Evenimentul acesta — potrivit dorinței exprimate — a fost sărbătorit într-un cadru deosebit de intim.

În paraclisul palatului patriarhal *Prea Fericirea Sa* a oficiat sfânta liturghie împreună cu un sobor restrâns de preoți și diaconi, aducînd mulțumire lui Dumnezeu pentru harul și darurile de care s-a învrednicit de-a lungul vremii, cerînd ajutorul Tatălui Ceresc pentru a împlini mai departe voia Sa spre folosul Bisericii și al întregii obști.

Au fost de față Înalt Părintele Sfințiții și *Prea Sfințiții* membri ai Sfîntului Sinod, colaboratori apropiați de la Administrația Patriarhală și Arhiepiscopia Bucureștilor, rectorul și directorul Institutului și Seminarului teologic din Capitală etc...

Imediat după sfînta liturghie s-a săvîrșit un Te-Deum de către *Prea Sfințiții* Episcop Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, înconjurat de preoți și diaconi.

Polihroniului de la sfîrșit i s-au alăturat toți cei de față, urînd într-un glas Întîistătătorului Bisericii Ortodoxe Române încă mulți ani de viață încărcăți de noi realizări.

Participanții la festivitate au semnat apoi în condița patriarhală un act avînd următorul cuprins :

«*Prea Fericirea Sa Părintele nostru JUSTINIAN, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*, a împlinit 70 ani de viață binecuvîntată de Dumnezeu cu înfăptuiri mari pentru clerul și credincioșii săi. S-a oficiat sfînta liturghie de către însuși *Prea Fericitul Părinte Patriarh*, în sobor de slujitori, în prezența Părinților Mitropoliți și Episcopi aflați în Capitală, a Părinților vicari, consilieri ai Patriarhiei și Arhiepiscopiei, Profesori de teologie, membri ai Consiliului Național Bisericesc, Protopopi, Preoți, funcționari bisericești superiori și alți oaspeți de seamă. La sfîrșit, toți cei prezenți s-au unit în cîntarea : «Pe Părintele nostru, *Patriarhul JUSTINIAN*, Doamne îl păzește întru mulți și fericiți ani».

TRECEREA LA CELE VEȘNICE A PATRIARHULUI KIRIL AL BULGARIEI

În ziua de 7 martie a decedat Patriarhul Bulgariei Kiril, după o scurtă suferință. Vestea morții sale a îndurerat profund pe fiii Bisericii Ortodoxe Bulgare, ca și pe toți aceia care l-au

cunoscut și apreciat pentru meritele sale pe tărîm bisericesc, cultural și obștesc.

Funeraliile au început în ziua de 10 martie, la Sofia, în catedrala Alexandru Nevski, prezenți fiind ierarhii Bisericii Ortodoxe Bulgare, reprezentanți ai autorităților de Stat și ai unor instituții de înaltă cultură din capitala Bulgariei (Patriarhul Kiril a fost ales înainte cu cîțiva ani membru al Academiei bulgare de științe istorice), preoți și credincioși, delegați ai Bisericii Ortodoxe surori și ai altor Biserici. Din partea Bisericii Ortodoxe Române — și reprezentînd pe Prea Fericitul Patriarh Justinian — au fost de față Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Ardealului, Prea Sfințiii Episcopi Antim și Nestor, vicari patriarhali.

Apoi, formîndu-se un convoi de mașini, rămășițele pămîntesti ale ilustrului dispărut au fost însoțite la Plovdiv, sediul mitropoliei pe care a arhipăstorit-o ani îndelungați. De aici, în ziua următoare — 11 martie —, s-a pornit spre mînăstirea Bacikovo, unde a avut loc înmormîntarea.

Biserica Ortodoxă Română deplînge în moartea Patriarhului Kiril nu numai pierderea unuia din cei mai reprezentativi conducători spirituali ai Ortodoxiei ecumenice, dar în același timp și pe un bun și constant prieten al Bisericii și popoului nostru.

PREGĂTIREA CREDINCIOȘILOR CRETANI PENTRU VIITORUL MARE SINOD AL BISERICII ORTODOXE

Din inițiativa Academiei ortodoxe a Cretei, a avut loc la 9 ianuarie o consultare asupra temei *Sinodul și credincioșii*. Au participat teologi, clerici și mireni.

Primul conferențiar, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Irineu de Kissamos și Selinon, președintele Academiei, a vorbit despre pregătirile făcute în vederea convocării Sfintului și Marelui Sinod al Ortodoxiei, subliniind necesitatea ca teologii să studieze temele Sinodului, pentru propria lor edificare și pentru asigurarea unei participări active la efortul general al Bisericii.

Expunerea Prof. Alexandru Papaderos, directorul Academiei, s-a referit mai ales la necesitatea unei reînnoiri a teologiei sinodale, care de veacuri a fost aproape uitată, cel puțin de numeroși credincioși; asupra necesității, apoi, de a pregăti pe credincioși în vederea unei participări atât colective cît și personale la acest mare eveniment al Bisericii.

Un sinod, a spus Prof. Papaderos, exprimă conștiința Bisericii întregi. Această conștiință în epoca marilor sinoade s-a format de-a lungul aprofundatelor discuții asupra problemelor arzătoare care tulburau și emoționau Biserica întreagă. De aceea, este cu neputință și inadmisibil ca noul Sinod să aibă loc în marginea vieții bisericești. Aceasta ar însemna, printre

altele, părăsirea unui principiu eclesiologic socotit totdeauna ca un factor esențial al Sinodului.

Dar chiar și în afara unor atari considerații, Sinodul — fiind evenimentul prin excelență al Ortodoxiei contemporane —, trebuie să fie exploatat atât înaintea convocării lui, în timpul desfășurării lucrărilor lui, cât și după ce se va încheia.

În timpul consultării s-au purtat lungi discuții, după care au fost formulate următoarele deziderate :

a) Sfântul Sinod al Bisericii din Creta să dea îndrumări preoților, predicatorilor și profesorilor de teologie asupra felului și conținutului pregătirii credincioșilor în această direcție.

b) Să se treacă la aprofundarea temelor pe care le va discuta Sinodul spre a găsi cea mai bună documentare posibilă pentru pregătirea vizată mai-nainte, și să fie supuse rezultatele la care se va ajunge, autorităților bisericești.

S-a propus ca temă pentru viitorul Sinod : *O mai mare participare la viața liturgică a Bisericii.*

S-au constituit șase grupe cu sarcina ca fiecare să aprofundeze următoarele aspecte : 1. aspectul istoric al participării credincioșilor mireni la viața liturgică ; 2. motivarea teologică a acestei participări ; 3. teologia mirenilor ; 4 și 5. realitatea liturgică actuală (în parohii) ; 6. dificultățile participării.

Academia teologică și-a asumat sarcina de a pune la îndemână bibliografia necesară ; ea va fi organul de coordonare a acestor lucrări. Rezultatele cercetărilor vor fi discutate periodic la Academie, cu participarea și a ne-teologilor.

OPINII REFERITOARE LA CODIFICAREA CANOANELOR ÎN BISERICA ORTODOXĂ

Printre temele ce vor fi dezbătute la viitorul Mare și Sfânt Sinod al Bisericii Ortodoxe, așa cum au fost ele formulate de Conferința panortodoxă din 1961, figurează și *Codificarea sfintelor canoane și instituțiilor canonice, pentru a o supune la momentul potrivit aprobării unui sinod ecumenic.*

Teologii nu sînt însă toți de acord asupra acestei probleme. Astfel, în ultima vreme trei tineri teologi greci și-au exprimat opiniile care, precum vom constata, nu concordă între ele. Bunăoară, arhimandritul Bartolomeu Arhondonis, aparținînd Patriarhiei ecumenice, în studiul *Despre codificarea sfintelor canoane și a instituțiilor canonice în Biserica Ortodoxă* (Salonic, 1970, 148 p.) se alătură aceluia care «recunosc necesitatea codificării și susțin posibilitatea întocmirii unui Cod pentru Biserica Ortodoxă întreagă». Marele număr al canoanelor, precum și «conținutul lor plin de repetiții și adesea de contradicții», constituie motive pentru a trece la codificarea lor. Arhimandritul B. Archondonis socotește necesară o asemenea întreprindere și pentru că «un mare număr de instituții

canonice s-au dovedit inutilizabile, în parte sau în întregime, fie prin crearea unui obicei opus, fie prin promulgarea unei noi instituții». Afară de aceasta, «dificultățile și anacronismele ce au apărut în aplicarea dreptului matrimonial și penal, fac o asemenea codificare extrem de necesară».

În opoziție cu cele acum enunțate sînt opiniile lui P. I. Boumis (rev. «Teologhia», 1970, p. 463), care spune: «Noi credem că ar fi prematur să codificăm canoanele Bisericii și să aplicăm acest cod... Acesta ar cere o enormă lucrare de pregătire ermineutică». Autorul citat consideră o atare «pregătire ermineutică» ca indispensabilă, întrucît, atunci cînd «canoanele sînt cercetate atent, descoperind în ele nuanțele fine pe care le conțin, ca și uimitoarea discreție care le caracterizează, se constată armonia și legătura care există între ele și Sfînta Scriptură».

O părere complet opusă a fost exprimată de Dr. Hristos Iannaras în lucrarea sa *Morala libertății* (Atena, 1970, 236 p.), în care scrie, printre altele, că «canoanele bisericești au ajuns să constituie o problemă foarte gravă, un adevărat scandal pentru etosul liturgic și viața euharistică a Bisericii. Codificarea lor... a impus deja Bisericii un Drept organizat, exact ca celelalte ramuri ale Dreptului civil». Potrivit opiniei lui Iannaras, «soluția n-ar putea-o constitui revizuirea canoanelor de către o comisie de specialiști sau chiar de către un sinod, atîta vreme cît viața Bisericii se îndepărtează tot mai mult de dogmă și de experiența trăită a dogmei în liturghie și se formează sub influența modelelor unui pietism raționalist. Singura soluție adevărată este ca Biserica să-și regăsească încetul cu încetul conștiința ei teologică, ca să se reîntoarcă la propria substanță euharistică autentică, ca să se debaraseze de criteriile străine... ca ea să iasă din limitele așa-zisei religii a creaturii căzute» (rev. «Episkepsis» nr. 22, din 21 ianuarie, 1971, p. 6—8).

LOCUL ARHIEPISCOPIEI GRECEȘTI DIN AMERICA ÎN IERARHIA PATRIARHIEI ECUMENICE

Printr-o hotărîre adoptată la 8 decembrie, 1970, Sfîntul Sinod al Patriarhiei ecumenice a dat Arhiepiscopiei din America locul al IX-lea în șirul celorlalte eparhii aparținînd Patriarhiei Constantinopolului, imediat după aceea de la Derca.

Se știe că în Biserica Ortodoxă (cu unele excepții, cum ar fi cea din Grecia), vechiul sistem rămîne mereu în vigoare — potrivit lui — locul episcopilor în ierarhia superioară depinzînd nu de anul hirotoniei, ci de locul eparhiei lor în șirul celorlalte. Locul fiecărei eparhii în cadrul Bisericii autocefale a fost stabilit, în decursul vremii, după importanța pe care o avea atunci. Acest principiu stă la baza hotărîrii Patriarhiei ecumenice amintite aici.

Ea precizează: «Biserica a obișnuit întotdeauna să fixeze ordinea ierarhică a eparhiilor, ținând seama de așezarea geografică, de importanța, mărimea și de nivelul dezvoltării lor; aceasta pentru ca fiecare avînd locul și cîntea care îi revine în organizația bisericească, administrarea și conducerea treburilor bisericești, să fie potrivite și adaptate circumstanțelor epocii».

Arhiepiscopia Americii, înmulțindu-și cu timpul numărul membrilor și desăvîrșindu-și organizarea bisericească, prezintă azi în toate domeniile vieții bisericești și duhovnicești reale progrese, ceea ce îi dă dreptul la o importanță majoră și jurisdicția patriarhală.

LIPSA DE CĂLUGĂRI LA MÎNĂSTIRILE DIN MUNTELE ATOS

Se știe că numărul călugărilor la mînăstirile din Muntele Atos este în continuă scădere. Faptul acesta se datorește atît unor măsuri discriminatorii — întru totul nejustificate, în legătură cu rosturile ce revin așezămintelor monastice din «grădina Maicii Domnului» —, cît și împuținării vocațiilor sau utilizării călugărilor de aici în diferite servicii bisericești, cum precizează o informație redată de revista «Episkepsis» (nr. 21, din 22 decembrie, 1970, p. 6—7).

Ținînd seama de acest ultim aspect, Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Grecești a hotărît să ceară tuturor eparhiilor să oblige monahii care au plecat din Muntele Atos să se reîntoarcă la mînăstirile unde își au metania și să nu mai angajeze de acum înainte asemenea persoane în posturi care pot fi completate cu preoți de mir.

Această măsură a fost luată și pentru că «Marea Biserică a Constantinopolului este preocupată de importanta problemă a Sfîntului Munte, adică de recrutarea constantă de monahi, de petrecerea și de serviciul lor netulburat în mînăstire».

ÎNTEMEIEREA UNEI FACULTĂȚI ORTODOXE DE TEOLOGIE ÎN LIBAN

O nouă Facultate de Teologie și-a deschis porțile în 26 octombrie, 1970, la Balamand, Liban, informează revista «Al Montada», care apare la Beyruth (nr. 40—41, noiembrie, 1970—ianuarie, 1971, p. 9). Numărul studenților înscriși în primul an este de 18. Studiile teologice sînt repartizate pe patru ani. Profesorii, avînd în frunte pe Înalț Prea Sfîntul Mitropolit Ignatie Hazim, predau istoria și filozofia, spiritualitatea bizantină, teologia dogmatică, Sfînta Scriptură etc....

Importanța deschiderii acestei facultății, aparținînd Patriarhiei Antiohiei, rezidă în faptul că — pentru prima dată de mai multe veacuri — se poate da o formație teologică locală și că studenții, care în trecut se pregăteau în străină-

tate, urmează acum cursurile în Liban. Mai este apoi de reținut că mari perspective se deschid Ortodoxiei în Orientul Apropiat și în lumea arabă, prin aceea că Biserica Antiohiei va avea un mai mare număr de preoți pregătiți temeinic pentru misiunea lor pastorală în condițiile de viață specifice ale credincioșilor din acele părți. Mulțimea comunităților creștine, prezența a numeroase religii în țară, conjunctura socială a unei lumi în rapidă schimbare, conferă acestui așezământ de cultură teologică o importanță deosebită pentru Biserică.

Balamand este o veche mănăstire cu certă valoare istorică. La începutul veacului nostru ea adăpostea o școală teologică, iar de câțiva zeci de ani, un seminar. Pe lângă imobilul în care s-a instalat Facultatea de Teologie s-au mai edificat unele anexe spre a împlini toate nevoile.

ORTODOXIA ÎN FRANȚA

E mult de când Ortodoxia nu mai este o noutate în lumea Apusului. Lucrări de bază au fost publicate în ultimele decenii, apte să-i descopere comorile și frumusețile.

Ca urmare a muncii stăruitoare de popularizare întreprinsă de vestiți teologi și nu mai puțin a entuziasmului comunităților ortodoxe risipite în mai toate țările — aparținând diasporei Bisericilor, inclusiv celei a noastre — sînt din ce în ce mai numeroși occidentali autohtoni care îmbrățișează Ortodoxia. Ne vom referi acum la Franța, unde există deja o serie de eparhii puse sub felurite jurisdicții. Va trebui să mai treacă, desigur, o vreme, pînă la consolidarea realizărilor obținute, dar încă de pe acum se întrezăresc semne promițătoare.

E ceea ce demonstrează și activitatea mănăstirii ortodoxe Sfîntul Nicolae din Le Bousquet, aparținînd eparhiei condusă pînă nu de mult de episcopul Jean de Saint-Denis (trecut la cele veșnice spre sfîrșitul anului trecut). Aceasta publică periodic un buletin intitulat «Message benedictin de l'Orthodoxie occidentale». Din numărul 1 al noii serii, apărut cu prilejul Crăciunului 1970, aflăm știri despre activitatea bogată ce desfășoară starețul ei, P. Cuv. Părinte Benedict, despre serviciile religioase și expunerile teologice ce le fac monahii, despre atelierul de pictură și sculptură care a fost creat etc. În plus, mănăstirea constituie un punct de atracție pînă într-atîta încît aici vin să se boteze ori să-și declare atașamentul față de Biserica Ortodoxă destui credincioși francezi. Dincolo de rosturile ei pur duhovnicești, mănăstirea împlinește și misiunea de a iniția pe autohtoni în învățătura și practicile ortodoxe.

Vom menționa, în fine, că eparhia la care ne referim tipărește, pe lângă cunoscuta revistă «Presance orthodoxe», de asemenea «Buletinul Bisericii catolice ortodoxe a Franței», «Scriori din Prahecq», precum și alte publicații.

PERSPECTIVELE ORTODOXIEI ÎN POLONIA

Recrutarea preoților, organizarea învățămîntului teologic și participarea activă a credincioșilor la viața bisericească au înregistrat — potrivit opiniei lui Jan Anczimiuk, de la Academia teologică din Varșovia — o evoluție deosebită în Biserica Ortodoxă Polonă, plină de nădejdi pentru viitor (cf. rev. «Vestnik», Belgrad, nr. 514, din 15 noiembrie, 1970 și rev. «Episkepsis», nr. 21, din 22 decembrie, 1970, p. 9).

Din 1939 pînă în 1945, Biserica Ortodoxă Poloneză a pierdut mulți preoți și teologi, parte din aceștia căzînd victimă terorii naziste, scrie J. Anczimiuk. Situația a fost deci grea după război, dar încet ea s-a ameliorat. A fost întemeiat un seminar și — în 1957, în cadrul Academiei teologice din Varșovia — s-a creat o secție ortodoxă. (Această Academie, compusă din trei secții: protestantă, veche-catolică și ortodoxă, este organizată ca facultate de stat și depinde de Ministerul Educației).

Aceste două instituții de învățămînt teologic împlinesc un rol important, la care se adaugă aportul revistei «Terkobnii Vestnik» (Mesagerul bisericesc).

În plus, noua generație de teologi și credincioși își manifestă tot mai clar exigențele. De aceea, a fost creat un consiliu mitropolitan compus din clerici și mireni cunoscători ai problemelor bisericești, ai presei și educației religioase. Recent, acest consiliu și-a dobîndit un nou statut și astfel se deschide o nouă cale pentru viitorul Bisericii Ortodoxe în Polonia.

CONSILIUL ECUMENIC AL BISERICILOR SE RESTRUCTUREAZĂ

Comitetul Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor și-a ținut obișnuita sesiune anuală între 10—21 ianuarie la Addis-Abeba (Etiopia). Întrunirea acestui for este așteptată totdeauna cu interes în lumea creștină dat fiind rolul său de a defini orientarea Mișcării ecumenice între Adunările generale care se convoacă la interval de șase-șapte ani, cît și competenței sale de a lua decizii pe care apoi Comitetul executiv, prin personalul permanent al centralei de la Geneva, le aduc la îndeplinire.

Pe ordinea de zi au figurat luările de cuvînt introductive ale președintelui M. M. Thomas și secretarului general, pastorul Dr. Eugène Carson Blake, precum și o seamă de probleme principale care au fost dezbătute, pornindu-se de la cîteva referate teologice ca, de exemplu: Acela al pastorului Stanley J. Smartha, din India, privind *Consiliul Ecumenic al Bisericilor și celelalte credințe*, al Mitropolitului Georges Khodr, din Liban, asupra *Creștinismului într-o lume pluralistă* și al canonicului David B. Jenkins, din Anglia, despre *Către un om nou în Iisus Hristos*. Alte referate au expus căile prin

care creștinii sint chemați să sprijine lupta antirasială, precum și unele propuneri de revizuire a structurilor actuale ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

Acest ultim punct se afla în studiul unei comisii speciale ca urmare a faptului că, potrivit unei opinii aproape generale, Consiliul Ecumenic al Bisericilor a devenit de-a lungul anilor o organizație prea complicată. Or, soluția care se impune, s-a considerat a fi simplificarea prin reorganizarea părților componente, mai buna coordonare a lucrării diverselor departamente și agenții etc.... S-a decis, deci, gruparea activităților Consiliului Ecumenic al Bisericilor în trei principale unități de lucru; prima se va ocupa cu problemele de credință și mărturisire, a doua cu cele de dreptate și slujire, iar a treia cu educația și mijloacele de comunicare. Cu privire la componența forurilor de conducere, s-a hotărât să se acorde mai mare importanță reprezentării echitabile a Bisericilor membre, în funcție de numărul membrilor ei, a importanței ce o au, a situației geografice. Nu mai puțin a fost luată în considerare reprezentarea femeilor, tinerilor și specialiștilor.

Au mai fost analizate cererile de admitere ca membre în Mișcarea ecumenică a unor noi Biserici.

În fine apropiindu-se termenul de încetare a mandatului actualului secretar general Dr. E. C. Blake, a fost ales un comitet special condus de pastorul Jose Miquez-Bonino (Argentina), însărcinat cu găsirea unei persoane pe care s-o supună aprobării Comitetului Central la viitoarea sa întrunire în 1972.

Ultima sesiune a Comitetului Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor a fost organizată — precum arătam — la Addis-Abeba, la invitația Bisericii etiopiene și a locțiitorului de patriarh, Abuna Teofil. Împăratul Haille Selassie a fost prezent la prima ședință, rostind cuvântul inaugural.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române a luat parte la lucrări înalt Prea Sfințitul Iustin, Mitropolitul Moldovei și Sucevei.

ÎNȚILNIRE A TEOLOGILOR ORTODOCȘI ȘI NECALCEDONIENI

Începînd cu anul 1964, s-au ținut periodic întruniri a teologilor aparținînd celor două familii ortodoxe (calcedonieni și necalcedonieni): Aarhus-Danemarca, 1964; Bristol-Anglia, 1967, Geneva-Elveția, 1970. Cea de-a patra a avut loc între 22 și 23 ianuarie la Addis-Abeba — Etiopia.

Această ultimă întrunire — cu caracter neoficial — și-a fixat drept obiectiv determinarea tematicii viitoarelor reuniuni oficiale, care ar putea avea loc mai tîrziu. Printre altele s-a indicat: ridicarea anatemei pronunțate de-a lungul vremii și recunoașterea mutuală a unor sfinți (de exemplu: Dioscur și Leon cel Mare).

La întrunire au participat 35 teologi. Conducerea ședințelor a revenit pe rând părintelui Paul Verghese, conducătorul Seminarului teologic din Kottayam-India și D-lui Prof. Nikos Nissiotis, directorul Institutului ecumenic de la Bossey. Au prezentat referate Prof. V. C. Samuel, aparținând Bisericii Ortodoxe Siriene și părintele Vitalie Borovoi, aparținând Bisericii Ortodoxe Ruse. Ca urmare a discuțiilor purtate, s-au adoptat unele concluzii care vor fi aduse la cunoștința Bisericilor respective.

Reamintim că dezacordul între Bisericile ortodoxe și vechi-orientale (necalcedoniene) pornește de la atitudinea adoptată față de hotărârile sinodului din Calcedon (451) și ale celorlalte sinoade ecumenice ulterioare. Astfel, în timp ce Bisericile ortodoxe recunosc șapte sinoade ecumenice, Bisericile vechi-orientale (coptă, siriană, etiopiană, armeană) nu recunosc decât primele trei.

Cele două familii ortodoxe nu se găsesc încă în comuniune, dar legăturile lor s-au îmbunătățit mult în ultimii ani, exprimându-se convingerea că ceea ce le deosebește sînt chestiuni de terminologie nu însă de fond, întrucît — la drept vorbind — profesează aceeași învățătură de credință.

CU PRIVIRE LA TERMENUL «CATOLIC» DIN CREZ

Textul grecesc al Crezului conține cuvîntul «catolic», numind prin el însușirea Bisericii de a fi păstrătoarea dreptei credințe, cea una și aceeași în toată lumea creștină. În alte limbi el a fost tradus prin termenul de origine slavă: «sobornicesc», care face referință mai mult decît pur și simplu la soboare sau sinoade.

Întrucît însă cuvîntul «catolic» a dobîndit de-a lungul vremii un sens restrîns confesional, unii ortodocși au încercat să-l evite. Mai nou o asemenea tendință s-a manifestat și în rîndul cîtorva teologi romano-catolici din dorința de a înlătura o pricină a deosebirilor existente între cele două mari Biserici creștine. Ei propuneau a se înlocui «catolic» prin «universal».

Față de o asemenea încercare au luat poziție cîteva personalități romano-catolice din Franța cum ar fi: Boyer, Congar, de Lubac, Feuillet și Le Guillon. Ei au trimis o scrisoare episcopatului din țara lor (publicată în ziarul «Le Monde», din 16 decembrie, 1970), în care — manifestîndu-și dezaprobarea — precizează printre altele: «Aceasta ar da impresia credincioșilor că ar fi vorba de a mărturisi nu credința noastră într-o Biserică întemeiată de Hristos și menită a fi Biserica în care toți creștinii să fie una în credința și tainele autentice, ca și în fidelitatea față de păstorii legitimi, ci doar o vagă credință într-o oarecare Biserică nevăzută în care toți creștinii ar putea sta în unitatea duhovnicească, în ciuda tuturor deosebirilor

dintre ei. Dimpotrivă cuvîntul «catolic», de la introducerea lui pentru prima dată în Crez, a voit să arate tocmai aceea că Biserica este în mod vizibil una și unică în autenticitatea credinței, a tainelor și a ierarhiei, în opoziție cu toate comunitățile care nu răspund acestor exigențe».

Tentația înlocuirii termenului «catolic» cu cel de «universal» nu este cu totul arbitrară și neexplicabilă. Precum explică Prof. G. Florovski (*Trupul lui Hristos cel viu*, p. 24 sq. ap. rev. «Epispepsis», nr. 22 din 21 ianuarie, 1971, p. 8—9), «acest termen a primit în Apus, în timpul crîncenei lupte dusă împotriva donatismului, mai ales prin Fer. Augustin, o interpretare exclusiv cantitativă... Și de la Augustin această ecvație sau identificare a termenilor catolic și universal a fost adoptată în vocabularul teologic curent».

În schimb, Biserica Ortodoxă a păstrat vechea semnificație a expresiei «Biserică catolică». «În documentele cele mai vechi, spune mai departe prof. Florovski, termenul «ekklesia katholiki» n-a fost niciodată folosit într-un sens cantitativ, pentru a designa expansiunea geografică a Bisericii; el viza mai degrabă integritatea credinței sau învățăturii, fidelitatea «Marii Biserici» față de tradiția plenară și primitivă, în opoziție cu tendințele sectare ale ereticilor, care s-au despărțit de această plinitudine originală... «Katholiki» ar însemna deci mai mult «ortodoxă» decît «universală»... Extensiunea geografică universală nu este decît o manifestare sau explicitare a acestei integrități interioare, a plenitudinii duhovnicești a Bisericii... Or, adevărata catolicitate este catolicitatea de *dinlăuntru*, o calitate intrinsecă a Bisericii, căreia catolicitatea *dinafară* nu-i este decît o manifestare. Catolicitatea esențială nu este o concepție topografică sau spațială. Biserica lui Hristos nu era mai puțin catolică în ziua Cincizecimii, cînd ea era redusă la dimensiunile unei mici încăperi din Ierusalim, sau de asemenea mai tîrziu cînd comunitățile creștine nu erau decît niște insule răspîndite și aproape pierdute într-un ocean de necredință și superstiție păgînă...».

«Catolică — scrie Prof. Florovski — nu este un nume colectiv. Biserica nu este doar catolică ca ansamblu al tuturor comunităților locale. Ea este catolică în toate elementele sale, în toate faptele sale și în toate momentele vieții sale. Structura întreagă, trupul său viu este catolic. Fiecare mădular al Bisericii, la rîndu-i, este și trebuie să fie catolic».

POLEMICĂ VIZÎND INFALIBILITATEA PAPII

Așa cum aflăm din presa bisericească (cf. «Informations catholiques internationales», Paris, nr. 378 din 15 februarie 1961, p. 8—9), două controverse împart în prezent cercurile romano-catolice din Republica Federală a Germaniei. Una opune pe Hans Küng celorlalți teologi în legătură cu studiul

său intitulat «Unfehlbar? Eine Aufrage» (Infailibilitatea? O problemă). Cea de a doua are de protagonist pe Karl Rahner căruia se opune cardinalul Hoeffner, arhiepiscopul de Köln.

Pînă nu demult au fost prea puțin teologii romano-catolici care să fi pus în discuție teoria infailibilității ridicată la rangul de dogmă de conciliul Vatican I în 1870, potrivit căreia Papa nu poate greși atunci cînd proclamă «ex cathedra» o definiție privind credința sau morala. Or, în cartea sa care s-a bucurat de multă publicitate, Hans Küng susține că infailibilitatea nu poate fi aplicată decît Bisericii în întregul ei, rămînînd «într-un adevăr fundamental, chiar dacă se comit greșeli de amănunt». Teologul H. Küng admite că credința Bisericii trebuie, într-o oarecare măsură să fie fixată în formule, dar potrivit părerii sale, acestea nu sînt imuabile și scutite de greșeli. Küng arată în continuare că aceeași noțiune de infailibilitate luată în ansamblu și nu în detalii trebuie aplicată sinoadelor generale și Scripturilor, și pune în discuție conceptul de «magisteriu» în măsura în care acesta face distincție între Biserica învățătoare și Biserica învățată.

Cartea lui Küng a fost întîmpinată de la bun început cu adversitate. Cînd în Italia s-a trecut la tălmăcirea ei, Mgr. Carlo Colombo a interzis editorului să imprime o a doua ediție. Totodată, erijîndu-se în purtător de cuvînt al colegilor săi de episcopat, a trimis o scrisoare ierarhilor romano-catolici din R. F. a Germaniei întrebîndu-i ce măsuri au de gînd să ia împotriva lui Küng. Aceștia au dat o declarație în care expunînd o serie de principii favorabile infailibilității s-au abținut totuși de la orice condamnare formală (vezi textul în «l'Osservatore romano», nr. 9 din 26 februarie, 1971, p. 2). În schimb doi teologi, dogmatistul Karl Lehman din Mayența (în articolul «Hans Küng pe calea conflictului?») publicat de revistele «Publik» și «Die Welt») și Karl Rahner (în revista «Stimmen der Zeit») l-au condamnat fără ezitare. Primul reproșă lui Küng că a depășit «limitele eforturilor de reinnoire respectate pînă în prezent în Biserica Romano-Catolică»; al doilea scria că teza lui Küng se găsește «în contradicție cu un adevăr de credință definit». Și într-un caz și în celălalt cel criticat s-a apărut cu îndîrjire provocînd însă alte învinuiri nu mai puțin viguroase.

Simultan a izbucnit, începînd cu luna ianuarie, o altă dispută ca urmare a declarațiilor profesorului Heinrich Flatten prilejuite de deschiderea sinodului eparhiilor romano-catolice din R. F. a Germaniei. Întemeindu-se pe autoritatea cardinalului Hoeffner, acesta a exprimat dorința ca sinodul, «oricît s-ar arăta deschis dialogului», să aibe totuși curajul «să mărturisească credința curată și întreagă a Bisericii Romano-Catolice». Pornind de aici, Karl Rahner a răspuns că, dacă dogmele nu sînt discutabile, adevărata problemă ar fi de a se ști ce pot Biserica și dogmele spune contemporanilor, bunăoară

cu privire la dumnezeirea lui Hristos sau indisolubilitatea căsătoriei.

Cîteva zile mai tîrziu, cardinalul Hoeffner a publicat în «Publik» o scrisoare deschisă adresată lui Karl Rahner în care, fără a pune la îndoială convingerile personale ale teologului, repeta după Flatten că «cel ce nu crede în dumnezeirea lui Iisus Hristos, nu mai aparține comuniunii Bisericii Romano-Catolice».

În același număr al revistei «Publik», Rahner a răspuns că «Bisericii nu-i mai este suficient să apere teze adevărate, insistînd în chip monoton asupra autorității ei formale», ci că ea trebuie să-și facă acceptabil conținutul mărturisirii și că atît dogma cit și învățătura Bisericii se cuvine a fi reexamineate în funcție de contextul vieții contemporanilor, dacă vrea ca Evanghelia să rămînă vie.

FRĂȚIETATE ECUMENICĂ PUSĂ ÎN PRACTICĂ

Animați de dorința unei tot mai sincere apropieri, bunii credincioși de pretutindeni recurg deseori la atitudini inedite spre a-și exprima frățietatea ecumenică. Vom aminti de gestul unui mozaic din Milwaukee (Michigan—S.U.A.) care, în seara Crăciunului trecut, s-a oferit să lucreze în locul unui confrate creștin spre a-i permite să petreacă Ajunul în familie. Urmîndu-i exempul, alții mozaici, chiar comunități întregi, și-au oferit serviciile. În felul acesta infirmieri, surori de caritate, șoferi, telegrafisti etc... creștini, care altcum ar fi trebuit să lucreze, au putut sărbători praznicul Nașterii Domnului printre cei dragi lor (rev. «Le christianisme au XX-e siècle», Paris, nr. 4 din 28 ianuarie, 1971, p. 13).

LUARE DE POZIȚIE CONTRA POLITICII RASISTE ÎN AFRICA DE SUD

La sfîrșitul anului trecut arhiepiscopul de Canterbury, Dr. Michael Ramsey, a făcut o călătorie de cinci zile în Africa de Sud.

Părăsind Pretoria, el și-a împărtășit impresiile unor ziaristi cu care ocazie a spus printre altele: «...sînt profund consternat de tragedia care mi-a fost dat s-o văd».

Cîteva zile mai înainte a întîlnit pe primul ministru Vorster. Dar, potrivit relatărilor presei, întrevederea a constituit un «mic dezastru». Speranța, nutrită de arhiepiscop, că guvernul va slăbi presiunea asupra Bisericii anglicane și că va renunța la măsurile de expulzare luate împotriva preoților care au condamnat apartheidul s-a dovedit neîntemeiată.

De altfel arhiepiscopul a declarat că apartheidul «a fost din ce în ce mai întărit prin acțiuni nemiloase... Peste tot unde am umblat am auzit vorbindu-se despre africani obligați să-și părăsească locurile de baștină din pricini ideologice ca urmare a punerii în aplicare a «legii privind zonele de culoare». Sistemul este susținut de o rețea activă a poliției secrete, o poli-

ție specială, și de denunțatori oficiali bine plătiți pentru a-și spiona concetățenii».

Comentînd atitudinea credincioșilor anglicani, primatul Angliei a declarat: «M-am izbit de o Biserică profund conservatoare..., consimțind — poate ocazional — la o participare multirasială în lăcașurile de cult, dar foarte hotărîtă să meargă mai departe...». În același timp însă el s-a arătat surprins de marele număr al albilor care sînt pe față potrivnici guvernului ca urmare a politicii sale rasiale. «Sînt sigur, a afirmat el, că vizita mea a întărit pe unii membri ai Bisericii în hotărîrea lor de a face ceva în această privință... Eu știu că și în această țară mulți creștini simt nevoia unor schimbări».

DESCOPERIREA LA IERUSALIM A SCHELETULUI UNUI CRUCIFICAT ÎNAINTE CU 2000 ANI

Potrivit unei note publicate de ziarul «Le Monde» (nr. 8080 din 5 ianuarie, 1971, p. 20), examinarea scheletului unui crucificat înainte cu aproximativ 2000 ani, descoperit nu demult la Ierusalim, va modifica părerea comun admisă cu privire la poziția lui Hristos pe cruce.

Descoperirea făcută în 1968, cînd s-au executat săpături arheologice într-un cimitir la nord-est de Ierusalim, este analizată de revista «Israel Exploration Journal», informațiile cuprinse aici fiind confirmate de către Departamentul izraelian al antichităților. E vorba despre un sarcofag din piatră calcareasă în care au fost depuse osemintele și pe care este gravat, în aramaică, numele «Yehonanan» (în ebraică: Dumnezeu este har).

Crucificatul avea între 20 și 30 ani și măsura 1,67 m. Reconstituirea scheletului a permis să se stabilească că membrele sale erau lungi și fine, bărbia voluntară. Au fost găsiți în perfectă stare 28 dinți.

Cercetarea osemintelor a dus la următoarele concluzii:

— scheletul, nepurtînd vreo urmă de violență, arată că victima n-a fost torturată înainte de executare;

— trupul a fost întins pe o cruce din lemn de măsline, într-o poziție așezată și oblică, călcîiele puse unul peste altul și fixate printr-un cui, picioarele îndoit într-o parte, în timp ce una din fese era sprijinită cu un fel de mic scaun pentru a prelungi agonia;

— brațele erau întinse, dar cuiele au fost fixate în antebraț, nu în palmă.

Intrucît înmormîntarea în osuare era foarte costisitoare și rezervată doar privilegiaților, se pare că Yehonanan aparține unei familii onorabile bine cunoscută. Este de presupus apoi că a aparținut «grupului de rebeli» care, potrivit informațiilor istoricului Iosif Flaviu, s-a opus regelui Alexandru Ianee (104—76 î. Hr.) fapt ce l-a determinat pe acesta să ordone execuții în masă.

VIAȚA BISERICĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI BANATULUI

ARHIEPISCOPIA TIMIȘOAREI ȘI CARANSEBEȘULUI

ȘEDINȚĂ A SINODULUI MITROPOLITAN

Pe temeiul înțelegerii intervenite între Înalt Prea Sfințitul Nicolae, Mitropolitul Banatului și Prea Sfințitul Teoctist, Episcopul Aradului, s-a ținut la 25 ianuarie în Timișoara, o ședință a sinodului mitropolitan. Cei doi ierarhi au fost asistați de colaboratorii lor apropiați.

Deschizând ședința cu rugăciunea Împărate Ceresc, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae și-a exprimat bucuria de a se găsi alături de Prea Sfințitul Episcop Teoctist spre a chibzui împreună asupra bunului mers al instituțiilor mitropolitane și a salutat pe cei prezenți. Înainte de a se intra în ordinea de zi s-a convenit a se trimite telegrame omagiale și de atașament Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și D-lui Prof. Dumitru Dogaru, președintele Departamentului Cultelor.

În continuare a fost analizată activitatea Seminarului teologic din Caransebeș și modul cum sînt pregătiți aici viitorii preoți, activitatea tipografiei arhidiecezane din Caransebeș care deservește cele două eparhii ale Mitropoliei, felul de redactare al revistei «Mitropolia Banatului», precum și organizarea examenului de asimilare pentru cîntăreții bisericești și a examenului de capacitate preotească pentru absolvenții de seminar și institut teologic care cer hirotonia și numirea la parohie.

După ce s-au adus hotărîri corespunzătoare, cei doi ierarhi s-au informat reciproc asupra măsurilor ce le-au luat în eparhiile lor cu scopul de a contribui pe mai departe la bunul mers al treburilor bisericești.

Epuizîndu-se ordinea de zi, Prea Sfințitul Episcop Teoctist a luat cuvîntul spre a evoca împlinirea a 10 ani de cînd Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae i s-a încredințat conducerea eparhiei Aradului și totodată a subliniat necesitatea adîncirii colaborării celor două eparhii aparținînd Mitropoliei Banatului, parte componentă a Bisericii Ortodoxe Române.

La sfîrșit Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae s-a referit la datoria ce revine ierarhilor, preoților și credincioșilor bă-

năteni de a sluji interesele Bisericii și patriei. Cu rostirea îndătinatelor rugăciuni s-au încheiat lucrările sinodului mitropolitan, după care toți cei prezenți au luat parte la o masă comună.

VIZITĂ FRĂȚEASCĂ

La invitația ce i-a fost adresată, Prea Sfințitul Episcop Dr. Vasile Coman al Oradiei a făcut o vizită frățească ierarhului, preoților și credincioșilor Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului. Însoțit de P. C. Părinte Ioan Negruțiu și P. C. Arhidiacon Dr. Teodor Savu, Prea Sfinția Sa a sosit la Timișoara în ziua de 13 februarie fiind întâmpinat de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului și de colaboratorii săi apropiați.

Duminică, 14 februarie, cei doi ierarhi, după ce au fost așteptați la catedrala mitropolitană de soborul preoților și de credincioși, în numele cărora le-a adresat cuvânt de bun sosit P. On. Părinte Jivoiu Forga, conducătorul parohiei Timișoara I Cetate, au oficiat sfânta liturghie. Încheindu-se dumnezeiasca slujbă — în cadrul căreia a fost hirotonit întru preot candidatul Cornel Teaha, iar credincioșii s-au împărtășit cu Sfintele Taine —, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae a lămurit celor prezenți semnificația înaltei vizite și s-a referit la bunele legături ce există între Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului și Episcopia Oradiei, la necesitatea consolidării unității bisericești și de credință a ortodocșilor români din partea de vest a țării. Încheind, a oferit Prea Sfințitului Episcop Vasile, ca semn al dragostei întreolaltă, un engolpion. În răspunsul său, Întâistătătorul eparhiei orădene a vorbit despre datoria de a fi păstrată cu scumpătate credința primită de la înaintași, despre semnificația venirii sale la Timișoara și a mulțumit pentru primirea călduroasă ce i s-a făcut și pentru dar.

După polihroniul îndătinat, ierarhii s-au îndreptat spre reședința mitropolitană însoțiți de manifestările de dragoste ale credincioșilor. Aici a avut loc o masă oficială la care au luat parte salariații cu munci de răspundere de la Centrul eparhial, membrii ai Adunării și Consiliului eparhial, reprezentanții altor culte religioase din oraș: Ștefan Tomici, vicar ortodox sîrb, C. Kernweisz, protopop romano-catolic, Pauker Leo, protopop reformat, Mathos Paul, protopop evanghelic, dr. Ernest Neumann, prim-rabin și invitați. În cursul dejunului au rostit toasturi Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului, P. On. Părinte Dr. Ioan Petreună din partea Centrului eparhial, dr. Ernest Neumann din partea reprezentanților celorlalte culte religioase, Dl. Dr. Alexandru Fodor din partea credincioșilor, Dl. Dr. Gheorghe Oprea din partea membrilor mireni ai Adunării și Consiliului eparhial, P. On. Părinte Ioan

Pop din partea preoților și credincioșilor care în 21 octombrie, 1948 au înălțurat zidul despărțitor dintre frații de același neam și de aceeași lege. Tuturor a răspuns Prea Sfințitul Episcop Vasile al Oradiei.

În cursul serii, cei doi ierarhi au participat la serviciul vecerniei. La încheierea slujbei Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului s-a adresat Arhipăstorului Episcopiei Oradiei, mulțumindu-i pentru vizită și dăruindu-i icoana Sfințului Iosif cel Nou de la Partoș spre a se găsi totdeauna sub protecția patronului spiritual al credincioșilor ortodocși bănățeni. Prea Sfințitul Episcop Vasile și-a exprimat bucuria de a se fi găsit printre ortodocșii români din Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului.

La ieșirea din catedrală cei prezenți și-au arătat atașamentul lor față de ierarhii împreună cu care s-au rugat și din al căror cuvânt de povățuire s-au îndestulat. Sentimentelor lor de atașament le-a dat glas Dl. Dr. Teodor Dejeu, membru al Consiliului parohial Timișoara I Cetate și al Consiliului eparhial.

A doua zi, dimineața, cei doi ierarhi, însoțiți de P. On. Părinte Dr. Ioan Petreună, consilier eparhial, Ioan Negruțiu, inspector eparhial și Arhidiacon Dr. Teodor Savu, s-au îndreptat cu mașinile spre Caransebeș. Pe parcurs s-au oprit în parohia Gavojdia, unde au fost primiți de credincioșii având în frunte pe P. On. Părinte Bujor Toma, protopopul Lugoșului și P. C. Părinte Petru Iana, parohul locului. După un scurt popas la biserică a fost vizitată casa parohială în construcție.

O altă oprire s-a făcut în parohia Jena, unde P. C. Părinte Iova Drăghina a arătat oaspeților biserica de curînd pictată.

La Caransebeș a fost vizitat Seminarul teologic. Ierarhii eparhiilor, care au elevi la această școală, au trecut prin toate clasele, unde se desfășura programul didactic, și au cercetat imobilele anexă. În sala festivă a fost prezentată o suită de cîntece religioase și patriotice. Au rostit cuvîntări ocazionale Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae, Prea Sfințitul Episcop Vasile și P. C. Părinte Director Dumitru Abrudan. După aceea oaspeții au luat masa împreună cu profesorii și elevii, cu invitați. Prea Sfințitul Episcop Vasile s-a întreținut la încheierea prînzului cu elevii aparținînd eparhiei Oradiei, împărtaşindu-le daruri.

Înainte de a părăsi Caransebeșul, înalții oaspeți s-au dus la cîmîtir, unde s-au închinat la mormintele foștilor vlădici Ioan Popasu, Nicolae Popea și Filaret Musta, precum și al marelui teolog Iuliu Olariu.

Astfel s-a încheiat vizita bogată în roade duhovnicești a Prea Sfințitului Episcop Vasile al Oradiei făcută Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului.

PREOCUPĂRI ALE ORGANELOR EPARHIALE DE CONDUCERE

Joi, 21 ianuarie, s-a ținut prima întrunire din acest an a cadrelor de conducere ale eparhiei: funcționarii superiori de la Centrul arhiepiscopesc, directorul Seminarului teologic din Caransebeș, contabilii și revizorii contabili, protopopii și misionarii protopopești.

Lucrările consfătuirii au fost conduse de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae. S-au dat îndrumări cu privire la activitatea pastorală a preoților, propovăduirea învățaturii ortodoxe, utilizarea Cazaniei, introducerea și generalizarea cîntării în comun, rolul consiliilor și comitetelor parohiale, corecta gospodărire a bunurilor, respectarea disciplinei financiare etc...

Pentru orientarea protopopilor și preoților în corecta ținere a gestiunii s-a făcut un instructaj contabil cu privire la investițiile, lucrările de construcții și reparații, îndeplinirea la timp și în bune condiții a sarcinilor de serviciu. Îndrumări ample au fost împărtășite referitor la realizările veniturilor Casei de pensii și la întocmirea formalităților pentru cei ce se retrag din activitate.

În continuare s-a făcut o scurtă analiză a activității conducătorilor oficiilor protopopești, a modului cum se desfășoară inspectarea anuală a parohiilor.

Înceind lucrările consfătuirii, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae a apelat la toți cei prezenți ca să depună noi strădanii în scopul satisfacerii trebuințelor duhovnicești ale credincioșilor, a îndrumării lor pe linia slujirii lui Dumnezeu și semenilor.

DEZBATERI ASUPRA PROBLEMELOR ACTUALE BISERICEȘTI

Potrivit îndrumării *Prea Fericitului Patriarh Justinian* și în conformitate cu hotărîrea Consiliului eparhial al Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului, consfătuirilor trimestriale ale cadrelor de conducere din eparhie li se va da în viitor un cadru mai larg decît cel pur administrativ de pînă acum, pe de-o parte axîndu-le pe o temă principială, iar pe de alta invitînd să participe atît salariații cu munci de răspundere de la Centrul eparhial și protopopiate, cît și reprezentanți ai preoților de la parohii și reprezentanți ai consiliilor parohiale. Prima consfătuire de acest fel din anul în curs s-a ținut la Timișoara în ziua de 4 februarie. Ea a fost prezidată de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului. Au luat parte vicarul, consilierii, inspectorul și secretarul eparhial, protopopii și misionarii protopopești, preoții din Timișoara și preoți de la parohiile din cele șase protopopiate ale eparhiei, reprezentanți ai unor consilii parohiale, invitați mireni.

Deschizînd lucrările consfătuirii, Înalt Prea Sfinția Sa a arătat rostul ei subliniînd mai ales nevoia ca dezbaterile ce vor avea loc să continue și în ședințele adunărilor, consiliilor

și comitetelor parohiale, să influențeze preocupările tuturor credincioșilor chemați a cunoaște problemele cu care e confruntată Biserica și să-și aducă contribuția la rezolvarea lor pozitivă. Apoi a dat cuvîntul P. C. Părinte Dr. Corneliu Sirbu, profesor la Institutul teologic universitar din Sibiu, invitat special spre a susține referatul: *Tendințe conservatoare și innoitoare în catolicismul de astăzi*.

Pe marginea referatului au intervenit P. Cuv. Părinte Timotei Sevcicu, vicar eparhial, P. On. Părinte Dr. Ioan Petreună, consilier administrativ-bisericesc, P. C. Părinte Afino ghen Levițchi, profesor la Seminarul teologic din Caransebeș, P. On. Părinți Dr. Victor Vlăduceanu din Timișoara II, Petru Bogdan din Timișoara IV și Ilie Cîmpianu din Caransebeș, misionar protopopesc, P. C. Părinți Ioan Birlănescu din Balinț, Sorin Rațiu din Coștei, Victor Tăslăuanu din Cenad și Petru Vasilescu din Părul, precum și Dl. Dr. Nicolae Bihoiu din Timișoara. Tuturor le-a răspuns P. C. Părinte Prof. Dr. Corneliu Sirbu.

La sfîrșit Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae a arătat că din referatul prezentat ca și din discuțiile purtate rezultă necesitatea de a fi cunoscute atît preocupările Bisericii proprii, cît și acelea ale altor Biserici și mai ales preocupările Bisericii Romano-Catolice deoarece în multe din localitățile în care trăiesc preoți și credincioși de-ai noștri se află și comunități romano-catolice. În continuare Înalț Prea Sfinția Sa s-a referit la tendințele conservatoare și totodată innoitoare ce se manifestă în cadrul romano-catolicismului contemporan, la consecințele acestora în ce privește relațiile cu Bisericile ortodoxe, insistînd asupra influenței pozitive exercitată de Ortodoxie în noua orientare a creștinilor apuseni care au ajuns la convingerea oportunității părăsirii multor poziții greșite adoptate de-a lungul vremii. Conchizînd, Ierarhul a insistat asupra datoriei ce revine fiecărui preot și credincios de a păstra cu scumpătate tezaurul de învățătură și viață creștină al Bisericii Ortodoxe Române, făcîndu-l cunoscut și confrăților aparținînd altor confesiuni pentru ca printr-o mai desăvîrșită cunoaștere și cinstire reciprocă, să rezulte apropierea și buna înțelegere.

În încheierea consfătuirii, Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae a mulțumit P. C. Părinte Prof. Dr. Corneliu Sirbu pentru referatul prezentat, celor care au luat cuvîntul pentru contribuția ce au adus-o la clarificarea problemelor puse în discuție, tuturor participanților pentru interesul arătat.

UNITATEA DE DOCTRINĂ, CULT ȘI ORGANIZARE A BISERICII

Prima conferință de orientare a preoțimii din cuprinsul Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului programată pentru acest an, s-a desfășurat la sediile protopopiatelor între 11

și 23 martie, avînd ca temă: *Preocupări actuale ale Bisericii Ortodoxe Române pentru păstrarea unității lăuntrice de doctrină, cult și organizare*. Coincizînd cu luna în care Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian împlinea 70 de ani, conferința a fost legată de acest jubileu, ea urmărind să pună în lumină contribuția adusă de sărbătorit la păstrarea și adîncirea unității Bisericii noastre.

Referatele, temeinic pregătite, bogata participare la discuții a preoților, însuflețirea ce le-a caracterizat, au dat acestor întîlniri o înfățișare festivă, ce depășind limitele obișnuitului, rămîn mărturia devotamentului filial față de Întîistătătorul Bisericii a cărui pilduitoare activitate va fi totdeauna îndemn pentru rîvna în slujirea închinată fără preget lui Dumnezeu și semenilor.

Conferințele din protopopiatele Timișoarei și Lugojului prezidate de Chiriarh ca și cele din restul protopopiatelor, au reliefat unitatea de doctrină, cult și organizare a Bisericii Ortodoxe Române, necesitatea de a milita continuu pentru promovarea ei. Totodată au demonstrat nevoia preîntîmpinării oricăror tendințe prozelitiste din indiferent ce parte ar veni, folosindu-se ca mijloace predica, cateheza, cîntarea în comun, îndrumarea credincioșilor spre cunoașterea și folosirea textelor biblice etc. S-a insistat asupra uniformizării cultului, cultivîndu-se cîntarea omofonă, combătîndu-se rămășițele cultice neortodoxe, practicile cultice superstițioase. Referenții au subliniat importanța epocalului act al reîntregirii Bisericii de la 21 octombrie, 1948, expresie a unității spirituale a credincioșilor noștri, și semnificația hotărîrii Sfîntului Sinod de a se canoniza și generaliza cultul unor sfinți români. Referiri ample s-au făcut cu privire la păstrarea stilului tradițional în arhitectură, decorarea și pictarea bisericilor. Pentru realizarea aceluiași țeluri, s-a mai arătat, au fost puse la dispoziția clerului cărți de cult, îndrumări tipiconale normative, studii, îndrumări liturgice tipărite în revistele bisericești, Biblia — toate servind uniformizării slujbelor bisericești.

S-a accentuat, de asemenea, unitatea de organizare a Bisericii realizată în 1948 prin Colecția de legiuiri cu temei în canoanele tradiționale ținînd seama de cerințele actuale ale vieții bisericești.

În referate s-a scos în evidență adevărul că în centrul acestor multiple acțiuni pentru păstrarea și întărirea unității bisericești s-a aflat permanent Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, animatorul și organizatorul lor.

Luări de cuvînt însuflețite și spontane au relevat nenumăratele aspecte din istoricile realizări ale Prea Fericirii Sale, exprimînd recunoștința și legămîntul că preoții își vor dovedi încrederea ce li se arată prin urmarea marelui exemplu.

Înalt Prea Sfințitul Părinte Mitropolit, remarcînd că marile înfăptuiri sînt roadele totalei dăruiri a Întîistătătorului Bisericii Ortodoxe Române pentru mai multul bine al Bisericii, a stăruit asupra largii viziuni de conducător, a personalității sale, a hotărîtoarelor inițiative care au dus în mod firesc la propășirea vieții noastre bisericești launtrice, a unității în credință, slujirea poporului nostru care și-a făurit o viață nouă, prosperă și cu uriașe perspective, a apropierii dintre Biserici, a colaborării și păcii.

«Credința vie, lucrătoare binefăcător, apostolatul social, propovăduite de Prea Fericirea Sa, abnegația și devotamentul față de cauza Bisericii strămoșești, trebuie să constituie o poruncă pentru fiecare slujitor al altarului, îndemn niciodată potolit», a conchis Înalt Prea Sfinția Sa.

Conferințele de orientare din protopopiatele Caransebeșului, Detai, Oraviței și Reșiței, prezidate de P. C. Părinți Dr. Ioan Petreuța, Ion B. Mureșianu, Constantin Comșulea, consilieri eparhiali, Gheorghe Geția, inspector eparhial și C. Diacon Gruia Ignea, secretar eparhial, au demonstrat aceeași însuflețire exprimată în cuvintele rostite ce — pe lângă utilele întregiri făcute referatelor în legătură cu realizările din Biserica Ortodoxă Română cu început în 1948, continuate cu înțelepciune și înmulțite neîntrerupt pînă astăzi în condițiile deplinei libertăți religioase — au semnificația exteriorizării simțămintelor sincere de devotament și fiiască dragoste.

O spicuire desprinsă fugar din multele rostiri oglindește atmosfera plină de căldură și profundul respect față de Conducătorul Bisericii. Astfel, la protopopiatul Caransebeș P. C. Părinte Trandafir Silvășan din Bucova a vorbit despre importantul act săvîrșit la 21 octombrie, 1948, exprimîndu-și mulțumirea de a fi slujitor al credinței moși-strămoșilor, iar P. C. Părinte Ioan Gorcinschi din Copăcele, a spus că ziua de 22 februarie, 1971 a fost sărbătorită de credincioșii pe care-i păstorește cu multă bucurie, exprimîndu-și recunoștința pentru prețiosul sprijin ce li s-a acordat.

În același cadru au dat expresie sentimentelor lor de atașament și recunoștință deputații eparhiali mireni participanți la conferințe, Dr. Teodor Dejeu, Eftimie Bocicariu, Ioan Pascoță și Ioan Dragomir.

La Deta, P. C. Părinte Petru Turlici din Șipet, rememorînd înfăptuirile din ultimii 23 ani pe plan bisericesc, a arătat că prin înnoirile aduse s-a înstăpînit un suflu nou, viu, pătruns adînc în sufletul credincioșilor, roditor de mai mult bine, el alăturîndu-se noului ce domină în viața poporului nostru, sens în care a vorbit și Dr. Petru Fărcațiu, deputat eparhial.

Aceeși dragoste și îndatorire a conștiinței o vădește și rostirea P. C. Părinte Gheorghe Țunea din parohia Lăpușnicul Mare, protopopiatul Oraviței: «Realizările Bisericii noastre,

expuse în referate și completate prin cuvîntul preoților, se datoresc înțeleptei conduceri a Întîistătătorului Bisericii noastre. Dăruit de Dumnezeu cu suflet vibrînd de dragostea pentru viețuirea cea după chipul Evangheliei, cu iubirea nesecată pentru poporul din rîndurile căruia s-a ridicat pentru Biserica străbună și înzestrat cu o pilduitoare putere de muncă, conduce corabia credinței noastre spre limanuri tot mai însoțite iar prin nenumăratele inițiative a lăsat în cartea vremii împliniri prisositoare. În munca noastră de fiecare zi, să-l avem mereu pildă și îndemn, încredințați că așa ne îndeplinim după cuviință chemarea».

Înmănunchind alesele simțăminte ale tuturor preoților din cele șase protopopiate ale eparhiei întruniți în conferințe, telegramele omagiale trimise Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian au exprimat, pe lîngă asigurarea mărturisitului devotament și a recunoștinței, filialele urări de îndelungată înziliră pentru slava Sfintei Biserici.

ADUNAREA GENERALĂ ANUALĂ A C.A.R.

Ca urmare a celor hotărîte de conducerea Statului nostru, în ultimii ani s-a îmbunătățit continuu remunerarea tuturor categoriilor de salariați. Printre cei care beneficiază de măsurile luate sînt și salariații bisericești. Pe deasupra, pentru împlinirea nevoilor lor crescînde, aceștia din urmă au la-ndemină Casele de Ajutor Reciproc care funcționează pe lîngă fiecare eparhie. O astfel de instituție există și în cadrul Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului. Bilanțul activității ei pe anul 1970 s-a făcut cu prilejul adunării generale ținută la 21 ianuarie, la care au participat comitetul de conducere, delegații Centrului eparhial, protopopiatelor, Seminarului teologic din Caransebeș și Vicariatului ortodox sîrb. Au fost de față Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae și colaboratorii săi apropiați.

La început P. On. Părinte Liviu Surleașiu, președintele C.A.R., a rostit un scurt cuvînt de salut și, constatînd prezența majorității delegaților, a deschis lucrările adunării generale.

Același a prezentat apoi darea de seamă a comitetului de conducere pe anul 1970, bilanțul și contul de profit și pierdere. Din cei 564 membri — a arătat vorbitorul — s-au dat împrumuturi la 232 în valoare de 1.204.593 lei, precum și ajutoare de înmormîntare la 18 familii în valoare de 48.000 lei.

Pe marginea celor expuse au luat cuvîntul mai mulți vorbitori printre care P. On. Părinți Ioan Olariu-Deta și Bujor Toma-Lugoj care au scos în evidență activitatea pozitivă a comitetului de conducere și rolul util pe care îl joacă C.A.R.-ul.

În continuare, P. C. Părinte Vichentie Cuzma a prezentat darea de seamă a comisiei de verificare. Au mai fost aduse în

discuție schema de funcțiuni pe anul 1971, transferarea rezultatelor înregistrate la 31 decembrie, 1970 și proiectul de plan financiar pe anul 1971. Toate aceste documente au fost aprobate de cei prezenți.

Pe ultimul punct al ordinii de zi a figurat discutarea cuantumului împrumuturilor care se acordă preoților aflați la începutul activității lor și problema giranților.

Încheind lucrările adunării generale, P. On. Părinte Liviu Surlașiu a mulțumit tuturor pentru contribuția adusă la soluționarea chestiunilor înscrise în program și a dat asigurări cu privire la modul corect în care vor fi administrate fondurile Casei.

Luînd cuvîntul, Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae și-a exprimat bucuria de a se afla printre delegații C.A.R. și le-a făgăduit sprijinul conducerii eparhiale în direcția împlinirii tuturor nevoilor lor materiale.

SERBAREA PATRONILOR SEMINARULUI TEOLOGIC DIN CARANSEBEȘ

Și în acest an prăznuirea Sfinților Trei Ierarhi (30 ianuarie), patronii tuturor școlilor teologice din cadrul Bisericii Ortodoxe Române, s-a făcut la Seminarul teologic din Caransebeș într-un cadru sărbătoresc. Programul a fost din vreme pregătit de elevi sub îndrumarea profesorilor de specialitate și a Înalț Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae care, în ziua premergătoare, a ținut să verifice personal aducerea la îndeplinire a celor de cuviință pentru astfel de ocazii.

Festivitatea a fost cinstită cu prezența de Prea Sfințitul Episcop Teoctist al Aradului. Ea s-a început prin sfînta liturghie arhierescă, oficiată în vechea catedrală caransebeșană, în cadrul căreia Prea Sfinția Sa a hirotonit intru preot pe un fost elev al Seminarului și a rostit un cuvînt de învățătură.

Apoi în localul școlii s-a desfășurat un bogat și variat program artistic la care au asistat pe lîngă Prea Sfințitul Episcop Teoctist și însoțitorii săi, P. On. Părinte Ion B. Mureșianu, consilier cultural al Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului, corpul profesoral, preoți din oraș, părinți ai elevilor, invitați.

Elevii au executat bucăți corale religioase, ca spre pildă: *Pe Tine Te lăudăm, Lumină lină*, interpretată în limba greacă pe notație psaltică, *Rugăciunea marinarului sicilian* cîntată în limba latină..., melodii patriotice și bucăți folclorice. Au mai fost recitate versuri și s-au făcut lecturi din operele Sfinților Trei Ierarhi.

P. On. Părinte profesor Gheorghe Neda a rostit o conferință cu titlul *Sfinții Trei Ierarhi și cultul creștin*, în care el a evidențiat aportul Sfinților Vasile cel Mare, Ioan Gură de Aur și Grigorie Teologul la dezvoltarea cultului creștin și i-a dat

exemplu elevilor seminariști în strădania lor de a deveni vrednici slujitori ai Bisericii.

În încheierea programului P. C. Părinte director Dumitru Abrudan a adresat mulțumiri Prea Sfințitului Episcop Teotist pentru bunăvoința de a fi participat la praznicul școlii. Totodată a exprimat sentimente de recunoștință Sfințului Sinod în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae, Întiistătorului Episcopiei Aradului și Prea Sfințitului Episcop Vasile al Oradiei pentru părinteasca purtare de grijă arătată Seminarului.

La sfârșit a luat cuvîntul Prea Sfințitul Episcop Teotist care a evidențiat posibilitățile de desfășurare a învățămîntului teologic din Biserica Ortodoxă Română sub atenta conducere a Sfințului Sinod și a Prea Fericitului Patriarh Justinian, avînd ca oblăduitori pe Sfinții Trei Ierarhi. Viața și operele patronilor școlii — a arătat mai departe Prea Sfinția Sa — «constituie un izvor nesecat de inspirație pentru viitorii preoți, datorită faptului că — așa precum reiese din lecturile prezentate la această serbare — gîndirea lor, bogăția lor de idei este așa de actuală pentru activitatea noastră. Pe de altă parte, Sfinții Trei Ierarhi reprezintă un exemplu viu și prin multilaterală activitate desfășurată ca liturghisitori, păstori de suflete, duhovnici ...exemplu ce se cuvine urmat de fiecare ucenic în ale Teologiei. În felul acesta elevilor le revine obligația de a se pregăti în vederea misiunii lor viitoare cultivînd dragostea de muncă, prietenia în bine, înfrățirea, atașamentul față de patrie și Legea străbună...». Apoi Înaltul Ierarh a binecuvîntat strădania profesorilor și elevilor și a exprimat convingerea deplină că, prin părinteasca purtare de grijă a Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului, elevii care se formează la Seminarul teologic din Caransebeș vor deveni «vrednici slujitori la altarul Bisericii strămoșești».

După festivitate a urmat o masă luată în comun cu profesorii, elevii și invitații.

GALE DE FILME DOCUMENTARE

În scopul informării preoților și credincioșilor asupra evenimentelor mai importante din viața bisericească precum și al orientării lor în direcția cunoașterii monumentelor istorice și de artă religioasă din patria noastră, conducerea eparhiei a organizat, cu sprijinul Sfintei Patriarhii, între 8—11 februarie, mai multe gale de filme documentare la Timișoara, Caransebeș și Lugoj. Clericii și membrii consiliilor și comitetelor parohiale din aceste localități, elevii Seminarului teologic, au putut urmări aspecte comentate de la festivitățile închinete jubileului Patriarhiei Moscovei, vizita Sanctității Sale Patriarhului Gherman al Serbiei în România (octombrie—noiembrie,

1962), mileniul Muntelui Atos (iunie, 1963), împlinirea a 450 ani de la sfințirea Mănăstirii Curtea de Argeș (15 august, 1967), și, în continuare, imagini privind monumentele istorice și de artă din Moldova ori miniaturile mitropolitului moldovean Anastasie Crimca (+ 1629) adunate recent într-un muzeu inaugurat anul trecut. Peliculele reprezentate aparțin filmotecii Sf. Patriarhiei și Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului. Pentru prima dată a fost utilizat aparatajul serviciului cinematografic eparhial recent creat. Asistența tehnică a fost asigurată de Prea Cucernicii Părinți Constantin Matei și Teodor Totolici din cadrul serviciului cinematografic al Sf. Patriarhiei.

La spectacolele din Timișoara a participat Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae, care a adresat participanților un cuvânt lămuritor. P. On. Părinte Ion B. Mureșianu, consilier cultural, a explicat fiecare film în parte.

Participanții au urmărit cu mult interes peliculele reprezentate, convingându-se o dată mai mult de rolul activ pe care îl joacă Biserica Ortodoxă Română în ogorul creștinătății ecumenice și dobîndind noi temeuri de atașament față de Sfîntul Sinod și Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian pentru felul în care îndrumă viața bisericească din cuprinsul Patriarhiei, de recunoștință față de ocîrmuitorii țării, care asigură condiții propice de afirmare cultelor religioase din patria noastră.

PARTICIPARE LA O EXPOZIȚIE DE ICOANE VECHE

În cursul lunii februarie a.c., s-a organizat în orașul Novi-Sad (Iugoslavia) o expoziție de icoane vechi, la care a participat și Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului, împrumutînd spre a fi expuse, o serie de 29 piese executate de Grigorie Zugravul (uși împărătești, 1745), Nedelcu Popovici (Iisus binecuvîntînd și Fecioara cu Pruncul, 1769), Mihai Popovici (Iisus binecuvîntînd, 1802), Gheorghe Diaconovici (crucifix, 1825), precum și de alți meșteri identificați sau anonimi. Exponelele noastre, alături de altele, împrumutate de Muzeul Banatului din Timișoara și cele adunate de pe teritoriul țării vecine și prietene, s-au bucurat de aprecierea numeroșilor vizitatori.

COMEMORAREA LUI ION VIDU

La 7 februarie s-au împlinit patru decenii de la moartea compozitorului și animatorului de muzică corală Ion Vidu. Stabilit de tînr în Lugoj, el a desfășurat aici pînă la sîrșitul vieții o prodigioasă activitate culturală, închinată în bună parte promovării cîntării religioase. E ceea ce justifică comemorarea ce i-a făcut Biserica din Banat.

Astfel, la 14 februarie, în cadrul sf. liturghiei, s-a oficiat la Lugoj, în biserica «Adormirea Maicii Domnului», îndătinatul parastas la care au slujit P. On. Părinți Ic. Stavr. Dr. Aurel Mi-

hăescu, Bujor Toma, Virgil Turcan și C. Diacon Constantin Miloș. Cuvîntul omagial a fost rostit de P. On. Părinte Virgil Turcan. După aceea, la mormîntul ilustrului dispărut, s-au rostit rugăciunile de pomenire prescrise. Și aici a fost evidențiată latura bisericească a activității lui Ion Vidu de către P. On. Părinte Bujor Toma. O coroană de flori a fost depusă în numele Consiliului Arhiepiscopesc.

În continuare, în sala festivă a oficiului parohial, s-au adunat preoții din oraș, membrii corului bisericesc instruit și dirijat oarecînd de Ion Vidu, credincioși și invitați. Au luat cuvîntul, spre cinstirea celui comemorat, P. On. Părinte Bujor Toma, în numele Arhiepiscopiei, Dl. Iosif Popescu și Dr. Ioan Bolboca, fiecare evocînd momente din viața și activitatea sa.

Încheierea manifestărilor închinată memoriei lui Ion Vidu s-a făcut în catedrala mitropolitană din Timișoara, unde corul parohiei Lugoj i-a executat, duminică 28 februarie, liturghia precum și alte bucăți corale. A urmat apoi o recepție oferită la reședința mitropolitană de către Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae, la care au participat membrii corurilor catedralei și ai celui parohial din Lugoj.

EPISCOPIA ARADULUI

PRĂZNUIREA ANULUI NOU

Trecerea de la un an calendaristic la altul — prilej de popas, meditație, bilanțuri, plănuiri și de nădejdi — a fost însemnată și la catedrala din Arad la încheierea anului 1970.

În ajun de sărbătoare Prea Sfințitul Episcop Teoctist a oficiat, în mijlocul unui sobor de preoți și diaconi, slujba vecerniei și a litiei.

La sfârșitul acestora, prezentându-se în biserică o pereche de miri care aveau dispensă pentru cununie, Prea Sfinția Sa a binevoit să pontifice oficierea acestei sfinte taine, cuvîntînd apoi tinerilor miri, nuntașilor și credincioșilor despre însemnătatea sfinteii cununii, despre rolul familiei în viața Bisericii și a societății, dîndu-le înțelepte învățături și făcîndu-le daruri în icoane și alte obiecte potrivite.

În ziua de Anul nou Prea Sfinția Sa a slujit sf. liturghie arhierască avînd în sobor ca oaspete pe P. C. Pr. Prof. Dr. Alexandru Ciurea, de la Institutul teologic universitar din București.

După slujirea Te-Deum-ului, Prea Sfinția Sa a predicat despre însemnătatea întreitului praznic al Tăierii-împrejur a Domnului, al pomenirii Sfîntului Vasile cel Mare și a Anului nou, lămurind semnificația fiecăruia dintre ele. Între altele, aruncînd o privire asupra marilor realizări ale omenirii, ale poporului nostru, ale Bisericii noastre, în cursul anului trecut, Prea Sfințitul Episcop a spus că toate înfăptuirile ne obligă să urcăm din ce în ce mai sus pe scara valorilor cantitative și calitative. Credinciosul Bisericii trebuie să știe că sporîndu-ne puterile sufletești, trebuie să năzuim să urcăm duhovnicește pînă la al treilea cer ca Sfîntul Apostol Pavel. Să ne folosim timpul cît mai bine, a mai spus Prea Sfinția Sa, pentru ambele feluri de înălțare : în cele duhovnicești, dar și în realizarea de bunuri și de condițiuni de viață la un nivel valoric cît mai înalt, cît mai aproape de fericire. Acesta e sensul urării de Anul nou pe care Biserica o face credincioșilor săi.

Prea Sfințitul Episcop Teoctist a arătat apoi unele din realizările de seamă ale Bisericii Ortodoxe Române în anul care se încheie, între care sfințirea a încă patru arhieriei membri ai Sfîntului Sinod. Apoi a descris momente mai sem-

nificative din lucrarea peste hotare a Bisericii noastre care i-a ridicat nespus de mult prestigiul, mai ales prin prezența Prea Fericii Sale Părintelui Patriarh Justinian, în fruntea unei delegații, în vizită la câteva Biserici din R. F. a Germaniei.

În încheiere, Prea Sfinția Sa a arătat că preoțimea și credincioșii pot face foarte mult pentru ridicarea nivelului moral promovind dragostea de muncă, cinstea, tot ceea ce e valoare autentică și biruință a vieții noi. Credința nu ne rupe de viață, a spus Prea Sfințitul Episcop, ci ne așează în mijlocul ei spre a fi cât mai vii, cât mai activi în sensul evanghelic al propovădurii și înfăptuirii binelui obștesc.

La încheierea sf. liturghii, Prea Sfințitul Episcop Teoctist a citit rugăciunile prescrise pentru Anul nou și apoi a urmat polihroniul pentru Conducătorii țării, pentru membrii Sfintului Sinod și pentru poporul nostru.

La reședința eiscopală preoți, membri ai consiliului eparhial, toți membrii corului catedralei și credincioși, au făcut Prea Sfinției Sale urări pentru noul An, într-o atmosferă sărbătorească, Ierarhul răspunzând tuturor cu urări creștinești și părintești și împărtășindu-le binecuvântări arhieresti.

ÎNȚILNIRE CU PREOȚII DIN ARAD

După ora vecerniei din ziua de Anul nou, s-au prezentat la reședință preoții din orașul Arad și din parohiile învecinate spre a fi lîngă iubitul lor Ierarh și a-i face urări la început de An nou.

P. C. Protopop Gh. Serb a exprimat fiestile simțăminte și urările izvorîte din dragoste ale tuturor celor prezenți și ale preoțimii și credincioșilor din întregul protopopiat și chiar din eparhia întreagă.

Fiind prezent, P. C. Pr. Prof. A. Ciurea a remarcat dragostea cu care Prea Sfințitul Episcop Teoctist este înconjurat de credincioși și de preoțime, conchizînd că o asemenea dragoste trebuie să rodească fapte și de aceea în eparhia condusă de Prea Sfinția Sa s-au făcut atîtea. P. C. Sa face urarea ca acest șir de fapte să fie cât mai lung.

Prea Sfințitul Episcop Teoctist, luînd cuvîntul, a arătat că Anul nou se deschide sub raze pline de nădejde. Pastora-lele Prea Fericitului Părinte Patriarh și ale membrilor Sfintului Sinod sînt, ca și Mesajul Conducătorului Statului nostru, pline de sevă și de nădejde izvorită din posibilitățile dovedite de poporul nostru prin realizările sale din anul ce a trecut, deși el a fost atît de încercat.

Preoții și credincioșii noștri împărtășesc acest simțămînt înalt de încredere și de nădejde creatoare, fiind gata să sprijine năzuințele pașnice ale poporului și ale lumii întregi. Ne mîngîie și ne întărește faptul că glasuri din cele mai autorizate din partea Conducerii de Stat apreciază aceste sentimente și aportul nostru ca fii ai Bisericii și ai patriei.

Prea Sfinția Sa a subliniat apoi aprecierile de care se bucură țara și poporul nostru peste hotare. Dl. Nicolae Ceaușescu a vorbit de la tribuna O.N.U. făcând cunoscute tuturor popoarelor într-un mod strălucit pozițiile pașnice, ferme, ale țării noastre independente, iar reprezentanții noștri au avut inițiative prețioase unanim aprobate în probleme importante ce privesc omenirea întreagă.

Biserica, de asemenea, a arătat Prea Sfințitul Episcop, a făcut și ea să strălucească pe plan bisericesc numele țării noastre, prin lucrarea ei, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, un vîslaș plin de măiestrie duhovnicească.

După ilustrarea cu exemple din activitatea bisericească a anului trecut, Prea Sfinția Sa a arătat că nădejtile în anul ce a început sînt întemeiate și pentru eparhia noastră. Una din nădejdi este și numărul elevilor și studenților de la școlile teologice care vor ajuta să se completeze parohiile vacante.

Prea Sfinția Sa a dat apoi preoților, cu prilejul acestei întîlniri, o seamă de îndrumări și învățăminte duhovnicești, pastorale, gospodărești, cetățenești, îndemnîndu-i să cinstească prin numele de preot, de slujitori ai Sfintei Biserici și ai patriei noastre în plină ascensiune.

Bucuroși și înviorați de merindea sufletească primită, preoții și-au reînnoit urările, întorcîndu-se la păstoriții lor cu hotărîrea de a da urmare prețioaselor sfaturi pe care le-au primit.

VIZITA ÎNALT PREA SFINȚITULUI IUSTIN MOISESCU, MITROPOLITUL MOLDOVEI ȘI SUCEVEI, LA EPISCOPIA ARADULUI

La întoarcerea de la Addis-Abeba — unde a participat la sesiunea Comitetului central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor — Înalț Prea Sfințitul Iustin, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, s-a oprit la Arad, în zilele de 26—27 ianuarie, 1971. A fost un prilej neprevăzut dar cu atît mai plăcut, pentru clerul și credincioșii din orașul Arad, în frunte cu Prea Sfințitul Episcop Teoctist, de a primi pe distinsul oaspete.

Primirea s-a făcut de către Prea Sfințitul Episcop Teoctist și de colaboratorii săi de la Centrul eparhial în seara zilei de 26 ianuarie. A doua zi a fost vizitată reședința episcopală și noua sală de festivități. Însoțit de Prea Sfințitul Episcop Teoctist, Înalț Prea Sfinția Sa a vizitat cîteva biserici în curs de zugrăvire din parohia Arad-Sega II, biserica parohială din Arad și biserica parohială din Micălaca Veche. La toate bisericile vizitate, Înalț Prea Sfinția Sa a notat impresiile avute cu acest prilej. La biserica din Micălaca Veche, de pildă, Înalț Prea Sfinția Sa a scris în cartea de aur a bisericii: «Cuvînt de aleasă prețuire Prea Sfințitului Episcop Teoctist al Aradului și vrednicilor slujitori ai acestei parohii». Peste tot Înalț Prea

Sfinția Sa a remarcat «duhul înnoitor» și realizările însemnate îndeplinite sub ocîrmuirea Prea Sfințitului Episcop Teoctist.

În seara zilei de 27 ianuarie, Înalț Prea Sfințitul Iustin a participat la slujba vecerniei din catedrală, fiind condus de Prea Sfințitul Episcop Teoctist. După rostirea ecteniilor întreprinse pentru cei doi arhieri și pentru Conducerea de Stat, Prea Sfințitul Episcop Teoctist întîmpinînd pe înaltul oaspete, a dat glas bucuriei pe care, atît Prea Sfinția Sa cît și clerul și credincioșii orașului Arad o trăiesc din plin, avînd în mijlocul lor pe Întîistătătorul Mitropoliei Moldovei, ilustru reprezentant al Bisericii Ortodoxe Române la numeroasele foruri intercreștine și ale apărării păcii.

Răspunzînd, Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Iustin a spus că este fericit de prilejul, deși neașteptat dar totuși plăcut, de a cunoaște realizările pe care le îndeplinește în ogorul duhovnicesc, în aceste părți de țară, Prea Sfințitul Episcop Teoctist, strălucit ierarh. La ieșirea din biserică, credincioșii prezenți, cu o deosebită bucurie, au primit binecuvîntarea arhierescă arătîndu-și iubirea lor fiiască față de Înaltul Ierarh al Moldovei.

În seara aceleiași zile, Înalț Prea Sfințitul Iustin și-a continuat călătoria cu trenul spre București, fiind condus la gară de Prea Sfințitul Episcop Teoctist și colaboratorii de la Centrul eparhial.

VIZITA ȘI SLUIREA LA ARAD A PREA SFINȚITULUI EPISCOP VASILE AL ORADIEI

La mai puțin de o lună după ce a preluat conducerea Eparhiei Oradiei, Prea Sfințitul Episcop Dr. Vasile Coman a ținut să facă o vizită frățească Prea Sfințitului Episcop Teoctist și credincioșilor catedralei din Arad, în ziua de duminică 7 februarie 1971.

Prea Sfințitul Episcop Vasile a sosit la reședința episcopală din Arad sîmbătă seara, însoțit de P. C. Părinte consilier ad-tiv Nicolae Păcală și C. Diac. I. Cădilă.

Duminică dimineața cei doi ierarhi fiind primiți la catedrala episcopală de soborul de preoți, au slujit sf. liturghie arhierescă.

La priceasnă, Prea Sfințitul Teoctist a făcut Ierarhului oaspete o caldă prezentare în fața credincioșilor, iar Prea Sfințitul Vasile a rostit o pătrunzătoare predică despre apropierea creștinului de Dumnezeu. Făcînd o incursiune în Vechiul Testament spre a ilustra cu exemple cum credincioșii de sub vremea Legii căutau pe Dumnezeu în templu, Prea Sfinția Sa a poposit apoi asupra temei evanghelice a duminicii arătînd că vameșul și fariseul au venit și ei să se întîlnească cu Dumnezeu în templu, dar fariseul nu L-a putut întîlni din pricina mîndriei sale, căci el fiind prea plin de sine, n-a mai lăsat loc lui Dumnezeu în sufletul său. Cel plin de Dumnezeu, de rod

al faptelor bune, este ca și spicul care se pleacă de greutatea bunătații pe care o poartă, în timp ce spicul gol se ține semet.

În încheiere Prea Sfinția Sa a mulțumit Prea Sfințitului Episcop Teoctist pentru moștenirea luminată pe care i-a lăsat-o la Eparhia Oradiei, în scurtul timp de un an cât a girat-o, pentru primirea caldă ce i-a făcut la Arad împreună cu preoții și cu credincioșii și a dat asigurări de colaborare frățească cu Prea Sfinția Sa și cu Eparhia Aradului.

Răspunzînd la toate acestea, Prea Sfințitul Episcop Teoctist a vorbit despre continuitatea slujirilor arhieresti în această Catedrală de peste o sută de ani, mulțumind Prea Sfințitului Vasile pentru cinstirea pe care o face credincioșilor ei cu prima slujire arhierască în afară de Eparhia Oradiei, după instalarea Prea Sfinției Sale ca episcop. Prea Sfinția Sa a amintit de legăturile vechi dintre cele două eparhii, care acum se continuă pe un drum nou de sprijinire a poporului român, constructor al vieții noi și prospere în patria noastră.

Creionînd portretul Prea Sfințitului Vasile prin cîteva trăsături ale activității din trecut care l-au făcut vrednic atenției tuturor factorilor care l-au ales în fruntea Eparhiei Oradiei, Prea Sfințitul Teoctist a arătat că zestrea ce a primit în Eparhia Oradiei Prea Sfințitul Vasile, este, după cum a avut prilejul s-o cunoască în anul cât a avut sub oblăduire duhovnicească pe preoții și credincioșii bihoreni, — prilej de bucurie și ogor de plăcută plugărire duhovnicească, pentru bogata rodire a căreia a făcut Prea Sfinției Sale calde urări.

La sfînta liturghie din catedrală au mai fost prezenți, distinși credincioși din Oradea, veniți duminică dimineața să se adauge la numărul însoțitorilor Prea Sfințitului Episcop Vasile, anume D-nii Prof. Iosif Sălăjan și Aug. Popovici, împreună cu P. C. Părinte secretar eparhial Popa.

După sf. liturghie, Prea Sfințitul Episcop Teoctist a oferit o recepție în cinstea Prea Sfințitului Episcop Vasile al Oradiei și apoi o agapă la care, pe lîngă oaspeții din Oradea au luat parte membri ai Consiliului eparhial și salariați ai Centrului eparhial.

La masă s-au rostit cuvîntări de bucurie ale acelei luminoase întîlniri între ierarhi.

SLUJBA ARHIEREASCĂ ÎN PAROHIA PECICA

Parohia Pecica face parte din protopopiatul Arad și este situată pe malul drept al Mureșului, în apropiere de orașul Arad, într-un ținut deosebit de mînos, cunoscut pentru calitatea cerealelor și pentru vrednicia locuitorilor săi.

Preoții și credincioșii din Pecica au căutat, de mai multă vreme, prilejul de a găsi liber pe Prea Sfințitul Episcop Teoctist spre a-l invita să slujească în biserica lor parohială.

Acestei dorințe, exprimată de ei, Prea Sfinția Sa i-a putut răspunde în ziua de duminică 14 februarie 1971. La sosirea în parohie, Ierarhul fiind însoțit de P. C. Pr. Gh. Căvășdan, vicar eparhial, și de dl. Vichentie Serb, membru în Consiliul eparhial, a fost întâmpinat de credincioși și de soborul de preoți, printr-un cuvânt ce i-a fost adresat de protopopul Gheorghe Serb, la care Ierarhul a răspuns și a binecuvîntat pe credincioși.

Din soborul care a înconjurat pe Prea Sfinția Sa la slujirea sfintei liturghii, au mai făcut parte preoții : P. Sălăgeanu, consilier eparhial, Nicolae Ardelean, pensionar, fost paroh în Pecica, Dobrivoi Cirici, parohul bisericii ortodoxe sîrbe, Teodor Siclovan și Tudor Demian, preoți din Pecica, și pr. pens. Al. Mărăndici, din parohia învecinată — Peregul Mare, precum și arhidiaconul T. Babuția, eclesiarhul catedralei din Arad diaconul M. Farca.

În cadrul sf. liturghii a fost hirotonit întru diacon candidatul Ioan Tămășan, urmînd a fi preoțit pe seama parohiei Corbești, din protopopiatul Lipova.

La chinonic, Prea Sfințitul Episcop Teoctist a predicat vorbind asupra temei evanghelice a duminicii Fiului rătăcitor. Arătînd că timpul Triodului trebuie să fie pentru credincioși un suîș înspre piscul desăvîrșirii pentru care ostenim, Prea Sfinția Sa a spus că una dintre treptele acestui suîș este pocăința, care are ca urmare iertarea păcateilor. Pilda Fiului rătăcitor ne arată că acesta, căindu-se de păcatele sale, s-a întors la casa tatălui său și că tocmai plecarea din casa părintească l-a dus la starea de păcătuire și de mizerie. Întoarcerea din păcat, pocăința de păcat nu însemnează deci ruperea de casa părintească, de Biserică, a spus Prea Sfințitul Episcop, ci tocmai întoarcerea la luminile și binefacerile harului divin pe care ea îl împărtășește în lucrările sale, prin Sfintele Taine, căci același Duh Sfînt se pogoară astăzi în Biserică prin preoție, care s-a pogorît la Rusalii peste Sfinții Apostoli.

Citînd din Sfînta Scriptură și din scrierile Sfinților Părinți, din cîntările Triodului, Prea Sfinția Sa a spus că Biserica își cheamă credincioșii la adevărata pocăință care este dragostea de om, viață creștinească, cinstită și curată, omenia fără de care nici Fiul pierdut n-ar fi avut tăria de a se întoarce la casa părintelui său.

Cei mîndri, care se fălesc cu virtuțile lor, nu pot fi pocăiți cu adevărat, a spus Prea Sfințitul Episcop Teoctist, căci ei cred că nu au de la ce se întoarce dacă nu recunosc că sînt păcătoși, și astfel păcatul lor rămîne (Ioan IX, 41).

Om fără păcate nu se poate numi nimeni. Mîndria e păcatul lui Lucifer care a căzut în adîncuri. Dar credinciosul smerit iubește pe aproapele său, a continuat Prea Sfinția Sa și vede un izvor de dreptate în prețuirea pe care o dă semenilor

săi, iar în Biserică vede instituția întemeiată de Mîntuitorul Iisus Hristos. Un astfel de credincios merge pe drumul luminos al dragostei de neam, de țară, de conducătorii ei, după cuvîntul Apostolului care ne învață să ne supunem stăpînirilor celor mai înalte și să facem lucrul Domnului, nu ca pentru oameni, ci ca pentru Dumnezeu. Astfel, a încheiat Prea Sfințitul Ierarh, putem pași către lupta pentru dobîndirea virtuților ce duc la mîntuire, avînd drept ajutor lucrarea Duhului Sfînt și dragostea Mîntuitorului Iisus Hristos.

La sfîrșitul sfintei liturghii, preotul paroh Teodor Siclovan a prezentat Prea Sfinției Sale activitatea sa, în care, după ce a făcut un istoric al parohiei, arătînd și starea ei de astăzi, s-a angajat împreună cu organele de conducere ale parohiei și cu credincioșii, să purceadă la mai multe lucruri care sînt necesare la biserică. Parohul a mulțumit apoi Prea Sfințitului Episcop Teoctist pentru bunăvoința de a fi liturghisit în biserică din Pecica și pentru admirabilele învățături creștinești pe care le-a împărtășit credincioșilor.

Un cuvînt de mulțumire a adresat Prea Sfinției Sale și preotul Tudor Demian.

Au mai ținut să ia cuvîntul în fața credincioșilor, adresîndu-se Prea Sfinției Sale, și parohul ortodox sîrb din localitate, preotul Cirici Dobrivoi, care, în cuvinte frumos împrobite cu citate biblice, și-a arătat marea bucurie de a fi putut face parte din soborul care a înconjurat pe Prea Sfinția Sa, păstrînd această slujire ca pe cea mai scumpă amintire și ca pe o încununare a dragostei frățești în care se găsește cu cei doi preoți ortodocși români din Pecica, ca de altfel și credincioșii români cu cei sîrbi, dintre care un număr însemnat se află în biserică la acest praznic al tuturor.

Preotul romano-catolic Bedő Tibor, prezent în biserică, adresîndu-se Prea Sfințitului Episcop, a spus că se bucură împreună cu credincioșii săi, cu colegii săi preoți români și cu credincioșii acestora, de a putea întîmpina pe unul din urmașii Sfinților Apostoli și de a-i cere binecuvîntarea arhierească peste dînsul și păstoririi săi. Arătînd că se găsește în cele mai frățești raporturi cu preoții ortodocși «demni de respect», și-a exprimat nădejdea că eforturile depuse de Prea Sfinția Sa împreună cu alți Ierarhi ai Bisericii Ortodoxe, pe care le cunoaște, pentru căutarea căilor de unire între Bisericile lui Hristos, vor fi binecuvîntate și încoronate cu succes.

Răspunzîndu-le tuturor, Prea Sfințitul Episcop Teoctist a accentuat, între altele, respectul pe care Biserica noastră îl acordă altor culte, altor națiuni, nu numai în timpurile noastre, ci l-a acordat și în cursul istoriei poporului și mai ales a Transilvaniei, unde românii trăiesc laolaltă cu alte naționalități conlocuitoare, care-și îndeplineau adesea năzuințele pentru dreptatea socială. Sub conducerea lui Horea sau Avram Iancu,

alături de români au luptat și locuitorii de alte naționalități, maghiari și germani, pentru o viață mai bună, pentru o așezare dreaptă.

În zilele noastre, a spus Prea Sfinția Sa, Conducătorii de Stat promovează, ca pe o idee scumpă, acest respect față de alte naționalități înăuntrul și înafara granițelor. De aceea Conducătorii și poporul român se bucură de neprețuită dragoste, iar Biserica noastră, după cum am putut constata în repetate rânduri, se bucură, în frunte cu Întâistătătorul ei, de mare prestigiu și prețuire peste hotare, din partea tuturor celor ce o cunosc.

Vorbind apoi despre unitatea de credință a tuturor românilor, în cursul istoriei lor, și despre manifestarea acestei credințe astăzi, prin grija pe care credincioșii o au pentru întreținerea și împodobirea sfintelor lăcașuri, Prea Sfințitul Episcop Teotist, dînd o seamă de exemple vrednice de urmat, a îndemnat pe preoții din Pecica, consiliul și comitetul parohial și pe credincioși, să depună toate strădaniile spre a împodobi cum se cuvine, cu pictură frumoasă lor biserică.

Dîndu-le și alte povește părintești, Prea Sfinția Sa i-a binecuvîntat pe toți exprimîndu-și dorința de a veni cît mai curînd din nou spre a binecuvînta lucrările ce se vor face la biserică.

La agapa ce a fost oferită în cinstea Ierarhului, au dorit să-și exprime mulțumirea față de Prea Sfinția Sa, pentru slujirea arhierască și pentru învățăturile pe care le-au primit, membrii consiliului parohial prin episcopul Pavel Dragoș care a spus, printre altele, că «o asemenea bucurie nu au mai avut credincioșii din Pecica de 40 de ani».

Au mai luat cuvîntul P. C. Pr. Ic. Stavr. Gheorghe Căvășdan, vicar eparhial, Dl. Vichentie Serb, consilier eparhial, preoții locali și Dl. D. Ugliš, pensionar de 76 de ani, care a mărturisit că a cunoscut mulți ierarhi și a asistat la multe slujbe arhieresti, dar niciodată n-a fost copleșit de sentimente care i-au stors lacrimi, ca astăzi.

Încheind această importantă lucrare arhierască a slujirii în biserica din Pecica, Prea Sfinția Sa s-a înapoiat la reședința din Arad, purtînd în inimă dragostea și recunoștința pe care i-au arătat-o credincioșii și nădejdea că ei îi vor da cît mai curînd prilejul de a-i întîlni din nou.

ICONOSTAS ȘI CLOPOT NOU ÎN BISERICA PAROHIEI MICĂLACA NOUĂ

Au trecut mai puțin de patru ani de cînd credincioșii din parohia Arad-Micălaca Nouă s-au bucurat de a primi pe Prea Sfințitul Episcop Teotist spre a le sfinți o serie de lucrări interioare și exterioare pe care le-au făcut la sfîntul lor lăcaș de închinare.

Mereu preocupați de a aduce bisericii lor noi și noi îmbunătățiri, acești credincioși, sub păstoria rîvnitorului preot

Aurel Jiva, au înzestrat-o acum cu un frumos iconostas nou sculptat de Moraru Filimon din Simeria și pictat de pictorul bisericesc Eremia Profeta din București. Totodată s-a adăugat clopotniței un clopot nou de 250 de kg.

La stăruitoarea invitare a preotului, a credincioșilor și a protopopului Gh. Serb din Arad, care i-a adresat cuvîntul de întîmpinare, Prea Sfințitul Episcop Teoctist a binevoit a sfinți personal, în ziua de duminică 28 februarie, 1971, în mod solemn, în mijlocul unui ales sobor de preoți și diaconi, atît iconostasul, cît și clopotul nou care, îndată după sfințirea lui, a și fost sunat, spre bucuria tuturor.

După citirea actului de sfințire s-a săvîrșit rînduiala sfințirii iconostasului, rugăciunile fiind rostite de Ierarh, și apoi s-a slujit sf. liturghie arhierescă, în cadrul căreia a fost hirotonit candidatul Ioan Cristea întru diacon, urmînd a fi preotit pe seama parohiei Moneasa, din protopopiatul Ineu.

La vremea potrivită, după raportul preotului paroh Aurel Jiva, Prea Sfințitul Episcop Teoctist a vorbit credincioșilor, despre însemnătatea, pentru viața bisericească, a grijii, sîrguinței și jertfelniciei credincioșilor, cum sînt și cei din Mică-laca Nouă, pentru împodobirea lăcașurilor de închinare, dovedind astfel unitatea lor în Biserică și apartenența lor vie și lucrătoare la viața ei. Asemenea străduințe sînt dovezi de credință, care este sprijin în viața noastră pămîntească.

Pentru manifestarea acestei credințe sînt necesare forme de cult, a spus Prea Sfinția Sa, așa cum au arătat credincioșii acestei biserici că e nevoie de biserică, de iconostas, de clopot de care ei au purtare de grijă. Noi, spre deosebire de alte culte, practicăm cultul Bisericii Ortodoxe Române. Prea Sfinția Sa a arătat că încă din vremea Vechiului Testament practica unui cult a fost așezată prin porunci dumnezeiești și a dat cîteva exemple despre preoție, templu, obiecte și forme de cult pe care însuși Mîntuitorul Iisus Hristos le-a frecventat și le-a practicat. În continuare, a explicat noțiunea de cult și necesitatea lui în viața credincioșilor și a Bisericii, stăruind asupra frumuseților cultului ortodox și a rolului său în urcușul pe treptele apropierii de Dumnezeu și de mîntuire.

Mai departe, după ce a argumentat asupra necesității unității Bisericii noastre, Prea Sfințitul Episcop a binecuvîntat strădaniile credincioșilor pentru înzestrarea și împodobirea bisericii lor și i-a felicitat, iar preotului Aurel Jiva i-a împărțit hirotesia în rang de iconom, răsplătind astfel și vredniciile P. C. Sale și totodată pe ale credincioșilor. Dintre aceștia din urmă Prea Sfinția Sa a scos în evidență deosebita dragoste de biserică a epitropului Gheorghe Moț și a celor care au contribuit la achiziționarea clopotului nou și cu mai multe daruri la împodobirea lăcașului de închinare.

Credincioșii, copleșiți de marea bucurie a praznicului cele-a prilejuit iubitul lor Ierarh, l-au înconjurat cu multă dragoste la ieșirea din biserică mulțumindu-i pentru pătrunzătoarele învățăminte și pentru înălțătoarele slujbe arhieresti.

SFÎNTĂ LITURGHIE ARHIEREASCĂ ÎN PAROHIA TÎRNOVA

Parohia Tîrnova face parte din protopopiatul Ineu, avînd o biserică frumoasă, pictată, care a fost de curînd înzestrată cu amenajările necesare de încălzire. În ultimii ani la biserică s-au făcut lucrări importante de întreținere și s-a ridicat o frumoasă casă parohială. Credincioșii buni, jertfelnici, cu frumoase tradiții de viață creștinească, păstoriți de preotul Gheorghe Păiușan care se bucură între ei de toată cinstirea, au rugat pe Prea Sfințitul Episcop Teoctist să le facă bucuria de a liturghisi în biserica lor. Prea Sfinția Sa a putut răspunde acestei invitații în duminica a treia din Postul Mare, la 21 martie 1971 cînd, însoțit de P.C. Ic. Stavr. Dr. Petru Deheleanu de la parohia Arad-Centru, a fost primit sărbătorește de credincioși și de soborul de preoți și diaconi în frunte cu protopopul Ineului Ic. Stavr. Emil Borza care a adresat Ierarhului un cuvînt de bun-venit.

Liturghisind în mijlocul soborului (din care au mai făcut parte preotul Florian Badea din parohia Agrișul Mare, arhidiac. T. Băbuția și Al. Hotăran din Arad) Prea Sfințitul Episcop a hirotonit întru diacon pe studentul teolog Virgil Bolea de la Institutul teologic universitar din Sibiu.

La priceasnă părintele P. Deheleanu a predicat credincioșilor la tema evanghelică a zilei, despre cinstirea Sfintei Cruci, ilustrîndu-și bogat argumentarea cu temeuri scripturistice.

La vremea cuvenită preotul Gh. Păiușan a prezentat Ierarhului îndătinatul raport asupra parohiei, mărturisind bucuria și recunoștința tuturor de a fi putut urmări atît de înălțătoarea slujbă arhierască în biserica lor.

Prea Sfinția Sa, amintind că vine pentru a doua oară în parohia Tîrnova, și-a exprimat bucuria de a constata că între timp credincioșii au dat noi dovezi de purtare de grijă față de biserica lor și atașament față de credința strămoșească.

În încheiere Prea Sfinția Sa a arătat că viața creștinului nu poate fi ruptă de Biserică și nici de îndatoririle sale cetățenești, căci el trăiește în societate, el face parte dintr-un neam și dintr-o patrie pe care trebuie să le slujească din toată inima și cu toate puterile.

Invocînd puterea de viață făcătoare a sfintei cruci pentru realizarea unității tuturor credincioșilor români, Prea Sfinția Sa a împărtășit celor de față și familiilor lor, binecuvîntări arhieresti.

Deosebit de impresionati de aleasa și înalta trăire duhovnicească, de învățămintele primite, de dragostea părintească ce li s-a arătat de Ierarh, credincioșii l-au însoțit cu respectuoasă admirație pînă la casa parohială și l-au asigurat că ziua de astăzi i-a legat și mai strîns de Biserica și de patria noastră.

CUVÎNT ARHIERESC LA VECERNIE ÎN PAROHIA CHIER

Folosind prilejul prezenței Prea Sfințitului Episcop Teoctist în protopopiatul Ineu cu ocazia slujirii arhieresti din parohia Tirnova, în duminica din 21 martie, preotul Petru Barna și credincioșii săi din parohia Chier, au rugat pe Ierarh să-i binecuvînteze cercetîndu-le biserica la vecernia din acea zi.

Răspunzînd cu plăcere acestei invitații, Prea Sfinția Sa a avut bucuria de a găsi la Chier o biserică cu credincioși însuflețiți pentru Ortodoxie și de dragoste față de Ierarhul lor.

Prea Sfinția Sa a fost primit în fața bisericii de către P. C. Prot. E. Borza cu un cuvînt de binevenire. Credincioșii în port național în frunte cu preotul lor au ținut să-și întîmpine arhierul spre a-i primi binecuvîntarea.

Prea Sfinția Sa le laudă frumusețea portului național și dă prețioase îndemnuri credincioșilor.

După rînduiala primirii în biserică a Ierarhului, Prea Sfințitul Episcop Teoctist a adresat credincioșilor un cuvînt de învățătură pe care-l rezumăm în următoarele :

Am venit aici pentru a ne vedea față către față și pentru a medita împreună asupra rostului nostru și a scopului nostru pe pămînt în această duminică, a treia din Post, a Sfintei Cruci. Evanghelia ei ne îndreaptă privirea înspre grija de sufletul nostru.

Am aflat că sînteți păstrători ai credinței adevărate și vă laud pentru aceasta, cum și Sfintul Apostol Pavel lauda adeseori pe credincioși la începutul apostolatului său. Vă laud pentru vrednicia voastră față de credința străbună și pentru străduințele nobile ale voastre de a fi una, cum a fost totdeauna poporul nostru. Mă bucur de a vă vedea în portul vostru, care e o podoabă a voastră ca vrednici fii ai Bisericii și ai țării.

Ostașii romani de odinioară a mai spus Prea Sfinția Sa, n-au sfîșiat cămașa Domnului și ea a rămas întreagă. Pentru Biserica Ortodoxă ca mamă, e o durere că această cămașă este sfirtecă. Unii sînt ai lui Pavel, alții ai lui Chiffa, alții ai lui Hristos. Dar Hristos e unul singur și El nu se împarte. Toți sîntem slujitori și unul ară, altul plivește, dar creșterea o dă Dumnezeu.

Leacul tămăduitor sufletelor credincioase e dragostea dumnezeiască. Și noi azi, în dragostea față de Biserică și față de familie, printr-o viață desăvîrșită, dovedim că drumul creș-

tinului adevărat este cel al Bisericii celei una, sfântă, sobornicească și apostolească.

Să arătăm că sîntem una în toate pentru slava lui Dumnezeu și a poporului nostru. Pe drumul acesta aș vrea să vă știu, alături de mine și de preotul vostru, alături de Conducătorii țării, de poporul întreg.

În această nădejde vă binecuvîntez pe toți. Harul Domnului să fie cu voi cu toți.

Credincioșii au ascultat înălțați duhovnicește cuvintele întăritoare în dragostea față de credința strămoșească, de Biserică, de neam și de patrie ale Prea Sfinției Sale, mulțumindu-i pentru cîntea și bucuria ce le-a făcut cercetîndu-i și pofîindu-l să vină să liturghisească și în biserica lor.

CONFERINȚA CU PROTOPOPII

În cadrul desfășurării activității din acest an a Episcopiei Aradului și a lucrării ei necurmăte de îndrumare, supraveghere și coordonare a vieții bisericești, a avut loc la Centrul eparhial, sub președinția Prea Sfințitului Episcop Teoctist, în ziua de 4 februarie, cea dintîi conferință din acest an, cu protopopii răspunzători de executarea de către organele parohiale a măsurilor și îndrumărilor superioare bisericești.

La conferință au fost invitați și alți preoți prezenți la Centrul eparhial cu ocazia adunării generale a Casei de Ajutor Reciproc a clerului din eparhie, în calitate de aleși și reprezentanți ai salariaților din întreaga eparhie în acest organism.

Tuturor, Prea Sfințitul Episcop Teoctist le-a adresat un cuvînt prin care, deschizînd lucrările conferinței protopopești, le-a arătat nivelul înalt la care se desfășoară astăzi viața și munca în Statul și în Biserica noastră. Un asemenea nivel și deosebit de importante probleme ce sînt de rezolvat, solicită participarea activă și organizată a fiecărui protopop, a fiecărui preot sau credincios. Marile înfăptuiri ale poporului nostru se sprijină pe munca vrednică a celor ce trudes în fabrici și pe ogoare. Tot așa prestigiul de care se bucură Biserica noastră în lume crește și se sprijină pe activitatea fiecărui credincios, a preoților de la parohii. De aceea, a îndemnat Prea Sfinția Sa pe preoții și protopopii prezenți: «conștiința noastră preotească și patriotică trebuie să fie mereu trează, să fim preocupați în permanență de îmbunătățirile pe care, le putem aduce în viața credincioșilor, a parohiilor, a Bisericii, a patriei noastre».

Prea Sfinția Sa a dat apoi cuvîntul părintelui vicar ad-tiv, părinților consilieri, spre a discuta cu protopopii și cu preoții problemele multiple de pe ordinea de zi.

Dintre aceste probleme amintim pe cele privind consolidarea reîntregirii Bisericii Ortodoxe Române, învățarea credincioșilor asupra temeiurilor credinței ortodoxe, a cîntării

în comun, ajutarea preoților tineri în munca pastorală, organizarea unor vizite pastorale în parohii, oficierea dumnezeieștilor slujbe după îndrumările Sfântului Sinod, cu citirea cazănelor, predică, instruirea cântării omofone și toate cele deja rînduite a se face.

S-a mai discutat în continuare necesitatea de a fi prevăzute parohiile cu odăjdii frumoase, cărți în stare bună din cele editate de Sfântul Sinod, icoane și alte obiecte de pangar, apoi respectarea ritualului prescris în cărțile de ritual ale Sfintei noastre Biserici.

S-a atras apoi atenția asupra purtării de grijă față de monumentele istorice, asupra catalogării bunurilor de valoare istorică și culturală, s-au dat lămuriri pentru aplicarea unor legiuiri financiare, executarea controlului financiar și pentru formele de îndeplinit în legătură cu anumite lucrări, etc.

Prin bogăția și varietatea problemelor, la discutarea cărora au luat parte nu numai părinții protopopi, ci și preoții membri ai C.A.R. prezenți, conferința a fost deosebit de fructuoasă și utilă, rezultatele ei urmînd să se constate în timp.

ADUNAREA GENERALĂ C.A.R.

În ziua de 4 februarie, 1971, a avut loc ședința Adunării Generale a Casei de Ajutor Reciproc a salariaților Eparhiei Aradului.

Pe ordinea de zi a figurat constituirea noii Adunări Generale, în urma delegării de noi reprezentanți ai salariaților de la parohii, pe protopopiate, precum și alegerea unui nou Comitet de conducere.

Comitetul de conducere vechi a prezentat Adunării Generale a C.A.R. :

1. Bilanțul pe anul 1970.
2. Planul financiar pe anul 1971, cu toate actele anexe explicative.

Adunarea Generală a dat unanimă descărcare aprobînd toate lucrările contabile prezentate precum și bugetul pe anul 1971.

A fost ales apoi noul comitet de conducere alcătuit din : PP. CC. Pr. (Dr. Petru Deheleanu, Prot. Gheorghe Serb din Arad, Cornel Oros, Victor Biliboacă — ambii de la catedrala din Arad. Comisia de verificare, la alegerea Adunării Generale, e formată din P. C. Vitalie Pereteatcu protopop în Lipova, P. C. Pr. Teodor Misarăș din partea salariaților Atelierului de luminări, iar ca secretar contabil a fost desemnat în continuare P. C. Arhidiacon Teodor Băbuția.

Comitetul a ales apoi ca președinte al său, în continuare, pe P. C. Pr. Dr. Petru Deheleanu.

După încheierea lucrărilor a urmat o agapă comună la care s-au rostit cuvântări pe marginea lucrărilor bogate din acea zi, exprimându-se mulțumiri la adresa Prea Sfințitului Episcop Teoctist pentru purtarea de grijă și înțeleptele îndrumări pe care le dă preoțimii spre prosperitatea vieții bisericești din întreaga eparhie.

CONFERINȚA DE ORIENTARE DIN LUNA MARTIE 1971

*PREOCUPĂRI ACTUALE ALE BISERICII ORTODOXE ROMÂNE
PENTRU PĂSTRAREA UNITĂȚII LAUNTRICE DE DOCTRINA,
CULT ȘI ORGANIZARE*

Acesta este titlul temei la care preoții au avut de meditat și pe care au discutat-o în conferința de orientare ținută la protopopiate la începutul lunii martie. Tema, deosebit de atrăgătoare, a prilejuit o rodnică participare a preoțimii la discuția ei.

După pregătirea unui referat la Centrul eparhial, discutat sub președinția Ierarhului care a dat cuvenitele îndrumări delegaților cu prezidarea dezbaterilor la protopopiate, aceștia au plecat bine documentați, în mijlocul preoților. Conferințele de la protopopiatele Arad, Ineu și Hațeg au fost prezidate de însuși Prea Sfințitul Episcop Teoctist, cea de la prot. Lipova, de P. C. Pr. Gh. Căvășdan, vicar eparhial, iar cele de la Brad și Deva de P. C. Pr. Petru Sălăgeanu consilier ad-tiv. Conferințele au avut loc între 1—11 martie.

Participarea preoților la conferință și la discuții, începînd cu referatele citite, sînt o dovadă a interesului arătat acestei teme și a considerației de care Prea Fericitul Patriarh Justinian se bucură în rîndul clerului.

Referatele s-au ocupat pe larg de preocupările Bisericii Ortodoxe Române pentru păstrarea unității de doctrină, cult și organizare care izvorăsc din inima încălzită de sfînta rivnă pentru Hristos și pentru Biserică a Prea Fericirii Sale. Au fost amintite și analizate sub acest aspect: reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române, legislația ei nouă, generalizarea cinstirii sfinților români, tipărirea de cărți de cult și a Bibliei, a revistelor teologice, reorganizarea învățămîntului teologic, înființarea și rolul cursurilor de îndrumare, a conferințelor de orientare preoțească, introducerea cîntării în comun a credincioșilor, toate ținînd realizarea unității de credință, de conștiință și de lucrare în Biserica Ortodoxă Română și în afara ei. Întărîndu-se, prin aceasta, unitatea Ortodoxiei, apropierea între culte, între Biserici, promovarea ideii de pace și contri-

* Conferință dedicată celei de a 70-a aniversare a zilei de naștere a Prea Fericitului Patriarh Justinian.

buind la întărirea unității poporului nostru care și-a făurit condițiuni de viață nouă, datorită cărora, fiindu-i asigurată libertatea de cult și de organizare, în Biserica noastră, sub zenitul luminii îndrumătoare a Prea Fericitului Patriarh Justinian, s-au putut realiza toate cele cîte s-au făcut sub binecuvîntata arhipăstorie a Prea Fericirii Sale.

Apreciind felul în care au decurs lucrările conferințelor de orientare de la protopopiatele pe care le-a prezidat personal (Arad, Ineu, Hațeg), Prea Sfințitul Episcop Teoctist, care cunoaște atît de bine personalitatea și activitatea Prea Fericitului Patriarh Justinian al cărui apropiat colaborator a fost, a cristalizat esența dezbaterilor, în concluzii luminoase spunînd, între altele, că trăsăturile personalității Prea Fericitului Patriarh Justinian se pot desprinde din însăși activitatea preoților din cursul ultimelor două decenii și mai bine, care poartă pecetea acestei mari personalități a Bisericii noastre. Această activitate, de sus pînă jos, îmbracă veșmintul realității noi din țara noastră, pentru că Prea Fericitul Patriarh Justinian a adus această vedere nouă a coborîrii Evangheliei și a preotului în viața reală, de toate zilele, în mijlocul căreia propovăduiește. De aceea, a spus Prea Sfinția Sa, Patriarhul țării cere preoților să fie oameni de cultură și preoți de slujire frumoasă, sprijinitori ai atîtor sănătoase măsuri practice din țara noastră.

Această deschidere spre lume a doctrinei Bisericii se datorește Prea Fericirii Sale. «Prea Fericitul Patriarh Justinian, are atîtea însușiri pe care le admirăm și de rodirea cărora în Biserică ne bucurăm, a adăugat Prea Sfințitul Episcop Teoctist, dar cu toate acestea nu coboară din legendă, ci este un om real și realist care din tinerețe a vibrat și a ars lăuntric de aceste probleme cărora li s-a dăruit cu totul. De aceea, a conchis Prea Sfinția Sa, și noi trebuie să-i urmăm în acest fel exemplul, dăruindu-ne cu totul intereselor Bisericii și ale poporului, ale patriei noastre și ale păcii.

Conturînd, în continuare, portretul Întîistătătorului Bisericii noastre, Prea Sfinția Sa l-a înfățișat sub lumina mai multor laturi spre a radia și mai viu în sufletul preoților chipul lăuntric, concepțiile și lucrarea Prea Fericitului Patriarh Justinian, care este atît de apropiat de preoții și credincioșii săi încît, tot ce întreprinde o face cu urechea la bătaia inimii lor. De aceea vedem în Prea Fericirea Sa pe cel mai adevărat și mai îndreptățit reprezentant al Bisericii Ortodoxe Române.

Sprijinit pe exemplul activității Patriarhului sărbătorit, pe activitatea Prea Fericirii Sale, Prea Sfințitul Episcop Teoctist a dat preoților, la conferințele de la protopopiate, mai multe îndrumări părintești practice de lucrare care să fie o răsplată a strădaniilor Prea Fericirii Sale de a ridica și polei

cu slavă numele Sfintei noastre Biserici, lucrare care să contribuie la fericirea poporului nostru și la apropierea ceasului așezării păcii în lume.

La sfârșitul conferințelor au fost adresate Prea Fericitului Patriarh Justinian telegrame omagiale, de însuflețite urări și de fiești asigurări.

Nu putem încheia această scurtă dare de seamă fără a ne ruga Celui Atotputernic pentru îndelungata înziliră a Prea Fericirii Sale, cu dar de sănătate și depline puteri de continuare a luminatei lucrări de îndrumare a Sfintei noastre Biserici, a credincioșilor ei, a preoțimii, pe calea fericirii și a mântuirii.

INDRUMĂRI BIBLIOGRAFICE

JUSTINIAN, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *«Apostolat social»*, *Slujind lui Dumnezeu și oamenilor. Pilde și însemnări pentru cler*, vol. X, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 1971, 351 p.

Adăugându-se volumelor anterioare, cel pe care îl prezentăm acum vine să mărturisească — o dată mai mult — tuturor, despre neobosita activitate depusă de Prea Fericitul Patriarh Justinian în ultimii ani și, în același timp, să stea pildă mai ales slujitorilor altarelor Ortodoxiei românești despre modul în care se cuvine să-și desfășoare propria lor activitate. De altfel, însăși subtitlurile volumului indică acest lucru. Iar după cum precizează Cuvîntul înainte, în el «sînt înmănușate... cuvîntările pastorale, scrisorile lăunice și articolele rostite și scrise de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian în a doua jumătate a anului 1968 și în anii 1969 și 1970, adică de la sărbătorirea împlinirii a douăzeci de ani de patriarhat (6 iunie, 1968), pînă în preajma împlinirii a șaptezeci de ani de vîrstă (22 februarie, 1971)».

Prezentarea cuprinsului urmează ordinea cronologică, care începe cu anul 1968. Interesant și demn de remarcat este faptul că activitatea fiecărui an este rezumată într-o frază ce poate fi considerată și ca un «motto» caracteristic, iar diferențele cuvîntări, pastorale, scrisori și articole poartă titluri care nu sînt altceva decît tot atîtea idei caracteristice ale cuprinsului lor.

Astfel titlul anului 1968 este următorul: *A sluji lui Dumnezeu ca preot... înseamnă a sluji pe oameni*, iar din cuprinsul lui spicuim următoarele subtitluri: «...Plinind în chip armonios nevoile și interesele Bisericii cu aspirațiile și preocupările Statului...»; «Refacerea unității creș-

tine trebuie să meargă mină în mină cu slujirea păcii între oameni și popoare...»; «Biserica este un corp comun al tuturor slujitorilor și credincioșilor ei»; «...A lucra împreună cu poporul la ridicarea și prosperitatea patriei noastre»; «Vizitele reciproce...sînt mijloace practice pentru creșterea prieteniei între Biserici»; «Popoarele și Bisericile noastre luptă pentru înlăturarea oricărui război...»; «...Minăstirile au adus mari servicii culturale Bisericilor creștine și popoarelor lor»; «Coexistența cultelor cu statul nu înseamnă contopire, iar colaborarea lor liberă cu statul nu înseamnă aservire...»; «Prosperitatea patriei se răsfrînge și asupra Bisericilor și cultelor noastre»; «A sluji lui Dumnezeu ca preot...înseamnă a sluji pe oameni...»; «...Pentru pacea, dragostea și buna înțelegere între noi creștinii și între toți oamenii»; «...Viața oamenilor poate fi transformată, împrumutată și perfecționată...»; «În spiritul ecumenismului actual, pe noi căi de slujire...»; «Moșii și strămoșii noștri au fost și au rămas neclintii în Legea Ortodoxă...»; «...Nici o furtună nu a putut clinti poporul român din vatra străbună a vechii Dacii...»; «...Pentru unitatea spirituală și statală, pentru libertatea și fericirea poporului nostru».

Anul 1969 este prezentat sub titlul general «Nici o acțiune unilaterală, nici o acțiune în afara consensului general al Ortodoxiei». Din cuprinsul lui spicuim: «Menirea Ortodoxiei în lumea de azi»; «Nici o acțiune unilaterală, nici o acțiune în afara consensului general al Ortodoxiei»; «Strădanile tuturor oamenilor de bine... în vederea realizării mai binelui comun, constituie un semn al veacului nostru»; «Mîntuitorul îndrumază și ajută Biserica Să slujească în orice timp oamenilor...»; «Apărarea păcii și a

vieții oamenilor constituie porunca de căpetenie a învățturii Mintuitorului; «Strîns legați de popor, de nevoile și de aspirațiile lui spirituale și materiale»; «Lumea are nevoie de pace»; «Respect față de credința altuia: să trăim ca frații, fiecare cu legea lui»; «Bisericele Ortodoxe fiind Biserici naționale, își însușesc năzuințele popoarelor lor»; «Biserica Ortodoxă Română ...a fost în tot timpul legată de năzuințele poporului, o Biserică Românească»; «La adăpostul munților s-a plămădit neamul românesc... în plămada credinței creștine ortodoxe»; «România — stegar important și prețuit al năzuințelor de pace între popoare»; «Hristos să dăruiască viață demnă și liberă, pace dreaptă și sfință întregii omeniri».

Anul 1970 are ca titlu: «Unitatea în diversitate a Bisericilor trebuie realizată înaintea unirii Bisericilor», din cuprinsul lui amintind următoarele teme: «Spre noi împliniri în duhul tradițiilor și obiceiurilor românești»; «...Împlinirea îndatoririlor pe care Biserica lui Hristos le are față de omenire»; «Creștinii au datoria să realizeze înfrățirea între ei și să o extindă la întreg neamul omenesc...»; «Dovezi ale unei lucrări noi ale Duhului Sfînt în Bisericile lui Hristos și în viața omenirii»; «O preoție orientată în problemele ecumenice și în cele generale umane ale vremii noastre»; «Responsabilitatea creștină față de lume, un nou impuls pentru apropierea între Biserici...»; «Una din îndatoririle fundamentale ale Bisericilor o constituie slujirea omului în această lume»; «...de învățat unii de la alții...»; «Problemele care frământă omenirea contemporană sînt și probleme ale Bisericilor și ale tuturor religiilor»; «Dialogul cu romano-catolicii nu va putea începe cît timp va exista «tamponul» Bisericii greco-catolice»; «Scopul comun al tuturor: înfăptuirea unității creștine și colaborarea frățească între oameni».

Primul ciclu din anul 1971 este prezentat sub titlul: «...Adevărata temelie a vieții bisericești», cu următoarele teme: «Adevărata temelie a vieții noastre bisericești și duhovnicești se confundă cu sino-

dalitatea...»; «...Uniți prin mărturisirea aceleiași credințe și prin păstrarea neștirbită a acelorași datini străbune»; «Preoția creștină este o preoție a slujirii lui Dumnezeu prin slujirea oamenilor», iar cel de al doilea subtitlu: «Se plămădește o viață nouă» din care extragem următoarele subiecte: «...Pentru împlinirea trebuințelor duhovnicești ale credincioșilor cu îndatoririle lor patriotice și cetățenești»; «...Veșnicirea binecuvîntatelor zile de 5—7 iunie 1968...»; «...Sarcina comună a Bisericilor este a căuta pacea însoțită de dreptate, pentru întreaga omenire»; «Un climat nou de apropiere și de colaborare frățească între Bisericile noastre».

În aceste subiecte, ca și în altele pe care nu le-am pomenit, așa cum se arată în menționatul «Cuvînt înainte», Prea Fericitul Părinte Patriarh dezvoltă, adîncește și lărgeste cadrul unor aspecte ale «Apostolatului social», precizînd mai limpede unele poziții și definind altele noi în legătură cu activitatea Bisericii Ortodoxe Române pe plan extern.

Deci, din punct de vedere al tematicii, cuprinsul volumului se poate grupa în mai multe părți care se referă la locul Bisericii Ortodoxe Române în istoria țării noastre, la raporturile între Biserică și Stat și la activitatea Bisericii Ortodoxe Române în condițiile sociale noi din patria noastră, la raporturile dintre Biserica Ortodoxă Română și celelalte culte religioase din țara noastră și la colaborarea dintre ele și Statul român, la reluarea contactelor personale între întîistătătorii Bisericilor Ortodoxe și la relațiile Bisericii Ortodoxe Române cu celelalte Biserici, în vederea înfăptuirii unității creștine și a unei colaborări efective pentru slujirea comună a omenirii contemporane.

Din această foarte succintă și rezumativă prezentare a tematicii cărții credem că se va putea deduce și înțelege rostul pe care ea îl are în acțiunea de a face cunoscut tuturor celor interesați atît scopurile și idealurile cărora Prea Fericirea Sa, Părințele Patriarh și-a închinat viața, cît și poziția Bisericii noastre față de cele mai importante și acute probleme ale vremii.

În același timp însă toate cele cuprinse în acest volum fiind «pilde și îndemnuri pentru cler», preoțimea este datoare a adăsta asupra lor și a le citi cu deosebită atenție, cu atât mai mult cu cât ea trebuie să știe că astfel făcând va primi răspuns la multe întrebări și va înțelege mai bine problemele care se pun astăzi și Bisericii noastre și creștinului.

Numeroasele clișee care însoțesc cartea, ilustrează multe din aspectele activității Prea Fericirii Sale atât pe plan intern cât și pe plan extern și fac cu atât mai atrăgătoare parcurgerea ei.

Făcând legătura între două momente aniversare din viața Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, cel de al zecelea volum din seria «Apostolatului social» marchează în același timp și cel mai important moment de dezvoltare la care a ajuns Biserica Ortodoxă Română sub arhipăstoria sa plină de părintească înțelepciune și iubire, cum și viața de totală dăruire pusă în slujba idealurilor Bisericii și a poporului.

Este ceea ce trebuie să dea de gândit fiecăruia și să îndemne ca fiecare la locul său să fie un următor activ al înaltului Arhipăstor.

Dr.-Dr. h. c. NICOLAE MLADIN, Mitropolitul Ardealului, *Studii de teologie morală*, Sibiu, Editura și Tipografia Arhiepiscopiei, 1969, 408 p.

Înmănunchind o serie de studii și articole de morală și îndeosebi de morală socială apărute în diferite reviste teologice, cum și citeva studii ce se publică acum întâia oară, înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Ardealului reușește să evite răceala unei prezentări didactice și să redea unele principii de morală creștină în formă plăcută, atractivă și interesantă.

Seria acestor studii este deschisă de un *Cuvînt înainte*, în care se arată că ele doresc să fie o contribuție adusă teologiei ortodoxe române, fiind «scrise în spiritul teologiei celei noi care, valorificând din

trecut ceea ce se potrivește cu epoca noastră, pornește de la viața cea nouă a credincioșilor, caută să exprime viața aceasta, să limpezească temeiurile ei și astfel să ofere o îndrumare, o călăuză pentru preoți și credincioși în împlinirea imperativelor evanghelice ale dragostei, dreptății, păcii etc., în vremea noastră» (p. 6—7).

S-ar putea deci spune că studiile cuprinse în volumul la care ne referim pot fi considerate ca o încercare de «aggiornamento» a vechilor principii ale moralei creștine.

Cuprinsul volumului este grupat în două părți. În cea dintîi sînt tratate probleme de morală socială: *Biserica și societatea, Morala creștină și patriotismul, Problema muncii în creștinism, Principiile morale anticolonialiste, Atitudini teologice contradictorii în problema colonialismului, Biserica și lumea în rapidă transformare, Despre pace, Problema omului, Despre cibernetică, Morala creștină și progresul social*. În partea a doua sînt tratate probleme de morală generală și specială: *Isus Hristos și viața morală a credincioșilor, Despre caracterele fundamentale ale moralei ortodoxe, Despre unele caractere ale moralei catolice, Morala creștină și morala iezuită, Dostolevski despre confesiunile creștine, Valoarea morală a Sfîntelor Taine, Sfînta Taină a Botezului și morala creștină, Sfînții în morala ortodoxă, Asceza creștină, Familia creștină, Combaterea falselor revelații, Teologia morală, Înnoirea Teologiei*. După pagina de «cuprins», volumul se încheie cu rezumate ale fiecărui articol în limbile franceză, germană și engleză.

Primul studiu, *Biserica și societatea*, tratează modul în care Biserica poate sluji credinciosului și societății, arătîndu-se că religia creștină acordă o deosebită importanță vieții pămîntești deoarece prin binele săvîrșit în cursul ei, credinciosul dobîndește mîntuirea; apoi și pentru că creștinismul concepe o societate ideală spre care se îndreaptă omenirea, într-un avînt de permanentă reînnoire, al cărei început îl formează chiar învierea Domnului. Iar în acest neconștient efort, aplicarea principiilor moralei creștine are consecințe sociale ca-

re-și află finalitatea în iubire. De aceea, bazată pe aceste principii și fără a formula programe politice, economice sau sociale, — Biserica susține progresul societății. Este în continuare prezentată și activitatea pe care o duce în acest sens Biserica Ortodoxă Română în cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

Studiul al doilea prezintă ideea de patrie și arată că iubirea față de ea și de popor se bazează pe învățătura cuprinsă în Sfânta Scriptură, care obligă pe credincioși a fi factori activi în procesul dezvoltării istorice, a combaterii șovinismului, rasismului și cosmopolitismului și a cultivarea păcii și înțelegerea între popoare.

Urmează apoi un studiu în care este tratată problema muncii în creștinism. El este deosebit de valoros, deoarece arată importanța pe care a dat-o creștinismul muncii prin cele trei sensuri: divin, social și personal. Creștinismul condamnă exploatarea și susține lupta pentru o societate în care să domnească munca, justiția socială și pacea.

Studiile 4 și 5 tratează probleme legate de colonialism. În cel dintii se arată care sînt principiile morale anticolonialiste, iar în cel de al doilea, atitudini ale unor teologi catolici și protestanți care, începînd cu secolul XVI și pînă în zilele noastre, susțin această anomalie anticreștină și antiumană.

Articolul *Biserica și lumea în rapidă transformare* vorbește despre problemele foamei și subdezvoltării, arătînd ce a făcut și ce a trebuit să facă Biserica pentru a veni în ajutorul celor înfometati, precum și felul în care ea ar trebui să acționeze în regiunile în curs de dezvoltare.

Studiul *Despre pace* arată valoarea păcii, condițiile unei păci drepte și obligația de a apăra pacea. Doctrina creștină despre pace este prezentată pe baza Sfintei Scripturi și a Sfinților Părinți. Apoi se vorbește despre pacea sufletului, pacea între oameni și popoare, acțiunea Bisericii tinzînd la a transforma pe toți creștinii în «făcători de pace».

Foarte interesant este articolul care tratează problema omului. Sînt expuse întii diferitele concepții con-

temporane: biologismul, mecanicismul, vitalismul, fecundismul, individualismul burghez, existentialismul și omul social, iar apoi este expusă concepția creștină actuală asupra omului.

Alt studiu vizează una dintre cele mai mari descoperiri ale tehnicii moderne și este intitulat *Despre cibernetică*. În el se arată, între altele, diferența esențială dintre om și mașina cibernetică din punct de vedere creștin, tehnica fiind expresia stăpînirii spiritului și rațiunii asupra naturii.

Ultimul studiu al primei părți, intitulat *Morala creștină și progresul social*, este un îndemn pentru participarea creștinilor la realizarea progresului social.

Partea a doua a volumului tratează, așa cum s-a arătat, probleme de morală generală și specială.

Primul studiu al acestei părți prezintă pe Mîntuitorul Iisus Hristos ca centrul și fundamentul vieții morale creștine.

În articolul care urmează se arată că morala ortodoxă este morala creștină autentică, caracterizîndu-se prin hristocentrism, sobornicitate și creștere duhovnicească.

Cel de al treilea studiu semnalează unele deviații ale moralei catolice de la principiile moralei creștine autentice.

Un articol deosebit de interesant al acestei părți este cel care tratează despre valoarea morală a Sfințelor Taine, ele reînnoindu-ne prin harul dumnezeiesc, obligîndu-ne a vieții în Hristos, primirea lor fiind condiționată de îndeplinirea unor îndatoriri morale. Tainele exercită, în același timp, o influență morală atît asupra subiectului, cît și asupra celor prezenți.

Tot atît de interesant este apoi și studiul intitulat *Sfîntul în viața morală ortodoxă*, a cărui concluzie este că toți creștinii au obligația să tindă spre sfințenie, fiecare străduindu-se a o realiza în manieră personală și în conformitate cu necesitățile vieții.

Alt articol care reține atenția este cel referitor la familia creștină, comunitate între părinți și copii, celulă socială și «Biserica cea mică», bazată pe unitatea întru Hristos a soților, imaginea Sfintei Treimi, va-

tra sfințeniei și slujitoarea Bisericii, a poporului și a omului.

La sfârșit este redat discursul rostit de înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae cu ocazia proclamării sale ca «doctor honoris causa» a Institutului teologic protestant unificat de grad universitar (Cluj-Sibiu), în care se arată modul în care marile transformări contemporane cer și generează o reînnoire a teologiei creștine, spre a putea răspunde problemelor ridicate de viață.

Am încercat să prezentăm foarte rezumativ unele din studiile cuprinse în acest volum. Ne dăm însă seama că toate contribuie în aceeași măsură la cunoașterea diferitelor probleme de morală creștină pe care le tratează, acestor calități de fond adăugându-li-se stilul clar și căldura dragostei de om, a cărui desăvîșire morală și înduhovnicire rămân scopul ultim al cărții.

Prof. Gh. Geția

Conf. HERMANN PITTERS, *Rugăciunea mijlocitoare în lumina teologiei evanghelice. O cercetare sistematică referitoare la învățătura evanghelică despre rugăciune*. Institutul Teologic Protestant Unic de grad Universitar-Cluj, Ramura cu limba de predare germană, Sibiu, 1968, VII. + 171 p.

Avem marea bucurie de a prezenta cititorilor două valoroase lucrări teologice prezentate ca teză de doctorat în teologie la Institutul teologic protestant, secția lutherană din Sibiu, de cele două cadre didactice tinere de la acest Institut, Conf. Hermann Pitters și lector Christoph Klein, care au fost susținute, «magna cum laude» în cadrul secției de teologie sistematică, în zilele de 15 și 16 octombrie, 1969.

Ambele teze prezintă teme de strict actualitate teologică care interesează nu numai pe teologii evanghelici-luterani, dar și pe cei ortodocși și catolici în marele dialog ecumenic în care sîntem angajați astăzi cu toții, cînd nu ne mai este nimic indiferent din ceea ce se petrece nu numai în orice colț din lume, dar și din orice Biserică creștină, mai ales cînd se lucrează cu

gîndul apropierii pozițiilor teologice și pentru intensificarea dragostei și comuniunii în lume și între Biserici.

Lucrarea Conf. H. Pitters despre *Rugăciunea mijlocitoare în lumina teologiei evanghelice* urmărește să arate îndeosebi aspectul prin excelență comunitar și social al rugăciunii, ca mijlocire pentru toți semenii noștri, ca expresie a Koinoniei, pentru comunitatea în care trăim, pentru pacea în lume, pentru desăvîșirea mîntuirii, pentru venirea împărăției lui Dumnezeu pe pămînt.

Lucrarea se împarte în patru capitole.

În cap. I., *Învățătura evanghelică despre rugăciune în general* (p. 3—56), tratează despre esența rugăciunii ca răspuns al credinciosului la revelația lui Dumnezeu, despre dualitatea cuprinsă în actul rugăciunii, felurile și însușirile rugăciunii, despre problema influențării asupra lui Dumnezeu ca și cea a ascultării rugăciunii.

Rugăciunea nu constă într-o căpăcitare a credinciosului în sens antropocentric, ci trebuie înțeleasă absolut «teologic» în sensul că: a) rugăciunea este întemeiată exclusiv pe porunca lui Dumnezeu și b) rugăciunea trăiește din promisiunea lui Dumnezeu. Temelia rugăciunii e numai în voința lui Dumnezeu. Cu toate acestea elementul antropologic din rugăciune nu e «desființat», numai că aici el nu e lucrul primar, esențial, dar nici simplu secundar (p. 13). Rugăciunea e o realitate. Totuși din acest punct vedere pur antropocentric rugăciunea e ceva monstruos, pentru că neagă însăși revelația divină care stă la baza ei, nefiind altceva decît un «monolog mediativ» (p. 17). Reformatorii permanenți au accentuat că rugăciunea nu e opera credinciosului, ea nu se bazează pe perfecțiunea sau sfințenia noastră, ci pe activitatea lui Dumnezeu, că rugătorul se simte permanent «simul justus et peccator», într-o continuă stare dialectică (p. 32).

Rugăciunea de preamărire e cea mai desăvîșită, spre deosebire de rugăciunea de pocăință, de cerere, de mulțumire, de mijlocire care țin de acest veac, fiindcă rugăciunea

de preamărire va rămîne ca o liturghie cerească veșnică în fața lui Dumnezeu (p. 36—37).

Prin rugăciune credinciosul nu caută să-l influențeze pe Dumnezeu, să-L facă binevoitor față de noi, ci să-L schimbe pe omul care se roagă (p. 42). Autorul combate teza unor teologi protestanți, după care, din punct de vedere creștin, nu trebuie să se vorbească de rugăciune de cہرere (Schleiermacher, Ritschl).

Problema ascultării din partea lui Dumnezeu a rugăciunii noastre, că ea pare în contradicție cu preștiința și hotărîrea Sa invariabilă, noi nu ne-o putem explica, dar ea este un fapt, o realitate și noi trăim cu speranța că Dumnezeu ne ascultă rugăciunile noastre. Pe de altă parte, faptul că Dumnezeu ne ascultă rugăciunile noastre, nu trebuie să ne ducă la «cviatism trîndav». «Rugăciunea și munca nu se exclud în nici un caz» (p. 54).

Cap. II: *Rugăciunea mijlocitoare sub aspect sistematic* (p. 56—102), intră în tema lucrării propriu-zise. Se expune mai întîi: rugăciunea mijlocitoare în Vechiul și Noul Testament, apoi care este esența rugăciunii mijlocitoare, ca rugăciune «socială» și «intercesorică», precum și despre Iisus Hristos ca prototip al rugăciunii de mijlocire, în funcția Sa de «mare preot».

Rugăciunea mijlocitoare ca expresie a legăturilor noastre cu semenii, cu societatea în care trăim, o găsim și la primitivi, în rugăciunile lor pentru un prieten, pentru fiu, tată etc. În Vechiul și Noul Testament ea se naște din sentimentul de solidaritate al tuturor membrilor poporului ales, din iubirea de patrie și de popor, ca mijlocire pentru membrii poporului, care în Noul Testament «se lărgește într-o rugăciune universală pentru toate popoarele» (I Tim. II, 1) (p. 65).

În esența sa rugăciunea nu e o chestiune pur particulară, pentru că cel ce se roagă, nici față de Dumnezeu, nici față de sine însuși nu există ca ins izolată, ci legat de ceilalți, de aceea și rugăciunea sa se lărgește și devine rugăciune mijlocitoare (p. 72). Rugăciunea are o înfrîmîre psihologică asupra insului care se roagă, îl face mai legat de ei, mai iubitor și pentru aceasta

Dumnezeu ajută pe cei care se roagă (p. 76—78). Rugăciunea mijlocitoare nu exclude activitatea, lucrarea noastră, pentru că nu se epuizează în ea iubirea față de aproapele (p. 79).

La baza tuturor rugăciunilor de mijlocire stă Iisus Hristos ca singurul mijlocitor pentru toți credincioșii înaintea lui Dumnezeu și de aceea, orice rugăciune de mijlocire se rostește «în Hristos», «în numele lui Hristos» și e inclusă în opera Sa mijlocitoare. Iisus Hristos s-a rugat pentru cei care l-au solicitat ajutorul, pentru ucenici, pentru Biserica Sa, «pentru ca toți să fie una». «Toată viața de rugăciune a Bisericii și a membrilor ei se bazează pe «funcția de mare preot», pe «mijlocirea lui Hristos» (p. 91).

Autorul scoate în evidență faptul că, spre deosebire de liturghiile catolice care aproape au scos din misă rugăciunile de mijlocire, Biserica Ortodoxă are numeroase rugăciuni de mijlocire în cadrul ecteniilor ei, iar Bisericile Evanghelice au început din nou să pună accentul pe importanța rugăciunii mijlocitoare (p. 82—83).

Dar mijlocirea lui Hristos se înfăptuiește în comunitatea bisericească numai prin acțiunea sau mijlocirea Duhului. În acest sens, comunitatea creștină este «locul de acțiune a Duhului». «Însăși Duhul mijlocește pentru noi cu suspine negrăite» (Rom. VIII, 26—27). În acest sens «rugăciunea în esența sa e deci o mijlocire a Duhului înaintea lui Dumnezeu» (p. 94), credinciosul devenind o unealtă a Duhului, ceea ce «este una din cele mai adînci taine ale credinței» (p. 96). Libertatea creștinului nu e desființată, căci «nu un oarecare subiect străin se roagă în noi, dacă ne închinăm, ci noi înșine» (p. 97).

În cap. III, *Rugăciunea mijlocitoare în viața comunității creștine* (p. 102—137), rugăciunea mijlocitoare apare ca realizare a poruncii de iubire, ca formă a agapei, ca expresie a iubirii locuitoare, ca mijlocire pentru cei bolnavi sau ca binecuvîntare.

Neliniștea și teama iubitoare (Liebesangst) față de semenii noștri apropiați ne-o manifestăm și o transformăm în rugăciune pentru ei

(p. 107), fără ca iubirea noastră frățească să se epuizeze cu totul în rugăciunea mijlocitoare. A te ruga pentru binele altora înseamnă a face totul pentru realizarea acestui bine și să nu așteptăm ca totul să vină numai de la Dumnezeu. Rugăciunea de mijlocire pentru cei săraci și nevoiași fără o iubire activă, care caută să schimbe lucrurile, e aproape o «blasfemie». Rugăciunea noastră trebuie să fie o iubire rugătoare, cum zice Hirsch (p. 108).

În ce privește rugăciunea locuitorilor — atunci când ne punem în locul altuia, ca de exemplu în rugăciunea pentru bolnavi — să avem în vedere că rugăciunea noastră este numai un răspuns adorator la revelația divină, care ni se prezintă ca «poruncă și promisiune» și nu ca un mijloc de a exploata puterea lui Dumnezeu în scopurile noastre (p. 114). Dar iarăși, dacă am spune că e păcat să ne rugăm pentru în sănătoșirea aproapelui, atunci «ne aflăm în fața unei unilateralități supraduhovnicești, care nu-și dă seama de faptul că și corpul pămîntesc e un dar prețios al Creatorului» (p. 115). De aceea Biserica are dreptate când se roagă pentru bolnavi, dar ea nu face din rugăciune un mijloc terapeutic.

Rugăciunea mijlocitoare apare, de asemenea, și ca realizare a spiritului comunitar, ca expresie a «koinoniei» pentru «poporul cel nou». În rugăciunea pentru unitatea bisericii privirea ni se lărgeste, cuprinzînd pe toți creștinii; această rugăciune devine rugăciune ecumenică (p. 125), cuprinzînd întregă «oikoumene» — lumea.

Rugăciunea mijlocitoare cuprinde, de asemenea, și pe cei adormiți în Hristos, fiindcă această koinonie îi cuprinde pe toți. La Sfîntul Pavel anumite locuri par a vorbi de «posibilități de salvare și după moarte» (ca de ex. I Cor. III, 15 și V, 5). «Chiar și pogorirea lui Hristos în iad (I Petru III, 19) presupune în oarecare măsură, că pentru cei decedați ar mai exista posibilitatea de a asculta predica Lui și de a se decide» (p. 132). Teza aceasta ar putea duce însă la apocatastază, ceea ce a respins Biserica creștină încă din veacul al IV-lea.

Autorul respinge însă invocarea sfinților ca mijlocitori pentru noi la Dumnezeu, căci aceasta ar micșora meritul Unicului Mijlocitor Iisus Hristos (p. 134—136), numai că din punct de vedere ortodox există o mare deosebire ființială între mijlocirea sfinților — ca rugători înaintea lui Dumnezeu pentru noi — și mijlocirea mintuitoare, unică, a lui Hristos.

Cap. IV, *Rugăciunea mijlocitoare și lumea* (p. 137—166), tratează despre rugăciunea mijlocitoare a credincioșilor în raport cu dezvoltarea lumii, în istorie, ca rugăciune pentru conducerea de stat, pentru pacea în lume, pentru că «nu numai viața creștină comunitară cu diferitele ei aspecte, ci și viața lumii cu sarcinile și pericolele ei este inclusă în rugăciunea mijlocitoare» (p. 137). Lucrul acesta Biserica îl înțelege ca o slujire a ei în istorie față de lume. Pentru creștini toate evenimentele din lume stau într-o anumită relație cu istoria mîntuirii, sub oblăduirea lui Dumnezeu; de aceea și creștinul e răspunzător de tot ceea ce se petrece în lume, bine sau rău. Prin rugăciunea sa mijlocitoare pentru lumea creștină se simte solidar cu lumea și caută s-o influențeze în bine. El se simte solidar cu toate orînduirile creaționale din lume, familie, națiune, stat și se roagă pentru menținerea și dezvoltarea acestora, fiindcă ea nici n-ar putea exista în afara lor (p. 147). De aceea, de la începutul creștinismului, rugăciunile pentru autoritatea de stat au fost constitutive tuturor serviciilor divine (p. 149).

Rugăciunea pentru autoritățile publice a fost împreună permanent și cu rugăciunea pentru pace în lume, nu numai pentru faptul că viața și securitatea tuturor oamenilor depinde de menținerea ordinei, liniștii și păcii în lume, ci și pentru că Domnul ei este «Domnul păcii» (II Tesal. III, 16). Care obligă pe fiecare «să urmărească pacea cu toți» (Evrei XII, 14). Azi mai mult ca orîcînd, datorită pericolelor înspăimîntătoare ale unui eventual război termonuclear, Biserica se simte chemată la această rugăciune pentru pace și lucrează neabătut alături de toți cei care luptă pentru

pace și destinderea în lume (p. 151—154).

Rugăciunea mijlocitoare are ca obiect al ei și desăvârșirea mintuirii în lume, ceea ce se exprimă prin rugăciunea Bisericii pentru reușita propovăduirii Evangheliei, «ca să nu dea de urechi închise și inimi împietrite»; se roagă adică pentru deschiderea inimilor aceloră la care ajunge cuvântul propovăduit și pentru cei «pierduți» și «dușmani», chiar cînd cuvîntul ei rămîne fără succes. Ea nu-i «blestemă» cum se făcea în Vechiul Testament, ci se roagă pentru ei și «nu va înceta să se roage și pentru cazuri care, după părerea oamenilor, sînt cu totul fără speranță» (p. 159). Această rugăciune și-o manifestă prin iertarea, dar și prin lupta pentru transformarea răului, imitînd pe Dumnezeu care «dorește ca niciunul să nu piară, ci toți să vină la pocăință... și la cunoștința adevărului» (II Petru III, 9 și I Tim. II, 4).

În rugăciunea sa Biserica se roagă și pentru venirea Împărăției lui Dumnezeu — «vie împărăția Ta». Aceasta este rugăciunea centrală a Bisericii, care întrece toate celelalte cereri mai mici. Lucrul acesta nu se exprimă însă printr-o îndreptare spre lumea de dincolo, și o înstrăinare de lumea aceasta. Căci ea știe că Împărăția aceasta a și început deja în lume prin învierea lui Hristos și pogorirea Duhului Sfînt, dar «se roagă pentru venirea definitivă a Domnului și împlinirea mintuirii» (p. 164). Rugîndu-se, credinciosul participă la desfășurarea mintuirii și devine un instrument prin care «venirea împlinirii este oarecum accelerată, Dumnezeu rămînînd în orice caz atotfăcătorul, care lucrează prin cei aleși de El» (p. 164).

Deși tema este abordată dintr-un unghi și în chip specific protestant, fără să cadă totuși într-un confesionalism îngust — autorul a atacat o minunată temă ancorată în realitatea actuală a Bisericilor creștine — mijlocirea lor slujitoare pentru om și lume, în sensul unui ecumenism lărgit. În felul acesta ea contribuie la promovarea unei rugăciuni largi, atotcuprinzătoare, ecumeniste, care să-i cuprindă pe toți oamenii din lume și care se roagă nu numai pentru

binele și fericirea lor strict personală, dar și pentru binele, fericirea, pacea și unirea tuturor «ca toți să fie una» în slujirea lui Dumnezeu și a lumii.

*

Cealaltă teză de doctorat, a Lec-torului Christoph Klein, *Spovedania în Biserica Evanghelică C. A. din Republica Socialistă România. O cercetare istoric sistematică*, Institutul Teologic Protestant Unic de grad Universitar, Ramura cu limba de predare germană, Sibiu, 1968, VIII + 199 p., ne prezintă spinoasa problemă a Tainei Spovedaniei, atît de controversată pînă astăzi în cadrul teologiei protestante în genere, și situația specială de care s-a bucurat această Sf. Taină în cadrul Bisericii Evanghelice C. A. din România ca și concluziile teoretice și practice care rezultă de aici privind reintroducerea și revenirea la străvechea și frumoasa tradiție a Bisericii Evanghelice din Transilvania a Spovedaniei particulare, ca Sf. Taină de sine stătătoare, contribuind prin aceasta și la apropierea între Biserica Evanghelică și cea Ortodoxă în mult discutata problemă a valabilității și numărului Sfin-telor Taine.

Precedată de o introducere, lucrarea se împarte în șapte capitole.

Prima întrebare care și-o pune autorul este: cum se face că astăzi creștinii evangheliici nu mai știu nimic despre spovedania privată? De aceea își propune să arate care anume a fost situația ei în epoca reformei și cauzele care au dus la dizolvarea treptată a practicii Spovedaniei în Biserica Evanghelică C. A.

În cap. I expune *Situația cercetărilor* care s-au făcut pînă acum în Biserica Evanghelică din România asupra Spovedaniei, din care se vede că Spovedania privată a fost practică în Biserica Evanghelică mai ales în părțile Sibiului pînă prin sec. al XVIII-lea cu toate că documentele mai noi arată că ea se mai practica pînă la începutul sec. al XX-lea. Autorul își manifestă regretul că în Biserica sa nu s-a făcut încă nimic din cîte se face astăzi în Biserica Evanghelică luterană pentru reintroducerea spovedaniei, în ciuda unei străvechi tradiții vred-

nice de urmat pe care a avut-o Biserica Evanghelică din România în privința Spovedaniei»

În cap. II: *Spovedania ca problemă a Reformei* (p. 30—40), arată că Reforma lui Luther a izbucnit propriu-zis datorită comerțului Bisericii papale cu indulgențe — ca deformare a Tainei Pocăinței. Indulgențele (ca scutiri de pedepsele pocăinței și de chinurile iadului sau purgatoriu) au fost create inițial de papi ca «mijloace de recrutare de trupe» în războiul contra turcilor, ca răsplătă pentru participare la acest război pentru credința creștină. Indulgențele au suferit însă o transformare când papa Urban al II-lea scuti persoanele bătrâne de obligația serviciului militar personal în schimbul unei sume de bani care să acopere cheltuielile unui om de schimb, deci când în locul unei prestații personale indulgența devine o prestație în bani. Bonifaciu al VIII-lea stabilește că în locul pelerinajului la Roma, de ex., credincioșii să fie obligați la plata unei amenzi în bani, care se încasau prin agenți — plata fiind dovedită printr-o hirtie de valoare, numită «epistola indulgentă». Credincioșii își mai puteau procura de la preoți indulgențe, scutiri și de pedepsele iadului sau purgatoriuului ca și de pedepsele temporale impuse prin Taina Spovedaniei, indulgența fiind astfel un mijloc de împăcare a omului cu Dumnezeu. Important e că Luther a combătut abuzurile catolicismului cu indulgențele, dar nu și Spovedania însăși, avind o concepție apropiată de cea ortodoxă despre epitimii ca mijloace de îndreptare, medicinale și nu ca pedepse ispășitoare, iar Melanchthon spunea că «dezlegarea privată este tot atât de necesară ca și Botezul» (p. 15). Exagerările extreme ale catolicismului cu indulgențele au determinat însă cu timpul o reacție puternică în rindurile teologilor reformatori față de Taina Spovedaniei însăși, ca fiind produs specific catolic. Cu toate acestea, faptul că în Transilvania indulgențele nu au degenerat ca în Germania și mai ales nu erau puse în legătură cu taina Spovedaniei (p. 39) aceasta a făcut ca noua Biserică Evanghelică din Transilvania să aibă în general o

atitudine mai justă și realistă față de valoarea și necesitatea Spovedaniei particulare.

În cap. III, *Noua reglementare a spovedaniei în epoca reformei* (p. 41—77) autorul arată că în legătură cu Taina Spovedaniei încă de timpuriu s-au manifestat în Biserica Evanghelică din Transilvania două direcții și anume: *direcția liberală* din Brașov, reprezentată prin Honterus și urmașii lui, care au stat mai mult sub influența reformei din Elveția; sub aceștia Spovedania particulară se desființează treptat la Brașov, rămânind numai «examenul de conștiință» înainte de împărtășire și *spovedania generală* ca *dezlegare generală*, legată de împărtășanie, ce are loc duminicile sau în zilele de sărbători, cam de patru ori pe an, în posturile mari. A doua direcție, cea «*conservativistă*» de la Sibiu, reprezentată de Mathias Ramser, care era într-o strinsă corespondență cu Luther, Melanchthon și alți reformatori, afirmă că Spovedania privată este o «*instituție a Domnului*» după cum spune și «*Confessio Augustana*», art. 11, Melanchthon în «*Loci communes*» ca și Luther în «*Catehismul cel mic*». Ramser zicea că el nu-i consideră creștini pe cei care disprețuiesc spovedania. Sibienilor le era cunoscută scrierea lui Luther «despre captivitatea babiloniană», în care spovedania era considerată ca Taină. Luther afirma aici că se poate spovedi și înaintea oricărui creștin serios și, natural, că cel mai indicat ar fi preotul, ca bun cunoscător al Scripturilor, dar iarăși «nu preoția lui, ci faima lui de un bărbat înțelept și evlavios, versat în Scriptură, îl face să fie un duhovnic adevărat» (p. 72).

Cap. IV descrie *lupta pentru spovedania privată în sinoadele din veacul reformei* (p. 77—107). «Universitatea Națională Săsească» hotără în 20 aprilie, 1550 de a se introduce Reforma în satele și orașele săsești din Transilvania, dar din pricina opoziției dintre direcția liberală și conservatoristă, aplicarea Reformei — întârzie încă zece ani. Între anii 1551—1572 s-a dus o luptă aplică pentru menținerea Spovedaniei private pe temeiurile reformatorilor din Wittenberg, pusă pe a-

ceiași plan cu Botezul și Euharistia. Prin faptul însă că credincioșii nu trebuia să fie constrinși la enumerarea păcatelor, acest lucru fiind considerat imposibil și supersitiios, spovedania generală, ca dezlegare generală de păcate, a biruit treptat spovedania privată și s-a impus tot mai mult (p. 94).

În cap. V (p. 107—146), autorul arată care era forma, structura și caracterul Spovedaniei individuale și generale după cercetările sistematice întreprinse în sec. al XVII-lea și al XVIII-lea. Astfel, în ce privește esența, timpul, locul și rânduiala Spovedaniei particulare pe baza agendelor indigene și Rapoartelor comunităților din acest răstimp se observa aproape cam aceiași rânduială ca și în Biserica Ortodoxă din Ardeal. În prefață, autorul afirmă că s-ar putea vorbi chiar de o influențare reciprocă între Biserica Ortodoxă Română și cea Evanghelică Săsească în ce privește practica spovedaniei (p. 5). În 1764/65 cele mai multe comunități nu mai aveau decît spovedania generală. Practica spovedaniei generale a pornit de la Brașov și de aici în toată Țara Birsei și se făcea imediat după predică. În unele locuri s-a încetățenit și o soluție intermediară între spovedania individuală și cea generală. Credincioșii veneau individual la scaunul mărturisirii, dar nu spovedeau păcate concrete, ci rosteau numai o formulă (p. 138). Există și o spovedanie de împăcare față de omul cu care s-a certat cineva, sau așa-zisă *mîngiere reciprocă a fraților*, «în care se evidențiază principiul protestant al preoției universale în care este ocolit preotul ca duhovnic exclusiv» (p. 143), care după autor, s-ar asemăna într-o oarecare măsură cu spovedania publică din Biserica veche.

În cap. VI, *declinul spovedaniei în veacul XIX* (p. 146—160). Începutul l-au dat mireni — Mihail Brukenenthal — cu dorința ca clerul să facă anumite modificări și reforme în viața liturgică; de ex.: eliminarea luminărilor, rugăciunilor prea dese, modificarea cîntărilor, desființarea spovedaniei, căci foarte adesea aceasta îl împiedică pe credincios să vină cu toată bucuria la serviciul divin, întrucît pentru a se pu-

tea împărtăși trebuie să fi primit mai întâi dezlegarea de păcate, pe care cei cu păcate grele n-o primeau, ceea ce pleda pentru spovedania generală. Desființarea definitivă a spovedaniei private la Sibiu a început cam din 1789, cînd M. Brukenenthal a scris *Îndreptarea liturghiei*. Bazat pe anumite însemnări păstrate de la un preot sîbian Johannes Michaelis, autorul arată că încă prin 1860 se mai păstra în Sibiu spovedania privată, chiar și la catedrală, fie ca o mărturisire generală a păcatelor, fie ca o spovedanie specială atunci cînd credinciosul simțea nevoia să arate preotului păcatele și îndoilele sale concrete. Singuratic și pe alocuri a existat spovedania privată pînă în 1890, după care se impune tot mai mult influența agendelor liturgice germane în care Spovedania își pierduse complet caracterul de Taină autonomă față de frumoasa tradiție autohtonă. «Așadar — conchide autorul — numai o viață de om ne desparte de epoca în care se practica Spovedania privată. Dacă ne gîndim că primele atacuri împotriva spovedaniei private datează încă din secolul reformei și o dată cu apariția reformei și că de atunci nu au încetat niciodată, atunci într-adevăr este o minune în această, un rezultat care întrece toate așteptările» (p. 156). Astăzi spovedania în Biserica Evanghelică C. A. din România a mai rămas doar ca o «amintire», o simplă pregătire pentru împărtășanie, ca spovedanie generală». Dincolo de aceasta, rînduiala bisericească nu oferă posibilitatea unei spovedanii private și individuale, rînduite liturgic și bisericesc. Cancelaria preotului, la fel, stă la dispoziție în acest scop, numai că acest lucru nu-l mai știe creștinul evanghelic, iar dacă-l știe nu are nici-o legătură față de această «formă» care nu este o rînduială. Astfel că spovedania privată aparține astăzi cazurilor cu totul rare ale practicii parohiale, care însă dacă se practică pe alocuri, ne învederează mereu cît de salutară ar fi introducerea ordonată a spovedaniei și cît de profundă este și astăzi cerința după o mărturisire concretă a păcatelor față de om și față de acordarea de deze-

gări personale. Am putea zice și noi cu Luther că «despre această spovedanie nu mai avem astăzi nici un seran în Biserică. Cine ar putea restaura din nou această spovedanie, acela ar face o faptă bună». Biserica Evanghelică ar trebui să se străduiască astăzi spre această «faptă bună», chiar și Biserica Evanghelică din România, pentru a scoate la iveală această comoară ascunsă și a trezi la viață nouă acest lucru scufundat în somnul uitării» (p. 158—159).

În ultimul capitol, al VII-lea, *Rezultate și concluzii* (p. 160—190), autorul trage concluziile istorice, sistematice și practice care se impun astăzi în Biserica Evanghelică pentru o teologie a Spovedaniei. La întrebarea este Spovedania o Taină? Luther, Melancton, Mathias Ramser socoteau Spovedania ca o «instituția Domini», deci ca Taină care se întemeia pe cuvântul Mântuitorului Hristos și încredințarea iertării păcatelor dată Apostolilor, însă faptul că lipsește semnul văzut al Tainei pocăinței, s-a atribuit acestei Taine în teologia evanghelică un loc intermediar între Botez și Împărtășanie sau de element de legătură între aceste două Taine. La întrebarea este spovedania o acțiune autonomă sau trebuie legată mereu de Împărtășanie? Autorul remarcă just: «din cele spuse rezultă că spovedania ține de împărtășanie... totuși posibilitatea iertării, a mântuirii păcatelor și dezlegării prin cuvântul lui Hristos către indivizi trebuie să fie oricând prezentă, nu abia în legătură sau «cu ocazie» primirii Tainei. Cu aceasta se scoate Spovedania și din cadrul strict al acțiunilor liturgice și poate dobîndi însemnătate deplină autonomă». (p. 167).

În legătură cu mult discutata problemă în teologia protestantă dacă împuternicirea dată de Iisus Hristos Apostolilor de a lega și dezlega păcatele, pe care se bazează Taina Spovedaniei, este încredințată numai slujitorilor chemați ai Cuvintului lui Dumnezeu sau oricărui creștin, direcția «conservatoare» din Biserica Evanghelică susține că spovedania privată nu poate fi efectuată decît de preot sau diacon.

Nu mai că aceasta nu trebuie înțeleasă niciodată ca «privilegiul unui oficiu înțeles instituțional, respectiv a deținătorilor lui în cadrul Bisericii. Împuternicirea nu trebuie monopolizată» (H. Vogel). De aceea oficiul poate trece asupra unui mirean care poate mîngia și dezlega de asemenea cu aceeași împuternicire. Totuși, dacă un «regulament al vieții bisericești» al Bisericii Evanghelice-Lutherane Unite din Germania precizează că «orice creștin la care vine un frate în necazul său poate să primească spovedania și să pronunte, după pocăința dreaptă, iertarea păcatelor», ceea ce nu trebuie înțeles ca «o simplă mîngiere a fraților», lucrul acesta zice autorul, «trebuie să-l considerăm numai ca o excepție și caz de nevoie» (p. 169). Lucrul acesta este posibil însă numai în Bisericile protestante, întrucît ele nu au Taina Preoției sacramentale, ca singura «iconomă a Tainelor dumnezeiești» încredințate de Mîntuitorul Hristos (1. Cor. IV, 1).

Adevărata esență a spovedaniei, zice autorul, se realizează în așa-numita spovedanie privată sau individuală. Din punct de vedere formal e important ca ea să se efectueze individual, tainic, în fața unui preot (la nevoie și în fața unui mirean vrednic, nu însă în fața fratelui împrecinat). În fond ea nu este o conversație pastorală, nici recitarea unei formule, ci arătarea păcatelor concrete și dezlegarea lor ca acordare a iertării. Autorul prezintă și o definiție cuprinzătoare: «Spovedania personală e mărturisirea separată și tainică a păcatelor individuale și personale ale creștinului în fața unui om ca locțiitor chemat al lui Dumnezeu, cu adevărată căință și hotărîrea îndreptării, respectiv a reparării și pronunțarea iertării în locul lui Dumnezeu și din porunca lui Dumnezeu de către omul căruia i s-a făcut cunoscute păcatele, pe calea aceasta, în vederea întăririi credinței și a unei vieți noi» (p. 176).

În ce privește «concluziile practice» autorul arată calea spre reînvierea și reintroducerea Spovedaniei private în Biserica Evanghelică de la noi, care ar consta dintr-o pregătire generală teologică, spo-

vedania privată a preotului și difuzarea ei în comunitate, ca și diferitele probleme organizatorice și formule privind instituirea timpurilor de spovedanie, locul spovedaniei și rânduiala spovedaniei, din care nu poate lipsi «cele două părți principale, mărturisirea păcatelor individuale și acordarea dezlegării» (p. 188). Menționăm că în această privință autorul a făcut mereu apel la viața și tradiția Bisericii Ortodoxe, pe care o dă ca model de cum ar trebui înțeleasă și săvârșită această Sfântă Taină, fără să se cadă în exagerările Bisericii Catolice (de ex. la p. 3, 4, 5, 34, 113, 114, 120, 128, 129, 131 și altele).

Cu toate limitările impuse de perspectiva specific protestantă din care privește lucrurile, autorul a abordat însă cu curaj o temă deosebit de importantă pentru viața

Bisericii Evanghelice, militând pentru reintroducerea vechilor ei tradiții bisericești în care un anumit rol a jucat și Biserica Ortodoxă Română, datorită conviețuirii ei de veacuri cu Biserica Evanghelică din Ardeal. El a adus prin aceasta și o însemnată contribuție la apropierea între cele două Biserici în atât de mult discutata Taină a Spovedaniei în teologia protestantă. Dacă s-ar continua și adinci munca aceasta în teologia protestantă de la noi, care are o poziție privilegiată față de cea din Germania sau din altă parte, așa cum a făcut proaspătul doctor în teologie C. Klein, s-ar face astfel pași mai mari în direcția lărgirii orizontului și soluționării altor probleme care ne mai stau în față.

Ioan I. Ică.

C O M E M O R Ă R I

Prof. Iosif E. Naghiu: Documente despre Ion Vidu — — — — —	143
Prot. Aurel Radu: Un veac și jumătate de la moartea lui Petru Maior — — — — —	146

C R O N I C Ă B I S E R I C E A S C Ă

Aniversarea Întîlștătorului Bisericii noastre. Trecerea la cele veșnice a Patriarhului Kiril al Bulgariei. Pregătirea credincioșilor crețani pentru viitorul Sinod al Bisericii Ortodoxe. Opinii referitoare la codificarea canoanelor în Biserica Ortodoxă. Locul Arhiepiscopiei grecești din America în ierarhia Patriarhiei ecumenice. Lipsa de călugări la mănăstirile din Muntele Atos. Intemeierea unei Facultăți ortodoxe de teologie în Liban. Ortodoxia în Franța. Perspectivele Ortodoxiei în Polonia. Consiliul Ecumenic al Bisericilor se restructurează. Întîlnire a teologilor ortodocși și necalcedonieni. Cu privire la termenul «catolic» în Crez. Polemică vizînd infailibilitatea papei. Frățietate ecumenică pusă în practică. Luare de poziție contra politicii rasiste în Africa de Sud. Descoperirea la Ierusalim a scheletului unui crucificat înainte cu 2000 ani

146

V I A Ț A B I S E R I C E A S C Ă Î N C U P R I N S U L
M I T R O P O L I E I B A N A T U L U I

ARHIEPISCOPIA TIMIȘOAREI ȘI CARANSEBEȘULUI

Sedintă a sinodului mitropolitan. Vizită frățească. Preocupări ale organelor eparhiale de conducere. Dezbateri asupra problemelor actuale bisericești. Unitatea de doctrină, cult și organizare a Bisericii. Adunarea generală anuală a C.A.R. Serbarea patronilor Seminarului teologic din Caransebeș. Gale de filme documentare. Participare la o expoziție de icoane vechi. Comemorarea lui Ion Vidu

165

EPISCOPIA ARADULUI

Prăznuirea Anului nou. Întîlnire cu preoții din Arad. Vizita înalt Prea Sfințitului Iustin Moiescu, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, la Episcopia Aradului. Vizita și slujirea la Arad a Prea Sfințitului Episcop Vasile al Oradiei. Slujbă arhierescă în parohia Pecica. Iconostas și clopot nou în biserica parohiei Micălaca Nouă. Sfînta liturghie arhierescă în parohia Tîrnova. Cuvînt arhieresc la vechernie în parohia Chier. Conferință cu protopopii. Adunarea generală C.A.R. Conferința de orientare din luna martie 1971 — — —

177

P R E Z E N Ț Ă R I B I B L I O G R A F I C E

Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române: Apostolat social, Slujind lui Dumnezeu și oamenilor (Prot. Gh. Geția); Nicolae Mladin, Mitropolitul Ardealului: Studii de teologie morală (Prot. Gh. Geția); Conf. Hermann Pitters: Rugăciunea mijlocitoare în lumina teologiei evanghelice (Ioan I. Ică) — — — — —

193

42419